

LIDÉ A SPOLEČNOST

Vzdělávání

Praha, 2013

Kód publikace: 3313-13

Č. j.: 826/2013-63

VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH V ČESKÉ REPUBLICE

Výstupy z šetření Adult Education Survey

2011

Zpracoval: Odbor statistik rozvoje společnosti
Ředitel odboru: Ing. Jana Spilková, CSc.

Oddělení informačních služeb:
Kontaktní zaměstnanci:

tel.: 274 052 304, e-mail: infoservis@czso.cz
Mgr. Božena Půbalová, e-mail: bozena.pubalova@czso.cz
Mgr. Daniel Böhm, e-mail: daniel.bohm@czso.cz

Zajímají Vás nejnovější údaje o inflaci, HDP, obyvatelstvu, průměrných mzdách a mnohé další?
Najdete je na stránkách ČSÚ na Internetu: **www.czso.cz**

Obsah

Seznam grafů	3
Seznam tabulek	7
Úvod	10
Vysvětlivky	14
1. Formální vzdělávání.....	18
1.1. Účast ve formálním vzdělávání.....	20
1.2. Starší studenti formálního vzdělávání	23
1.3. Podoba formálního vzdělávání	26
1.4. Motivace k formálnímu vzdělávání.....	30
I. Formální vzdělávání – Tabulková příloha	34
2. Neformální vzdělávání.....	38
2.1. Účast v neformálním vzdělávání.....	39
2.2. Formy neformálního vzdělávání	41
2.3. Oblasti neformálního vzdělávání a příklady vzdělávacích aktivit.....	43
2.4. Pracovně orientované neformální vzdělávání	48
2.4.1. Účast v pracovně orientovaném neformálním vzdělávání	48
2.4.2. Motivace k pracovně orientovanému neformálnímu vzdělávání	59
2.4.3. Financování pracovně orientovaného neformálního vzdělávání	66
2.5. Mimopracovní neformální vzdělávání	74
2.5.1. Účast v mimopracovním neformálním vzdělávání.....	74
2.5.2. Podoba mimopracovního neformálního vzdělávání.....	76
2.5.3. Motivace k mimopracovnímu neformálnímu vzdělávání	79
II. Neformální vzdělávání – Tabulková příloha	81
3. Studium cizích jazyků v rámci neformálního vzdělávání.....	101
3.1. Kdo studuje cizí jazyky	101
3.2. Srovnání jazykového a ostatního neformálního vzdělávání	103
3.3 Motivace k jazykovému vzdělávání.....	106
3.4. Studium jazyků pro pracovní účely	108
3.4.1. Podoba pracovně orientovaného jazykového vzdělávání	111

3.4.2. Důvody studia jazyků pro pracovní účely.....	112
3.4.3. Pracovně orientované jazykové vzdělávání zaměstnanců	113
3.5. Studium jazyků pro soukromé účely	118
3.5.1. Podoba soukromě motivovaného jazykového vzdělávání	121
III. Studium cizích jazyků – Tabulková příloha	123
4. Přístupy ke vzdělávání a důvody neúčasti	130
4.1. Přístupy ke vzdělávání	130
4.2. Obtíže a důvody neúčasti.....	137
IV. Přístupy ke vzdělávání a důvody neúčasti – Tabulková příloha	142
5. Informální učení	150
5.1. Účast v informálním učení.....	150
5.2. Obory informálního učení	156
5.3. Zdroje informálního učení.....	162
5.4. Učení se v každodenním životě.....	166
V. Informální učení – Tabulková příloha	173

Seznam grafů

Graf 1.1.	Podíl studentů dle věku na celkovém počtu studentů vysokých škol	20
Graf 1.2.	Účast ve formálním vzdělávání dle věku	21
Graf 1.3.	Účast ve formálním vzdělávání dle věkových kategorií	22
Graf 1.4.	Stupeň formálního vzdělávání – studenti starší 25 let.....	22
Graf 1.5.	Stupeň formálního vzdělávání – starší studenti	24
Graf 1.6.	Forma výuky ve formálním vzdělávání	27
Graf 1.7.	Plátce nákladů spojených s formálním vzděláváním.....	28
Graf 1.8.	Důvody účasti ve formálním vzdělávání dle stupně studia a typu studenta	31
Graf 1.9.	(Očekávané) využití znalostí z formálního vzdělávání dle stupně studia a typu studenta	32
Graf 1.10.	Oblasti, ve kterých pomohly znalosti nabyté v rámci formálního vzdělávání dle typu studenta	33
Graf 2.1.	Formy neformálního vzdělávání celkem a dle pohlaví	42
Graf 2.2.	Oblasti neformálního vzdělávání celkem a dle pohlaví	43
Graf 2.3.	Oblasti neformálního vzdělávání dle formy vzdělávání	44
Graf 2.4.	Účast pracujících v pracovně orientovaném vzdělávání dle odvětví činnosti	50
Graf 2.5.	Účast pracujících v pracovně orientovaném neformálním vzdělávání dle hlavních tříd zaměstnání.....	51
Graf 2.6.	Pracovně orientované neformální vzdělávání dle hlavní třídy zaměstnání a formy vzdělávání	53
Graf 2.7.	Délka trvání pracovně orientovaného vzdělávání dle formy vzdělávání.....	54
Graf 2.8.	Účast v pracovně orientovaném neformálním vzdělávání dle nejvyššího dosaženého vzdělání.....	54
Graf 2.9.	Účast v pracovně orientovaném neformálním vzdělávání dle věku	55
Graf 2.10.	Účast v pracovně orientovaném neformálním vzdělávání dle ekonomického postavení.....	56
Graf 2.11.	Účast v pracovně orientovaném neformálním vzdělávání dle postavení v zaměstnání a dosaženého vzdělání	57
Graf 2.12.	Pracovně orientované neformální vzdělávání dle formy vzdělávání a postavení v zaměstnání.....	58
Graf 2.13.	Motivace k účasti v pracovně orientovaném neformálním vzdělávání dle formy studia.....	60
Graf 2.14.	Motivace k účasti v pracovně orientovaném neformálním vzdělávání dle nejvyššího dosaženého vzdělání.....	61
Graf 2.15.	Motivace k účasti v pracovně orientovaném neformálním vzdělávání dle postavení v zaměstnání	63
Graf 2.16.	Certifikace pracovně orientovaného neformálního vzdělávání dle postavení v zaměstnání	64

Graf 2.17. Certifikace pracovní orientovaného neformálního vzdělávání dle nejvyššího dosaženého vzdělání.....	65
Graf 2.18. Financování pracovní orientovaného neformálního vzdělávání dle postavení v zaměstnání a formy vzdělávání	66
Graf 2.19. Financování pracovní orientovaného neformálního vzdělávání dle oblasti vzdělávání a postavení v zaměstnání	67
Graf 2.20. Poskytovatelé pracovní orientovaného neformálního vzdělávání dle způsobu financování	69
Graf 2.21. Motivace k účasti v pracovní orientovaném neformálním vzdělávání dle způsobu financování	70
Graf 2.22. Průměrná délka trvání pracovní orientovaného neformálního vzdělávání dle formy vzdělávání a způsobu financování	71
Graf 2.23. Délka trvání pracovní orientovaného neformálního vzdělávání dle způsobu financování	72
Graf 2.24. Doba konání pracovní orientovaného neformálního vzdělávání dle způsobu financování	73
Graf 2.25. Účast v mimopracovním neformálním vzdělávání dle příjmu domácnosti.....	76
Graf 2.27. Mimopracovní neformální vzdělávání dle oblasti vzdělávání.....	77
Graf 2.28. Průměrná délka trvání mimopracovního neformálního vzdělávání dle oblastí vzdělávání	78
Graf 2.29. Délka trvání mimopracovního neformálního vzdělávání.....	78
Graf 2.30. Doba konání mimopracovního neformálního vzdělávání zaměstnanců.....	79
Graf 2.31. Motivace k účasti v mimopracovním neformálním vzdělávání celkem a dle pohlaví	80
Graf 3.2. Účast v jazykovém a jiném než jazykovém neformálním vzdělávání dle nejvyššího dosaženého vzdělání.....	104
Graf 3.3. Účast v jazykovém a jiném než jazykovém neformálním vzdělávání dle hlavních tříd zaměstnání.....	105
Graf 3.4. Účast v pracovní orientovaném neformálním jazykovém vzdělávání dle věku.....	108
Graf 3.5. Účast v pracovní orientovaném neformálním jazykovém vzdělávání dle vzdělání a pohlaví	109
Graf 3.6. Účast v pracovní orientovaném neformálním jazykovém vzdělávání dle hlavních tříd zaměstnání.....	110
Graf 3.7. Poskytovatelé pracovní orientovaného jazykového neformálního vzdělávání.....	112
Graf 3.8. Důvody účasti v pracovní orientovaném jazykovém neformálním vzdělávání.....	113
Graf 3.9. Účast zaměstnanců v pracovní orientovaném jazykovém vzdělávání dle velikosti organizace.....	114
Graf 3.10. Účast zaměstnanců v jazykovém pracovní orientovaném neformálním vzdělávání dle hlavních tříd zaměstnání	114
Graf 3.11. Plátce jazykového pracovní orientovaného neformálního vzdělávání zaměstnanců dle pohlaví	116

Graf 3.12. Plátce a doba vykonávání jazykového pracovně orientovaného neformálního vzdělávání zaměstnanců	116
Graf 3.13. Plátce a doba vykonávání jazykového pracovně orientovaného neformálního vzdělávání zaměstnanců dle velikosti organizace.....	117
Graf 3.14. Účast v jazykovém soukromě orientovaném neformálním vzdělávání dle věku a důvodů účasti	119
Graf 3.15. Účast v jazykovém soukromě orientovaném neformálním vzdělávání dle vzdělání a pohlaví	119
Graf 3.16. Účast pracujících v neformálním jazykovém vzdělávání dle hlavních tříd zaměstnání, motivace k účasti a pohlaví	120
Graf 3.17. Důvody k účasti v jazykovém soukromě motivovaném neformálním vzdělávání	122
Graf 4.1. Přístupy k formálnímu a neformálnímu vzdělávání dle pohlaví.....	130
Graf 4.2. Vůle k rozšíření účasti ve vzdělávání dle podoby dosavadního zapojení	131
Graf 4.3. Poptávka po informacích o vzdělávání dle zapojení do vzdělávání a vůle k rozšíření zapojení.....	132
Graf 4.4. Přístupy k formálnímu a neformálnímu vzdělávání dle nejvyššího dosaženého vzdělání.....	133
Graf 4.5. Přístupy k formálnímu a neformálnímu vzdělávání dle věku	135
Graf 4.6. Přístupy k formálnímu a neformálnímu vzdělávání dle ekonomického postavení	136
Graf 4.7. Nejčastější obtíže a důvody neúčasti dle přístupu ke vzdělávání celkem a dle pohlaví ...	138
Graf 4.8. Rodinné povinnosti jako překážka vzdělávání dle věku a pohlaví	139
Graf 4.9. Osoby, které se nepotřebovaly (dále) vzdělávat dle přístupu ke vzdělávání a nejvyššího dosaženého vzdělání.....	140
Graf 10. Osoby, které se nepotřebovaly (dále) vzdělávat podle vykonávaného zaměstnání	141
Graf 5.1. Účast v informálním učení dle nejvyššího dosaženého vzdělání a počtu aktivit.....	152
Graf 5.2. Účast v informálním učení dle nejvyššího dosaženého vzdělání a motivace	153
Graf 5.3. Účast v informálním učení dle motivace k učení a ekonomického postavení.....	154
Graf 5.4. Účast pracujících v informálním učení dle motivace a hlavní třídy zaměstnání.....	155
Graf 5.5. Účast pracujících v informálním učení dle motivace a odvětví zaměstnání	155
Graf 5.6. Účast v informálním učení dle počtu aktivit a příjmu domácnosti	156
Graf 5.7. Účast ve studiu cizích jazyků dle typu vzdělávání.....	157
Graf 5.8. Obory informálního učení celkem a dle motivace	158
Graf 5.9. Obory informálního učení dle pohlaví a motivace	160
Graf 5.10. Nejčastější obory informálního učení dle věku a motivace	161
Graf 5.11. Zdroje informálního učení dle oboru studia.....	162
Graf 5.12. Zdroje informálního učení dle motivace	163
Graf 5.13. Zdroje informálního učení dle věku	164
Graf 5.14. Návštěvnost kulturních a sportovních aktivit dle pohlaví a vzdělání	168
Graf 5.15. Návštěvnost kulturních a sportovních aktivit dle ekonomického postavení	169
Graf 5.16. Četba novin dle věku a pohlaví	170

Graf 5.17. Počet přečtených knih dle vzdělání a pohlaví	171
---	-----

Seznam tabulek

Tab. 1.1.	Porovnání starších studentů s referenční skupinou nestudujících (23–60 let)	26
Tab. 1.2.	Investice do vzdělávání dle úrovně studia a věku studentů.....	29
I.I.	Účast ve formálním vzdělávání dle věku a stupně studia.....	34
I.II.	Charakteristika studentů formálního vzdělávání celkem a dle typu studenta.....	35
I. III.	Stupeň studovaného formálního vzdělávání celkem a dle typu studenta.....	36
I. IV.	Kdy probíhalo formální vzdělávání celkem a dle typu studenta.....	36
I. V.	Plátce nákladů na formální vzdělávání celkem a dle typu studenta.....	36
I. VI.	Výše nákladů na formální vzdělávání celkem a dle typu studenta.....	37
I. VII.	Důvody účasti ve formálním vzdělávání celkem a dle typu studenta.....	37
I. VIII.	(Očekávané) využití znalostí z formálního vzdělávání celkem a dle typu studenta	37
Tab.2.1.	Účast v neformálním vzdělávání celkem a dle pohlaví.....	40
Tab. 2.2.	Účast v pracovně orientovaném neformálním vzdělávání celkem a dle pohlaví	49
Tab. 2.3.	Účast v mimopracovním neformálním vzdělávání celkem a dle pohlaví	75
II. I.	Účast v neformálním vzdělávání celkem a dle počtu aktivit.....	81
II. II.	Struktura účastníků v neformálním vzdělávání celkem a dle počtu aktivit.....	82
II. III.	Účast v neformálním vzdělávání celkem a dle motivace	83
II. IV.	Struktura účastníků neformálního vzdělávání celkem a dle motivace.....	84
II. V.	Neformální vzdělávání dle formy vzdělávání	85
II. VI.	Struktura aktivit neformálního vzdělávání celkem a dle formy.....	86
II. VII.	Neformální vzdělávání pro pracovní účely celkem a dle formy vzdělávání	87
II. VIII.	Struktura pracovně motivovaného neformálního vzdělávání celkem a dle formy vzdělávání	88
II. IX.	Neformální vzdělávání pro soukromé účely celkem a dle formy vzdělávání	89
II. X.	Struktura soukromě motivovaných aktivit neformálního vzdělávání celkem a dle formy vzdělávání	90
II. XI.	Převažující metoda neformálního vzdělávání celkem, dle motivace, pohlaví a formy vzdělávání	91
II. XII.	Doba konání výuky neformálního vzdělávání celkem, dle motivace, pohlaví a formy vzdělávání	92
II. XIII.	Doba konání výuky neformálního vzdělávání pracujících - celkem, dle motivace, pohlaví a formy vzdělávání	93
II. XIV.	Certifikace (zvyšující kvalifikaci) neformálního vzdělávání celkem, dle motivace, pohlaví a formy vzdělávání	94
II. XV.	Plátce nákladů neformálního vzdělávání celkem, dle motivace, pohlaví a ekonomického postavení	95
II. XVI.	Plátce nákladů neformálního vzdělávání zaměstnanců celkem, dle motivace, pohlaví a velikosti firmy	96
II. XVII.	Důvody účasti v neformálním vzdělávání celkem, dle motivace a pohlaví	97

II. XVIII.	Poskytovatel neformálního vzdělávání celkem, dle motivace a pohlaví.....	98
II. XIX.	Doba trvání neformálního vzdělávání celkem, dle motivace, pohlaví a ekonomického postavení.....	99
II. XX.	Doba trvání neformálního vzdělávání celkem, dle motivace a formy vzdělávání	100
Tab. 3.1.	Účast v jazykovém a jiném než jazykovém neformálním vzdělávání.....	102
Tab. 3.2.	Účast v jazykovém a jiném než jazykovém neformálním vzdělávání dle pohlaví a obvyklého ekonomického postavení.....	106
Tab. 3.3.	Účast v pracovně orientovaném neformálním jazykovém vzdělávání dle tříd zaměstnání.....	110
Tab. 3.4.	Účast v jazykovém soukromě orientovaném neformálním vzdělávání dle ekonomického postavení a pohlaví	118
III. I.	Účast v neformálním jazykovém vzdělávání celkem a dle motivace.....	123
III. II.	Struktura účastníků neformálního jazykového vzdělávání celkem a dle motivace	124
III. III.	Forma neformálního jazykového vzdělávání celkem a dle motivace	125
III. IV.	Zisk speciálního osvědčení z neformálního jazykového vzdělávání celkem, dle motivace a formy vzdělávání.....	125
III. V.	Doba vykonávání neformálního jazykového vzdělávání celkem, dle ekonomické aktivity a pohlaví	126
III. VI.	Plátce neformálního jazykového vzdělávání celkem, dle ekonomické aktivity, motivace a pohlaví.....	127
III. VII.	Poskytovatel neformálního jazykového vzdělávání celkem, dle motivace a pohlaví	128
III. VIII.	Důvody účasti v neformálním jazykovém vzdělávání celkem, dle motivace a pohlaví.....	129
IV. I.	Přístupy k formálnímu a neformálnímu vzdělávání	142
IV. II.	Přístupy k formálnímu a neformálnímu vzdělávání – struktura osob dle účasti.....	143
IV. III.	Přístupy k formálnímu a neformálnímu vzdělávání (25–64 let).....	144
IV. IV.	Přístupy k formálnímu a neformálnímu vzdělávání – struktura osob dle účasti (25–64 let).....	145
IV. V.	Důvody ze kterých se účastníci vzdělávání nechtěli vzdělávat více	146
IV. VI.	Nejdůležitější důvod, ze kterého se účastníci vzdělávání nechtěli vzdělávat více.....	146
IV. VII.	Důvody ze kterých se neúčastníci se vzdělávání nechtěli vzdělávat	147
IV. VIII.	Nejdůležitější důvod, ze kterého se neúčastníci se vzdělávání nechtěli vzdělávat	147
IV. IX.	Obtíže, se kterými se setkali účastníci vzdělávání, kteří se chtěli vzdělávat více.....	148
IV. X.	Nejvýznamnější obtíž, se kterou se setkali účastníci vzdělávání, kteří se chtěli vzdělávat více.....	148
IV. XI.	Obtíže se kterými se setkali neúčastníci se vzdělávání, kteří se chtěli vzdělávat	149
IV. XII.	Nejvýznamnější obtíž, se kterou se setkali neúčastníci se vzdělávání, kteří se chtěli vzdělávat	149
Tab. 5.1.	Účast v informálním učení celkem a dle počtu aktivit.....	151
Tab. 5.2.	Zdroje informálního učení dle věku a pohlaví	164
Tab. 5.3.	Účast v kulturních aktivitách celkem, dle pohlaví a vzdělání	167

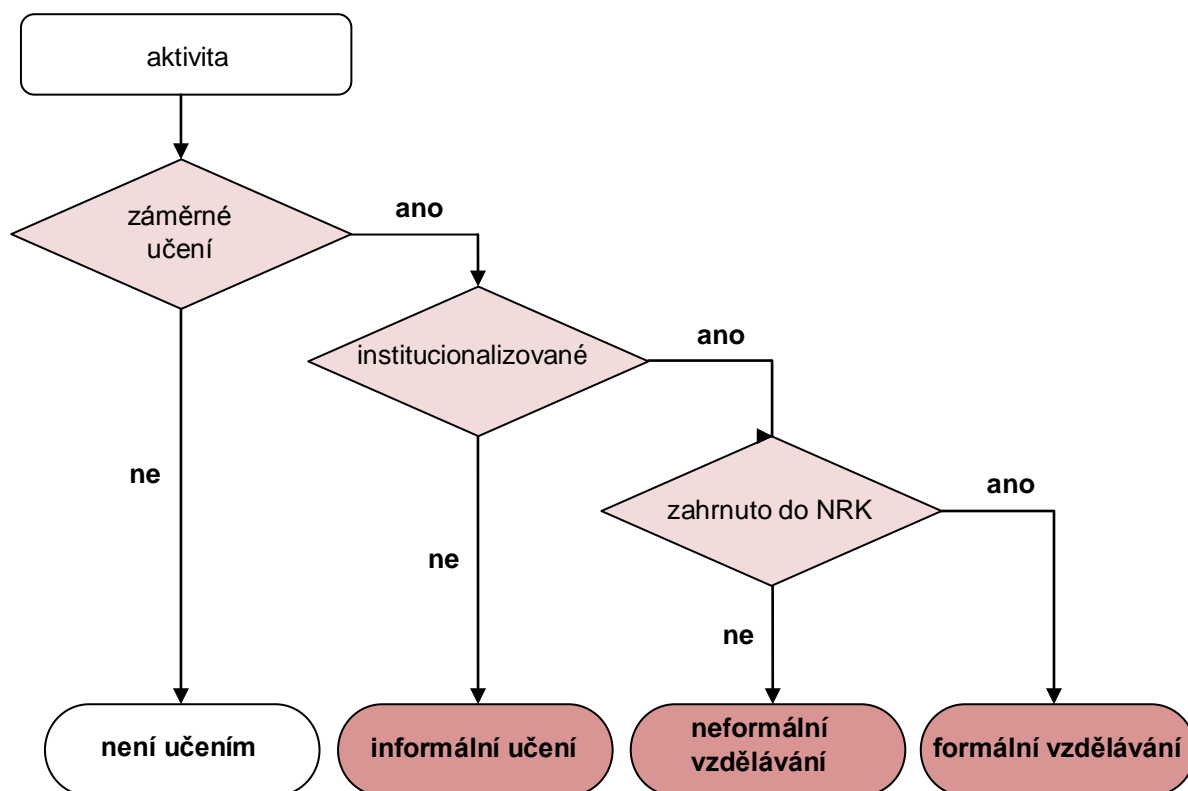
V. I.	Účast v informálním učení dle počtu aktivit – struktura skupin	173
V. II.	Účast v informálním učení dle motivace	174
V. III.	Účast v informálním učení - struktura skupin dle motivace.....	175
V. IV.	Počet návštěv živých vystoupení v posledním roce	176
V. V.	Počet návštěv kina v posledním roce	177
V. VI.	Počet návštěv kulturně vzdělávacích institucí v posledním roce	178
V. VII.	Počet návštěv sportovních akcí v posledním roce	179
V. VIII.	Frekvence četby novin	180
V. IX.	Počet přečtených knih za poslední rok.....	181
V. X.	Počet přečtených knih za poslední rok - muži.....	182
V. XI.	Počet přečtených knih za poslední rok - ženy.....	183

Úvod

Z pozdního vývoje v západních společnostech vycházejí bezprecedentní požadavky na vzdělávání. Technologické, kulturní i společenské změny podněcují potřebu přehodnotit priority vzdělávacích politik připravujících jednotlivce na ekonomické a společenské uplatnění. Jedním z ústředních principů restrukturalizovaných národních vzdělávacích soustav je flexibilita, tedy schopnost včasného přizpůsobení se aktuálním požadavkům jednotlivců, zaměstnavatelů, odvětví a pracovního trhu. Nutnosti aktualizovat své znalosti a dovednosti jsou si s rostoucí měrou vědomi i jednotlivci. Orientace ve společenském dění, zvládání problémů v každodenním životě, seberealizace prostřednictvím zajímavého povolání, dostávání požadavků a očekávání zaměstnavatelů či zákazníků, to vše vyžaduje intenzivnější, systematictější a především dlouhodobější (často celoživotní) úsilí. Potřeba realizace vzdělávacích záměrů a vzdělanostního růstu v kterékoli životní fázi je usnadňována probíhajícím přechodem od tradičního pojetí vzdělávání ke koncepci celoživotního učení.

Celoživotní učení představuje zastřešující koncept zahrnující veškeré činnosti, uskutečněné v kterékoli životní fázi, jejichž cílem je rozšíření znalostí, osvojení dovedností či získání kompetencí a následný rozvoj osobního, občanského, sociálního či pracovního života. Procesy celoživotního vzdělávání se sehrávají v bezpočtu nenahodilých (tzn. záměrných a organizovaných) dlouhodobých či krátkodobých činností usměřujících pozornost a energii za účelem uskutečnění určitých vzdělávacích cílů.

Kategorizace vzdělávacích aktivit¹

¹ NRK: Národní rámec kvalifikací

Koncept celoživotního učení na jedné straně seskupuje široké a heterogenní pole aktivit učení, na druhé straně je východiskem komponovaného konceptuálního rámce, který rozlišuje tři základní kategorie: formální vzdělávání, neformální vzdělávání a informální učení.

Formální vzdělávání je vzdělávání poskytované soustavou škol a univerzit či jiných formálních vzdělávacích institucí, jejichž funkce, cíl, obsah, prostředky a způsoby hodnocení jsou definovány a legislativně vymezeny. Utváří kontinuální vzdělanostní „žebříček“.

Pojmem *neformální vzdělávání* označujeme ostatní (tj. jiné než formální) institucionalizované vzdělávání. Zahnuje pestrou škálu strukturovaných vzdělávacích programů a aktivit zajišťovaných širokou skupinou poskytovatelů.

Informální učení ohraničuje ostatní záměrné činnosti směřující k získávání znalostí a osvojování dovedností nesystematickou, institucionálně nezajištěnou cestou.

Od poloviny 90. let vystupuje koncept celoživotního učení do popředí a stává se též jedním z ústředních témat politik Evropské unie a jejích členských států. Důraz na celoživotní učení roste zejména v souvislosti s širším a komplexnějším úsilím sjednocené Evropy posilovat konkurenceschopnost ekonomiky a jejích pracovních sil v nestabilním prostoru globalizované, informační společnosti a snahou zachovávat vysokou životní úroveň a zaměstnanost stárnoucí populace. Ústřední hybnou silou převádějící výše uvedené cíle do konkrétních plánů, opatření a politik mezi lety 2000 a 2010 byla *Lisabonská strategie* stavějící na inovativním potenciálu „učící se ekonomiky“. V souvislosti s Lisabonskou strategií byl spuštěn tzv. *Kodaňský proces* zaměřený na infrastrukturu a metody odborného vzdělávání, zvyšující jeho pružnost a účinnost, a *Boloňský proces* týkající se terciárního vzdělávání. Lisabonský proces v roce 2010 nahrazuje strategie Evropa 2020, jejímž stěžejním cílem je dosažení 75% podílu pracujících v populaci osob mezi 20 a 64 lety do roku 2020². Nástroje, jimiž mají být cíle nové strategie uskutečněny, zahrnují také: modernizaci pracovního trhu zvyšující jeho pružnost a bezpečnost (implementace agendy *flexicurity*³), posílení strategického rámce spolupráce všech zainteresovaných subjektů ve vzdělávání s důrazem na celoživotní vzdělávání a pružné režimy učení propojující rozdílné sektory vzdělávání, podporu rozpoznatelnosti kompetencí získaných v průběhu dalšího vzdělávání, jako i posílení součinnosti mezi oblastmi vzdělávání a práce.

Za účelem průběžného srovnávání a vyhodnocování úspěšnosti strategií v oblasti celoživotního vzdělávání na úrovni jednotlivých členských států byly statistickým úřadem EU Eurostatem (ve spolupráci s Evropskou komisí a dalšími orgány EU) sestrojeny nástroje umožňující systematickou tvorbu evropských statistik v oblasti vzdělávání a celoživotního učení⁴. Součástí harmonizovaných metodik sběru dat týkajících se celoživotního učení je také výběrové šetření Adult Education Survey (dále jako AES), jehož výstupy jsou předmětem této publikace. První, pilotní vlnu AES, jež proběhla

² Účast dospělých na celoživotním vzdělávání by měla v roce 2020 dosáhnout v průměru alespoň 15% v populaci osob ve věku od 25 do 64 let.

³ Integrovaná strategie flexicurity se skládá ze čtyř hlavních nástrojů: (i.) pružných a spolehlivých smluvních uspořádání, (ii.) srozumitelných strategií celoživotního vzdělávání, (iii.) účinných politik ovlivňování pracovního trhu a (iv) moderních systémů sociálního zabezpečení.

⁴ Prvním šetřením poskytujícím srovnatelné informace z oblasti celoživotního vzdělávání, ovšem z perspektivy podniků, je Continual Vocational Training Survey (CVTS, česky Šetření o dalším odborném vzdělávání zaměstnanců), které od roku 1994 proběhlo již čtyřikrát. Data o vzdělávání dospělých jsou sbírána též v rámci šetření LFS (Labour Force Survey, v ČR v rámci šetření Výběrové šetření pracovních sil).

pod vedením Eurostatu ve členských státech EU, lze datovat do období let 2007 a 2008. Zkušenosti z pilotního šetření byly následně využity při zdokonalování měřicího nástroje, metodologie a přípravě prvního pravidelného šetření AES.

Publikace, kterou máte k dispozici, je hlavním výstupem prvního pravidelného výběrového šetření Adult Education Survey, jehož se v letech 2011 a 2012 účastnilo všech 27 členských států Evropské unie⁵. V České republice proběhl sběr dat v druhém pololetí roku 2011 na výběrovém souboru 9 500 domácností. Domácnosti účastníci se šetření byly do výběrového souboru vybírány na základě dvoustupňového pravděpodobnostního výběru, při němž byly nejprve vybrány sčítací obvody, z nichž byly následně vybrány šetřené bytové jednotky. Vybrané byty byly v průběhu sběru dat navštíveny proškoleným tazatelem, zaměstnancem ČSÚ, který provedl přímé dotazování s využitím osobního počítače (sběr byl tedy realizován formou CAPI – Computer Assisted Personal Interviewing). Účastníci šetření byli dotazováni na vzdělávání, které absolvovali v posledních 12 měsících předcházejících datu dotazování. Mimo sociodemografických charakteristik respondentů bylo zjišťováno jejich zapojení do aktivit formálního či neformálního vzdělávání, získávání znalostí a dovedností prostřednictvím informálního učení, jazyková vybavenost, počítačová gramotnost⁶ či účast na kulturním životě a zájem o četbu knih a novin. Odpovědi respondentů tazatelé zapisovali přímo do elektronického dotazníku. Účast v šetření byla pro respondenty dobrovolná. Tazatelé zjišťovali informace o všech členech domácnosti ve věku od 18 do 69 let. V průběhu sběru dat byly shromážděny údaje o 10 190 respondentech z 5 336 domácností, celková míra non-response představovala 31,2%. Výsledný datový soubor byl před zpracováním převážně na populaci České republiky na základě charakteristik získaných ze Sčítání lidu, domů a bytů z roku 2011.

Publikace Vzdělávání dospělých v České republice: výstupy z šetření Adult Education Survey je členěna do pěti kapitol pokrývajících výše nastíněné kategorie konceptu celoživotního učení. První kapitola nabízí přehled účasti sledované populace ve formálním vzdělávání. Druhá kapitola podrobně rozebírá zapojení osob do aktivit neformálního vzdělávání. Široký prostor je věnován zejména pracovním orientovanému vzdělávání pracujících, ovšem opomenuta není ani účast v mimopracovním (volnočasovém) neformálním vzdělávání. Třetí kapitola se zaměřuje na nejčastěji studovanou oblast neformálního vzdělávání, kterou jsou cizí jazyky. Čtvrtá kapitola stručně shrnuje účast osob ve dvou výše zmíněných typech vzdělávání a shrnuje hlavní důvody neúčasti těch, kteří se v daném období do vzdělávání nezapojili. V poslední, páté, kapitole je rozebráno zapojení obyvatelstva do informálního učení, jeho účast na kulturních aktivitách, jako i zvyšování kulturního a vzdělanostního kapitálu prostřednictvím četby novin a knih.

Všechny kapitoly jsou doplněny podrobnými tabulkovými přílohami, které v datech shrnují nejdůležitější obsahy jednotlivých tematických okruhů.

⁵ Mezinárodní srovnání základních indikátorů z šetření AES pro věkovou skupinu 25 – 64 let je možné nalézt v E&T databázi Eurostatu (<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/education/data/database>)

⁶ Jazykové a počítačové znalosti nebyly ověřovány, jednalo se pouze o respondenty deklarované zhodnocení vlastních schopností.

S vašimi dotazy, připomínkami nebo náměty k publikaci či příšitvňě š tlení AES (plánováno na období 2015 – 2016) se neváhejte obrátit na zde uvedené kontaktní osoby či informační služby ČSÚ.

Kontaktní osoby:

Mgr. Božena Půbalová

bozena.pubalova@czso.cz

Mgr. Daniel Böhm

daniel.bohm@czso.cz

Český statistický úřad

Oddělení statistik vzdělávání, zdravotnictví, kultury a sociálního zabezpečení

Vysvětlivky

Referenčním obdobím pro všechny otázky týkající se vzdělávání, učení, kulturní účasti či četby knih a novin bylo posledních 12 měsíců (tj. jeden rok) před datem dotazování, což spadá do období let 2010/2011.

Upozorněním na **nízký počet pozorování** jsou označené skupiny členění, ve kterých je absolutní počet pozorování nižší než 50. Jako kategorie s **nedostatečným počtem pozorování** jsou označené skupiny členění, jejichž absolutní počet pozorování je nižší než 20.

Nejvyšší dosažené vzdělání rozlišuje následující kategorie:

- i) *(nejvýše) základní vzdělání* – zahrnuje osoby bez vzdělání, osoby s dokončeným prvním stupněm základní školy a osoby s dokončeným základním vzděláním.
- ii) *střední vzdělání bez maturity* – zahrnuje absolventy vzdělávacích programů na odborných školách, praktických školách či odborných učilištích zakončených výučním listem. Maximální čas vymezený pro zakončení studijního programu nepřesahuje tři roky.
- iii) *střední vzdělání s maturitou* – zahrnuje absolventy čtyřletých vzdělávacích programů na gymnáziích, odborných školách, odborných učilištích a konzervatořích zakončených maturitní zkouškou. Jsou sem řazeni také absolventi zkrácených či navazujících (nástavbových) studijních programů zakončených maturitní zkouškou.
- iv) *vyšší odborné a vysokoškolské vzdělání* – do této skupiny jsou řazeni absolventi studijních programů vyššího odborného vzdělávání na vyšších odborných školách či konzervatořích zakončených získáním diplomu absolventa VOŠ. Současně sem patří také absolventi bakalářských, magisterských či doktorských studijních programů soukromých či veřejných vysokých škol a držitelé vyšších pedagogických a vědeckých hodností.

Jednotlivé **stupně urbanizace** byly rozlišeny zohledněním hustoty osídlení dané oblasti a velikosti územní jednotky. Územní jednotky s hustotou osídlení přesahující 500 obyvatel na km² a celkovým počtem obyvatel vyšším než 50 tis. jsou označeny jako *hustě osídlené oblasti*. Územní jednotky s hustotou osídlení mezi 100 a 500 obyvateli na km² s celkovým počtem obyvatel přesahujícím 50 tis. jsou označeny jako *středně osídlené oblasti*. Jednotky s nižší hustotou osídlení než 100 obyvatel na km² a celkovým počtem obyvatel pod hranicí 50 tis. jsou označeny jako *řídce osídlené oblasti*.

Při výpočtu **ekvivalizovaných příjmů domácnosti** je zohledňována proměnlivost velikosti a věkového složení domácností. Výsledná hodnota vzniká dělením celkového měsíčního příjmu domácnosti počtem jejích členů. Při sestavování dělitele je přihlíženo k věku členů domácnosti. Prvnímu členovi domácnosti staršímu 14 let je přiřazena váha 1. Každému dalšímu členovi nad 14 let je přiřazena váha 0,5. Všem členům mladším 14 let je přiřazena váha 0,3. Ekvivalizované příjmy domácností jsou v rámci publikace kategorizované do decilů či kvintilů.

Za **ekonomicky aktivní** jsou považovány osoby vykonávající pracovní činnost na plný či částečný úvazek, osoby na mateřské dovolené a nezaměstnané osoby. Za **ekonomicky neaktivní** jsou považováni studenti, osoby v invalidním či starobním důchodu, v domácnosti a na rodičovské dovolené.

Obvyklé ekonomické postavení (v momentu dotazování) bylo zjišťováno prostřednictvím sebezařazení respondentů do jedné z položek následující škály:

- i) pracuje na plný úvazek (zahrnuje zaměstnance, podnikatele i OSVČ, včetně mateřské dovolené)
- ii) pracuje na částečný úvazek (zahrnuje zaměstnance, podnikatele i OSVČ, včetně mateřské dovolené)
- iii) nezaměstnaný
- iv) student (vzdělává se)
- v) invalidní (částečně či plně)
- vi) ve starobním důchodu (včetně předčasného)
- vii) v domácnosti (včetně rodičovské dovolené)

Pracující osoby byly dotazované na **postavení v zaměstnání**, které rozlišuje následující kategorie:

- i) *zaměstnanci*: osoby, které pracují pro veřejné nebo soukromé zaměstnavatele a dostávají odměnu ve formě platu, mzdy, honoráře, prémie, výplaty v produktech nebo výplaty v naturáliích.
- ii) *podnikatelé se zaměstnanci*: osoby, které pracují ve svém vlastním podniku, odborné praxi nebo farmě za účelem výdělku, zaměstnávající alespoň jednu další osobu.
- iii) *podnikatelé bez zaměstnanců*: osoby, které pracují ve svém vlastním podniku, odborné praxi nebo farmě za účelem výdělku a nezaměstnávají žádnou další osobu.

Dalšími možnými kategoriemi postavení v zaměstnání jsou *členové produkčních družstev a pomáhající rodinní příslušníci*, kteří však nebyli do podrobnějších členění rozlišující jednotlivé kategorie postavení v zaměstnání zahrnuti z důvodu nedostatečného počtu pozorování (byli však zahrnuti do celku respondentů a pracujících).

Zaměstnání všech pracujících byla tříděna dle klasifikace zaměstnání CZ-ISCO. Pro potřeby této publikace bylo využito zejména první úrovně třídění, klasifikující **hlavní třídy zaměstnání** dle úrovně dovedností. Hlavní třídy klasifikace CZ-ISCO jsou následující:

- 1) zákonodárci a řídicí pracovníci
- 2) specialisté
- 3) techničtí a odborní pracovníci
- 4) úředníci
- 5) pracovníci ve službách a prodeji
- 6) kvalifikovaní pracovníci v zemědělství, lesnictví a rybářství
- 7) řemeslníci a opraváři
- 8) obsluha strojů a zařízení, montéři
- 9) pomocníci a nekvalifikovaní pracovníci
- 0) zaměstnanci v ozbrojených silách

Hlavní třída 0) zaměstnanci v ozbrojených silách nebyla do podrobnějších členění rozlišující jednotlivé třídy zaměstnání zahrnuta z důvodu nedostatečného počtu pozorování (zaměstnanci v ozbrojených silách však byli zahrnuti do celku respondentů a pracujících).

Další úrovně třídění a doplňující informace ke klasifikaci CZ-ISCO lze nalézt na http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/klasifikace_zamestnani_%28cz_isco%29.

Odvětví činnosti pracujících byla členěna dle klasifikace ekonomických činností CZ-NACE. Pro potřeby této publikace bylo využito třídění na základě hlavních sekcí (A – T) nebo byly hlavní sekce klasifikace agregovány do následujících kategorií (1 – 10):

- 1) Zemědělství, lesnictví a rybnářství
zahrnuje sekci A) zemědělství, lesnictví a rybnářství
- 2) Průmysl, těžba a dobývání
zahrnuje sekce
B) těžba a dobývání
C) zpracovatelský průmysl
D) výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu
E) zásobování vodou; činnosti související s odpadními vodami, odpady a sanacemi
- 3) Stavebnictví
zahrnuje sekci F) stavebnictví
- 4) Velkoobchod a maloobchod
zahrnuje sekce
G) velkoobchod a maloobchod, opravy a údržba motorových vozidel
H) doprava a skladování
I) ubytování, stravování a pohostinství
- 5) Informační a telekomunikační činnosti
zahrnuje sekci J) informační a telekomunikační činnosti
- 6) Peněžnictví a pojišťovnictví
zahrnuje sekci K) peněžnictví a pojišťovnictví
- 7) Činnosti v oblasti nemovitostí
zahrnuje sekci L) činnosti v oblasti nemovitostí
- 8) Profesionální, vědecké, technické, administrativní a podpůrné činnosti
zahrnuje sekce
M) profesionální, vědecké a technické činnosti
N) administrativní a podpůrné činnosti
- 9) Veřejná správa, obrana, povinné sociální zabezpečení, vzdělávání, zdravotní a sociální péče
zahrnuje sekce
O) veřejná správa a obrana; povinné sociální zabezpečení
P) vzdělávání
Q) zdravotní a sociální péče
- 10) Ostatní činnosti
zahrnuje sekce
R) kulturní, zábavní a rekreační činnosti
S) ostatní činnosti
T) činnosti domácností jako zaměstnavatelů; činnosti domácností produkujících blíže neurčené výrobky a služby pro vlastní potřebu

Další úrovně třídění a doplňující informace ke klasifikaci CZ-NACE lze nalézt na http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/klasifikace_ekonomickyh_cinnosti_%28cz_nace%29

Pro kategorizaci **oborů vzdělávání a učení** byla využita mezinárodní klasifikace oborů vzdělání ISCED 97. Obory vzdělávání a učení byly dle metodických požadavků Eurostatu řazeny do následujících kategorií:

- 010 – Všeobecně vzdělávací programy
- 080 – Čtení, psaní a počítání
- 090 – Osobní dovednosti
- 140 – Příprava učitelů a pedagogika
- 210 – Umění
- 220 – Humanitní vědy
- 222 – Cizí jazyky
- 310 – Společenské vědy a vědy o lidském chování
- 320 – Žurnalistika a informace
- 340 – Obchod, řízení a správa
- 380 – Právo
- 420 – Vědy o živé přírodě
- 440 – Vědy o neživé přírodě
- 460 – Matematika a statistika
- 481 – Počítačové vědy
- 482 – Užití počítačů
- 520 – Technické vědy a technické obory
- 540 – Výroba a zpracování
- 580 – Architektura a stavebnictví
- 620 – Zemědělství, lesnictví a rybářství
- 640 – Veterinářství
- 720 – Zdravotnictví
- 760 – Sociální péče
- 810 – Osobní služby
- 840 – Převážní služby a spoje
- 850 – Ochrana životního prostředí
- 860 – Bezpečnostní služby
- 900 – Nezačlenitelné programy

V případě nízkého počtu pozorování v daných kategoriích mohly být úzce vymezené obory seskupeny do širších **oblastí vzdělávání** na základě příslušnosti ke stejnému široce vymezenému oboru (první úroveň třídění).

Další úroveň třídění a doplňující informace ke klasifikaci ISCED 97 lze nalézt na http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/mezinarodni_klasifikace_ve_vzdelani_%28isced97%29

Metoda výuky zachycuje režim, v jakém vzdělávání probíhalo. Výuka s *přímou účastí* studenta probíhá převážně v přítomnosti učitele. Student a učitel se při ní setkávají tvář v tvář. Naproti tomu při *distančním vzdělávání* komunikuje student s učitelem převážně zprostředkovaně např. prostřednictvím elektronické pošty či zvláštních počítačových výukových programů. Výuka probíhá také zprostředkovaně například formou studia skript, knih či jiných tištěných materiálů.

1. Formální vzdělávání

Pojmem formální vzdělávání označujeme formu výuky, kterou si většina z nás patrně nejčastěji se slovem vzdělávání spojuje, tedy v nejobecnější rovině klasické vzdělávání na základních, středních a vysokých školách. Dle Strategie celoživotního učení ČR je formální vzdělávání definováno jako *vzdělávání realizované ve vzdělávacích institucích, zpravidla školách. Jeho funkce, cíle, obsah, organizační formy a způsoby hodnocení jsou vymezeny právními předpisy. Zahrnuje získávání na sebe navazujících stupňů vzdělání (základního vzdělání, středního vzdělání s výučním listem, středního vzdělání s maturitní zkouškou, vyššího odborného vzdělání, vysokoškolského vzdělání), jejichž absolvování je potvrzováno příslušným osvědčením (výučním listem, maturitním vysvědčením, vysokoškolským diplomem apod.)*⁷.

Aby vzdělávací program mohl být zahrnut do kategorie formálního vzdělávání, musí být naplněna následující kritéria:

- (i) *Hierarchická úroveň*: formální vzdělávání představuje ucelený žebříček stupňů vzdělávání, vyžadující úspěšné zakončení nižšího stupně před započítáním studia vyššího stupně.
- (ii) *Přijímací požadavky*: jejich splnění podmiňuje přístup uchazeče ke studiu. Obvyklými přijímacími požadavky jsou určitý věk, dříve dosažený stupeň vzdělání či úspěšné složení přijímací zkoušky.
- (iii) *Registrační požadavky*: formální vzdělávací programy prochází registrací, která na sebe váže soubor formálních požadavků, jejichž naplnění podmiňuje uznání a možnost přijímání uchazečů ke studiu.
- (iv) *Požadavky na trvání*: programy formálního vzdělávání nemohou trvat kratší dobu než jeden semestr či pololetí.
- (v) *Požadavky na uznání*: programy formálního vzdělávání musí být uznány relevantními národními autoritami.

Formální vzdělávání bývá nejčastěji spojováno s tzv. počátečním vzděláváním, tj. takovým, které každý z nás absolvuje v prvních dekádách života, minimálně ve formě povinné školní docházky. Formální vzdělávání však hraje důležitou roli také v konceptu celoživotního učení prostřednictvím tzv. dalšího vzdělávání dospělých.

Zejména v posledních letech ve vyspělých společnostech přestává platit předpoklad kontinuální, ničím nepřerušované vzdělanostní dráhy, kterou jedinec započne v dětství a zakončí v mládí před vstupem na pracovní trh a dále se případného vzdělávání účastní jen prostřednictvím samostudia či neformálního vzdělávání. Koncept celoživotního učení a předpoklady spojované s informační společností místo toho předpokládají možnost kontinuálního vzdělávacího procesu, ve kterém se kombinuje vzdělávání, účast na trhu práce a další vzdělávání a ve kterém nejsou různé typy studia

⁷ Strategie celoživotního učení ČR. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2007.

omezené věkem či dalšími sociodemografickými faktory. Tradiční standardizované vzdělanostní dráhy se rozvolňují a individualizují.

Formální vzdělávání dospělých a jeho ustavení jako běžné součásti celoživotního učení též představuje „druhou šanci“ pro osoby, které nejsou spokojené se svým dosavadním nejvyšším dosaženým vzděláním. Pokud tento stupeň chtějí zvýšit a postoupit na vzdělanostním žebříčku, nezbyvá jim nic jiného, než se vrátit do školních lavic⁸.

V České republice se zájemcům o formální vzdělávání nabízí řada možností, jak se znovu zapojit do vzdělávacího procesu. Možnosti formálního vzdělávání poskytovaného školami, jsou legislativně upraveny příslušnými zákony, tj. školským zákonem a zákonem o vysokých školách. Školský zákon (č. 317/2008 Sb.) jako jednu ze zásad vzdělávání formuluje „*možnost každého vzdělávat se po dobu celého života při vědomí spoluodpovědnosti za své vzdělávání*“ (§ 2, odstavec 1, písmeno h). Účast dospělé populace na neformálním vzdělávání je v řadě případů podmíněna možností sladit toto vzdělávání s pracovními a rodinnými povinnostmi. Jedincům, kteří se chtějí znovu zapojit do formálního vzdělávacího procesu, se mimo „klasických“ denních forem nabízí i další možnosti studia. Vzdělání dosažené v těchto ostatních formách je rovnocenné se vzděláním dosaženým v denní formě. Na úrovni středoškolského vzdělávání jsou to především večerní, distanční a kombinované formy vzdělávání⁹, přičemž doba jejich trvání může být maximálně o jeden rok delší než v denní formě¹⁰. V závislosti na předchozím vzdělávání uchazeče je též možné částečné uznání předchozího vzdělávání či absolvování zkráceného či nástavbového studia. Studium na vysokých školách je upraveno zákonem č. 111/1998 o vysokých školách. Pro osoby, které z různých důvodů nepreferují studium v prezenční formě, je určeno distanční nebo kombinované studium. Přesné vymezení organizace distančního a kombinovaného studia je plně v kompetenci jednotlivých škol. Obvykle je distanční forma založena na samostatném studiu s využitím informačních a komunikačních technologií, v průběhu semestru bývá organizováno i osobní setkání studentů s vyučujícími. Kombinovaná forma v sobě zahrnuje prvky prezenčního a distančního studia.

Přestože je v České republice formální vzdělávání stále spojeno především s prvotním vzděláváním, také zde dochází k postupnému vývoji, což lze ilustrovat např. na věkové struktuře studentů vysokoškolského vzdělávání a jejím vývoji v posledních deseti letech.

Z grafu 1.1 je patrné, že za posledních deset let dochází k postupnému navyšování podílu studentů starších 25, resp. 30 let na celkovém počtu studentů. Tento trend můžeme připsat dvěma souběžně probíhajícími jevy. Zaprvé dochází k prodlužování samotného vysokoškolského studia. Není již výjimkou, že zejména studenti magisterského stupně dnes běžně překračují hranici 26 let. Zadruhé, dochází k navýšení počtu osob, které se do formálního studia vrací i po určité odmlce v rámci jejich vzdělanostní dráhy.

⁸ Výjimku představuje možnost získat certifikát k profesní kvalifikaci na základě zkoušky ověřující odbornou způsobilost k vykonávání dané profese. Způsob nabytí znalostí potřebných pro tuto kvalifikaci není významný (zákon č. 179/2006 Sb., o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání, novelizován s účinností od 1. 4. 2012).

⁹ Podrobné vymezení viz školský zákon, § 25, odstavec 2.

¹⁰ Obdobné podmínky jsou u vyšších odborných škol, viz školský zákon č. 317/2008 Sb.

Graf 1.1. Podíl studentů dle věku na celkovém počtu studentů vysokých škol

Pozn.: studenti bakalářského, magisterského a doktorského studia

Zdroj: ročenka školství (http://dsia.uiv.cz/vystupy/vu_vs_f2.html), dopočty ČSÚ

Srovnáme-li podíly jednotlivých věkových skupin v letech 2000 a 2011, můžeme konstatovat, že na vysokých školách stoupl počet studujících do 24 let 1,7krát. Nárůst lze pozorovat také v ostatních věkových skupinách. Počet studentů ve věku od 25 do 29 let vzrostl 2,5krát, zatímco zastoupení osob starších 30 let vzrostlo 4,6krát.

I přes postupné navyšování počtu studentů vyšších věkových skupin na vysokých školách je však jejich podíl, vztážený k celkové populaci, velmi nízký z čehož lze usuzovat, že formální vzdělávání je u nás stále spojeno především s prvotním vzděláváním. Odpovídají tomu i výsledky šetření AES, kde je účast ve formálním vzdělání osob starších 25 let, i přes poměrně robustní výběrový soubor o velikosti 10 190 respondentů, velmi nízká. Ne vždy je tak možné naplnit, právě z důvodu nízkého počtu formálně se vzdělávajících, všechna členění, která by umožňoval dotazník šetření.

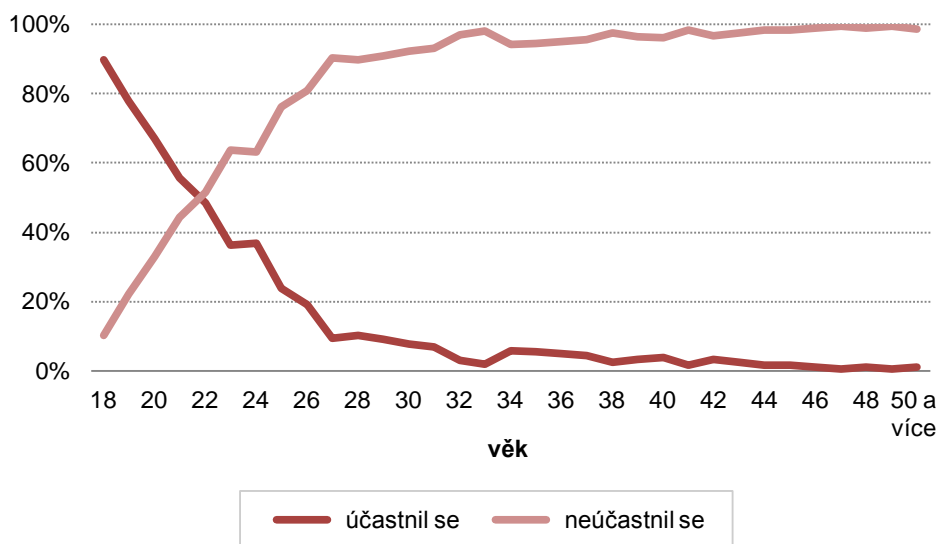
1.1. Účast ve formálním vzdělávání

Pro zjištění míry účasti osob ve formálním vzdělávání byli respondenti dotázáni, zda byli v posledních 12 měsících studenty či uční v systému formálního vzdělávání, přičemž tento pojem byl dále tazatelem upřesněn v souladu s definicí v úvodní části této kapitoly. V rámci dotazování nebylo důležité, zda studium probíhalo v průběhu celých 12 měsíců či pouze v části referenčního období (respondent mohl např. studium ukončit a v době šetření již nestudoval či naopak v září do školy nastoupil a v době šetření byl studentem pouze několik týdnů), směrodatná byla pouze samotná účast.

Na základě výsledků šetření můžeme říci, že v posledním roce se formálního vzdělávání účastnilo celkem **10,3%** osob ve věku 18 – 69 let. 4,3% osob z této referenční skupiny se účastnila středního vzdělávání (zahrnuje stupně 3 a 4 klasifikace ISCED)¹¹, 6% vzdělávání terciárního (zahrnuje stupně 5 a 6 klasifikace ISCED)¹². Zde je však nutné si uvědomit věkové rozhraní zkoumané populace, jejíž dolní hranice je 18 let. Mezi studenty formálního vzdělávání jsou zde tedy zahrnuti též studenti vyšších ročníků středních škol a studenti vysokých škol, studující v rámci jejich prvotního studia probíhajícího obvykle „běžnou“ denní formou. Omezíme-li věk zkoumané populace pouze na osoby ve věku 25 – 64 let, sníží se účast ve formálním vzdělávání na 3,7%, podrobněji 0,7% ve prospěch sekundárního (středoškolského) studia, 3% ve prospěch studia terciárního (vysokoškolské a vyšší odborné).

Jak je patrné z grafu 1.2, formální vzdělávání je v České republice stále záležitostí především mladších osob a se stoupajícím věkem zapojení do tohoto typu vzdělávání prudce klesá.

Graf 1.2. Účast ve formálním vzdělávání dle věku

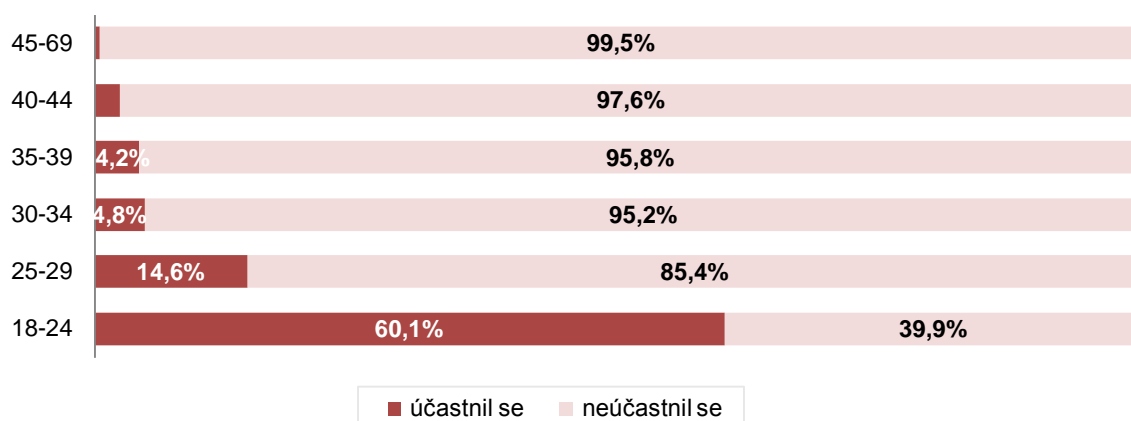
Pozn.: 18 – 69 let

Zatímco ve věkové kategorii 18 – 24 let se nějaké formě formálního studia věnuje ještě více než polovina osob (60%), ve věkové kategorii 25 – 29 let je to 15%, přičemž lze předpokládat, že i zde se ve většině případů jedná o studenty vyšších stupňů vysokoškolského studia, dokončujících své prvotní vzdělávání. Ve věkové kategorii 30 – 34 let podíl studujících dále klesá na 4,8% osob, mezi 35 a 39 lety se formálnímu vzdělávání věnuje přibližně 4,2% osob. Mezi osobami od 40 do 50 let se v posledním roce před dotazováním do formálního vzdělávání zapojilo pouze 1,5% osob a mezi osobami staršími 50 let je účast již jen velmi výjimečná.

¹¹ střední vzdělávání s výučním listem, střední vzdělávání s maturitou, nástavbové a pomaturitní studium, studium pro absolventy středních škol s výučním listem

¹² vyšší odborné školy a odpovídající ročníky konzervatoří, vysokoškolské bakalářské studium, magisterské studium, doktorské studium

Graf 1.3. Účast ve formálním vzdělávání dle věkových kategorií

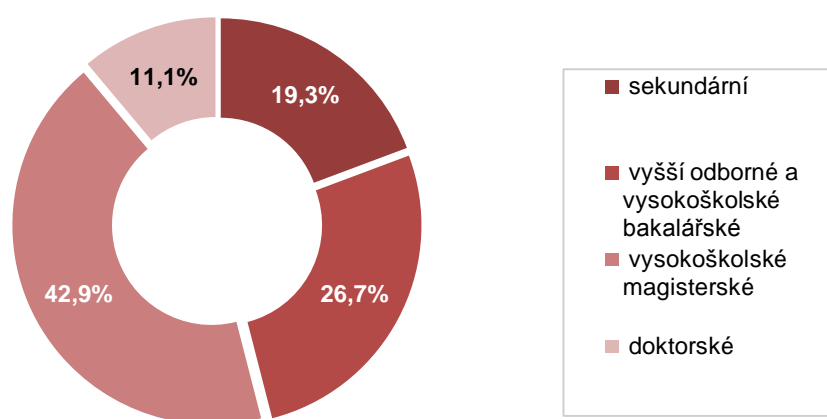

Pozn.: 18 – 69 let

Z hlediska intenzity zapojení do formálního vzdělávání lze shmout, že naprostá většina (96%) studentů ve sledované populaci 18 – 69 let se věnovala pouze jedné aktivitě formálního vzdělávání (tj. studovala pouze jednu školu). Pouze 4% se ve sledovaném období účastnila více aktivit formálního vzdělávání. Často se ovšem jednalo o studenty, kteří ukončili jeden stupeň vzdělání a v tom samém roce pokračovali ve studiu na škole poskytující navazující, vyšší stupeň vzdělání.

Procentuální zastoupení úrovní vzdělávacích programů studentů starších 25 let nabízí graf 1.4.

Graf 1.4. Stupeň formálního vzdělávání – studenti starší 25 let

Pozn.: účastníci formálního vzdělávání 25 – 69 let

Pouze necelá pětina (19,3%) všech studentů formálního vzdělávání starších 25 let se v posledním roce vzdělávala v rámci středoškolského (sekundárního) studia. Většina studujících, přesněji 80,7% z nich, se i po 25. roce života věnovala studiu terciárnímu – 26,7% studovalo vyšší odborné či vysokoškolské bakalářské studium, 42,9% studium magisterské a 11,1% doktorské studium.

Jak bylo uvedeno výše, ve věkové kategorii osob mezi 25 a 69 lety lze při dolní hranici předpokládat stále ještě vysoký vliv studentů magisterských programů, studujících v rámci tzv. prvotního vzdělávání. Z důvodu možnosti charakterizace studentů, kteří se do formálního vzdělávání zapojují opětovně po odmlce ve vzdělanostní dráze, se další část textu zaměřuje především na tzv. starší studenty formálního vzdělávání.

1.2. Starší studenti formálního vzdělávání

Vzhledem k jeho mezinárodnímu charakteru, nepracuje šetření AES přímo s konceptem studentů *dalšího* vzdělávání, kteří by byli definováni např. prostřednictvím formy studia (denní vs. distanční, dálkové, večerní či kombinované formy studia) či opětovným návratem do vzdělávacího systému po prvotním ukončení vzdělanostní dráhy. Pro potřeby této zprávy byli starší studenti definováni jako osoby, znovu se vracející do formálního vzdělávání po určité odmlce ve vzdělanostní dráze, případně studenti, jejichž doba studia významně překročila standardní dobu studia jednotlivých vzdělanostních stupňů.

Vzhledem k tomu, že v šetření nebyl zjišťován rok začátku právě probíhajícího studia, ale pouze rok ukončení nejvyššího dosaženého vzdělání, bylo nutné v dostatečném věkovém odstupu od obvyklého věku studentů, končících daný stupeň prvotního vzdělávání, stanovit věková omezení, definující starší studenty.

Pro jednotlivé stupně studia byli starší studenti definováni jako osoby:

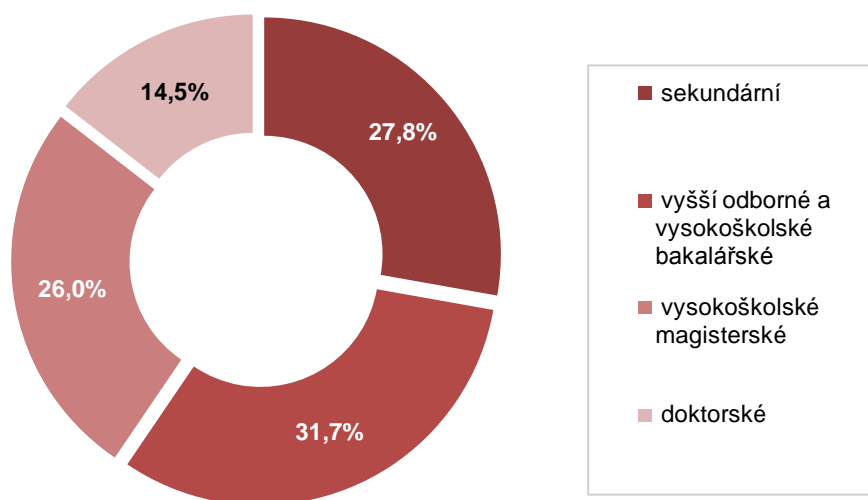
- starší 23 let, studující
 - o střední vzdělání dvouleté a delší s výučním listem¹³
 - o střední vzdělání s maturitou (všeobecné či odborné)
 - o nástavbové a pomaturitní studium, pomaturitní kurzy
 - o studium pro absolventy středních škol s výučním listem
- starší 26 let, studující
 - o programy vyššího odborného vzdělávání a vzdělávání v konzervatořích
 - o programy vysokoškolského bakalářského studia
- starší 28 let, studující vysokoškolské magisterské programy
- studující doktorské studijní programy

Zaměříme-li se pouze na „starší“ studenty, tj. takové, u kterých lze předpokládat, že u nich v jinak kontinuálním vzdělávacím procesu nastala odmlka, ve které se formálnímu vzdělávání nevěnovali,

¹³ Stupně studia a jejich případné spojení do kategorií reflektují odpovědi v dotazníku šetření.

vliv magisterského studia v celku úrovni programů formálního vzdělávání klesne na úkor ostatních stupňů vzdělávání¹⁴.

Graf 1.5. Stupeň formálního vzdělávání – starší studenti

Pozn.: starší studenti formálního vzdělávání

Studenti opětovně se zapojující do vzdělávacího procesu nejčastěji studovali vysokoškolské bakalářské a vyšší odborné studium, následované středoškolským studiem (s naprostou převahou studia zakončeného maturitní zkouškou) a vysokoškolským magisterským studiem.

Zřejmým důvodem opětovného zapojení do formálního vzdělávacího systému je v naprosté většině případů zvýšení kvalifikace, resp. zvýšení nejvyššího dosaženého vzdělání. Celých 84,3% starších studentů se v referenčním období účastnilo vyššího stupně vzdělávání, než jaké bylo jejich stávající nejvyšší ukončené vzdělání. Není patrně překvapivé, že u středoškolského studia bylo cílem především získat maturitní vysvědčení, přičemž tohoto typu studia se účastnily převážně osoby, jejichž dosavadní nejvyšší dosažené vzdělání bylo střední s výučním listem. Osoby s nejvýše základním dosaženým vzděláním, studující v rámci formálního vzdělávání, se ve výběrovém souboru, vzhledem k nízkému podílu osob v České republice, které nedosáhly minimálně středoškolského vzdělání s výučním listem, téměř nevyskytovaly. Opačnou optikou však lze říci, že v České republice je přibližně 542 tis. osob mezi 20 a 59 lety, jejichž nejvyšší dosažené vzdělání je nejvýše základní¹⁵, které se do formálního vzdělávacího procesu, až na výjimky, opětovně nezapojují.

Na terciární úrovni formálního vzdělávání usilovalo nejvíce starších studentů, jejichž hlavní motivací bylo zvýšit své nejvyšší dosažené vzdělání, o získání bakalářského titulu, následovaného dosažením magisterského a dále doktorského stupně vzdělání.

¹⁴ Právě díky vysokému počtu prvotních studentů magisterského studia mezi studujícími staršími 25 let.

¹⁵ Sčítání lidu, domů a bytů 2011 (<http://www.czso.cz/sldb2011/redakce.nsf/i/home> Tab. 614d)

Zbýlých 15,7% osob, u nichž se v souvislosti s jejich formálním studiem nejednalo o zvýšení nejvyššího dosaženého vzdělání, studovalo stejný nebo dokonce nižší stupeň vzdělávání. Mezi těmito 15,7% převažovaly osoby s vysokým (magisterským či doktorským) dosaženým stupněm vzdělání. Jako příklad zde můžeme uvést jedince, kteří studovali jiný obor vysokoškolského vzdělávání než ten, v rámci kterého již akademického titulu dosáhli, či méně často, osoby s vysokoškolským vzděláním, studující učební obor na úrovni středoškolského vzdělávání. To naznačuje, že určitá volnost či průchodnost vzdělávacího systému formálního vzdělávání v dospělosti se vztahuje spíše k vysoce vzdělaným osobám.

1.2.1. Charakteristika starších studentů

Mezi staršími studenty formálního vzdělávání nacházíme především osoby v mladší dospělosti a středním věku. Přibližně jedna desetina (11,5%) studujících byli dospělí ve věku mezi 23 a 26 lety, další čtvrtina (25,7%) těchto osob byla ve věku 27 až 30 let. Nejpočetnější je skupina třicátníků – mezi osobami, které se do vzdělávacího procesu zapojují po určité odmlce je přibližně 45,1% osob mezi 31 – 40 lety. Studenti starší 41 let představují 17,7% z celkového počtu starších studentů. Muži a ženy jsou zastoupeni v obdobné míře s velmi mírnou převahou ve prospěch žen.

Z hlediska pracovní činnosti převažují mezi staršími studenty pracující, těch je mezi znovu se zapojivšími do formálního vzdělávání 81,1%. Mezi pracujícími převažují zaměstnanci (70,1% ze všech starších studentů), následovaní podnikateli bez zaměstnanců (8,3%). Ve zbytku případů se jedná o podnikatele se zaměstnanci (2,2%) a nepracující (18,9%), mezi kterými převažují studenti, ženy na rodičovské dovolené či v domácnosti a nezaměstnaní.

Mezi ekonomicky aktivními pracujícími staršími studenty převažují pracovníci z oblasti veřejné správy (42,4%), zejména z odvětví obrany, vzdělávání a sociální péče, ve vyšší míře (14,9%) byl zastoupen též zpracovatelský průmysl. Charakterem zaměstnání převažují osoby, které zastávají nemanuální pozice (87,7% z ekonomicky aktivních starších studentů), s převahou osob v pozicích vyžadujících vysoce odbornou kvalifikaci (66% ze všech ekonomicky aktivních formálně se vzdělávajících starších studentů) – dle klasifikace CZ-ISCO se jedná zejména o zaměstnání řazená do třídy zákonodárců a řídicích pracovníků, specialistů a technických a odborných pracovníků.

S postavením v zaměstnání a vyšším dosaženým vzděláním souvisí i rozložení příjmu těchto osob – 74,5% z nich má příjem na úrovni pátého decilu či vyšší. Další sociodemografické charakteristiky, jako i zapojení do jiných forem vzdělávání (neformálního vzdělávání a informálního učení), ukazuje, v porovnání s referenční skupinou nestudujících, tabulka 1.1.

Podrobnější srovnání s referenční skupinou členěnou dle nejvyššího dosaženého vzdělání nedovoluje nízké zastoupení starších studentů ve výběrovém vzorku šetření. Při interpretaci tabulky je tedy nutné brát v úvahu nadprůměrné zastoupení osob s vyšším vzděláním mezi staršími studenty formálního vzdělávání.

Tabulka 1.1. Porovnání starších studentů s referenční skupinou nestudujících (23 – 60 let)

%

	nestudující 23 - 60 let	starší studenti
<i>podle pohlaví</i>		
muži	50,8	44,9
ženy	49,2	55,1
<i>podle stupeň urbanizace</i>		
hustě	29,3	45,4
středně	32,0	26,4
řídce	38,7	28,2
<i>podle příjmu domácnosti</i>		
mezi 1 - 5 decilem	49,1	25,4
mezi 5 - 10 decilem	50,9	74,8
<i>podle počtu ovládaných jazyků</i>		
žádný	30,4	2,6
jeden	40,4	37,9
dva	22,3	39,6
tři a více	6,9	19,8
<i>podle dle účasti v ostatních typech vzdělávání</i>		
v neformálním vzdělávání	37,5	45,4
pro pracovní účely	32,4	36,1
pro soukromé účely	7,8	15,9
v informálním učení	21,9	30,8
<i>podle kulturní účasti</i>		
účastnil se všech kulturních aktivit	32,7	56,8
neúčastnil se ničeho	20,5	4,8
<i>podle četby knih</i>		
nepřečetl žádnou knihu	34,7	10,6
přečetl 1 - 4 knihy	31,4	32,7
přečetl 5 a více knih	33,9	56,7

Pozn.: sloupcová procenta, 23 – 60 let. Pro podrobnější informace k neformálnímu vzdělávání viz kapitola 3, pro informace k informálnímu učení, kulturní účasti a čtenářství viz kapitola 5.

1.3. Podoba formálního vzdělávání

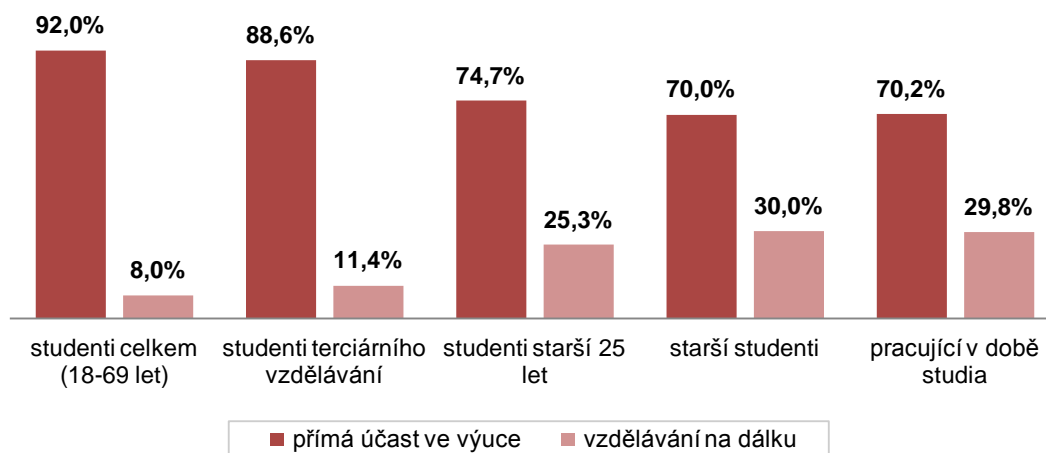
Jak shrnuje úvodní část této kapitoly, osobám, které se chtějí zapojit do formálního vzdělávacího procesu, se nabízí řada možností, jak tento zájem uskutečnit. Mimo běžného denního studia řada vzdělávacích institucí nabízí i nejrůznější formy distančního a dálkového vzdělávání. V rámci šetření AES byli respondenti dotazováni na to, zda jejich vzdělávání bylo vykonáváno přímou účastí ve výuce či probíhalo „na dálku“ - pomocí počítače (online či offline) či pomocí „tradičních“ tištěných materiálů (učebnic, skript). Vzdělávání „na dálku“ bylo přitom dle požadavků šetření definováno jako taková organizace studia, při níž jsou studenti s učitelem v kontaktu jiným způsobem,

než tváří v tvář (např. prostřednictvím emailu či telefonicky). V průběhu výuky (nikoli v rámci domácí přípravy či samostudia) je nejvíce času věnováno studiu ze specializovaných počítačových výukových programů, skript či jiných tištěných materiálů. Graf 1.6 udává přehled, nakolik je takto definované vzdělávání na dálku využíváno studenty formálního vzdělávání.

Zatímco u studentů prvotního vzdělávání jasně převažuje tradiční metoda výuky, tedy přímá účast ve výuce, starší studenti ve vyšších počtech (30%) využívají též možností dálkového vzdělávání. V rámci distančního vzdělávání u starších studentů stále převažuje vzdělávání “na dálku” pomocí tištěných materiálů (učebnic, skript), které využívá celkem 21% starších studentů, v 9% se však objevuje už i vzdělávání “na dálku” pomocí počítače a internetu. Tato možnost je ve větší míře využívána těmi studenty, kteří studují terciární stupně vzdělávání, což platí jak pro starší studenty, tak studující jako celek. Další varianty rozdělení studia dle jeho formy, zejména na denní a ostatní formy, je možné nalézt ve školských statistikách.

Účast ve formálním vzdělávání je časově značně náročná a mimo osobní motivace je z velké míry ovlivněna též vstřícností zaměstnavatele vůči zájemci o vzdělávání a podporou nejbližšího okolí. Je tedy zřejmé, že starší studenti preferují znovu-zapojení do formálního vzdělávání prostřednictvím takové organizace studia, která jim umožňuje sladit vzdělávání s prací a osobním životem. Většina z nich tedy jak na středoškolské, tak vysokoškolské úrovni studia využívá možností studovat v programech, které jsou těmto potřebám uzpůsobené.

Graf 1.6. Forma výuky ve formálním vzdělávání

Pozn.: studenti formálního vzdělávání 18 – 69 let

Preferenci takto orientovaných programů odpovídá i doba, kterou studenti tráví ve výuce (nezahrnuje domácí přípravu). V rámci středoškolského studia tráví mladší studenti ve školních lavicích průměrně 30 hodin týdně¹⁶. Průměrný počet vyučovacích hodin pro starší studenty je oproti tomu 13 hodin¹⁷, přičemž průměrná hodnota je zde méně vypovídající, především díky vysokému rozptylu hodnot, který je způsoben variabilitou studovaných programů. Roli zde hraje jak forma studia

¹⁶ medián 32 hodin

¹⁷ medián 8 hodin

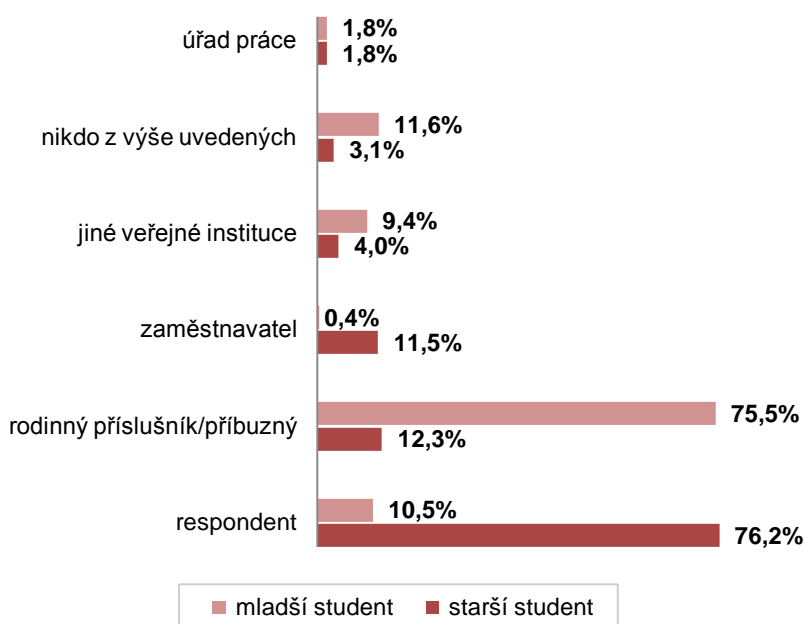
(denní/distanční), tak širše nabízených programů v kategorii středního vzdělávání (střední vzdělávání s výučním listem či s maturitou, pomaturitní studium, studium pro absolventy škol s výučním listem apod.).

Obdobné rozložení je patrné i u vysokoškolského vzdělávání – mladší studenti studují průměrně 26 hodin týdně¹⁸, starší 12 hodin¹⁹.

Volba alternativních programů a nižší časové zapojení starších studentů do formálního vzdělávání je spojeno především s jejich (výše nastíněným) zapojením do pracovního života. Zatímco 92,7% mladších studentů v rámci prvotního vzdělávání při studiu nepracovala, u starších studentů to byla pouze necelá jedna pětina (18,9%), často se navíc v takovém případě jedná o osoby v domácnosti či na rodičovské dovolené. Ve vyšších věkových kategoriích se podíl nepracujících dále snižoval. Pro většinu starších studentů je tedy běžné a patrně i nutné spojit formální studium se zaměstnáním.

Více než polovina (56,2%) starších studentů pracujících při studiu se přitom formálnímu vzdělávání musela věnovat výhradně mimo pracovní dobu. Další třetina (29,7%) pak mohla alespoň malou část studia realizovat v rámci pracovní doby (odpověď „většinou mimo placenou pracovní dobu“).

Graf 1.7. Plátce nákladů spojených s formálním vzděláváním

Pozn.: studenti formálního vzdělávání 18 – 69 let, více možných odpovědí

14,1% starších studentů formálního vzdělávání se tohoto vzdělávání mohlo účastnit pouze či převážně během placené pracovní doby, mohli tedy počítat s vyšší podporou zaměstnavatele²⁰. V takových případech se nejčastěji jednalo o osoby pracující ve zdravotnictví, školství či státní správě.

¹⁸ medián 25 hodin

¹⁹ medián 8,4 hodin

²⁰ Ochota zaměstnavatele k poskytování pracovních úlev během studia do značné míry souvisí s tím, zda si náklady spojené s těmito úlevami může zahrnout do nákladů. Tato možnost je dána v případě, že obsahové zaměření studia je jednak v souladu s činnostmi podniku a jednak v souladu s potřebami podniku.

Zdravotnictví a školství byly současně oblastmi, v jejichž rámci se zaměstnavatelé nejčastěji podíleli na financování nákladů spojených se studiem starších studentů. Ve většině případů zde platí, že pokud se zaměstnanec mohl alespoň částečně účastnit studia v pracovní době, zaměstnavatel mu přispíval na náklady spojené se studiem (školné, zápisné, poplatky za zkoušky, výdaje za učebnice či technické prostředky nutné ke studiu).

Míry participace zaměstnavatelů na vzdělávání zaměstnanců příliš nemění na faktu, že financování formálního vzdělávání zůstává, jak ukazuje graf 1.7, v naprosté většině případů u všech věkových skupin soukromou záležitostí vzdělávajících se osob a jejich rodin.

Mladší a starší studenti se také odlišují částkami, které za studium oni sami či jejich rodinní příslušníci a příbuzní vynakládají. Mladší studenti za 12 měsíců středoškolského studia vynaložili průměrně 6 402 Kč²¹, starší 10 859 Kč²². Rok vysokoškolského studia, které je charakteristické vyššími náklady pak mladší studenty stál průměrně 16 909 Kč²³, zatímco starší o necelé dva tisíce více – 18 780 Kč²⁴. Podrobnější rozložení hodnot nabízí tabulka 1.2.

Tabulka 1.2. Investice do vzdělávání dle úrovně studia a věku studentů

	sekundární		terciární		%
	mladší studenti	starší studenti	mladší studenti	starší studenti	
do 2000 Kč	40,7	34,0	16,1	20,0	
2 001 - 5 000 Kč	28,1	6,4	26,7	15,4	
5 001 - 10 000 Kč	14,8	17,0	16,4	13,1	
10 001 - 20 000 Kč	11,1	29,8	17,2	23,1	
20 001 Kč a více	5,2	12,8	23,6	28,5	

Pozn.: sloupcová procenta, 18 – 69 let. Kategorie mladší studenti sekundárního vzdělávání zahrnuje pouze studenty starší 18 let. Upozornění na nízký počet pozorování v kategorii starší studenti sekundárního vzdělávání.

Průměrné hodnoty jsou v tomto případě značně ovlivněné vysokým rozptylem naměřených hodnot v jednotlivých kategoriích. Je pravděpodobné, že se náklady na studium významně liší v souvislosti s vynaloženými poplatky popř. s preferencemi soukromých či veřejných vzdělávacích institucí. Z dat MŠMT²⁵ vyplývá, že v absolutních počtech preferují mladší i starší studenti pro své vzdělávání veřejné školství. Například z dat týkajících se bakalářského studia v roce 2011 plyne, že 67% studentů bakalářského studia starších 26 let studovalo v roce 2011 na veřejných vysokých školách. Na bakalářské studium na soukromých vysokých školách tak připadá 33% starších studentů. Pokud se ovšem podíváme na zastoupení studentů starších 26 let na všech studentech bakalářského studia veřejných a soukromých vysokých škol, je z dat patrné, že na soukromých školách jsou starší

Pokud tato podmínka splněna není, zaměstnavatel může zaměstnance podpořit v jeho studiu, ale náklady spojené s poskytováním pracovních úlev musí hradit ze svého zisku. Rozsah pracovních úlev, tedy pracovního volna, za které zaměstnanci přísluší náhrada mzdy nebo platu ve výši průměrného výdělku, určuje zákoník práce (§232), kolektivní smlouva a dohoda se zaměstnancem.

²¹ medián 3 000 Kč

²² medián 10 000 Kč

²³ medián 8 000 Kč

²⁴ medián 12 000 Kč

²⁵ MŠMT – výkonové ukazatele VŠ v ČR, tab. F24, dopočty ČSÚ (http://dsia.uiv.cz/vystupy/vu_vs_f2.html)

studenti zastoupeni ve vyšší míře. Na veřejných vysokých školách představují starší studenti bakalářského studia 18% všech studentů bakalářského studia, na soukromých je jich starších 26 let již celých 43%. Obdobná situace je u navazujícího magisterského studia. Podíl studentů starších 28 let na všech studentech navazujícího magisterského studia je zde na veřejných vysokých školách 18%, zatímco na soukromých 49%.

1.4. Motivace k formálnímu vzdělávání

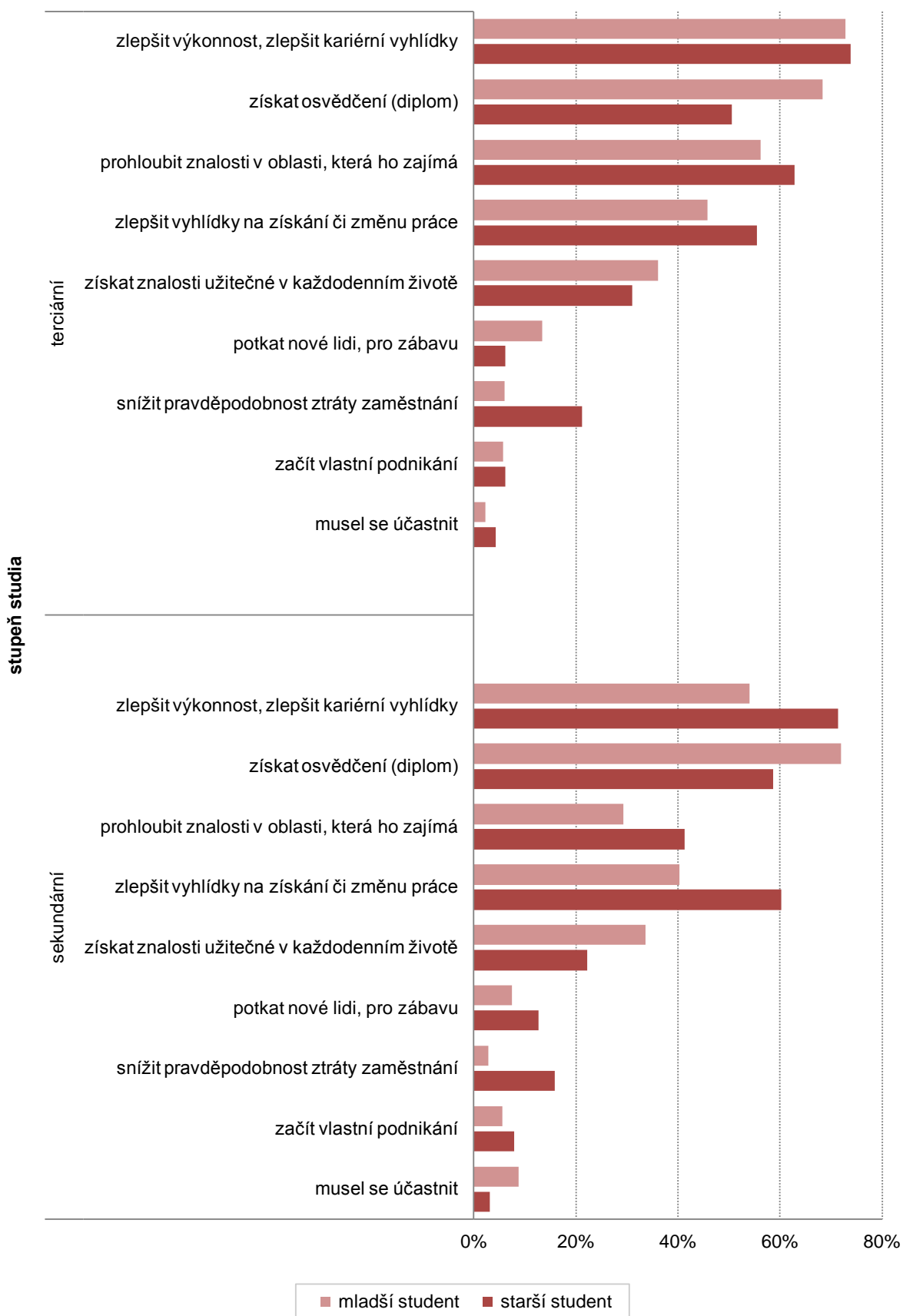
Z pohledu stupně formálního vzdělávání a věku studentů (resp. prvotního a dalšího vzdělávání) je možné nahlédnout též důvody, ze kterých se jedinci do formálního vzdělávání zapojují. Mimo již zmíněné motivace zvýšení nejvyššího dosaženého vzdělání se nabízí i řada dalších důvodů, pro které se jedinci mohou účastnit formálního vzdělávání. Základní přehled motivací ke studiu a podíl studentů, kteří uvedli, že byl tento důvod pro jejich účast ve vzdělávání důležitý, nabízí graf 1.8.

Starší studenti, srovnáme-li je s mladšími, častěji uvádějí důvody, které přímo souvisejí s orientací na trh práce (zejména „zlepšit vyhlídky na získání nebo změnu práce“, „snížit pravděpodobnost ztráty zaměstnání“, „zlepšit výkonnost/ zlepšit své kariérní vyhlídky“), případně zájmem o studovaný obor („prohloubit své znalosti/dovednosti v oblasti, která mně zajímá“). Studenti prvotního vzdělávání, patrně v souvislosti s věkem a nižší orientací na trh práce, volili častěji obecnější nabídky odpovědí vztahující se k trhu práce (zejména „získat osvědčení (výuční list, vysvědčení o maturitní zkoušce, diplom...“)) či varianty odpovědí reflektující obecné využití znalostí ze studia („získat znalosti či dovednosti užitečné v mém každodenním životě“).

Přestože naprostá většina starších i mladších studentů (97,1%) uvádí, že byla se vzděláním a výukou, které se jim v rámci formálního vzdělávání dostalo, spokojena, hodnocení využitelnosti (či možné budoucí využitelnosti) dovedností a znalostí získaných při studiu²⁶ je v odpovědích diferencovanější. Přibližně třetina všech studentů (33,6%) očekává vysoké využití nabytých poznatků. Další 44,6% hodnotí obsah studia z hlediska (budoucí) využitelnosti též spíše kladně. 13,8% všech studentů formálního vzdělávání však uvádí pouze malou využitelnost získaných poznatků a dovedností, zatímco 8% nepředpokládá vůbec žádné využití.

²⁶ Otázka „Nakolik jste využil (nebo očekáváte využít) dovednosti a znalosti získané během tohoto vzdělávání?“

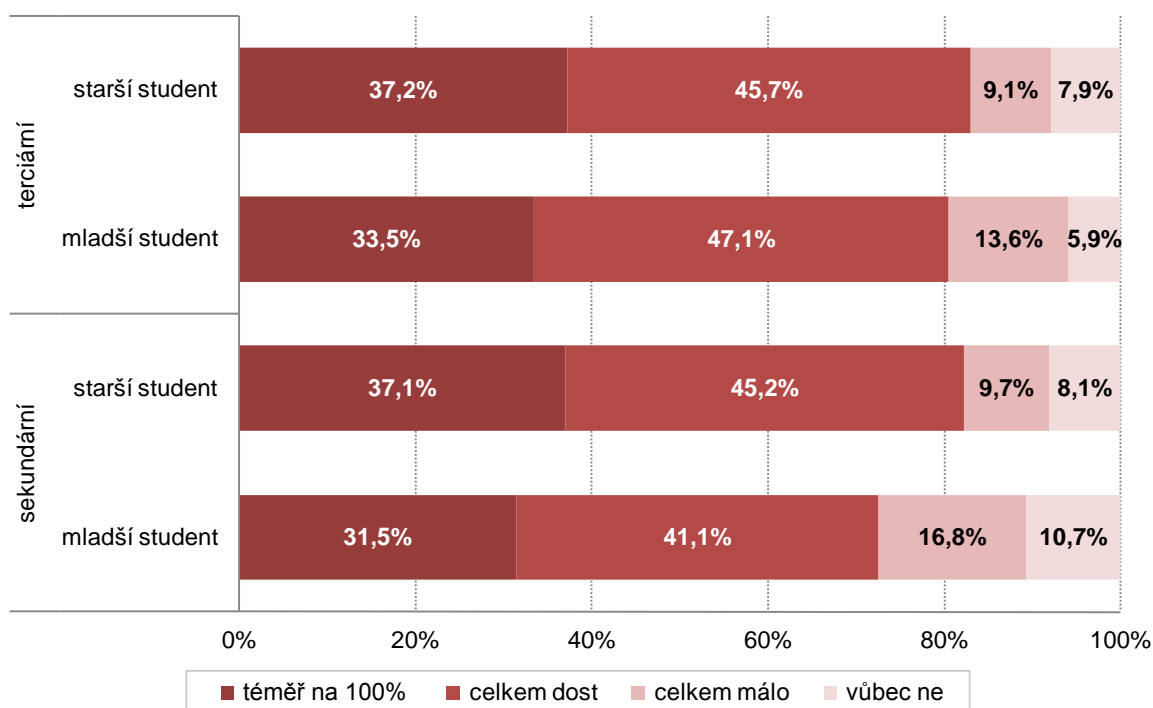
Graf 1.8. Důvody účasti ve formálním vzdělávání dle stupně studia a typu studenta

Pozn.: více možných odpovědí, studenti formálního vzdělávání 18 – 69 let.

Rozdíl mezi staršími a mladšími studenty a studenty dle stupně studia je patrný zejména u prvotních (mladších) studentů sekundárního stupně formálního vzdělávání (jedná se pouze o studenty, kterým v době dotazování bylo minimálně 18 let), z nichž více než čtvrtina (27,5%) neočekává téměř žádné či pouze malé využití dovedností a znalostí získaných v rámci formálního vzdělávání.

Graf 1.9. (Očekávané) využití znalostí z formálního vzdělávání dle stupně studia a typu studenta

Pozn.: studenti formálního vzdělávání 18 – 69 let

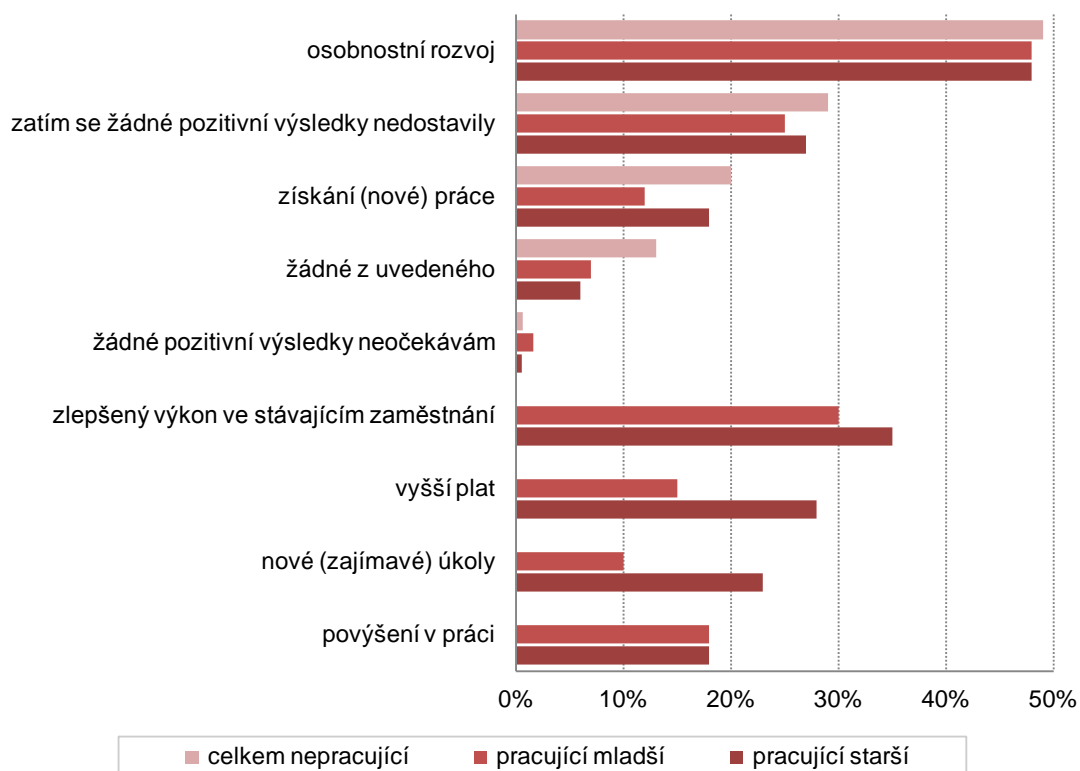
V souladu s nízkým přesvědčením o uplatnitelnosti svého studia v praxi uvádí 65% všech studentů, kteří očekávají malou či žádnou využitelnost, že studium jim doposud nepomohlo v žádné z oblastí, uvedených v grafu 1.10. Další 30% z nich však udává, že studium mělo pozitivní vliv alespoň na jejich osobnostní rozvoj (nabídka odpovědi „osobnostní rozvoj – zvýšení všeobecného přehledu, setkávání se zajímavými lidmi apod.“).

Na základě důvodů, uváděných jako motivace ke studiu je možné u těchto studentů uvažovat nižší zájem o studovaný obor. Studenti nepředpokládající využitelnost svého studia při zdůvodňování účasti ve formálním vzdělávání méně často volili možnost, že se vzdělávání účastní z důvodů prohloubení znalostí v oblasti, která je zajímavá či získání znalostí/dovedností užitečných v každodenním životě. Přesvědčení o nízké využitelnosti studia je však obdobně zastoupeno napříč sociodemografickými kategoriemi i studovanými obory a je tedy možné předpokládat, že pramení zejména z individuální situace a zkušenosti.

I u studentů formálního vzdělávání jako celku je právě osobnostní rozvoj nejčastěji uváděnou odpovědí na otázku, v jaké z oblastí studujícím pomohly dovednosti a znalosti, které získali v rámci

svého formálního vzdělávání. Více než čtvrtina (26,8%) respondentů však uvádí, že se zatím v souvislosti se studiem žádné pozitivní výsledky nedostavily.

Graf 1.10. Oblasti, ve kterých pomohly znalosti nabyté v rámci formálního vzdělávání dle typu studenta

Pozn.: studenti formálního vzdělávání 18 – 69 let, více možných odpovědí

Další pětina (20,2%) respondentů, kteří při studiu nepracovali, udává, že jim nabyté vzdělání pomohlo získat nové zaměstnání²⁷. Při interpretaci těchto dvou odpovědí je však nutné připomenout, že velká část respondentů se nachází v procesu vzdělávání, jejich studium nebylo ukončeno a dále probíhá. Osoby, které při studiu souběžně pracovaly (při studiu pracovalo 7,3% mladších a 81,1% starších studentů), byly dále dotazovány na to, zda mělo jejich studium nějaký přínos ve stávajícím zaměstnání. V souvislosti s formálním vzděláváním udává přibližně třetina pracujících studentů zlepšený výkon v zaměstnání, necelá pětina povýšení. Starší studenti navíc častěji uvádějí, že jim byl (také) díky studiu zvýšen plat a nabídnuty nové (zajímavé) náplně pracovní činnosti.

²⁷ Tuto možnost zvolilo též 20% všech starších studentů.

I. Formální vzdělávání – Tabulková příloha

I.I. Účast ve formálním vzdělávání dle věku a stupně studia

%

	18 - 69 let			25 - 64 let		
	celkem	v tom vzdělávání		celkem	v tom vzdělávání	
		sekundární	terciární		sekundární	terciární
celkem	10,3	4,3	6,0	3,7	0,7	3,0
<i>podle pohlaví</i>						
muži	10,2	4,8	5,4	3,5	0,6	2,9
ženy	10,5	3,8	6,6	3,9	0,8	3,0
<i>podle věku</i>						
18-24	60,1	30,2	29,7	x	x	x
25-34	9,2	1,2	8,0	9,2	1,2	8,0
35-44	3,4	1,3	2,1	3,4	1,3	2,1
45-54	1,0	< 0,1	1,0	1,0	< 0,1	1,0
55-64	0,4	0,2	0,2	0,4	0,2	0,2
65-69	< 0,1	< 0,1	< 0,1	x	x	x
<i>podle vzdělání</i>						
základní	20,7	20,5	0,0	0,1	< 0,1	0,0
střední bez maturity	2,3	2,3	0,0	0,9	0,9	0,0
střední s maturitou	13,4	2,6	10,9	4,3	0,9	3,3
vyšší odborné a vysokoškolské	13,3	0,1	13,3	10,3	0,1	10,2
<i>podle ekonomického postavení</i>						
pracující	4,3	1,2	3,1	3,5	0,8	2,7
nezaměstnaný	9,4	5,5	3,9	4,0	0,7	3,2
student	96,0	44,1	51,4	93,1	3,4	89,7
důchodce	< 0,1	< 0,1	< 0,1	< 0,1	< 0,1	< 0,1
v invalidním důchodu na rodičovské dovolené/v domácnosti	0,3	< 0,1	< 0,1	< 0,1	< 0,1	< 0,1
	4,0	1,4	2,6	3,8	1,3	2,5
<i>podle stupně urbanizace</i>						
hustě osídlená oblast	11,5	3,4	8,1	5,5	0,8	4,7
středně osídlená oblast	9,7	4,4	5,4	2,9	0,8	2,1
řídce osídlená oblast	10,0	4,9	5,0	2,9	0,5	2,3
<i>podle účasti v</i>						
neformálním vzdělávání	10,7	4,3	6,5	4,4	0,8	3,6
informálním učení	10,8	3,3	7,5	4,9	0,6	2,6
<i>podle rodinného stavu</i>						
má děti do 25 let	2,8	0,9	2,0	2,9	0,9	2,0
nemá děti do 25 let	14,8	6,3	8,4	4,3	0,6	3,8

Pozn.: řádková procenta, sekundární stupeň vzdělávání zahrnuje vzdělávací programy úrovně ISCED 3 a ISCED 4, terciární stupeň vzdělávání zahrnuje vzdělávací programy úrovně ISCED 5 a ISCED 6.

I.II. Charakteristika studentů formálního vzdělávání celkem a dle typu studenta

%

	studenti				
	celkem	18 - 24 let	25 - 64 let	mladší	starší
v tom					
<i>podle pohlaví</i>					
muži	49,6	50,5	47,1	50,8	44,9
ženy	50,4	49,5	52,9	49,2	55,1
<i>podle věku</i>					
18-24	71,9	100,0	x	90,8	2,6
25-34	18,8	x	66,9	9,2	54,2
35-44	6,9	x	24,7	0,0	32,2
45-54	1,7	x	6,1	0,0	7,9
55-64	0,7	x	2,4	0,0	3,1
65-69	< 0,1	x	x	0,0	< 0,1
<i>podle vzdělání</i>					
základní	24,5	34,0	0,3	31,1	0,4
střední bez maturity	8,1	7,5	9,5	6,4	14,2
střední s maturitou	47,1	49,5	40,9	48,0	43,4
vyšší odborné a vysokoškolské	20,3	9,0	49,3	14,5	42,0
<i>podle ekonomického postavení</i>					
pracující	26,0	8,5	70,4	10,7	81,1
nezaměstnaný	4,6	4,4	5,4	4,9	3,9
student	67,4	86,8	18,2	84,0	7,5
důchodce	< 0,1	0,1	< 0,1	< 0,1	< 0,1
v invalidním důchodu	0,1	< 0,1	< 0,1	0,3	< 0,1
na rodičovské dovolené/v domácnosti	1,9	0,3	6,1	0,6	7,5
<i>podle stupně urbanizace</i>					
hustě osídlená oblast	33,0	28,3	44,6	29,5	45,4
středně osídlená oblast	30,0	31,9	25,3	31,0	26,4
řídce osídlená oblast	37,0	39,8	30,1	39,5	28,2
<i>podle účasti v</i>					
neformálním vzdělávání	33,3	30,0	41,9	30,1	45,4
informálním učení	22,2	19,3	29,7	19,7	30,8
<i>podle rodinného stavu</i>					
má děti do 25 let	10,3	< 0,1	36,5	0,1	47,1
nemá děti do 25 let	89,7	99,9	63,5	99,9	52,9

Pozn.: z účastníků formálního vzdělávání 18 – 69 let, sloupcová procenta.

I. III. Stupeň studovaného formálního vzdělávání celkem a dle typu studenta

%

	studenti				
	celkem	18 - 24 let	25 - 64 let	mladší	starší
střední (sekundární)	41,7	50,5	19,3	45,6	27,7
vyšší odborné, vysokoškolské bakalářské	27,2	27,4	26,7	25,9	31,7
vysokoškolské magisterské	27,9	22,1	42,9	28,5	25,9
doktorské	3,2	< 0,1	11,1	x	14,7

Pozn.: z účastníků formálního vzdělávání 18 – 69 let, sloupcová procenta.

I. IV. Kdy probíhalo formální vzdělávání celkem a dle typu studenta

%

	studenti				
	celkem	18 - 24 let	25 - 64 let	mladší	starší
pouze či převážně během placené pracovní doby	3,0	0,7	8,9	0,7	11,4
většinou mimo placenou pracovní dobu	6,8	1,6	20,2	2,1	24,1
pouze mimo placenou pracovní dobu	13,4	3,5	38,9	4,5	45,6
nepracoval v tu dobu	76,7	94,3	32,0	92,7	18,9

Pozn.: z účastníků formálního vzdělávání 18 – 69 let, sloupcová procenta.

I. V. Plátce nákladů na formální vzdělávání celkem a dle typu studenta

%

	studenti				
	celkem	18 - 24 let	25 - 64 let	mladší	starší
zaměstnavatel (stávající či budoucí)	2,8	0,3	9,1	0,4	11,5
úřad práce	1,8	1,8	1,9	1,8	1,8
veřejné instituce (jiné než úřad práce)	8,3	9,6	4,8	9,4	4,0
rodinný příslušník	61,9	76,7	24,0	75,5	12,3
respondent sám	25,0	8,0	68,0	11,0	76,0
nikdo z výše uvedených	9,8	11,9	4,4	11,6	3,1

Pozn.: z účastníků formálního vzdělávání 18 – 69 let, sloupcová procenta, více možných odpovědí.

I. VI. Výše nákladů na formální vzdělávání celkem a dle typu studenta

%

	studenti				
	celkem	18 - 24 let	25 - 64 let	mladší	starší
do 2 000 Kč	26,0	27,1	23,2	26,7	23,6
2 001 - 5 000 Kč	24,4	28,3	14,3	27,5	13,5
5 001 - 10 000 Kč	15,3	15,4	15,2	15,7	14,0
10 001 - 20 000 Kč	16,8	14,7	22,3	14,5	24,7
20 001 Kč a více	17,5	14,5	25,0	15,7	24,2

Pozn.: z účastníků formálního vzdělávání 18 – 69 let, sloupcová procenta.

I. VII. Důvody účasti ve formálním vzdělávání celkem a dle typu studenta

%

	studenti				
	celkem	18 – 24 let	25 – 64 let	mladší	starší
získat osvědčení (diplom)	66,2	71,0	54,0	70,0	52,4
zlepšit výkonnost/kariérní vyhlídky	66,1	62,6	75,1	64,2	73,1
prohloubit znalosti v oblasti, která ho zajímá	46,8	43,3	55,5	44,1	56,8
zlepšit vyhlídky na získání či změnu práce	46,1	42,7	54,8	43,2	56,8
získat znalosti užitečné v každodenním životě	33,6	35,0	30,2	35,1	28,2
potkat nové lidi/pro zábavu	10,1	10,9	8,2	10,8	7,9
snížit pravděpodobnost ztráty zaměstnání	7,9	4,7	16,1	4,6	19,8
začít své vlastní podnikání	5,8	5,7	6,2	5,7	6,6
musel se účastnit	5,0	5,6	3,5	5,3	4,0

Pozn.: z účastníků formálního vzdělávání 18 – 69 let, sloupcová procenta, více možných odpovědí.

I. VIII. (Očekávané) využití znalostí z formálního vzdělávání celkem a dle typu studenta

%

	studenti				
	celkem	18 - 24 let	25 – 64 let	mladší	starší
téměř na 100%	33,6	32,8	35,4	32,5	37,4
celkem dost	44,6	44,8	44,3	44,4	45,4
celkem málo	13,8	14,3	12,5	15,0	9,3
vůbec ne	8,0	8,1	7,8	8,1	7,9

Pozn.: z účastníků formálního vzdělávání 18 – 69 let, sloupcová procenta.

2. Neformální vzdělávání

Vedle tradičnější podoby vzdělávání obsažené v konceptu formálního vzdělávání byl v rámci šetření AES věnován široký prostor účasti respondentů v aktivitách neformálního vzdělávání – tedy v organizovaných, strukturovaných vzdělávacích programech, které nejsou součástí formálního vzdělávání. Zařazení neformálního vzdělávání do šetření pramení z dlouhodobějšího posunu v pohledu na vzdělávací proces jako na individualizovanou cílevědomou činnost prostupující celý životní cyklus. Koncept neformálního vzdělávání není v daném směru protipólem tradičnímu vzdělávání, probíhajícímu čistě ve vzdělávacích institucích, jak ho známe. Je jeho analytickým doplňkem, umožňujícím zachycení širokého spektra dalších vzdělávacích činností, jejichž význam byl ve starších koncepcích vzdělávání často opomíjen.

Cílem neformálních vzdělávacích aktivit není dosažení standardního formalizovaného osvědčení (školního vysvědčení, výučního listu, maturitního vysvědčení, vysokoškolského diplomu, apod.) opravňujícího držitele k jeho postoupení do navazujících stupňů soustavy formálního vzdělávání. Přestože jsou však ze struktury formálního vzdělávání vyvázány, mohou aktivity neformálního vzdělávání dosahovat srovnatelné míry organizovanosti a uspořádanosti.

Programy neformálního vzdělávání mívají předem stanovený cíl, k němuž směřují prostřednictvím určitých kroků. Neformální vzdělávací aktivity mívají relativně kratší trvání. Jejich epizodičnost z nich činí účinný nástroj k vyrovnávání se s aktuální nedostatečností či potřebami v osobním životě, v zaměstnání, v podnikání či na trhu práce. Význam neformálních vzdělávacích aktivit vzrůstá, pohlížíme-li na ně jako na součást druhotných či dlouhodobějších vzdělávacích strategií, svazujících zájmy a potřeby širšího počtu zainteresovaných aktérů. V daném směru jsou užitečným analytickým nástrojem či kategorií ohraničující relativně širokou, vnitřně heterogenní, skupinu cílených vzdělávacích činností uskutečňovaných různými skupinami v různých prostředích, reagujících na pestrou škálu životních situací.

Neformální vzdělávání může být programově, organizačně, materiálně či finančně zajišťováno nejen skrze státem řízené organizace (školy, úřady práce, apod.), ale také (a to především) prostřednictvím soukromých (komerčních či nekomerčních) vzdělávacích organizací, školících center zaměstnavatelů, apod. Jeho realizace nemusí být svázána s půdou veřejných či soukromých škol, ale může se odehrávat také na pracovištích či ve vzdělávacích zařízeních provozovaných zaměstnavateli.

Neformální vzdělávání bylo v rámci šetření AES definováno jako jakékoli vzdělávání probíhající ve strukturovaných vzdělávacích programech, zaměřených na získávání dovedností a kompetencí, které mohou účastníkovi pomoci zlepšit jeho společenské či pracovní uplatnění. Neformální vzdělávání zde zahrnuje takové vzdělávací programy, které jsou formalizované a organizované, ale nelze je považovat za formální vzdělávání. Jejich hlavní charakteristikou je přítomnost vzdělávací autority (např. odborného lektora, zaškoleného vedoucího apod.). Jako příklady neformálního vzdělávání, které zahrnuje velmi široké spektrum nejrůznějších aktivit, lze uvést jazykové kurzy (probíhající v jazykových školách či pod dohledem soukromého učitele),

krátkodobá školení v zaměstnání související s náplní vykonávané práce, rekvalifikační kurzy úřadů práce, nejrůznější workshopy a semináře či vzdělávání v zájmových činnostech.

Respondenti byli v rámci šetření podrobněji dotazováni až na tři aktivity neformálního vzdělávání, kterého se účastnili v posledních 12 měsících před dotazováním.

2.1. Účast v neformálním vzdělávání

Přehled účasti osob v neformálním vzdělávání nabízí v základním členění tabulka 2.1. Na základě výsledků šetření AES lze odhadovat, že v populaci osob ve věku 18 až 69 let, žijících v České republice, se v průběhu sledovaného 12 měsíčního období účastnilo (alespoň jedné aktivity) neformálního vzdělávání **32,1%** osob.

Podíl mužů a žen na neformálním vzdělávání se v hrubé účasti neliší, na rozdíl od vzdělanostních skupin, kde míra účasti rostla (u žen progresivněji) společně s nejvyšším dosaženým vzděláním. Zatímco celková účast mezi osobami s nejvýše základním vzděláním nepřesahovala 13,2%, mezi vysokoškoláky dosáhla více než čtyřnásobku, překračující hladinu 55%.

Nerovnoměrné rozdělení účasti v neformálním vzdělávání je patrné také mezi jednotlivými věkovými skupinami. Podíl účastníků vykazuje nejprve rostoucí tendenci, dosahující svého vrcholu v rozmezí 35. a 44. roku života. V navazujících věkových intervalech dochází k relativně strmému propadu. Růstová fáze je v případě míry účasti žen delší než u mužů, přičemž na vrcholu pomyslné křivky v rozmezí 45. a 54. roku dosahuje hodnoty 42,4%. Nejvyšší účasti v neformálním vzdělávání dosahují muži mezi 25. a 44. rokem života. Míra účasti je v daném intervalu ustálena na hodnotě 40,5%. Relativně prudký pokles účasti na neformálním vzdělávání zrychlující se mezi 45. a 54. rokem snižuje celkovou míru účasti u obou skupin nejprve na hodnotu 20,1% mezi 55. a 64. rokem života a posléze na hodnoty pod hranici 7% mezi 45. a 69. rokem. Dynamika poklesu je u mužů i žen srovnatelná.

S životním cyklem souvisí ekonomické postavení odvíjející se od vztahu jednotlivých skupin k pracovnímu trhu. Účast na neformálním vzdělávání je relativně nejčastějším jevem ve skupině pracujících, v níž se ve sledovaném období vzdělávalo prostřednictvím alespoň jedné neformální vzdělávací aktivity 43% osob. Míra účasti přesahující hranici 20% byla rovněž zaznamenána mezi nezaměstnanými a studenty. Ve skupině nezaměstnaných se vzdělávalo 20,2% osob. Mezi studenty byla účast o 9,3 procentních bodů vyšší než u nezaměstnaných.

Míra participace na neformálním vzdělávání obyvatelstva byla o něco vyšší v hustěji osídlených oblastech, kde dosáhla celkového podílu 36,9%. Mezi osobami žijícími v řídce osídlených oblastech představoval podíl účastníků neformálního vzdělávání 28,1%.

Tabulka 2.1. Účast v neformálním vzdělávání celkem a dle pohlaví

%

	účast v neformálním vzdělávání		
	celkem	muži	ženy
celkem	32,1	32,1	32,1
<i>podle věku</i>			
18-24	31,9	30,5	33,4
25-34	38,8	40,5	37,0
35-44	41,0	40,5	41,5
45-54	38,7	35,2	42,4
55-64	20,1	20,9	19,4
65-69	5,4	4,7	6,1
<i>podle vzdělání</i>			
základní	13,2	16,3	11,2
střední bez maturity	21,6	23,9	18,3
střední s maturitou	38,5	36,9	39,8
vyšší odborné a vysokoškolské	55,7	53,4	57,8
<i>podle ekonomického postavení</i>			
pracující	43,0	40,2	47,0
nezaměstnaní	20,2	13,3	26,3
studující	29,5	27,2	31,8
ve starobním důchodu	5,8	3,4	7,2
v invalidním důchodu	6,5	5,6	7,5
na rodičovské dovolené/ v domácnosti	15,6	.	15,8
<i>podle stupně urbanizace</i>			
hustě osídlená oblast	36,9	36,6	37,2
středně osídlená oblast	32,3	31,4	33,2
řídce osídlená oblast	28,1	29,2	36,9
<i>podle účasti</i>			
ve formálním vzdělávání	33,3	29,5	37,1
v informálním učení	45,8	44,0	47,6

Pozn.: řádková procenta, 18 – 69 let. Nedostatek pozorování v kategorii muži na rodičovské dovolené/v domácnosti. Mezi účastníky neformálního vzdělávání jsou zahrnuti osoby, které se účastnily alespoň jedné aktivity neformálního vzdělávání.

2.2. Formy neformálního vzdělávání

Pro lepší zachycení účasti v neformálním vzdělávání byly v rámci šetření rozlišeny čtyři formy či typy neformálních vzdělávacích činností a programů.

Nejčastější a patrně nejtypičtější podobou neformálního vzdělávání jsou **kurzy**. Pro neformální vzdělávání probíhající formou kurzu je typické rozdělení rolí lektora a účastníka. Lektor je zpravidla placený profesionál, který disponuje rozvinutějšími znalostmi či zkušenostmi v probírané tématice, které uspořádanou výukou předává méně zkušeným či méně znalým účastníkům. Průběh kurzu často vyžaduje opakovaná setkávání lektora (lektorů) a účastníků, přičemž může (ale nemusí) být zakončen osvědčením o absolvování.

Dalším sledovaným typem neformálního vzdělávání byly **workshopy** či **semináře**. Typický workshop probíhá v podobě setkání srovnatelně zkušených osob, jež si v jeho průběhu předávají své poznatky a zkušenosti. Workshopy či semináře probíhají, podobně jako kurzy, v souladu s určitým předepsaným harmonogramem vyčerpávajícím či rozvíjejícím předem stanovený okruh témat.

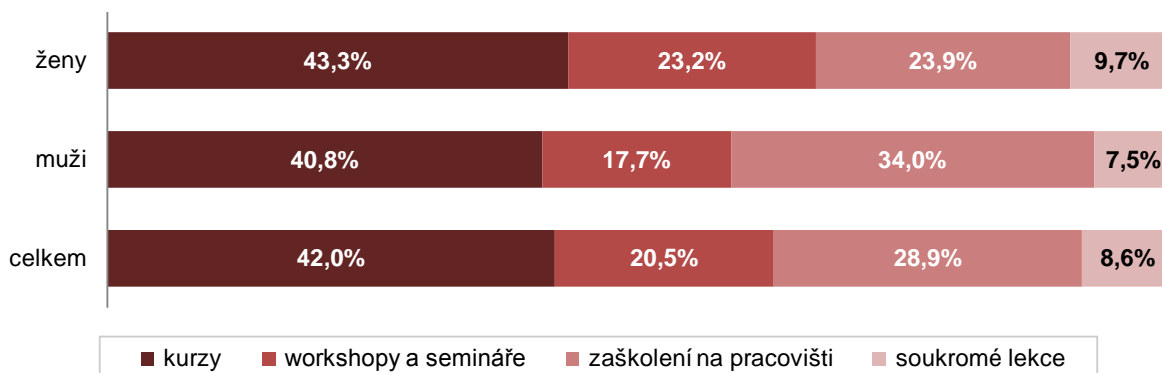
Zatímco kurzy a workshopy či semináře předpokládají shromáždění širšího kolektivu účastníků, třetí forma neformálně vzdělávacích aktivit, totiž **soukromé lekce**, vychází z individuálního vzdělávání. Jejich základ tvoří diáda (či triáda) vzdělávajícího se jednotlivce (či dvou osob) a placeného profesionálního lektora. Lektorem organizujícím vzdělávací činnost a předávající v jejím průběhu své znalosti a zkušenosti může být stejně tak OSVČ, jako osoba smluvně svázaná s organizací zaměřující se na vzdělávání. Prostředí realizace soukromých lekcí jsou poměrně pestrá. Mohou zahrnovat domácnost účastníka či lektora, pracoviště účastníka či učebny institucí poskytujících vzdělávání.

Poslední rozlišenou formou neformálního vzdělávání je **zaškolení na pracovišti**²⁸. Na rozdíl od předcházejících tří skupin vzdělávacích aktivit se jedná o vzdělávací činnost organizovanou výhradně zaměstnavatelem. Okruh předávaných znalostí a rozvíjených dovedností či kompetencí zahrnuje ryze pracovní tematiku, přičemž vyučujícími, lektory či autoritami, jsou v daném případě jiní zaměstnanci. Zaškolování v práci je často poskytováno při vstupu zaměstnance do pracovního poměru. Účastník bývá seznamován s výrobními prostředky, postupy či pracovními standardy, obsluhovaným zařízením, interními směnicemi, apod. Zkušení či „zaběhnutí“ zaměstnanci mohou být naopak rekvalifikováni na jinou pracovní aktivitu, mohou být seznamováni s novými pracovními prostředky, technologiemi, apod.

Je nutné dodat, že do šetření AES nebyla zahrnuta povinná školení, která přímo nesouvisela s obsahem a náplní vykonávaného zaměstnání (zejména školení o požární ochraně či školení o bezpečnosti a ochraně zdraví na pracovišti). Vzhledem k povinnosti každého nového zaměstnance absolvovat tato školení, by došlo k nežádoucímu zkreslení celkové účasti osob v neformálním vzdělávání.

²⁸ Přesné znění je „Plánované zaškolení či instruktáž přímo na pracovišti, organizované zaměstnavatelem (pod vedením některého z kolegů, zaměstnanců firmy/organizace).“

Graf 2.1. Formy neformálního vzdělávání celkem a dle pohlaví

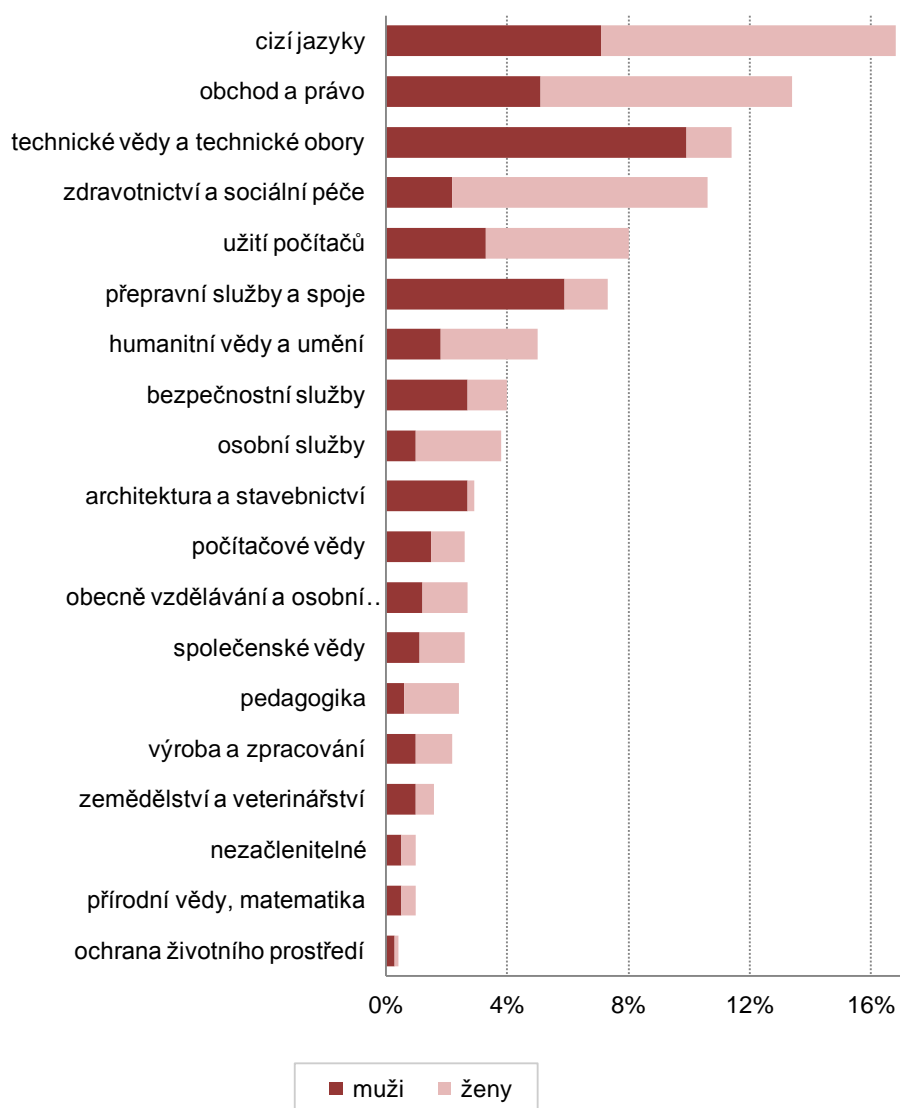
Pozn.: z aktivit neformálního vzdělávání, respondenti 18 - 69 let

Jak je patrné z grafického znázornění 2.1, nejčastější formu neformálního vzdělávání představují kurzy. V podobě opakovaného docházení na kurzy bylo v průběhu dvanáctiměsíčního sledovaného období realizováno 42% všech aktivit neformálního vzdělávání. Druhou nejčastější formou neformálního vzdělávání jsou zaškolování na pracovišti. V prostředí zaměstnání bylo realizováno 28,9% všech neformálních vzdělávacích aktivit. Hranici 20% rovněž překonaly aktivity probíhající formou workshopů či seminářů. Relativně úzkou skupinu představují neformální vzdělávací aktivity uplatňující individuální přístup. Soukromé lekce představovaly 8,6 % ze všech neformálních aktivit.

2.3. Oblasti neformálního vzdělávání a příklady vzdělávacích aktivit

Neformální vzdělávání zahrnuje velmi pestrou škálu oblastí, do kterých se mohou jednotlivci zapojit. Pro základní zachycení oborů, v rámci kterých se účastníci šetření v posledních 12 měsících vzdělávali, byla použita klasifikace oborů vzdělávání ISCED 97. Přehled nejčastěji studovaných oborů, jejich zastoupení na celku všech absolvovaných aktivit neformálního vzdělávání a poměr studujících v daných oblastech dle pohlaví nabízí graf 2.2.

Graf 2.2. Oblasti neformálního vzdělávání celkem a dle pohlaví

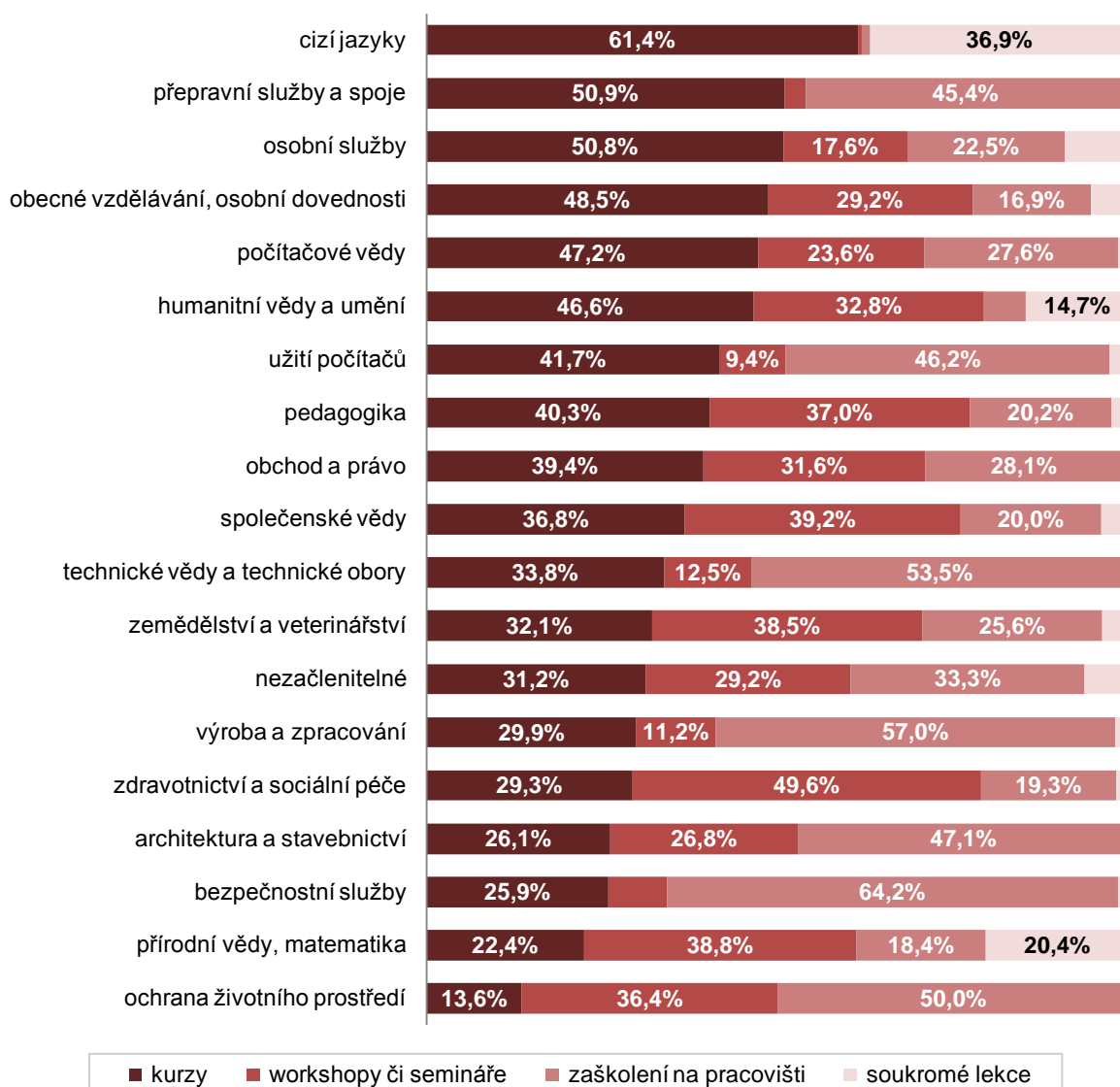
Pozn.: z aktivit neformálního vzdělávání, respondenti 18 - 69 let

Zaměříme-li se pouze na absolvované aktivity, je možné shrnout, že lidé se nejčastěji do neformálního vzdělávání zapojují, aby zlepšili své jazykové schopnosti, znalosti v oblasti obchodu a práva, v technických vědách a oborech a ve zdravotnictví a sociální péči, dále aby zlepšili svou uživatelskou znalost počítače. Jak je však zřejmé z grafu 2.2, oblasti zájmu realizované v rámci neformálního

vzdělávání se poměrně významně liší dle pohlaví studujícího. Muži se nejčastěji vzdělávali v technických vědách a oborech (až 20% všech aktivit neformálního vzdělávání mužů), následováno zlepšováním jazykových schopností (14% aktivit) a vzděláváním v oboru přepravní služby a spoje (12% aktivit). Ženy oproti tomu preferovaly vzdělávání v cizích jazycích (19% aktivit), následované vzděláváním v oborech obchod a právo (17% aktivit) a zdravotnictví a sociální péče (17% aktivit).

S oblastí studia úzce souvisí způsob realizace neformálního vzdělávání, který odpovídá nabízeným možnostem či standardům typickým pro studovanou tematiku. Z grafu 2.3, zachycujícího rozdělení jednotlivých typů neformálního vzdělávání napříč studovanými okruhy, je patrná pestrost složení neformálních aktivit zjišťovaná napříč jednotlivými oblastmi vzdělávání.

Graf 2.3. Oblasti neformálního vzdělávání dle formy vzdělávání

Pozn.: aktivity neformálního vzdělávání, 18 – 69 let, upozornění na nízký počet pozorování v kategorii ochrana životního prostředí.

Kurzy jsou nejtypičtější formou realizace studia *cizích jazyků*. V této oblasti vzdělávání bylo 61,4% aktivit realizováno formou jazykových kurzů, jenž nabízí relativně pestrou škálu specializovaných studijních programů odstupňovaných podle míry vstupního zvládnutí studovaného jazyka. Z časových (či jiných) důvodů jsou jazyky z 36,9% rozvíjeny také prostřednictvím soukromých lekcí. Účastníci se mohou setkávat s rodilými mluvčími, mohou vytvářet individuální studijní plány nebo konverzovat ve zvolených tématech.

Další oblastí s kurzem jakožto převažující formou vzdělávání jsou *přepravní služby a spoje*. Pro tuto skupinu jsou typické aktivity související s manipulací, provozem či údržbou strojového zařízení. Nejrozšířenější vzdělávací činnosti v dané skupině odpovídají programům směřujícím k získání či obnovení určitého typu řidičského či uživatelského oprávnění. Mohou to být programy na řízení standardních dopravních prostředků či specializované programy zaměřené na obsluhu např. manipulačních vozíků, jeřábů či jiných strojů. Výuka často probíhá v souladu s platnými předpisy zakotvenými v platných zákonech, vyhláškách či normách. Relativně vysoký podíl (36,9%) vzdělávacích aktivit v oblasti přepravních služeb a spojů byl realizován také formou zaškolování na pracovišti. Jednalo se o obsluhu nejrůznějších specifických strojových zařízení, jakými jsou např. jeřáby, rypadla, vysokozdvizné vozíky, manipulátory, trolejbusy apod.

Poslední skupinou neformálních vzdělávacích aktivit, v níž (s 50,8%) převažovaly kurzy, jsou *osobní služby*. Tato kategorie zahrnuje širokou škálu relativně heterogenních činností, mezi nimiž tematicky převládají aktivity zaměřené na péči o tělo a vzhled (kosmetické či kadeřnické činnosti), pohybové aktivity (jóga, potápění, aerobic, fitness, střelba), přípravy pokrmů či nápojů. 22,5% aktivit ve skupině se odehrálo formou zaškolování v práci a v 17,6% byly organizovány jako workshopy či semináře.

V pořadí čtvrtou skupinou s vysokým (48,5%) podílem kurzů byly aktivity týkající se *obecného vzdělávání a osobních dovedností*. V převažující míře se jednalo o vzdělávání směřující k rozvoji či osvojování technik zvládnutí specificky náročných situací vyžadujících komunikační či sociálně-psychologické kompetence. V konkrétnější rovině mohlo jít o aktivity rozvíjející schopnost asertivního vystupování, zvládnutí stresu, práce v kolektivu/týmu apod. Nemalý podíl aktivit byl v dané kategorii uskutečněn jinými vzdělávacími formami. 29,2% aktivit obecného vzdělávání a osobních dovedností proběhlo ve sledovaném období formou workshopů či seminářů, 16,9% bylo poskytováno zaměstnavatelem ve formě zaškolování v práci.

Dvě tematicky blízké skupiny vzdělávacích aktivit s vysokým zastoupením kurzů zpřístupňovaly znalosti, kompetence a dovednosti týkající se výpočetních či informačních technologií. Obě skupiny aktivit se z hlediska svého obsahu částečně překrývají. Od aktivit spadajících do oblasti *počítačových věd* lze očekávat náplň přesahující běžné uživatelské znalosti. Na rozdíl od aktivit, které byly zařazeny do oblasti *užití počítačů* a které jsou častěji zaměřeny na užívání standardního

komerčního kancelářského softwaru²⁹ či obecnější uživatelské dovednosti, jsou aktivity počítačových věd orientovány spíše na osvojování programovacích jazyků, používání úzce profilovaných softwarů, apod. Odlišným těžištěm obou skupin aktivit odpovídá také rozložení jednotlivých typů vzdělávání. Počítačové vědy byly častěji realizovány formou kurzů (47,2%) a workshopů či seminářů (23,6%). Užití počítačů bylo naopak relativně častěji realizováno formou zaškolování na pracovišti (46,2%).

Mezilehlá kategorie s označením *humanitní vědy a umění* seskupuje širokou škálu tvůrčích či performativních uměleckých činností či odborných teoretických studií. Stejně jako v předcházejících kategoriích, také zde byly (se 46,6%) zdaleka nejvíce zastoupeny aktivity probíhající formou kurzů. V performativní rovině se často jednalo např. o kurzy herectví či tance. V oblasti tvůrčích činností byly často vyučovány výtvarné techniky, techniky zpracovávání fotografií či počítačová grafika. Relativně vysoký podíl (32,8%) humanitních a uměleckých aktivit proběhl formou workshopů či seminářů. Z hlediska složení se jednalo o teoretičtější či odborně pokročilejší činnosti. 14,7% aktivit v dané kategorii proběhlo formou soukromých lekcí, nejčastěji scénických či performativních činností zahrnujících hru na hudební nástroje, tanec či zpěv.

Mezi kategorie probíhající převážně skupinově s relativně srovnatelným zastoupením jednotlivých forem vzdělávání patří pedagogika, obchod a právo a společenské vědy. Ve skupině aktivit spadajících pod souhrnné označení *pedagogika* byly nejčastěji studovány techniky, dovednosti či znalosti týkající se výchovy a vzdělávání. Účastníci si mohli osvojit obecné základy vzdělávání či specifické techniky zvládnutí určitých skupin. Neformální vzdělávací aktivity zaměřené na pedagogické činnosti probíhaly ze 40,3% formou kurzů a 37% formou workshopů či seminářů.

Aktivity seskupené do kategorie *obchod a právo* představovaly po jazycích druhou nejčastěji studovanou oblast neformálního vzdělávání. Obsahově se nejčastěji jednalo o aktivity předávající poznatky uplatnitelné v obchodním styku, firemních procesech, finančních transakcích apod. Účastníci se jejich prostřednictvím seznamovali s aktuálními právními předpisy, daňovou soustavou, účetními a obchodními standardy, pojišťovnictvím či rozvíjeli své manažerské kompetence. Studium spadající do právní či obchodní problematiky bylo ze 39,4% realizováno formou kurzů, ze 31,6% se jednalo o workshopy či semináře a z 28,1% zaškolování na pracovištích.

Třetí skupina s relativně srovnatelným rozdělením forem vzdělávání se týkala *společenských věd*. Svým složením se do jisté míry překrývala s předcházejícími dvěma skupinami. Opět se jednalo o pestrou sestavu nejrůznějších ekonomických činností prolínajícími se s osvojováním psychologických či komunikačních kompetencí. Mezi formami s 39,2% převládaly workshopy či semináře, ze 36,8% se jednalo o kurzy a z 20% o zaškolování na pracovišti.

Relativně široce byly v rámci některých skupin zastoupeny též aktivity mající formu **zaškolování na pracovišti**. Jedná se především o oblasti činností kategorizované jako bezpečnostní služby, výroba a zpracování, technické vědy a technické obory, ochrana životního prostředí,

²⁹ Vedle standardního kancelářského softwaru se jednalo také o specifický firemní či odvětvový software, jehož ovládnutí nevyžadovalo znalosti programování či pokročilé uživatelské znalosti počítače.

architektura a stavebnictví či (již zmíněné) užití počítačů a přepravní služby a spoje. Mezi neformálními vzdělávacími aktivitami ze skupiny *bezpečnostních služeb* bylo formou zaškolování na pracovišti realizováno až 64,2% aktivit. Jednalo se nejčastěji o vzdělávání obecně zvyšující bezpečnost práce při výkonu povolání³⁰, dále o aktivity spojené s ostrahou, zachováváním veřejného pořádku, ochranou majetku či zdraví osob.

Široká skupina vzdělávacích aktivit probíhajících formou zaškolování na pracovišti se týkala činností spojených s *výrobou a zpracováním*. Do této skupiny bylo obecně řazeno vzdělávání související s rukodělnou (kusovou) či průmyslovou (masovou) produkcí. Významné množství z 57% aktivit probíhajících formou zaškolování v práci směřovalo v této tematické skupině k seznámení či ovládnutí určité technologie či bezpečné a účinné manipulaci se strojním vybavením.

Srovnatelně významný podíl získalo vzdělávání formou zaškolování na pracovišti také ve skupině *technické vědy a technické obory*. Jedná se o vnitřně silně heterogenní skupinu odborných (teoretických či praktických) vzdělávacích činností obecně svázaných s určitou výrobní technologií či technologií služby, manipulaci s novým nářadím, obsluhou či údržbou strojů a přístrojů, apod. Zaškolování na pracovišti obsáhlo 53,5% aktivit v této kategorii, zatímco kurzy reprezentují 38,8%.

³⁰ Školení však muselo přímo souviset s náplní práce zaměstnance.

2.4. Pracovně orientované neformální vzdělávání

V předchozí části textu byly popsány jednotlivé oblasti neformálního vzdělávání. V dané souvislosti byly blíže specifikovány také vzdělávací činnosti, jimiž lidé v průběhu 12 sledovaných měsíců procházeli, ať už při nástupu do nového zaměstnání či rekvalifikacích, při rozšiřování svých znalostí a kompetencí nebo ve snaze dostat požadavkům zaměstnavatelů a standardům vztahujícím se k výkonu vybraného povolání. Významná část aktivit neformálního vzdělávání, kterých se lidé ve zjišťovaném období účastnili, tedy často souvisela s výdělečnou (pracovní) činností. Neformální vzdělávání bylo nepřehlédnutelnou součástí nárazových snah či dlouhodobě realizovaných strategií zlepšování postavení v práci či zvyšování vlastní konkurenceschopnosti v prostředí srovnatelně orientovaných aktérů. Účast na profesním vzdělávání³¹ byla z perspektivy zaměstnanců volena s ohledem na zachování či zlepšení postavení v práci či zvýšení vlastní konkurenceschopnosti na trhu práce.

V rámci šetření AES byla od respondentů zjišťována motivace, jakou ke svému vzdělávání měli. U každé šetřené aktivity neformálního vzdělávání účastníci šetření uváděli, zda je k absolvování tohoto vzdělávání vedly převážně pracovní či převážně soukromé (mimopracovní) důvody. Pracovně orientované neformální vzdělávání bylo přitom definováno jako „*činnost směřující k získávání znalostí a osvojování dovedností využitelných především v zaměstnání při plnění pracovních úkolů*“.

2.4.1. Účast v pracovně orientovaném neformálním vzdělávání

Tabulka 2.2 zachycuje procentuální podíl osob, které se v posledních 12 měsících před dotazováním účastnily alespoň jedné neformální vzdělávací aktivity převážně z pracovních důvodů. Na základě relativních četností lze říci, že v souvislosti se zaměstnáním se v České republice vzdělávalo celkem 25,6% osob v rozmezí 18 a 69 let. Účast na pracovně orientovaném neformálním vzdělávání pouze velmi mírně převažovala u mužů, a to o 3,2 procentního bodu. Stejně jako v případě neformálního vzdělávání jako celku stoupala míra účasti v pracovním neformálním vzdělávání v souvislosti s nejvyšším dosaženým vzděláním. Podíl vysokoškoláků vzdělávajících se v souvislosti s výkonem svého povolání dosáhl 45,8%, čímž více než sedminásobně přesáhl účast osob s nejvýše základním vzděláním. Lidé s úplným středoškolským vzděláním procházeli pracovně orientovaným neformálním vzděláváním ve 29,9% případů. U vyučených osob klesla účast ve srovnání s držiteli maturitních vysvědčení o 11 procentních bodů.

Míra participace na neformálním vzdělávání souvisejícím s pracovním výkonem se nutně odvíjela od aktuálního postavení na trhu práce. Nejčastěji se ve sledované věkové skupině v rozmezí 18 až 69 let vzdělávali ekonomicky aktivní lidé, kteří v daném období vykonávali výdělečnou činnost na plný či částečný úvazek. Míra účasti na neformálním vzdělávání představovala v dané skupině 38,4%.

³¹ Slovní spojení „profesní vzdělávání“, „vzdělávání z pracovních důvodů“ či „pracovně orientované/motivované vzdělávání“ jsou v rámci této kapitoly užívána jako synonyma a to bez ohledu na jejich konotace či vymezení v jiných publikacích věnujících se srovnatelné tematice.

Tabulka 2.2. Účast v pracovně orientovaném neformálním vzdělávání celkem a dle pohlaví
%

	účast v pracovně orientovaném neformálním vzdělávání		
	celkem	muži	ženy
celkem	25,6	27,2	24,0
<i>podle věku</i>			
18-24	15,4	15,7	15,1
25-34	32,5	36,1	28,6
35-44	35,5	37,1	33,9
45-54	34,4	32,3	36,4
55-64	15,5	18,0	13,4
65-69	2,1	2,4	1,9
<i>podle vzdělání</i>			
základní	6,3	7,2	5,6
střední bez maturity	18,9	22,0	14,4
střední s maturitou	29,9	31,0	29,1
vyšší odborné a vysokoškolské	45,8	45,8	45,8
<i>podle ekonomického postavení</i>			
pracující	38,4	36,6	40,9
nezaměstnaní	13,5	9,2	17,4
studující	4,0	3,3	4,8
ve starobním důchodu	1,2	0,8	1,5
v invalidním důchodu	3,0	3,4	2,5
na rodičovské dovolené/v domácnosti	5,4	.	5,5
<i>podle stupně urbanizace</i>			
hustě osídlená oblast	28,3	29,8	26,9
středně osídlená oblast	26,6	26,9	26,2
řídce osídlená oblast	22,7	25,6	19,7
<i>podle účasti</i>			
ve formálním vzdělávání	13,8	12,1	15,6
v informálním učení	36,9	37,5	36,2

Pozn.: řádková procenta. 18 – 69 let. Nedostatek pozorování v kategorii muži na rodičovské dovolené/v domácnosti. Mezi účastníky neformálního vzdělávání z pracovních důvodů byly zahrnutы osoby, které uvedly, že se účastnily alespoň jedné neformální vzdělávací aktivity převážně z pracovních důvodů.

Snaha zvyšovat svou kvalifikaci, doplňovat své znalosti či rozšiřovat kompetence v souvislosti s pracovním uplatněním se projevila také mezi ekonomicky aktivními osobami, jež ve sledovaném období nevykonávaly placenou výdělečnou činnost. Mezi nezaměstnanými dosáhla míra účasti na neformálním vzdělávání 13,5%, přičemž účast nezaměstnaných žen převyšovala účast mužů o 8,2 procentního bodu. Nejnižší míra účasti byla zaznamenána mezi ekonomicky neaktivními - studujícími či osobami pobírajícími starobní nebo invalidní důchod. Míra účasti na neformálním vzdělávání z pracovních důvodů nepřesahovala v těchto skupinách 4%.

Participace v neformálním vzdělávání mezi pracujícími vykazuje ve sledovaném období nestejně rozdělení v jednotlivých odvětvích ekonomických činností.

Graf 2.4. Účast pracujících v pracovně orientovaném vzdělávání dle odvětví činnosti

Pozn.: Pracující osoby 18 - 69 let. Upozornění na nízký počet pozorování v kategorii Činnosti v oblasti nemovitostí. Mezi účastníky neformálního vzdělávání z pracovních důvodů byly zahrnuty osoby, které uvedly, že se účastnily alespoň jedné neformální vzdělávací aktivity převážně z pracovních důvodů.

Relativně nejvyšší podíl osob, které se účastnily alespoň jedné neformální vzdělávací aktivity, připadl na povolání vztahující se k *peněžnictví a pojišťovnictví*. V této skupině se vzdělávalo 66,2% osob. Mírně nadpoloviční většina osob se vzdělávala také ve v oblastech *zdravotnictví a sociální péče* (57,6%), *výroby a rozvodu elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu* (53,3%), *informačních a komunikačních činností* (52,3%) či *nemovitostí* (51,3%). Naopak relativně slabá míra účasti připadla na pracovníky v oblastech *ubytování, stravování a pohostinství* (23,1%), *těžby a dobývání* (24,6%), *zemědělství, lesnictví a rybářství* (26,7%) *administrativních či podpůrných činností* (26,8%).

Účast v neformálním vzdělávání probíhajícím v souvislosti s pracovním zařazením či podnikáním přirozeně souvisela s povahou vykonávané činnosti, stupněm její složitosti, rozsahem úkolů a mírou nezávislosti a odpovědnosti pracovníka. Vzděláváním se jednotlivci často vyrovnávají s dynamickým rozvojem uplatňovaných postupů a technik, používaných strojů, přístrojů, nástrojů, softwarů, norem apod. Graf 2.5 vykresluje míru účasti na neformálním vzdělávání z perspektivy hlavních tříd zaměstnání. Jednotlivé třídy tvoří kvazi hierarchicky uspořádanou strukturu odlišující jednotlivé skupiny podle stupně složitosti pracovních úkonů, vzdělanostních či kvalifikačních požadavků.

Uspořádání zobrazovaných hodnot v zásadě zachovává předpoklad rostoucí míry participace na neformálním vzdělávání ve vztahu ke složitosti vykonávané pracovní činnosti. Nejvyšší podíl osob vzdělávajících se ve sledovaném období z pracovních důvodů je zřejmý ve třídách *specialistů* (56,6%) a *zákonodárců a řídicích pracovníků* (54,5%). Lidé vykonávající činnosti spadající do těchto skupin zpravidla realizují úkoly zahrnující řešení komplexních problémů vyžadujících rozsáhlé dovednosti a znalosti v příslušném oboru. Jejich kvalifikace často odpovídá vyšším stupňům vzdělání³², přičemž od nich lze očekávat vysokou míru gramotnosti a rozvinuté komunikační schopnosti.

Graf 2.5. Účast pracujících v pracovně orientovaném neformálním vzdělávání dle hlavních tříd zaměstnání

Pozn.: pracující osoby 18 - 69 let. Mezi účastníky neformálního vzdělávání z pracovních důvodů byly zahrnuty osoby, které uvedly, že se účastnily alespoň jedné neformální vzdělávací aktivity převážně z pracovních důvodů.

³² Podíl osob s minimálně středoškolským vzděláním zakončeným maturitní zkouškou byl mezi zákonodárci a řídicími pracovníky 89,5%. Podíl vysokoškoláků či absolventů vyšších odborných škol byl 47%. Třída specialistů byla z 98,9% složena z osob s minimálně středoškolským vzděláním s maturitou. Podíl vysokoškoláků a absolventů vyšších odborných škol dosáhl 78,7%.

Relativně vysoká účast - kolem 50%, byla zachycena také ve třídě *technických a odborných pracovníků*. Tato skupina patří z hlediska formálního vzdělání rovněž mezi kvalifikovanější³³. Složitost pracovních činností a úrovně dovedností je v jejím případě v mnoha situacích srovnatelná s třídou zákonodárců a řídicích pracovníků. Zahrnuje komplikovanější technické a praktické úkoly vyžadující hlubší znalost řešené problematiky.

Navazující hlavní třídy zaměstnání, vyjma pomocných a nekvalifikovaných pracovníků, se vyznačují celkově nižší úrovní dovedností než první tři výše zmíněné skupiny, nezbytným předpokladem jejich výkonu je však, mimo jiné, stále schopnost porozumět komplexním informacím. Vybraný rozsah tříd zahrnuje mnohá zaměstnání vyžadující pokročilou gramotnost, komunikační dovednosti či manuální zručnost. Pracovní náplň je obvykle spojena s obsluhou, údržbou či opravami strojů či elektronických zařízení, řízením motorových vozidel, zpracováváním, uchováváním, či uspořádáváním informací a dokumentů. Vzdělanostní struktura, stejně jako míra účasti je v daném seskupení relativně heterogenní. Zatímco třída úředníků atakuje mírou participace na neformálním vzdělávání hranici 50%, ostatní skupiny (*obsluha strojů a zařízení, montéři, pracovníci ve službách a prodeji, řemeslníci a opraváři, kvalifikovaní pracovníci v zemědělství, lesnictví a rybářství*) relativně zaostávají³⁴.

Nejnižší účast na pracovním orientovaném neformálním vzdělávání byla zachycena ve třídě shlukující *pomocné a nekvalifikované pracovníky*. Účastí na daném způsobu vzdělávání v této zaměstnanecké třídě prošlo pouhých 11,2% osob. Z hlediska míry složitosti práce a úrovně dovedností³⁵ se jedná o nejméně náročné pracovní činnosti vykonávané obvykle formou fyzické a manuální práce. Pracovní úkony obvykle zahrnují jednoduché rutinní činnosti usnadněné jednoduchými ručními či elektrickými nástroji. Pracovní činnost vykonávaná v dané třídě zahrnuje např. úklidové a čistící práce, jednoduchou manipulaci s materiálem, třídění, sběr ovoce a zeleniny, apod.

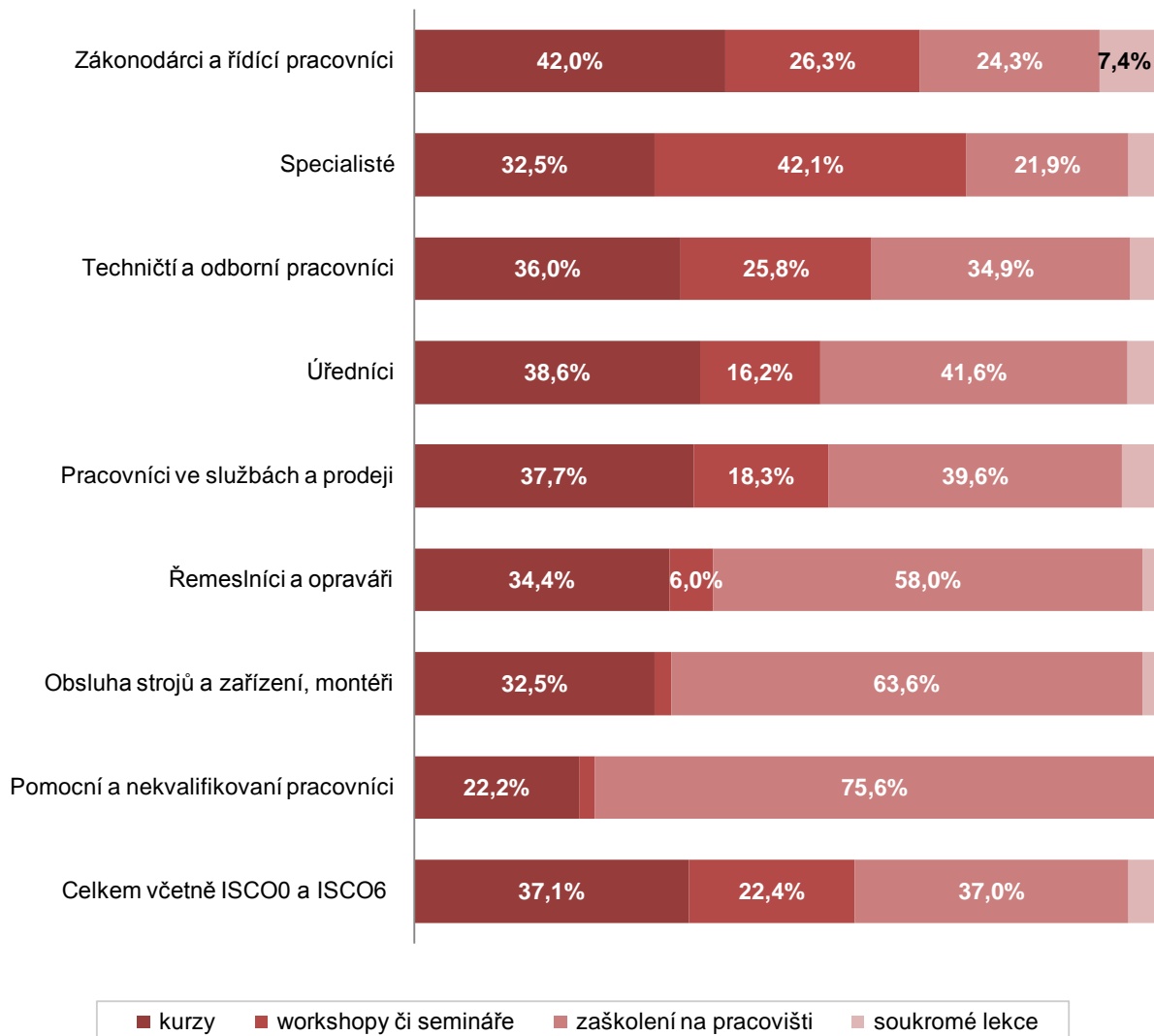
Rozložení pracovním orientovaných neformálních vzdělávacích aktivit dle formy vzdělávání ukazuje, že srovnatelný počet aktivit, jichž se respondenti ve sledovaném období účastnili, probíhal formou kurzů a zaškolování na pracovišti. Obě formy vzdělávání získaly shodných 37%. Menší část všech pracovním orientovaných aktivit (22,3%) byla realizována formou workshopů či seminářů a pouze 3,6% proběhlo formou soukromých lekcí.

³³ Podíl osob s minimálně středoškolským vzděláním zahrnoval 90,5% osob. Podíl vysokoškoláků a osob s vyšším odborným vzděláním představoval 24,8%.

³⁴ Pro úplnost je nutné doplnit, že kvalifikační struktura měřená nejvyšším stupněm dosaženého vzdělání se mezi třídou úředníků a ostatními vybranými třídami významně liší. Zatímco mezi úředníky získalo maturitní vysvědčení 83,3% osob a 13,7 dosáhlo terciárního stupně vzdělání, v ostatních srovnávaných třídách byl nejvyšší souhrnný podíl středoškoláků s maturitou, vysokoškoláků a osob s vyšším odborným vzděláním 43,9% (mezi pracovníky ve službách a prodeji).

³⁵ Vzdělanostní struktura je v rámci této třídy nejvíce vychýlena směrem k nižším formálním vzdělanostním stupňům. 88,3% osob vykonávajících pomocné a nekvalifikované práce dosáhla nejvýše středoškolského vzdělání bez maturity, přičemž 35% ukončilo nejvýše základní vzdělání.

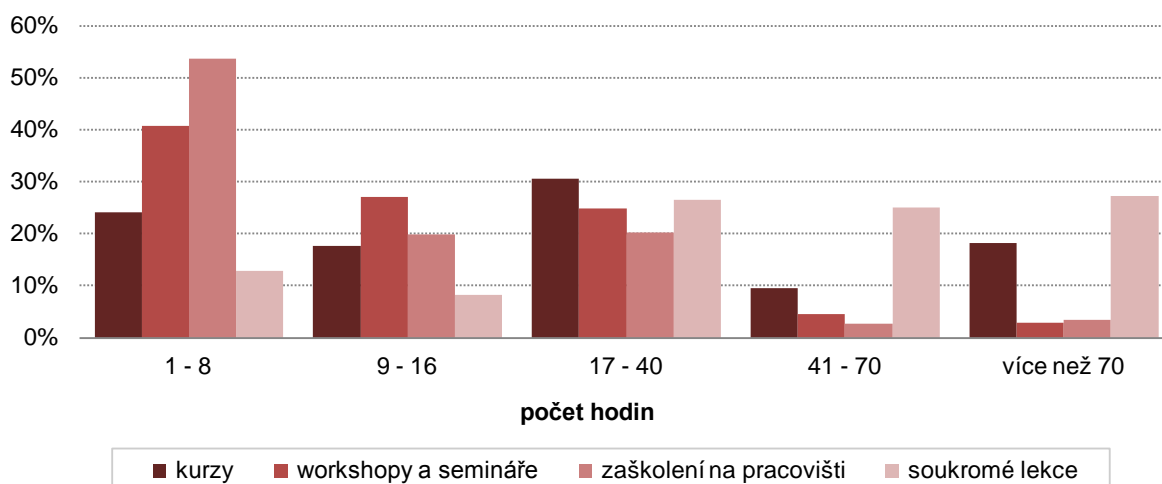
Graf 2.6. Pracovně orientované neformální vzdělávání dle hlavní třídy zaměstnání a formy vzdělávání

Pozn.: z pracovně orientovaných aktivit neformálního vzdělávání pracujících. 18 – 69 let. Kategorie Kvalifikovaní pracovníci v zemědělství, lesnictví a rybářství (ISCO 06) nebyla zahrnuta z důvodu nedostatečného počtu pozorování. Celkové shrnutí zahrnuje též třídu Zaměstnanci v ozbrojených silách (ISCO 0).

Zastoupení rozlišovaných forem pracovně orientovaného neformálního vzdělávání se však podle jednotlivých tříd zaměstnání výrazně lišilo. Specialisté se ze všech srovnávaných tříd vzdělávali nejčastěji účastí na workshopech či seminářích. V této skupině proběhlo formou workshopů či seminářů více (42,1%) aktivit než prostřednictvím kurzů (32,5%). S klesajícím podílem workshopů a seminářů rostl zejména podíl vzdělávání, které probíhalo formou zaškolování na pracovišti, které u tříd manuálních zaměstnání (zejména řemeslníků a opravářů, obsluhy strojů a zařízení či montérů a pomocných a nekvalifikovaných pracovníků) zcela převládlo. V poslední zmiňované třídě proběhlo formou zaškolování na pracovišti 75,6% aktivit. Jak je zřejmé z grafu 2.7, zaškolení na pracovišti se, podobně jako pracovně orientované workshopy a semináře, vyznačují krátkou dobou trvání.

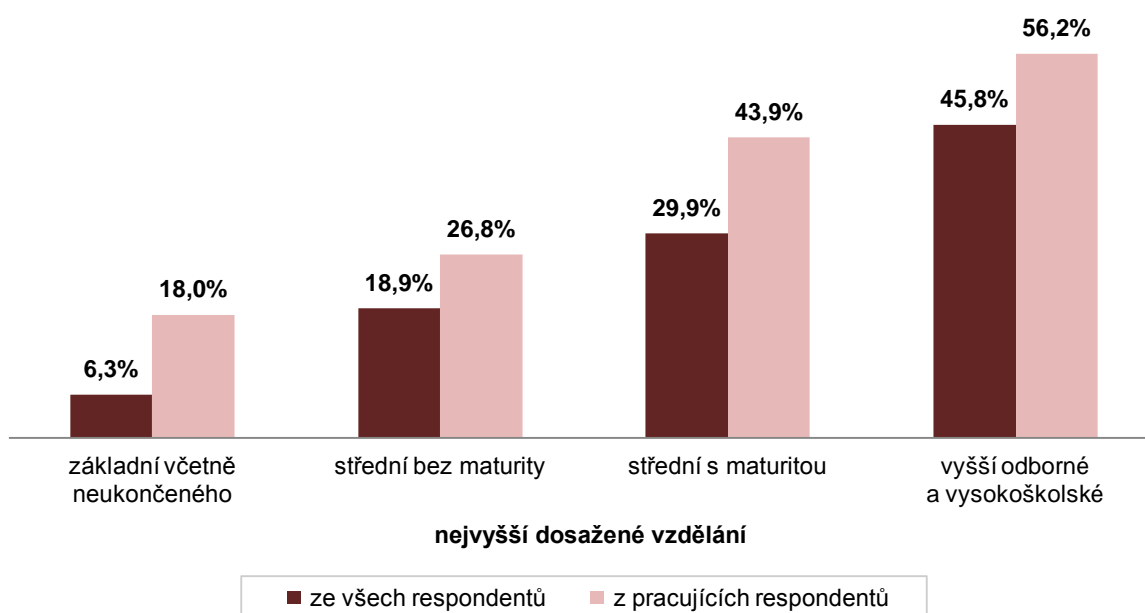
Graf 2.7. Délka trvání pracovně orientovaného vzdělávání dle formy vzdělávání

Pozn.: z pracovně orientovaných aktivit neformálního vzdělávání, 18 – 69 let.

Srovnáním skupin vytvořených na základě třídy a odvětví činnosti zaměstnání byly v předcházející části popsány rozdíly v mírách participace osob na pracovně orientovaném vzdělávání. Souvisejícím faktorem, který ovlivňuje (či přímo zpřístupňuje) zapojení jedince do dalšího (neformálního) vzdělávání je stupeň nejvyššího dosaženého (formálního) vzdělání. Graf 2.8 ukazuje, že společně s rostoucím nejvyšším dosaženým vzděláním narůstá též zastoupení osob, které se v souvislosti se svým zaměstnáním dále vzdělávají.

Graf 2.8. Účast v pracovně orientovaném neformálním vzdělávání dle nejvyššího dosaženého vzdělání

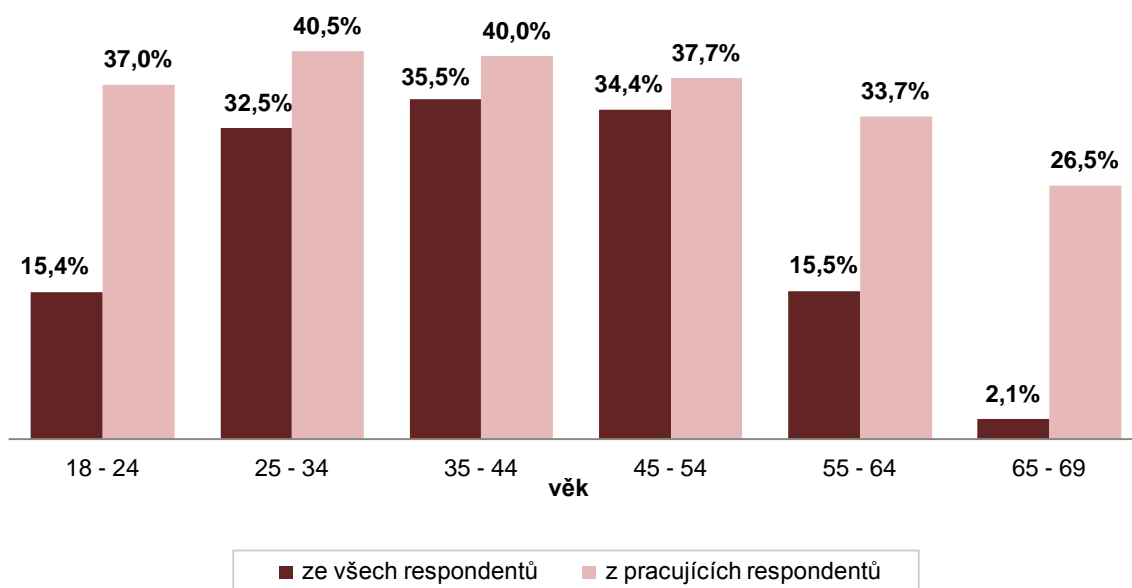

Pozn.: respondenti 18 – 69 let. Mezi účastníky neformálního vzdělávání z pracovních důvodů byly zahrnuty osoby, které uvedly, že se účastnily alespoň jedné neformální vzdělávací aktivity převážně z pracovních důvodů.

Zatímco mezi lidmi s nejméně základním vzděláním se vzdělávání z pracovních důvodů (ať už jedné či více aktivit) účastnilo 6,3%, mezi vyučenými to bylo již 18,9% a mezi lidmi s úplným středoškolským vzděláním o dalších 11 procentních bodů více. Nejvyšší účast na neformálních vzdělávacích činnostech byla zaznamenána u vysokoškolsky vzdělaných osob, které se v souvislosti s prací vzdělávaly v téměř polovině případů. Nárůst participace na neformálních vzdělávacích aktivitách spojených s výdělečnou činností je logický. Na jedné straně odráží požadavky a nároky spojené s přípravou na povolání a výkonem již probíhajících pracovních činností. Na druhé straně pramení z celkově odlišných profesních orientací a vzdělanostních aspirací jednotlivých vzdělanostních skupin. V souvislosti s optimálním či očekávaným pracovním výkonem je vzdělávání potřebou, která buď napomáhá v odstraňování nesouladu mezi vlastními kompetencemi a požadavky artikulovanými trhem práce, nebo umožňuje překonávat překážky ekonomických subjektů na cestě k vyšší konkurenceschopnosti na odvětvových trzích.

Řada významných okolností povzbuzujících či odrazujících jednotlivé skupiny aktérů k participaci na neformálním vzdělávání z pracovních důvodů nepůsobí v průběhu života a jeho jednotlivých fází se stejnou intenzitou. Požadavky pracovního trhu či zaměstnavatelů jsou přirozeně artikulovány v souvislosti s podmínkami plynoucími z výkonu aktuálního povolání, což nutně znevýhodňuje či přímo vylučuje osoby, které se na svůj první vstup na pracovní trh stále připravují či osoby, které ho ze zdravotních důvodů opustily. První případ se týká především spodních věkových kohort, jež jsou ve zvýšené míře zapojeny do aktivit souvisejících s prvotním formálním vzděláním. V druhém případě se jedná zejména o osoby v post-produktivním věku, které opustily trh práce.

Graf 2.9. Účast v pracovní orientovaném neformálním vzdělávání dle věku

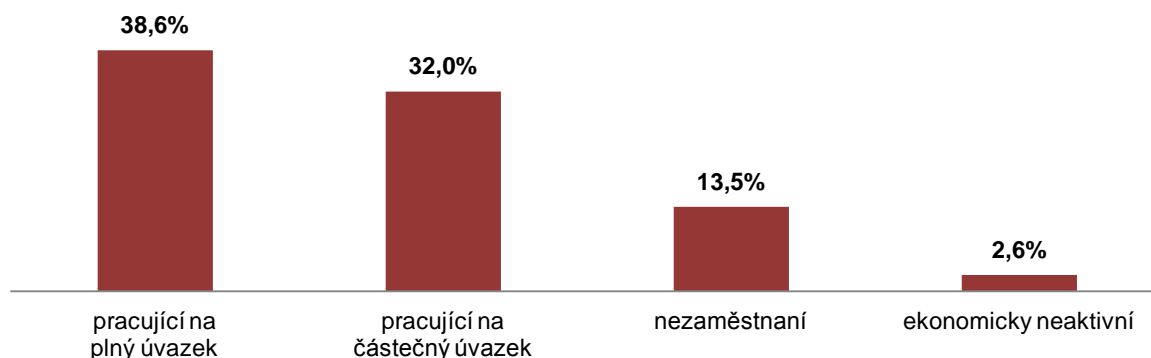
Pozn.: respondenti 18 – 69 let. Mezi účastníky neformálního vzdělávání z pracovních důvodů byly zahrnuty osoby, které uvedly, že se účastnily alespoň jedné neformální vzdělávací aktivity převážně z pracovních důvodů.

Z grafu 2.9 je zřetelný relativně intenzivní nárůst osob participujících na pracovně orientovaných vzdělávacích aktivitách, ke kterému dochází zejména v průběhu druhé poloviny třetí dekády života. Mezi osobami v rozmezí 18 a 24 let věku se z pracovních důvodů vzdělávalo 15,4 % osob ve skupině, zatímco u 25 až 34letých vzrostl jejich podíl na dvojnásobek. Je zde patrný přirozený proces typický pro celé období mladší dospělosti, v jehož průběhu se završuje pozvolný, relativně masivní odliv studentů od prvotního vzdělávání vstupujících na trh práce. Mezi 35. a 54. rokem je účast na profesním vzdělávání relativně vysoká a pohybuje se stabilně v rozmezí 30 až 40%, což je podmíněno zejména vysokým zapojením osob v dané fázi produkčního věku do ekonomických aktivit. Procento pracujících zde neklesá pod 75 %. Sestup účasti nabírá na intenzitě až v druhé polovině starší dospělosti. Účast na pracovně orientovaném vzdělávání klesá a kopíruje přirozenou přípravu na opouštění pracovního trhu a pracovního života.

Vývoj participace na pracovním vzdělávání zachycený pouze u pracujících osob vykazuje výrazně plošší trajektorii. Potřeba vzdělávání z pracovních důvodů odráží aktuální pracovní náplň či potřeby zaměstnavatele, čímž se spíše odvíjí od aktuálního ekonomického postavení jednotlivce než od jeho věku či životní fáze. Přestože i mezi pracujícími je se zvyšujícím se věkem patrný pokles účasti v pracovně orientovaném neformálním vzdělávání, tento není nijak strmý. I v nejvyšší sledované věkové kategorii 65 – 69 let se pracovně orientovaného neformálního vzdělávání účastnil ještě více než každý čtvrtý pracující.

Ekonomické postavení je z hlediska participace osob na pracovně orientovaném vzdělávání bezesporu neklíčovějším předpokladem. V zásadě zachycuje (byť v hrubých črtech) podstatně odlišné polohy jednotlivých skupin ve vztahu k ekonomické činnosti a pracovnímu trhu. Graf 2.10 ukazuje, že nejbližší měly k pracovně orientovanému vzdělávání osoby, které v průběhu zjišťovaného období vykonávaly závislou či nezávislou výdělečnou činnost. Alespoň jednou vzdělávací aktivitou z pracovních důvodů zde prošlo 38,6% osob pracujících na plný úvazek. Participace osob s pružnějšími formami pracovních úvazků či kratší než plnou pracovní dobou se 32% lehce zaostávala.

Graf 2.10. Účast v pracovně orientovaném neformálním vzdělávání dle ekonomického postavení

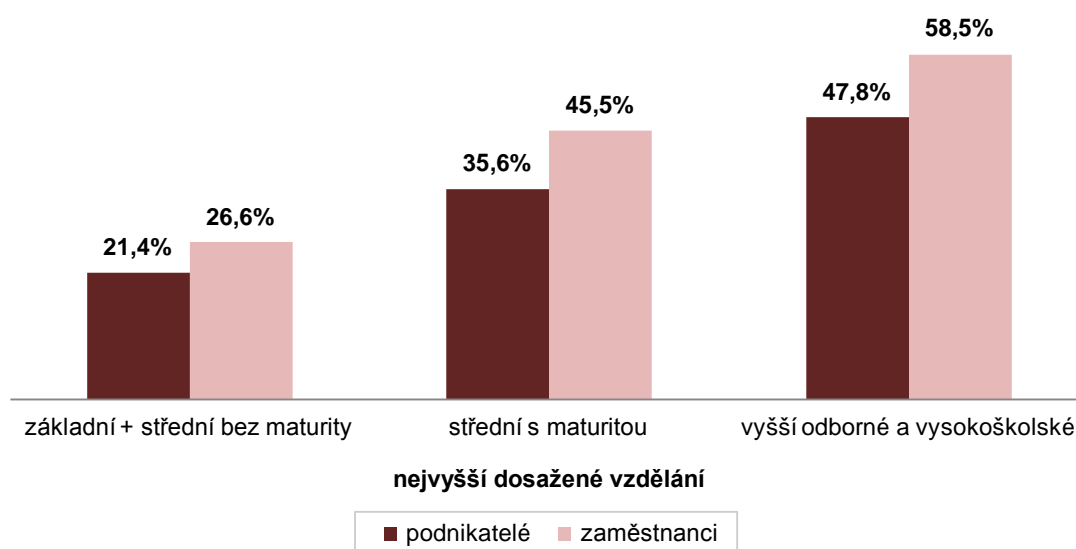

Pozn.: Respondenti 18 – 69 let. Mezi účastníky neformálního vzdělávání z pracovních důvodů byly zahrnuty osoby, které uvedly, že se účastnily alespoň jedné vzdělávací aktivity převážně z pracovních důvodů.

Pracovně orientované vzdělávání bývá v převažující míře realizováno v souvztažnosti s aktuálními či očekávanými požadavky souvisejícími s představou optimálního výkonu organizace, profese, činnosti či pozice. Jednotlivci a ekonomické subjekty prostřednictvím investic do vzdělávání reagují na nároky, možnosti a potřeby plynoucí ze situace na trhu práce, v odvětvových trzích či v oblasti rozvoje výrobních prostředků. Adaptují se trendům v oblasti řízení a organizace práce, technologického vývoje v oblasti výroby a služeb. Osvojují si aktuální pravidla hry zakotvená v platné legislativě. Zaměstnavatelé na mezery v oblasti lidských zdrojů reagují rozvíjením patřičných příležitostí doplňujících kompetence, znalosti či dovednosti. Oslovují své zaměstnance a usnadňují, doporučují či nařizují jejich účast na vybraných vzdělávacích aktivitách.

Samostatně výdělečné osoby volí profesně vzdělávací aktivity často samy s ohledem na své aktuální potřeby, čímž přímo reagují na tlaky či signály přicházející ze strany jejich zákazníků či sledovaného odvětví.

Graf 2.11. Účast v pracovně orientovaném neformálním vzdělávání dle postavení v zaměstnání a dosaženého vzdělání

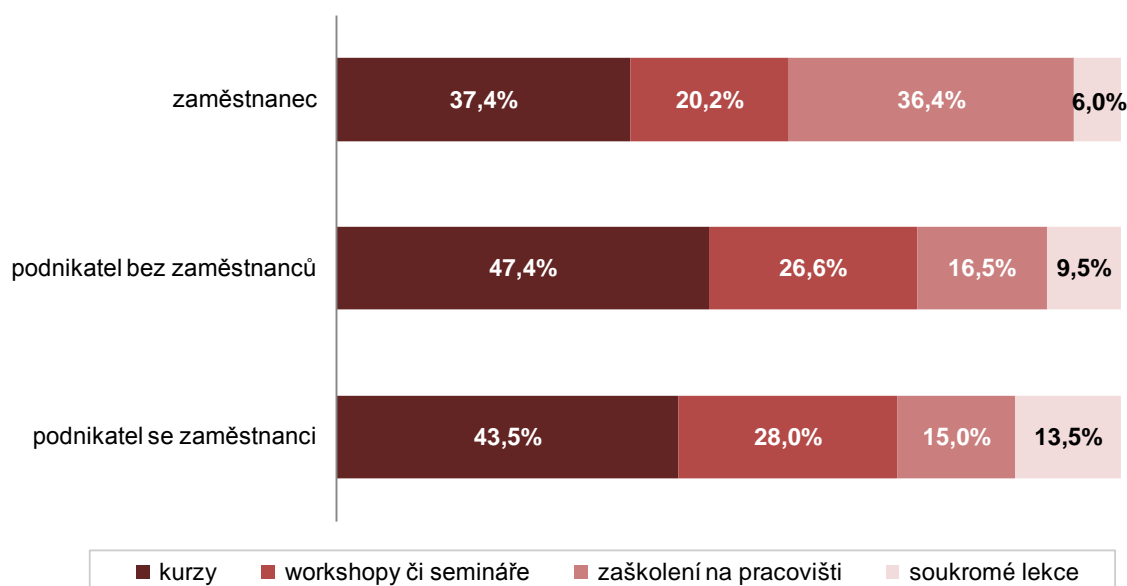
Pozn.: pracující respondenti 18 – 69 let. Mezi účastníky neformálního vzdělávání z pracovních důvodů byly zahrnuty osoby, které uvedly, že se účastnily alespoň jedné vzdělávací aktivity převážně z pracovních důvodů.

Z rozdělení v grafu 2.11 je patrné, že účast na profesním vzdělávání, srovnáme-li zaměstnance a podnikatele, vykazuje mírný převis vzdělávajících se ve prospěch zaměstnanců. Nerovnoměrné zapojení obou skupin zůstává relativně konzistentní napříč všemi vybranými vzdělanostními kategoriemi. Vodítkem k částečnému objasnění vzniklé diskrepance může být graf 2.12, který předkládá podrobnější členění vykonávaných profesních aktivit na úrovni jednotlivých forem vzdělávání. Zastoupení jednotlivých forem aktivit mezi pracovně orientovanými aktivitami u jednotlivých skupin naznačuje, že odlišné míry účasti na profesním vzdělávání mohou souviset s celkově rozdílnými vzdělávacími strategiemi zaměstnanců a podnikatelů. Pozice zaměstnanců je svázána s povahou vykonávané činnosti a obsahem pracovní smlouvy. Je zatížena vyšší mírou závislosti. Zaměstnanec usilující o zachování či zlepšení své pracovní pozice častěji volí své profesní

vzdělávací aktivity s ohledem na očekávání, požadavky a nároky svého zaměstnavatele. Vzdělává se častěji tam, kde jsou pro to zaměstnavatelem vytvořeny optimální podmínky (materiální či organizační zázemí, popř. časový prostor).

Vzdělávací strategie podnikatelů odráží jejich vyšší autonomii plynoucí z postavení v zaměstnání. Pakliže vzdělávání přímo nenařizuje legislativa upravující výkon jejich profese, je konečnou instancí sám podnikatel, kdo zvažuje svou účast na profesním vzdělávání. Odvrácenou stranou autonomie je v daném směru vyšší odkázanost podnikatele na externí poskytovatele vzdělávacích aktivit na jedné straně a nutnost hradit náklady spojené s vlastním vzděláváním z vlastních prostředků na straně druhé. Profesně vzdělávací aktivity zaměstnanců probíhají z více než 36% formou zaškolování či instruktáží na pracovišti, čímž převyšují více než dvakrát zastoupení aktivit stejného typu u podnikatelů. Podnikatelé se naopak častěji vzdělávali prostřednictvím kurzů, soukromých lekcí a workshopů či seminářů.

Graf 2.12. Pracovně orientované neformální vzdělávání dle formy vzdělávání a postavení v zaměstnání

Pozn.: z pracovně orientovaných aktivit pracujících, 18 – 69 let.

Zapojení ostatních skupin osob do pracovně orientovaného vzdělávání (viz graf 2.10) bylo ve sledovaném období výrazně nižší, srovnáváme-li je s ekonomicky aktivními osobami, potažmo osobami vykonávajícími výdělečnou činnost. Mezi nezaměstnanými prošlo profesně orientovanou vzdělávací aktivitou pouhých 13,5%. Přihlédnutím k velmi nízkému počtu respondentů v dané skupině je problematické upřesnit specifčnost jejího složení, ať už z hlediska povahy vykonávaných aktivit či socioekonomických charakteristik respondentů. Zdaleka nejvyšší účast na vzdělávání v souvislosti s prací byla zaznamenána mezi ekonomicky neaktivními osobami, u nichž účast na pracovním vzdělávání nedosahovala ani 3%. Přistoupíme-li k podrobnějšímu popisu složení skupiny dle převažujícího ekonomického statusu, nezdá se nízká participace příliš překvapující. Z 51,8% se jednalo o osoby, které v uvedeném období pobíraly starobní důchod. Dalších 22,5 % byli

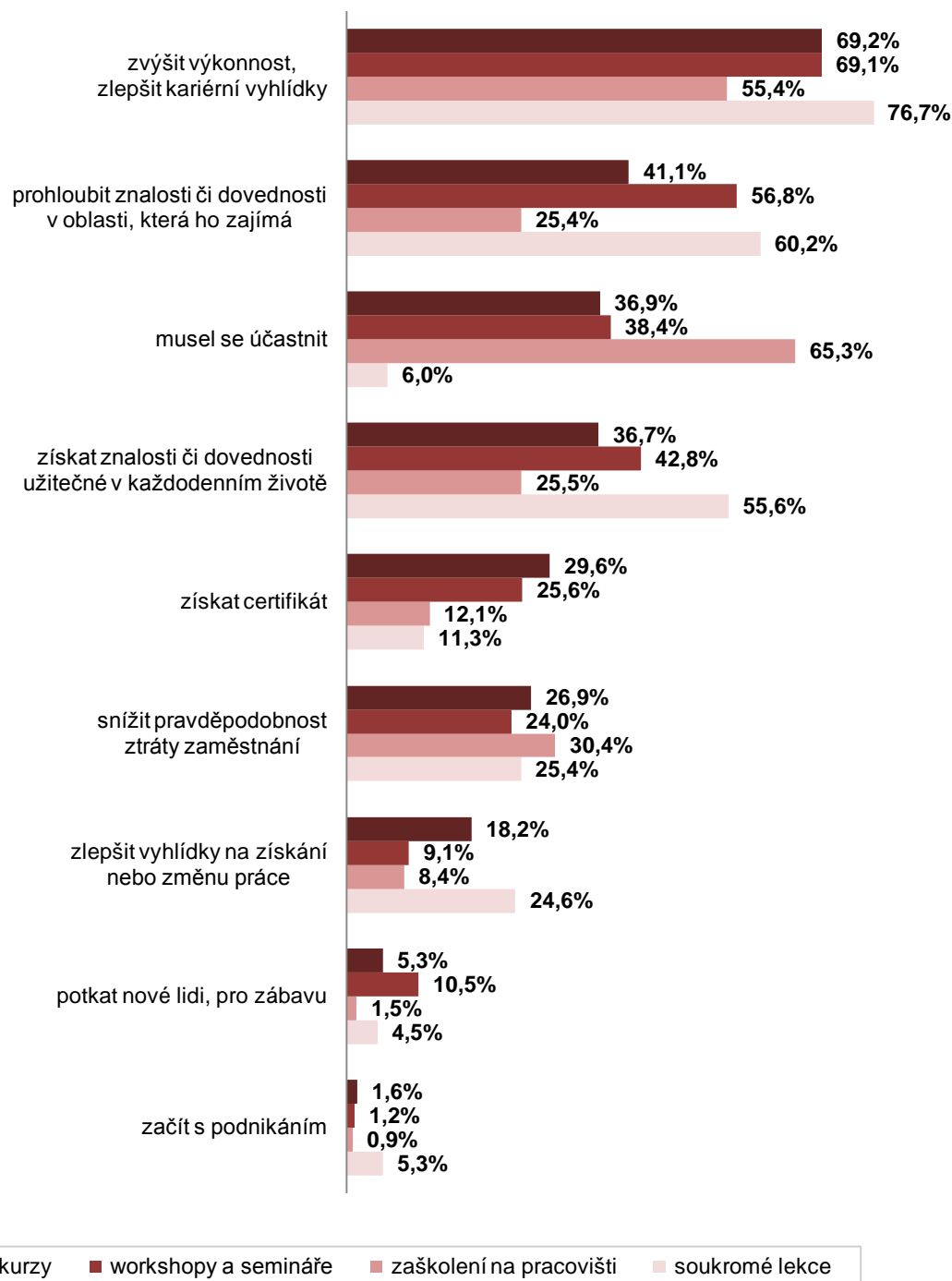
studenti v průměrném věku 21 let připravující se s nejvyšší pravděpodobností na své budoucí povolání účastí na prvotním vzdělávání. Z 10,2% se jednalo osoby v invalidním důchodu a z 15,1 % byly zastoupeny osoby v domácnosti. Zjednodušeně řečeno, jednalo se o skupinu složenou z osob, které na pracovní trh buď dosud nevstoupily, nebo ho na nějaký čas opustily, či z něj byly (nejčastěji v souvislosti se svým zdravotním stavem či věkem) vyloučené.

2.4.2. Motivace k pracovní orientovanému neformálnímu vzdělávání

Hovoříme-li o vzdělávacích aktivitách (jednorázových školeních či dlouhodobějších vzdělávacích procesech), máme tím na mysli činnosti, v nichž se mísí, sjednocují či střetávají zájmy a potřeby jednotlivců se zájmy a očekáváními jiných (blízkých či vzdálených) aktérů. Rozhodování předcházející a doprovázející každou vzdělávací aktivitu je tedy reflexivním procesem propojujícím individuální motivy a cíle s požadavky, potřebami a zájmy artikulovanými prostřednictvím širších společenských vazeb, smluv a členství. Neformální profesně vzdělávací aktivity nejsou v daném směru výjimkou. Stejně jako u ostatních vzdělávacích aktivit jsou také v jejich průběhu sdružovány pozitivní procesy seberealizace s negativními procesy podřizování či vyhovování. Zjišťování motivů vykonávání jednotlivých neformálních vzdělávacích aktivit bylo zakotveno také v šetření AES. V dané souvislosti bylo využito celkem devíti indikátorů, které mapovaly vnitřní i vnější motivy profesního vzdělávání.

Graf 2.13 zachycuje rozložení zjišťovaných motivů podle jednotlivých profesních vzdělávacích aktivit s ohledem na formu, jakou byly realizovány. Pokud bychom se drželi perspektivy upřednostňující difference mezi jednotlivými režimy vzdělávání, mohli bychom vysledovat relativně konzistentní odlišnosti vykazované aktivitami vykonávanými formou zaškolování v práci a soukromými lekci. Obě formy mohou představovat určité typizované protipóly. Soukromé lekce častěji souvisí s interními či autonomními motivy. V pouhých 6% z nich byla účast spojená s nějakou povinností. Naopak v 60,2% byla jejich náplň v souladu se zájmy účastníků. V 55,6% byly dovednosti a znalosti získané prostřednictvím lekcí využitelné také v každodenním mimopracovním životě respondentů. Profesně vzdělávací aktivity probíhající formou zaškolování v práci jsou z hlediska struktury motivací orientovány relativně opačně. Účast byla v 65,3 % z nich motivována snahami vyrovnat se s nějakým vnějším tlakem či vyhovět nějakému nařízení. Náplň těchto aktivit se v 74,6% míjela se zájmy účastníků a pouhým 25,4 % z nich přinášela znalosti a dovednosti využitelné v mimopracovním životě. Přestože respondenti hodnotili aktivity probíhající formou zaškolování spíše jako nezajímavé, výkonnostně za ostatními formami nezaostávají tak výrazně, jak by se mohlo zdát, přihlédneme-li k tomu, že u 55,4% z nich respondenti očekávali zvýšení výkonnosti a zlepšení kariérních vyhlídek. Srovnávání relativních četností u workshopů či seminářů a kurzů nenabízí podobně protikladné výsledky, jaké byly popsány u zaškolování v práci a soukromých lekcí. Obě formy vzdělávání dosahují u většiny měřených indikátorů relativně srovnatelných hodnot.

Graf 2.13. Motivace k účasti v pracovně orientovaném neformálním vzdělávání dle formy studia

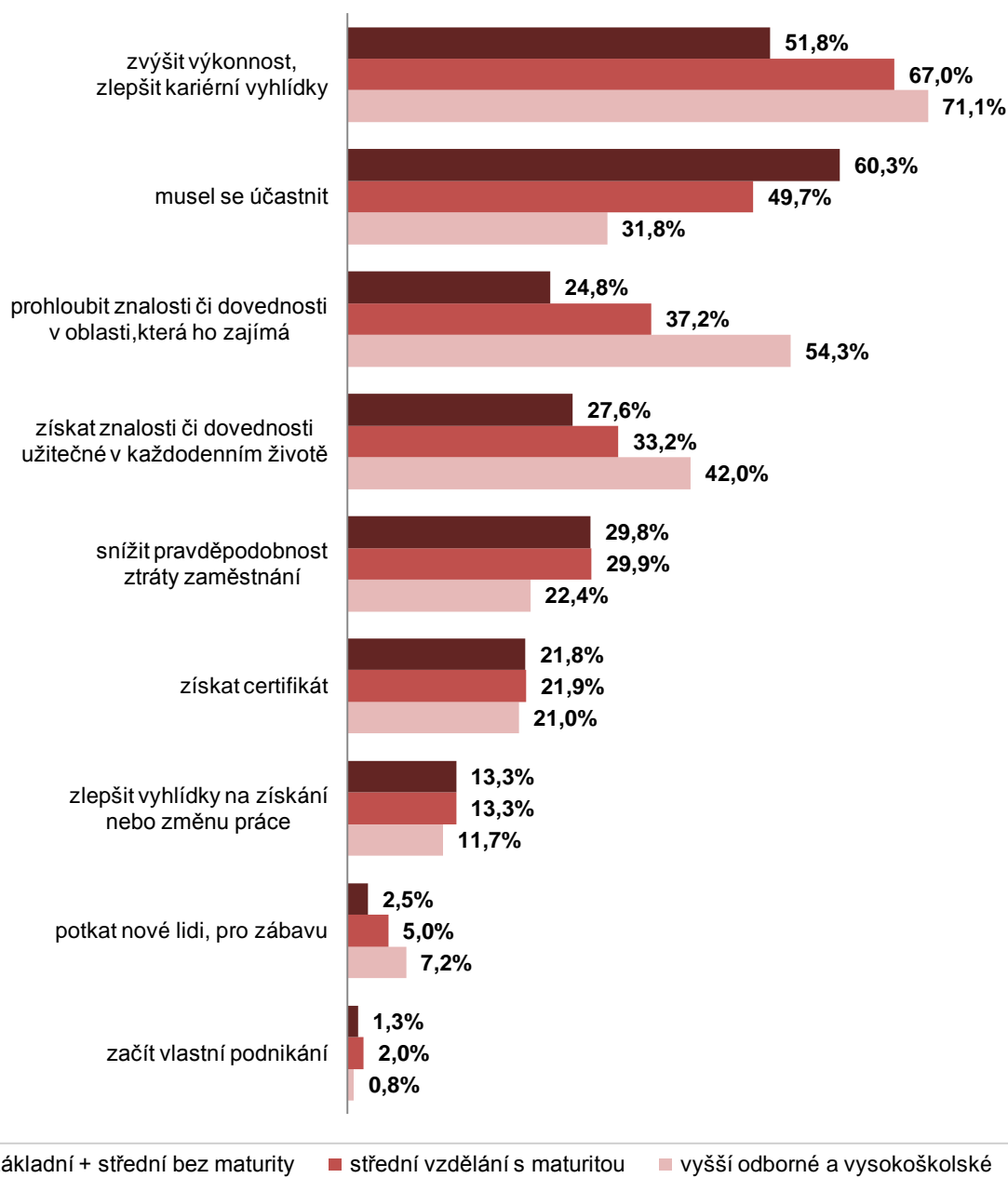

Pozn.: z pracovně orientovaných aktivit neformálního vzdělávání. 18 – 69 let. Více možných odpovědí.

Nejčastěji uváděným motivem účasti je u workshopů, seminářů a kurzů (stejně jako u předcházejících forem vzdělávání, probíhajících převážně z pracovních důvodů) vidina vyšší výkonnosti v práci a uspokojivějšího kariérního rozvoje. U profesně vzdělávacích aktivit probíhajících formou kurzů, workshopů či seminářů se tato očekávání týkala více než 69% aktivit. Podstatným motivem účasti na workshopech či seminářích a kurzech bylo získávání nových znalostí a dovedností využitelných

také v mimopracovním životě. Zatímco v kurzech se lidé vzdělávali za účelem prohloubení znalostí a dovedností prostřednictvím 41,1% aktivit, mezi workshopy a semináři to bylo 56,8%. Snaha rozšířit znalosti a dovednosti využitelné také v každodenním životě se dotýkala 36,7% kurzů a 42,8% workshopů a seminářů. Neznamená to však, že by vzdělávání probíhalo zcela dobrovolně. Povinnost účastnit se sehrála svou roli ve 38,4% profesních vzdělávacích aktivit vykonávaných formou workshopů či seminářů a 36,9% kurzů.

Graf 2.14. Motivace k účasti v pracovně orientovaném neformálním vzdělávání dle nejvyššího dosaženého vzdělání

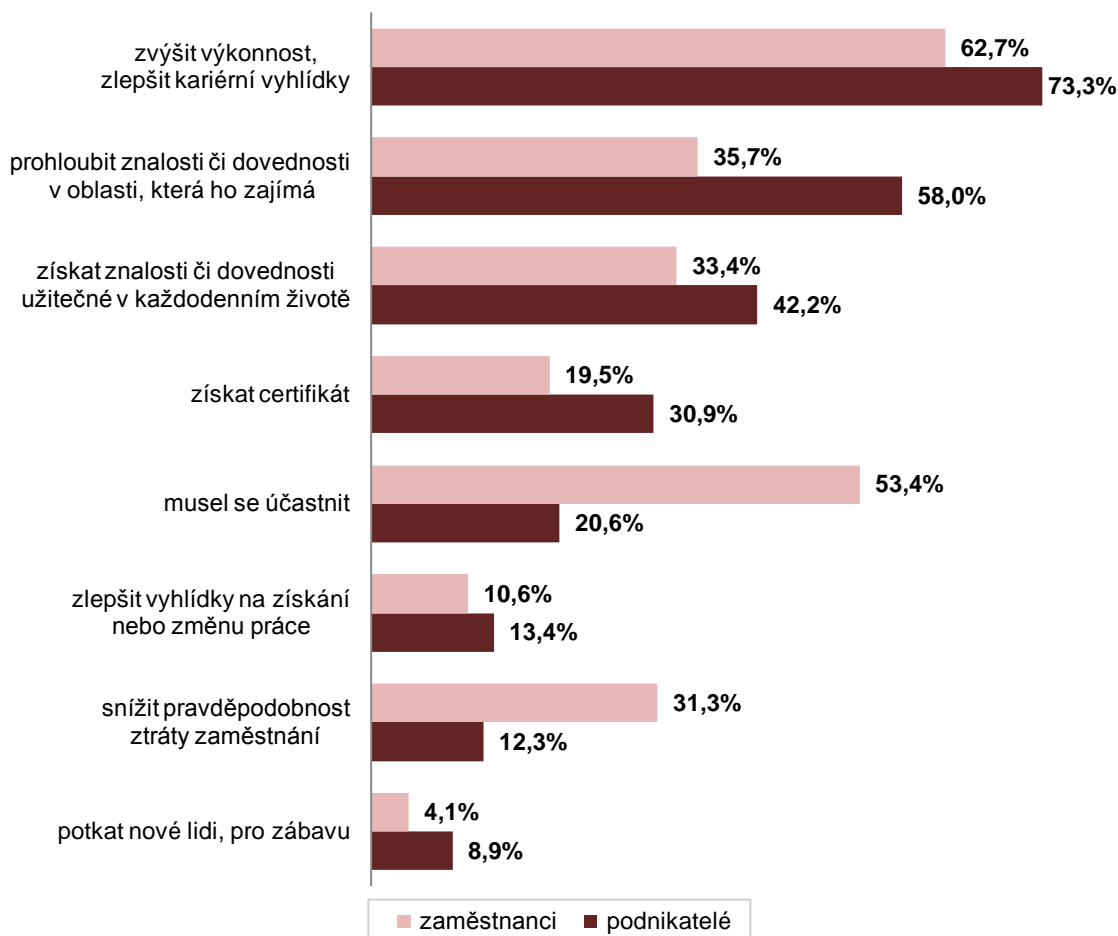
Pozn.: z pracovně orientovaných aktivit neformálního vzdělávání. 18 – 69 let. Více možných odpovědí.

U osob s vyšším odborným vzděláním a vysokoškoláků byla nejčastějším motivem k účasti v pracovně orientovaném neformálním vzdělávání výkonnostní či kariérní očekávání. 71,1% pracovně orientovaných neformálních aktivit souviselo u dané vzdělanostní skupiny se snahou zvyšovat svůj pracovní potenciál a posilovat své šance na postup směrem k atraktivnějším pozicím v zaměstnání. Více než polovina aktivit navíc přesahovala svým obsahem či předmětem vzdělávací činnosti úzký prostor pracovního života. U 54,3 % aktivit vysokoškolsky vzdělaní respondenti zvažovali účast s ohledem na osobní rozvoj v oblastech, které je zajímaly. U 42% jejich účastníci získávali znalosti a dovednosti využitelné v každodenním životě. Profesní vzdělávání osob s vyšším odborným a vysokoškolským vzděláním bylo ve srovnání s ostatními vzdělanostními skupinami nejméně zatíženo snahami snižovat rizika spojená se ztrátou zaměstnání. U 22,4% aktivit respondenti vypovídali přímo o snižování pravděpodobnosti ztráty zaměstnání. V 31,8 % byla tato rizika tlumena nepřímo vyhovováním a plněním nějaké povinnosti.

Mezi profesními aktivitami nejnižše klasifikované vzdělanostní skupiny je rozdělení jednotlivých motivů účasti (srovnáme-li je s rozdělením u skupiny s terciárním vzděláním) relativně opačné. Lidé se základním vzděláním, popř. vyučení, byli při volbě svých profesně-vzdělávacích aktivit nejčastěji stimulováni vnějším tlakem. Účast na téměř dvou třetinách (60,3 %) jejich aktivit tak byla spojena s dostáváním nějaké povinnosti. Kariérní a výkonnostní motivy mezi profesně-vzdělávacími aktivitami méně kvalifikovaných osob relativně zaostávaly. Z hlediska jejich zastoupení (s 51,8%) je lze umístit až na druhé místo. Využitelnost znalostí a dovedností získaných v průběhu vzdělávacích aktivit vykonávaných převážně z pracovních důvodů také ve sféře mimopracovního života byla u osob se základním vzděláním, popř. vyučených relativně omezená. Pouhá čtvrtina (24,8%) jejich pracovně orientovaného neformálního vzdělávání souvisela s prohlubováním znalostí a dovedností, jež by členové dané vzdělanostní skupiny osobně považovali za zajímavé. Pouhých 27,6% aktivit respondentům přineslo znalosti a dovednosti využitelné v jejich každodenním životě.

Motivace spojené s účastí na neformálním vzdělávání vykazují odlišné zastoupení nejen v rámci vzdělávání realizovaným představiteli různých vzdělanostních skupin. Důvody k zapojení souvisí také s postavením osob v rámci výkonu jejich hlavního zaměstnání. Jak naznačuje graf 2.15, zaměstnanci i podnikatelé byli v převažujícím počtu pracovně-vzdělávacích aktivit motivováni snahou získat dovednosti a znalosti usnadňující výkon jejich povolání a urychlující či umožňující jejich další kariérní rozvoj. Zastoupení tohoto nejčtenějšího motivu se mezi oběma skupinami liší o 10,6% ve prospěch podnikatelů. K významné diskrepanci mezi motivačními strukturami zachycenými v obou skupinách dochází u druhého nejrozšířenějšího důvodu účasti. Zatímco v 58% profesních aktivit podnikatelé rozvíjeli dovednosti a získávali znalosti v oblastech, které je zajímaly, aktivity zaměstnanců sloužily ke stejnému účelu v 35,7 % případů.

Graf 2.15. Motivace k účasti v pracovně orientovaném neformálním vzdělávání dle postavení v zaměstnání

Pozn.: z pracovně orientovaných aktivit pracujících. 18 – 69 let. Více možných odpovědí.

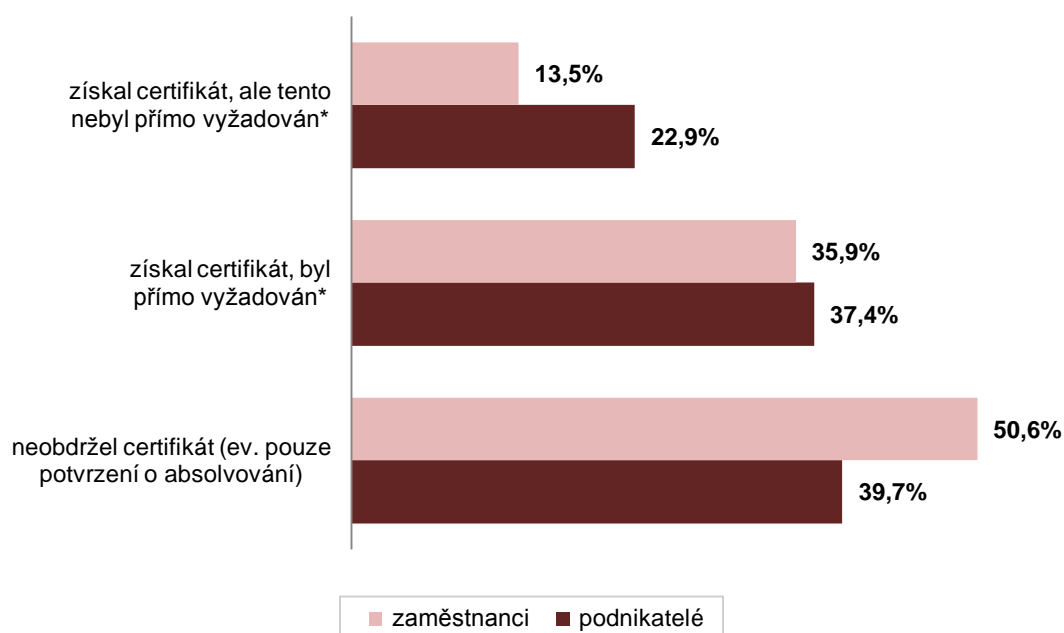
Ukazuje se, že účast zaměstnanců byla v relativně zvýšené míře motivována externě. Závazky vůči dalším aktérům sehrály svou roli u 53,4% profesních aktivit zaměstnanců, což je více než 2,5krát více než u podnikatelů. V tomto bodě je nutné mít na paměti, že autonomie zaměstnanců byla (na rozdíl od podnikatelů) spíše omezena povahou jejich závazků vůči svým zaměstnavatelům. Jejich pracovně-vzdělávací aktivity souvisely ve 31,3% případů s úsilím udržet si svou stávající pracovní pozici, zatímco mezi podnikateli sehrála tato snaha roli u 12,3% aktivit.

Nezanedbatelným důvodem, jehož zastoupení se mezi aktivitami zaměstnanců a podnikatelů relativně lišilo, byla snaha získat v průběhu či po skončení vzdělávací činnosti nějaké formální osvědčení či potvrzení stvrzující účast aktéra na vzdělávání. Získání certifikátu jakožto důvod účasti se častěji objevovalo mezi neformálními profesními aktivitami podnikatelů, mezi nimiž se týkalo 30,9% aktivit. Podíl aktivit motivovaných získáním osvědčení/certifikátu na profesních aktivitách zaměstnanců činil 19,5%.

Graf 2.16 zobrazuje zastoupení neformálních profesně-vzdělávacích aktivit, u nichž bylo vyžadováno nějaké formální potvrzení o jejich absolvování. Zastoupení aktivit, jejichž certifikace byla očekávána či nařizována externími aktéry, se u podnikatelů a zaměstnanců příliš nelišilo.

Často se jednalo o profesní vzdělávací aktivity, jejichž absolvování podmiňovalo výkon daného povolání či zaměstnání. Mezi pracovně orientovanými aktivitami zaměstnanců se tento vnější požadavek dotýkal 35,9% aktivit, u vzdělávání podnikatelů pak 37,4% aktivit. Porovnáme-li vzdělávání obou skupin prostřednictvím ostatních odpovědí, vidíme, že 22,9% neformálních profesně-vzdělávacích aktivit podnikatelů souviselo se získáním certifikátu, který nebyl přímo vyžadován externími subjekty. Podnikatelé v daném směru předčili zaměstnance, jejichž profesní vzdělávání souviselo s jejich osobními motivy v 13,5% aktivit. Pracovně orientovanému vzdělávání zaměstnanců mírně (s 50,6%) dominovaly vzdělávací aktivity, jejichž zakončení bylo doprovázeno nejvýše potvrzením jejich účasti.

Graf 2.16. Certifikace pracovně orientovaného neformálního vzdělávání dle postavení v zaměstnání

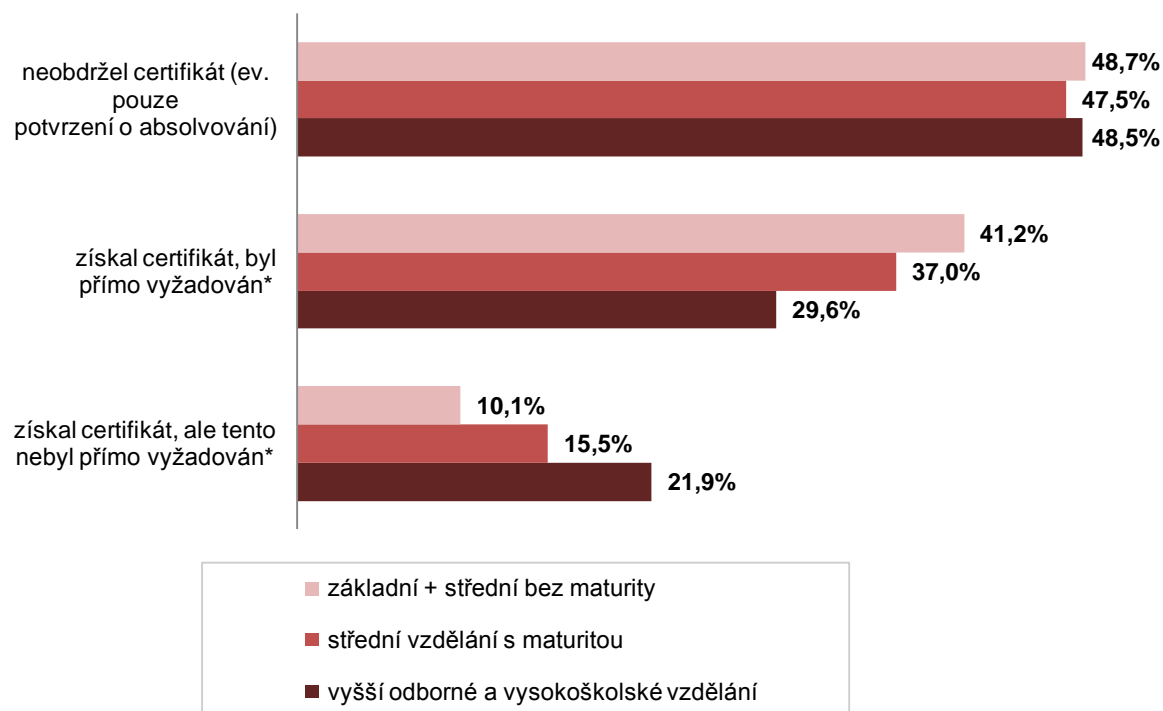
Pozn.: z pracovně orientovaných aktivit neformálního vzdělávání pracujících 18 – 69 let.

* osvědčení mohlo být vyžadováno zaměstnavatelem, profesním sdružením či zákonem pro vykonávání současného nebo plánovaného zaměstnání/profese.

Způsob zakončení pracovně orientovaných aktivit neformálního vzdělávání se lišil také podle vzdělanostních skupin. S rostoucím dosaženým (formálním) vzděláním narůstalo zastoupení „vnitřně motivovaných“ certifikovaných aktivit, nesouvisejících přímo s požadavky kladenými na účastníka ze strany zaměstnavatele či jiného externího aktéra. Mezi profesně-vzdělávacími aktivitami vysokoškoláků představovaly více než pětinu (21,5%) aktivit. U osob s úplným středoškolským vzděláním klesl jejich podíl na 15,5%, přičemž mezi lidmi se základním vzděláním, popř. vyučenými zahrnoval 10,1% profesně-vzdělávacích neformálních aktivit. V opačném směru se mezi vzdělanostními skupinami lišilo zastoupení certifikovaných aktivit, jež naopak přímo souvisely se závazky vůči ostatním aktérům obklopujícím účastníka. Nejvyššího zastoupení si aktivity, jejichž účast byla vyžadována (zaměstnavateli, úřady, apod.), získaly mezi profesně-vzdělávacími

neformálními aktivitami osob se základním vzděláním, popř. vyučených, mezi nimiž představovaly 41,2% aktivit. Se vzrůstajícím formálním vzděláním jejich podíl klesal a to na nejnižší hodnotu 29,6% vysokoškoláků.

Graf 2.17. Certifikace pracovně orientovaného neformálního vzdělávání dle nejvyššího dosaženého vzdělání

Pozn.: z pracovně orientovaných aktivit neformálního vzdělávání. 18 – 69 let.

* osvědčení mohlo být vyžadováno zaměstnavatelem, profesním sdružením či zákonem pro vykonávání současného nebo plánovaného zaměstnání/profese.

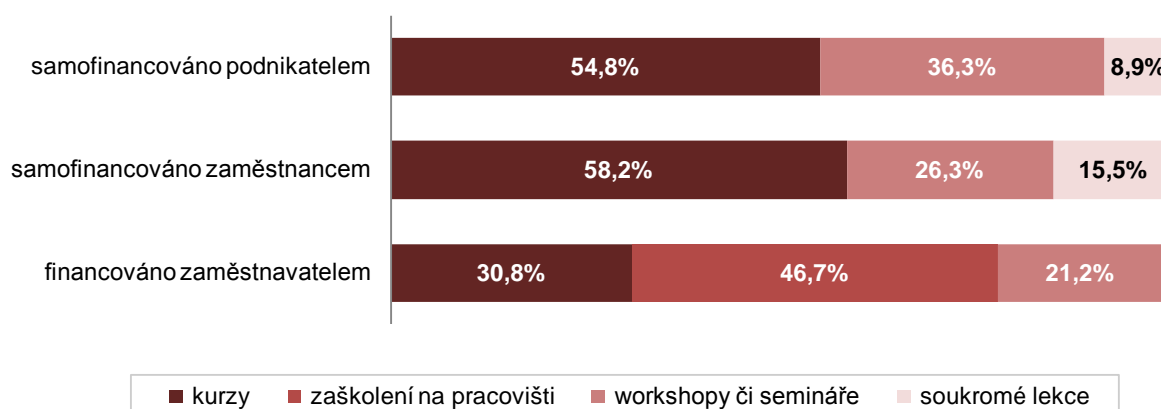
2.4.3. Financování pracovně orientovaného neformálního vzdělávání

Hrazení nákladů pracovně orientovaného neformálního vzdělávání bylo nejčastěji realizováno třemi způsoby v závislosti na tom, zda se jednalo o vzdělávání zaměstnanců či podnikatelů:

- vzdělávání si financovali (zcela či částečně) sami zaměstnanci
- vzdělávání zaměstnancům zcela či částečně financovali zaměstnavatelé
- své vzdělávání si zcela financovali podnikatelé.

Pracovně orientované neformální vzdělávání, které plně nebo alespoň částečně hradil zaměstnavatel, probíhalo nejčastěji (ve 46,7%) formou zaškolování na pracovišti. Oproti tomu vzdělávání hrazené zaměstnancem či podnikatelem mělo nejčastěji podobu kurzů. Podíl kurzů na aktivitách financovaných zaměstnanci a podnikateli se příliš nelišil. V obou skupinách aktivit se jednalo o hodnoty v rozmezí 50 až 60%.

Graf 2.18. Financování pracovně orientovaného neformálního vzdělávání dle postavení v zaměstnání a formy vzdělávání

Pozn.: z pracovně orientovaných aktivit neformálního vzdělávání pracujících. 18 – 69 let.

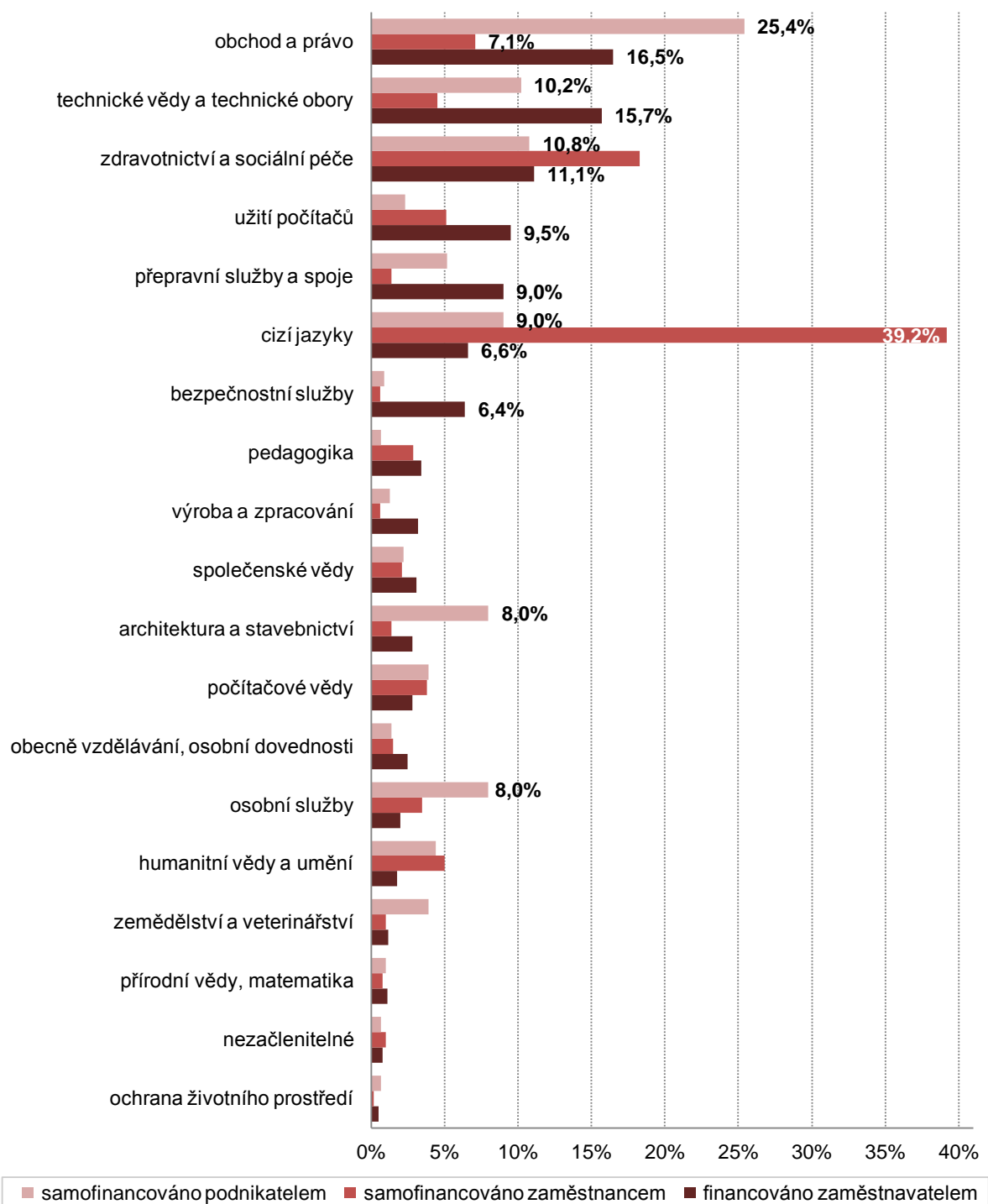
Zaměstnavatelé se při snaze vzdělávat své zaměstnance spíše vyhýbali individuálnímu vzdělávání formou soukromých lekcí. Na tento způsob nejčastěji přistupovali ti zaměstnanci, kteří investovali do svých pracovních znalostí a dovedností sami. Workshopy či semináře byly zastoupeny významnou měrou ve všech skupinách aktivit. Nejvyšší podíl (36,3%) získaly mezi neformálními vzdělávacími aktivitami podnikatelů.

Grafické znázornění 2.19 ukazuje složení tří typů financování pracovně orientovaných neformálních vzdělávacích aktivit z hlediska studovaných oblastí a témat.

Pořadí tří nejčastěji studovaných oblastí se nijak nelišilo v kategoriích samofinancovaného vzdělávání podnikatelů a zaměstnavatelem financovaného vzdělávání zaměstnanců. Nejčastěji studovaná problematika byla u obou skupin aktivit svázána s kategorií obchod a právo. Podnikatelé poskytující finanční, účetní, právní či jiné poradenství s pomocí neformálního vzdělávání v této oblasti zejména

rozšiřovali své povědomí o aktuální situaci v daném odvětví či optimalizovali své podnikové procesy (způsoby financování, účetní postupy, apod.). Na základě analýzy podrobnější charakteristiky jednotlivých vzdělávacích aktivit, které svým zaměstnancům poskytovali zaměstnavatelé, se nelze domnívat, že by se vzdělávání zaměstnanců v oblasti obchodu a práva výrazněji odlišovalo.

Graf 2.19. Financování pracovně orientovaného neformálního vzdělávání dle oblasti vzdělávání a postavení v zaměstnání

Pozn.: z pracovně orientovaných aktivit neformálního vzdělávání pracujících, 18 – 69 let

Další rozšířenou oblastí pracovně orientovaného vzdělávání hrazeného podnikateli i zaměstnavateli byla oblast zdravotnictví a sociální péče. Vzdělávajícími se podnikateli byli často lékaři provozující vlastní praxi, lékárníci distribuující léčiva, maséři, apod. Zaměstnanci, jimž zaměstnavatelé neformální vzdělávání (částečně či plně) hradili, se zde vzdělávali v pestré skladbě aktivit zahrnujících diagnostické metody, terapeutické či pečovatelské postupy, apod.

Třetím často rozvíjeným okruhem témat byly v obou skupinách aktivity související s technickými vědami a technickými obory. Zaměstnavatelé, stejně jako podnikatelé, usilovali o zvýšení znalostí zejména v praktických technických činnostech, zahrnujících (mimo jiné) způsoby užití nových strojů a zařízení, údržbu a opravy motorových vozidel, elektrotechnické práce, sváření, apod. V obou případech se jednalo převážně o aktivity přímo spojené s výkonem podnikatelské či ekonomické činnosti.

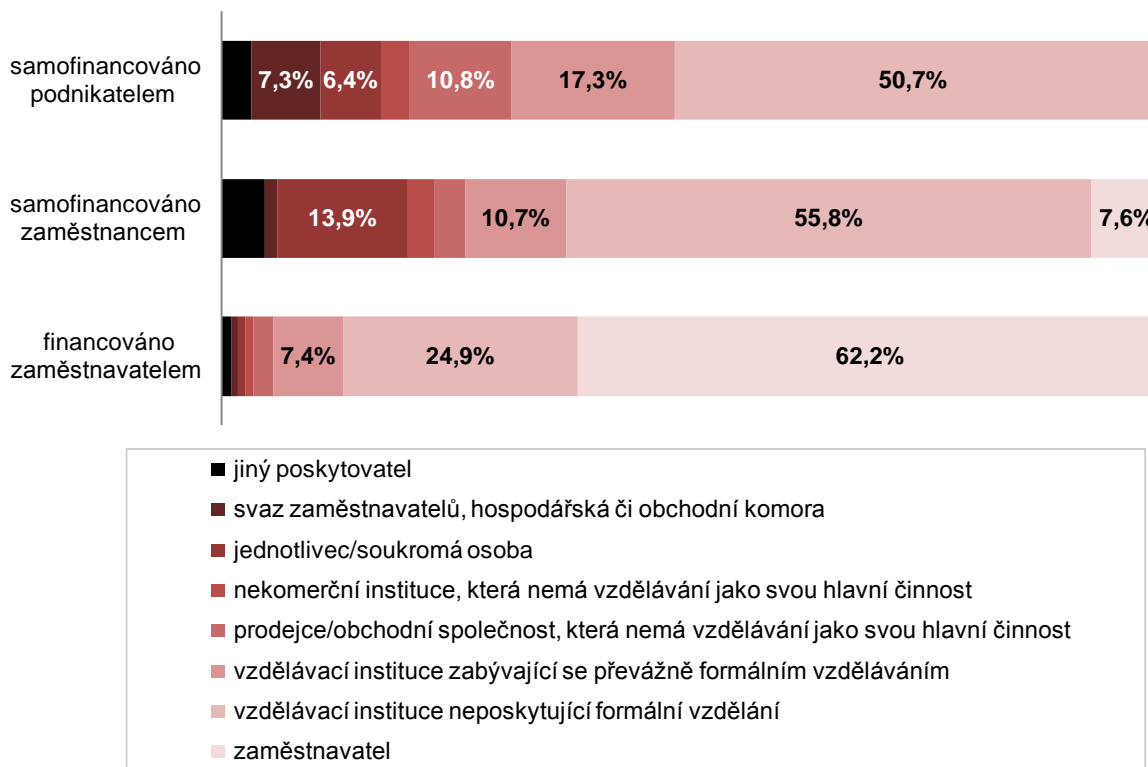
V pracovně orientovaném neformálním vzdělávání, které si hradili sami zaměstnanci, jasně dominuje studium cizích jazyků (39,2% všech pracovně orientovaných aktivit neformálního vzdělávání hrazených zaměstnanci). Další relativně významnou skupinu vzdělávání hrazeného samotnými zaměstnanci představuje vzdělávání v oblasti zdravotnictví a sociální péče. Zaměstnanci, kteří se účastnili vzdělávání se zdravotnickou tematikou, mohli ve volném čase rozšiřovat své odborné znalosti v oblasti farmacie či medicíny nebo se zdokonalovat v péči o specifické skupiny nemocných či hendikepovaných osob.

Pracovně orientované neformální vzdělávání rozdělené do tří kategorií na základě ekonomické samostatnosti účastníků a zdroje financování vykazuje jisté odlišnosti nejen z hlediska způsobu realizace, ale také z hlediska struktury poskytovatelů. Podnikatelé financující vlastní vzdělávání pro své studium v nadpoloviční většině (50,7% pracovně orientovaných aktivit podnikatelů) oslovovali lektory ze vzdělávacích institucí poskytujících jiné než formální vzdělávání (tj. např. jazykové školy, školící zařízení, společnosti poskytující další vzdělávání). Programy vzdělávacích institucí, které primárně poskytují formální vzdělávání (např. střední škola poskytující externí jazykové kurzy), byly využity k 10,8% pracovně orientovaných neformálních aktivit podnikatelů. Za zmínku stojí též zjištění, že 7,4% všech pracovně zaměřených aktivit podnikatelů bylo zajištěno svazem zaměstnavatelů nebo obchodní či hospodářskou komorou.

Neformální vzdělávání zaměstnanců financované zaměstnavateli bylo v převažující míře realizováno využitím vzdělávacích prostředků samotných zaměstnavatelů. Touto „svépomocí“ zaměstnavatelé realizovali 62,2% vzdělávacích aktivit zaměstnanců, na jejichž financování se podíleli³⁶. V případech, kdy zaměstnavatelé nemohli realizovat vzdělávání zaměstnanců s využitím vlastních prostředků, obraceli se nejčastěji (v 24,9%) na vzdělávací instituce poskytující jiné než formální vzdělání. V omezenější míře (u 7,4%) využívali služeb institucí poskytujících převážně formální vzdělávání.

³⁶ I v případě, že vzdělávání hradil zaměstnavatel, nemuselo vzdělávání zaměstnanců probíhat výhradně na pracovišti. Zaměstnanci mohli např. docházet do vzdělávacích zařízení spravovaných zaměstnavateli (učilišť, učeben, laboratoří, apod.).

Graf 2.20. Poskytovatelé pracovně orientovaného neformálního vzdělávání dle způsobu financování

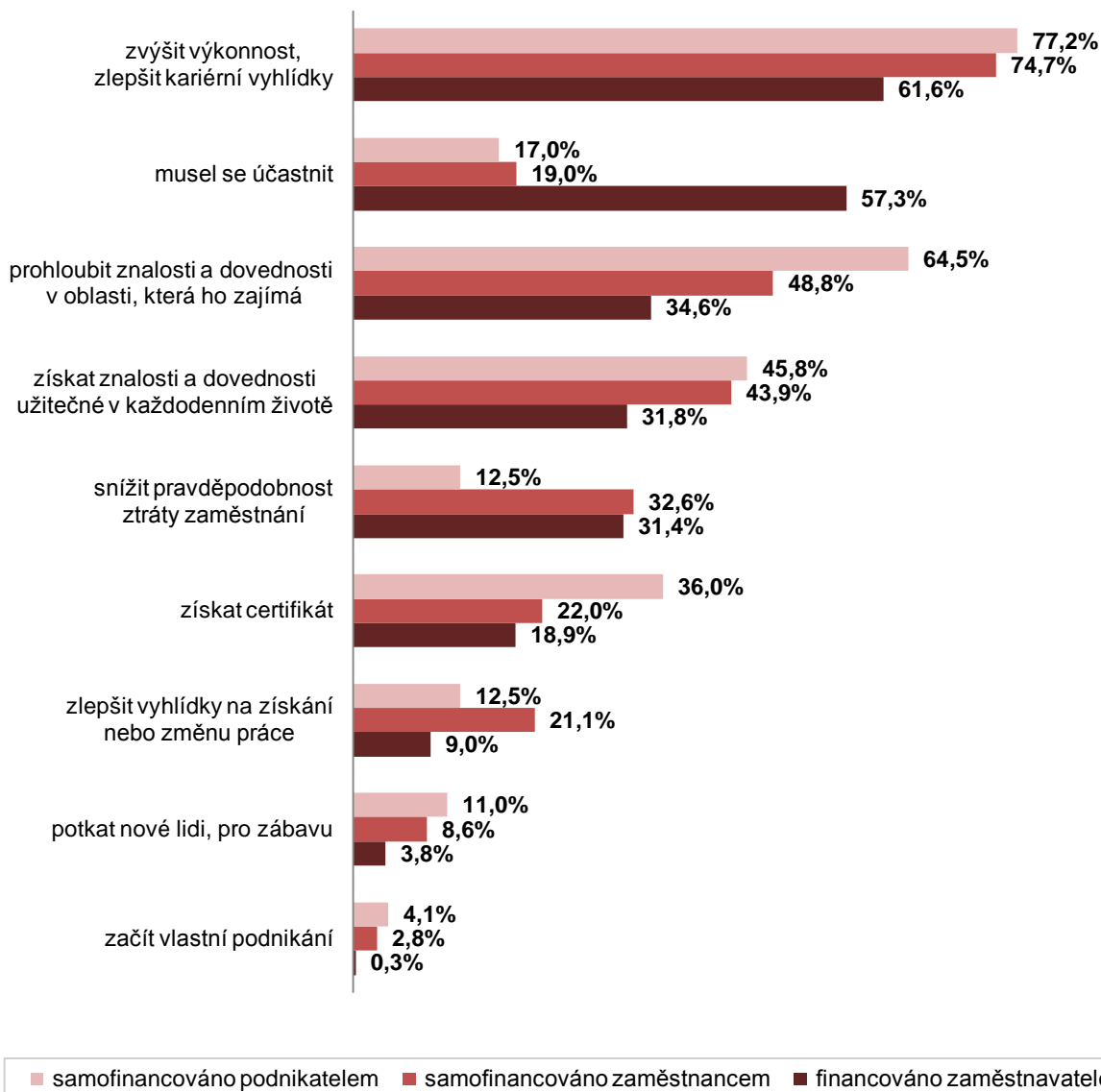
Pozn.: z pracovně orientovaných aktivit neformálního vzdělávání pracujících 18 – 69 let

Pracovně orientované neformální vzdělávání zaměstnanců, které si (zcela či částečně) financovali sami zaměstnanci, bylo nejčastěji (v podobném rozsahu jako u podnikatelů) zajišťováno institucemi poskytujícími jiné než formální vzdělávání. Užší okruh činností (v rozsahu 10,7%) proběhl v zařízeních institucí zabývajících se primárně formálním vzděláváním. Významný podíl (13,9%) neformálních vzdělávacích aktivit hrazených zaměstnanci, byl realizován jednotlivci či soukromými osobami formou soukromých lekcí.

Jak ukazuje graf 2.21, kategorie neformálních vzdělávacích aktivit, srovnávané na základě jejich financování, nepodléhaly stejným strukturám motivací. Převažující část aktivit všech srovnávaných skupin byla realizována za účelem zlepšení pracovní výkonnosti a zvýšení kariérních vyhlídek. Toto očekávání bylo (se 77,2%) nejsilnější mezi aktivitami, které si financovali podnikatelé. Nejméně bylo naopak zastoupeno mezi neformálními aktivitami zaměstnanců financovanými či spolufinancovanými zaměstnavateli.

Srovnatelně sestupnou tendenci, byť s odlišnými hodnotami, vykazuje také další, v pořadí třetí motiv, související se snahou účastníků profesně-vzdělávacích neformálních aktivit prohloubit znalosti či dovednosti v oblastech jejich zájmu. Mezi aktivitami financovanými podnikateli byl tento důvod vybrán v souvislosti s 64,5% aktivit, zatímco v obou kategoriích vzdělávání zaměstnanců slábl. Nejnižší podíl (34,6%) si získal ve skupině aktivit zaměstnanců financovaných či spolufinancovaných zaměstnavateli.

Graf 2.21. Motivace k účasti v pracovně orientovaném neformálním vzdělávání dle způsobu financování

Pozn.: z pracovně orientovaných aktivit neformálního vzdělávání pracujících, 18 – 69 let. Více možných odpovědí.

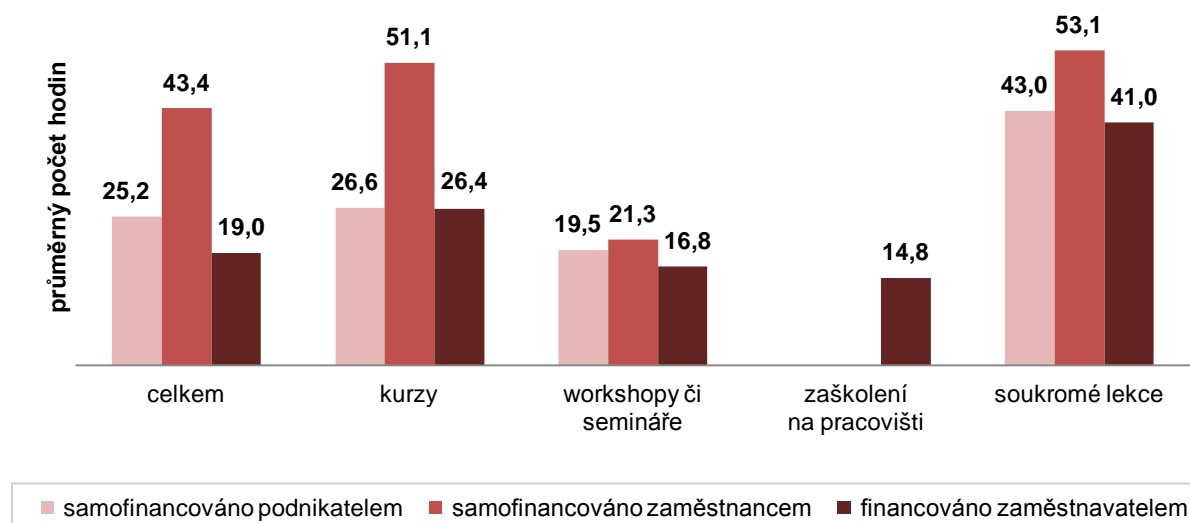
Znalosti a dovednosti získané neformálním vzděláváním mohly účastníkům posloužit také v jejich každodenním praktickém životě. Převoditelnost zkušeností získaných v průběhu neformálních vzdělávacích aktivit do každodenních činností sehrála roli u téměř poloviny aktivit plně či částečně financovaných podnikateli (45,8%) či zaměstnanci (43,9%). Využitelnost obsahů neformálního vzdělávání zaměstnanců, které financovali zaměstnavatelé, byla v každodenním životě omezenější (31,8%).

Účast zaměstnanců na pracovně orientovaném neformálním vzdělávání zprostředkovaném zaměstnavatelem souvisela v 57,3% případů s povinnostmi či závazky vůči vnějším aktérům. V drtivé většině případů se jednalo (s nejvyšší pravděpodobností) o požadavky zaměstnavatelů. Mezi aktivitami, které si zaměstnanci financovali sami, hrály povinnosti, podobně jako ve skupině

aktivit podnikatelů, výrazně slabší roli. V obou skupinách byl tento důvod uveden u méně než 20% pracovně orientovaných aktivit neformálního vzdělávání.

Odlišnosti mezi neformálním vzděláváním financovaným zaměstnanci, zaměstnavateli či samofinancovaným vzděláváním podnikatelů se projevily také v délce trvání neformálních aktivit. Nejdéle trvaly zpravidla profesně-vzdělávací aktivity, které si hradili sami zaměstnanci. Jejich celková průměrná délka představovala 43,4 hodin. Nadprůměrným počtem hodin se v dané kategorii aktivit vyznačovaly soukromé lekce a kurzy, jejichž průměrné trvání překročilo 50 hodin. Neformální vzdělávací aktivity, které si hradili podnikatelé či aktivity, které svým zaměstnancům platili zaměstnavatelé, trvaly v průměru kratší dobu. V případě kurzů klesla jejich průměrná délka (ve srovnání s aktivitami placenými zaměstnanci) téměř o polovinu. Zaškolování na pracovišti, plně financované zaměstnavateli, trvalo průměrně ze všech sledovaných skupin nejkratší dobu. Zaškolováním na pracovišti se zaměstnanci vzdělávali průměrně 14,8 hodin.

Graf 2.22. Průměrná délka trvání pracovně orientovaného neformálního vzdělávání dle formy vzdělávání a způsobu financování

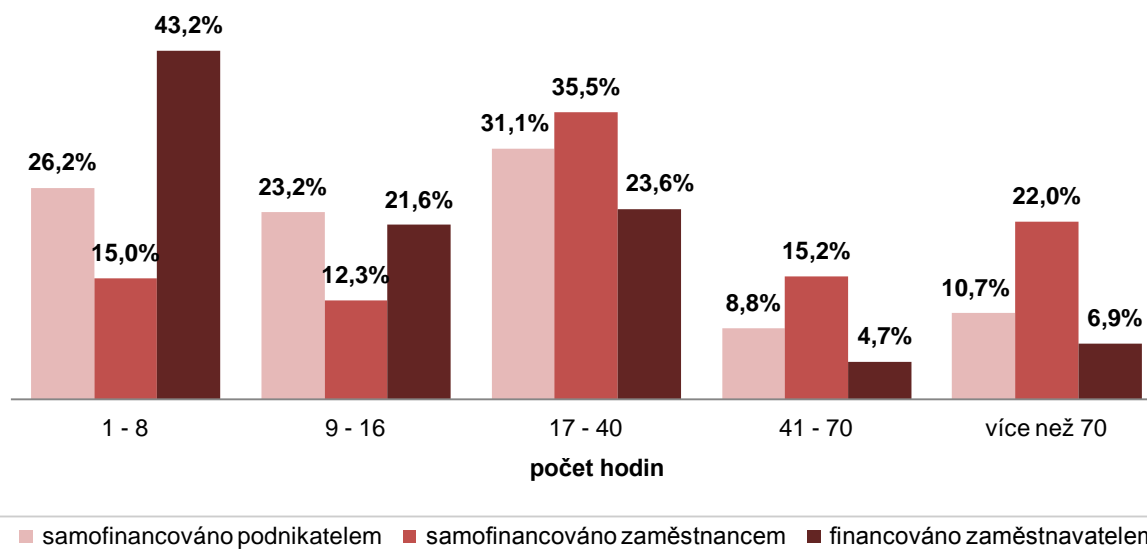
Pozn.: z pracovně orientovaných aktivit neformálního vzdělávání pracujících 18 – 69 let. Upozornění na nízký počet pozorování v kategoriích soukromé lekce samofinancované zaměstnanci a podnikateli.

Grafické znázornění 2.23, které zobrazuje časové rozpětí jednotlivých profesně-orientovaných neformálních vzdělávacích aktivit, vykazuje zprava zešikmené rozdělení s průběhem vzdělávání lišícím se dle způsobu financování.

Převís rozpětí vzdělávacích aktivit směrem k nižším hodnotám je nejvýznamnější u neformálního vzdělávání, které zaměstnancům financovali zaměstnavatelé. 43,2% vzdělávacích činností v této kategorii nepřekročilo svým trváním 8 hodin, celých 64,8% nepřesáhlo 16 hodin. Naopak déle než 40 hodin trvalo pouhých 11,6% vzdělávacích aktivit hrazených zaměstnavateli. Aktivity hrazené zaměstnavateli trávající 8 a méně hodin zahrnovaly v převažujícím počtu (v 57,8%) zaškolování

na pracovišti, ve 21,4% se jednalo o workshopy či semináře. Obecně lze tedy shrnout, že vzdělávání hrazené zaměstnavatelem zahrnovalo spíše jednorázové, krátkodobé vzdělávání.

Graf 2.23. Délka trvání pracovně orientovaného neformálního vzdělávání dle způsobu financování

Pozn.: z pracovně orientovaných aktivit neformálního vzdělávání pracujících 18 – 69 let.

U pracovně orientovaného neformálního vzdělávání samofinancovaného podnikateli je sestup relativně mírnější. Aktivity podnikatelů trávící 8 a méně hodin představovaly 26,2% aktivit ve skupině, zatímco do 16 hodin trvalo 49,4% z nich. O mírnějším rozdělení vypovídá také relativně vyšší podíl aktivit dlouhodobějšího charakteru. Např. 19,5% aktivit podnikatelů trvalo déle než 40 hodin. Podobně jako u průměrných hodnot, také zde vykazuje skupina aktivit samofinancovaných zaměstnanci plošší rozdělení. Více než třetina (35,5%) aktivit, jež si platili zaměstnanci, trvala v rozmezí 17 až 40 hodin, přičemž 37,2% aktivit trvalo déle než 40 hodin.

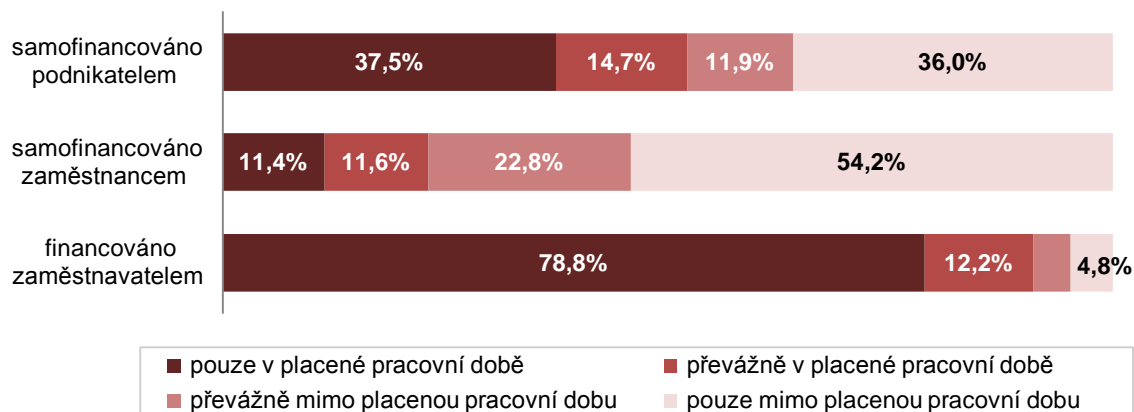
Pracovně orientované neformální vzdělávání motivované snahou zvýšit pracovní tempo či zkvalitnit pracovní postupy a výstupy, popř. snahou zlepšit kariérní vyhlídky či snižovat rizika spojená se ztrátou zaměstnání, se neodlišovalo pouze z hlediska formy vzdělávání, ale rovněž z pohledu času, v němž se odehrálo.

Aktivity, na jejichž financování se podíleli (plně či částečně) zaměstnavatelé, probíhaly v převažujícím počtu (78,8%) výhradně v pracovní době³⁷. 12,2% z nich zaměstnanci navštěvovali převážně

³⁷ Zmíněných 78,8% neformálních aktivit zaměstnanců probíhajících výhradně v pracovní době, jež zcela či částečně hradili jejich zaměstnavatelé, proběhlo v nadpoloviční většině (57,9%) formou zaškolování na pracovišti. Ve 24,5% z nich zaměstnavatelé navštěvovali vzdělávací kurzy. 16,8% z proběhlo formou workshopů či seminářů.

v pracovní době. Zcela mimo pracovní čas proběhlo pouze 4,8%³⁸ pracovně orientovaného vzdělávání hrazeného zaměstnavatelem.

Graf 2.24. Doba konání pracovně orientovaného neformálního vzdělávání dle způsobu financování

Pozn.: z pracovně orientovaných aktivit neformálního vzdělávání pracujících 18 – 69 let.

Průběh pracovního neformálního vzdělávání, které si zaměstnanci financovali sami, byl z hlediska doby vykonávání zakotven relativně opačně. Nadpoloviční většina (54,2%) aktivit v dané kategorii bylo realizována zcela v soukromém (neplaceném či mimopracovním) čase, dalších 22,8% proběhlo převážně mimo pracovní dobu. Pouze 11,4 % aktivit spolu-hrazených zaměstnanci proběhlo v celé jejich šíři v placené pracovní době.

³⁸ Aktivity financované zaměstnavateli probíhající výhradně mimo pracovní dobu se skládaly převážně z kurzů (často jazykových), jež představovaly 56,6%. Dalších 38,3% proběhlo formou workshopů či seminářů.

2.5. Mimopracovní neformální vzdělávání

Předmětem podkapitoly 2.4, týkající se pracovně orientovaného neformálního vzdělávání, bylo neformální vzdělávání vztahující se k výdělečné činnosti jednotlivců. Cílem takového vzdělávání mohlo být zvyšování pracovní výkonnosti, získávání odborných či vzdělanostních předpokladů, naplňování přímých požadavků zaměstnavatele nebo posilování vlastní konkurenceschopnosti na trhu práce. Sledujeme-li zastoupení pracovně-orientovaného neformálního vzdělávání z procentuálního hlediska, jednalo o jednoznačně dominující kategorii, zahrnující **78%** všech aktivit neformálního vzdělávání realizovaných v průběhu sledovaného dvanáctiměsíčního období.

Vedle profesně-vzdělávacích aktivit nicméně zůstává relativně početná skupina vzdělávacích aktivit, které byly realizovány převážně z mimopracovních či soukromých důvodů. Mezi vzdělávání vykonávané převážně ze soukromých důvodů byly v rámci šetření AES řazeny vzdělávací aktivity, které, dle vyjádření respondentů, směřují zejména k osvojování znalostí a dovedností využitelných především při mimopracovních (zájmových či volnočasových) aktivitách.

2.5.1. Účast v mimopracovním neformálním vzdělávání

Tabulka 2.3 předkládá přehled účastníků soukromě orientovaného neformálního vzdělávání tříděný dle základních socioekonomických charakteristik. Z uvedených četností lze říci, že v České republice se alespoň jednou do mimopracovního vzdělávání v posledních 12 měsících před datem dotazování zapojilo **8,8%** osob ve věkovém rozmezí 18 až 69 let. Z výsledků šetření AES je současně patrné mírně vyšší zapojení žen do tohoto typu vzdělávání.

Míra účasti na volnočasovém neformálním vzdělávání obecně rostla v souvislosti s nejvyšším dosaženým stupněm formálního vzdělání. Nejčastěji (16,3%) investovali do mimopracovního neformálního vzdělávání vysokoškoláci, zatímco osoby s úplným středoškolským vzděláním za nimi zaostávali o 5 procentních bodů. Nejnižší participace na mimopracovním vzdělávání byla zachycena mezi vyučenými, mezi nimiž se ve sledovaném období vzdělávalo ve volném čase pouhých 3,5% osob³⁹. Míra účasti na mimopracovním vzdělávání se odlišovala také napříč oblastmi s různou úrovní urbanizace. Zatímco u osob žijících v oblastech s vysokou hustotou osídlení byla míra účasti na mimopracovním neformálním vzdělávání nadprůměrná, ve středně a řídko osídlených oblastech naopak klesala pod hladinu celostátního průměru.

Mimopracovní vzdělávání je nejrozšířenější mezi studenty, mezi kterými se alespoň jedné soukromě orientované aktivity neformálního vzdělávání účastnilo 26,8%. Studující v daném směru několikanásobně předčili pracující a nezaměstnané, jejichž účast nepřekročila 10%. Zdaleka nejnižší míra účasti na volnočasovém neformálním vzdělávání byla naměřena mezi osobami pobírajícími starobní či invalidní důchod, jejichž účast nedosáhla 5%.

³⁹ Zde je nutné upozornit, že mezi osoby s nejvýše základním vzděláním jsou zahrnuti studenti středních škol, kteří neukončili proces prvotního vzdělávání.

Tabulka 2.3. Účast v mimopracovním neformálním vzdělávání celkem a dle pohlaví

%

	účast v soukromě orientovaném vzdělávání		
	celkem	muži	ženy
celkem	8,8	6,6	11,0
<i>podle věku</i>			
18-24	18,3	16,1	20,8
25-34	9,8	7,1	12,5
35-44	8,8	5,9	11,7
45-54	6,9	3,9	10,0
55-64	5,7	4,2	7,0
65-69	3,5	2,4	4,6
<i>podle vzdělání</i>			
základní	7,2	9,3	5,9
střední bez maturity	3,5	2,6	4,8
střední s maturitou	11,3	8,4	13,7
vyšší odborné a vysokoškolské	16,3	12,1	20,6
<i>podle ekonomického postavení</i>			
pracující	8,0	5,8	11,0
nezaměstnaný	7,0	4,6	9,3
student	26,8	25	28,6
důchodce	4,7	2,6	5,9
v invalidním důchodu	4,2	2,8	5,7
na rodičovské dovolené/v domácnosti	11,0	.	11,1
<i>podle stupně urbanizace</i>			
hustě osídlená oblast	11,5	8,9	14,1
středně osídlená oblast	8,3	6,5	10,0
řídce osídlená oblast	7,1	5,0	9,4
<i>podle účasti ve vzdělávání</i>			
formální	22,3	19	25,6
informální	13,5	9,5	17,8

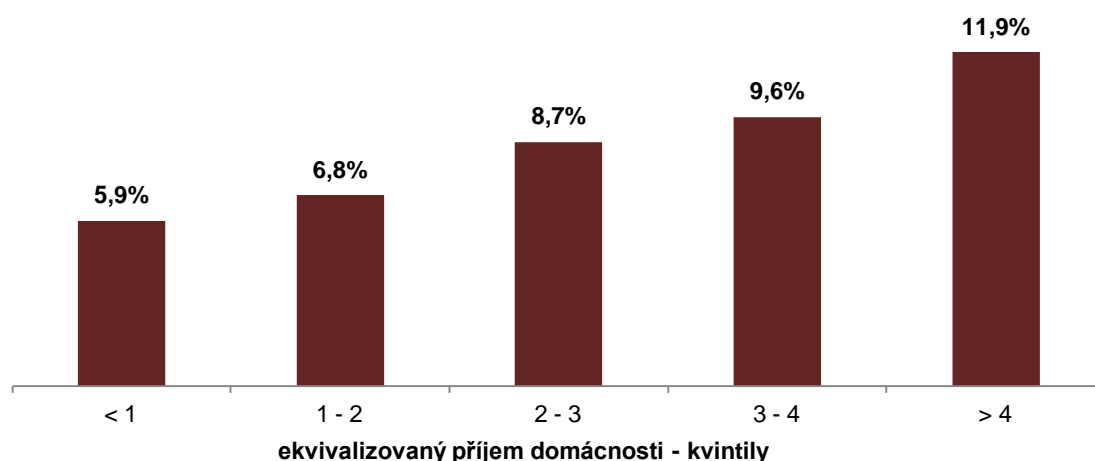
Pozn.: řádková procenta, 18 – 69 let. Nedostatečný počet pozorování v kategorii muži na rodičovské dovolené/v domácnosti. Mezi osoby účastníci se soukromě orientovaného neformálního vzdělávání byli zahrnuti respondenti, kteří uvedli, že se účastnili alespoň jedné soukromě orientované aktivity neformálního vzdělávání.

Rozdělení účastníků mimopracovního neformálního vzdělávání podle ekonomické činnosti koresponduje v hrubých rysech s rozdělením účastníků v jednotlivých věkových skupinách. Nejčastěji se účastnili volnočasového vzdělávání mladí lidé ve věku od 18 do 24 let. Ve vyšších věkových kategoriích účast v mimopracovním vzdělávání klesá, přičemž pokles u žen je v jejich srovnání s muži relativně pomalejší.

Zapojení do mimopracovního neformálního vzdělávání souvisí také s ekonomickou situací respondentů, respektive domácností, v nichž žijí. Jednotlivé míry účasti na volnočasovém neformálním vzdělávání ve skupinách, tříděných na základě kvintilů ekvivalizovaných příjmů

domácností, byly zachyceny v grafu 2.25. Účast jednotlivých příjmových skupin vykazuje mírný setrvalý růst. Zatímco míra účasti osob žijících v domácnostech pohybujících se pod prvním příjmovým kvintilem činila ve sledovaném období 5,9%, účast osob z domácností s příjmem vyšším než čtvrtý kvintil byla více než dvojnásobná. Odlišnosti v účasti srovnávaných však nelze chápat jako potvrzení přímého vztahu obou proměnných, uvážíme-li možné vlivy dalších charakteristik srovnávaných domácností (především rozsah zakotveného kulturního či lidského kapitálu).

Graf 2.25. Účast v mimopracovním neformálním vzdělávání dle příjmu domácnosti

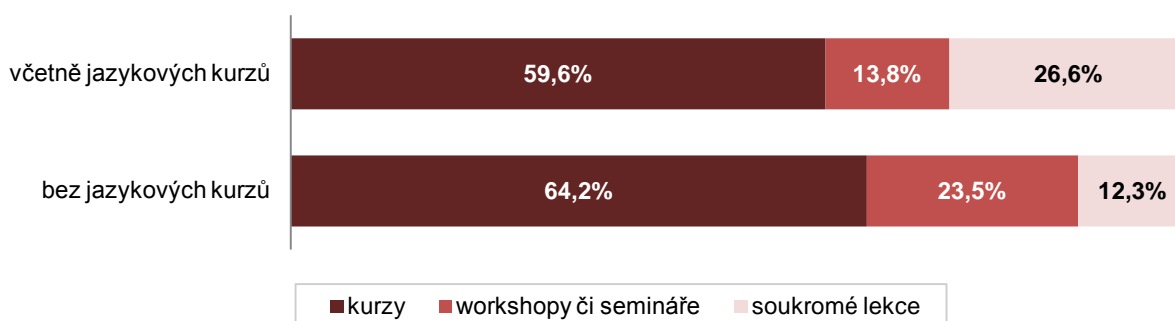

Pozn.: 18 – 69 let. Mezi osoby účastnící se mimopracovního neformálního vzdělávání byli zařazeni respondenti, kteří uvedli, že se účastnili alespoň jedné aktivity mimopracovního neformálního vzdělávání.

2.5.2. Podoba mimopracovního neformálního vzdělávání

Mimopracovní vzdělávání bylo z 59,6% realizováno formou vzdělávacích kurzů s pestrým tematickým složením, z nichž nejčastějším (37,1% všech mimopracovně orientovaných aktivit neformálního vzdělávání) bylo studium cizích jazyků. Ve zvýšené míře sloužily kurzy také k prohlubování znalostí v oblasti humanitních věd a umění (12,3%) či v oblasti přepravních služeb a spojů (10,4%), u nichž se v drtivé většině případů jednalo o kurzy autoškol.

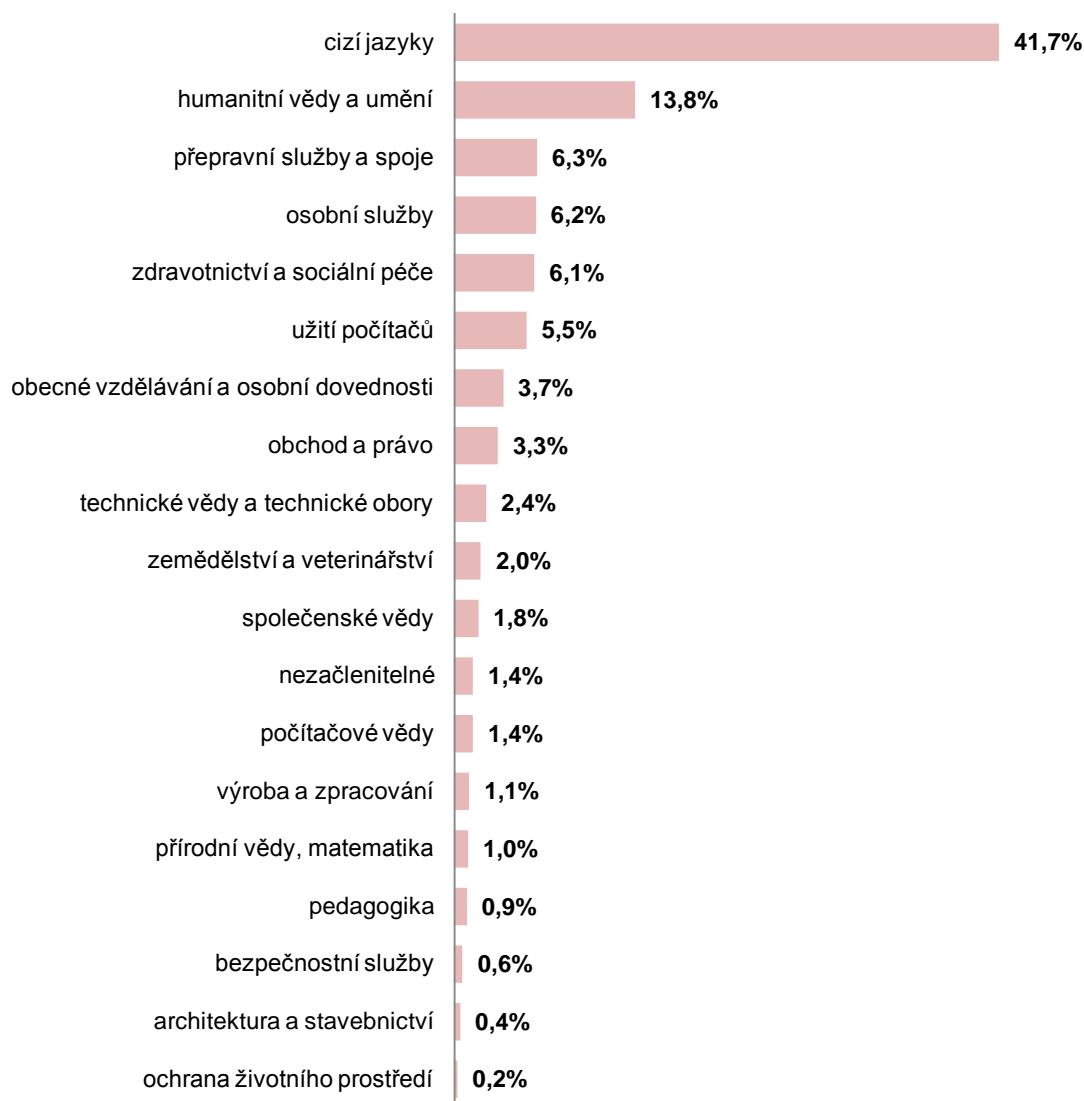
Graf 2.26. Mimopracovní neformální vzdělávání dle formy vzdělávání

Pozn.: z aktivit mimopracovního vzdělávání, 18 – 69 let.

Nemalý počet mimopracovních neformálních aktivit (26,6%) proběhl také formou soukromých lekcí. Individuální setkávání s učitelem sloužilo v převažující míře (72,7%) opět ke zdokonalování v cizích jazycích. Desetina lekcí byla věnována humanitním vědám a umění, mezi nimiž převažovaly scénické či performativní činnosti (hra na hudební nástroje, tanec, zpěv, apod.).

Graf 2.27. Mimopracovní neformální vzdělávání dle oblasti vzdělávání

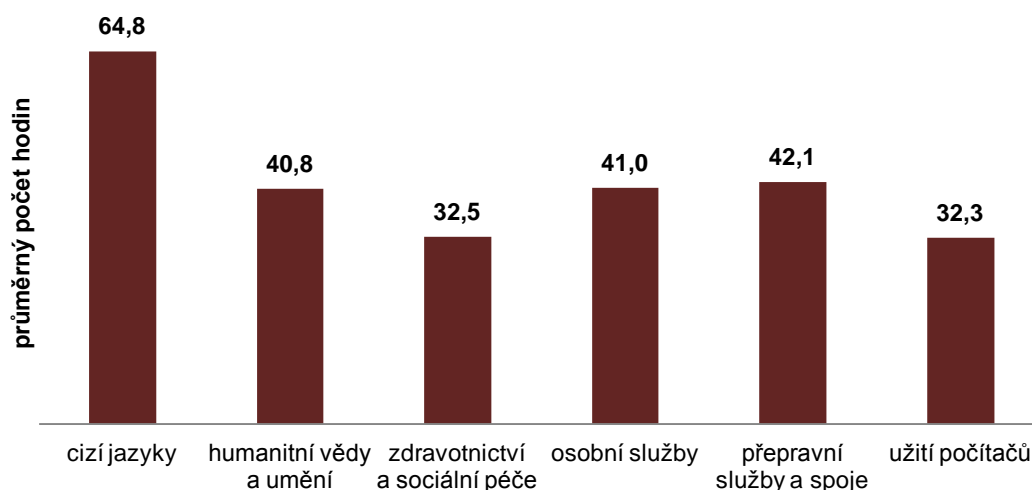

Pozn.: z mimopracovních aktivit neformálního vzdělávání. 18 – 69 let.

Výčet všech studovaných oblastí zastoupených mezi mimopracovními neformálními vzdělávacími aktivitami, poskytuje graf 2.27. Mimo tří výše uvedených nejčastějších skupin oblastí zájmů mimopracovního neformálního vzdělávání, jimiž byly jazyky, humanitní vědy a umění a přepravní služby a spoje ukazuje graf 2.27 také další oblasti vzdělávání, jež byly rozvíjeny v soukromém čase respondentů. Častými tématy mimopracovního vzdělávání byly osobní služby (6,2%), zdravotnictví a sociální péče (6,1%) či práce na počítači (5,5%).

Tematicky odlišné kategorie zachycené v grafu 2.27 se nelišily pouze z hlediska jejich výskytu v šetřeném souboru, ale také délkou trvání. Nejdelší průměrnou dobu mezi oblastmi neformálního vzdělávání přesahujícími relativními četností výskytu 5 procentních bodů vykazuje studium cizích jazyků. Zbývající oblasti mimopracovního vzdělávání kolísaly průměrnou délkou jejich trvání od 32 do 42 hodin.

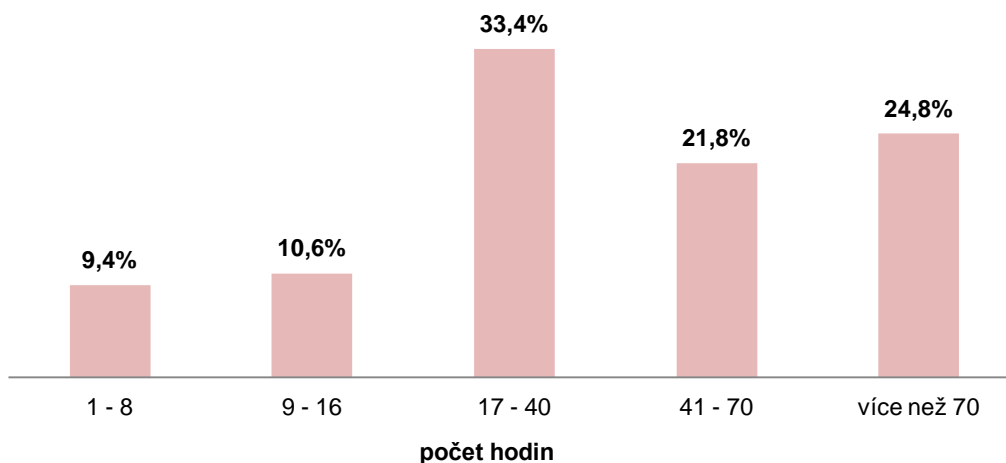
Graf 2.28. Průměrná délka trvání mimopracovního neformálního vzdělávání dle oblastí vzdělávání

Pozn.: z mimopracovních aktivit neformálního vzdělávání, 18 – 69 let

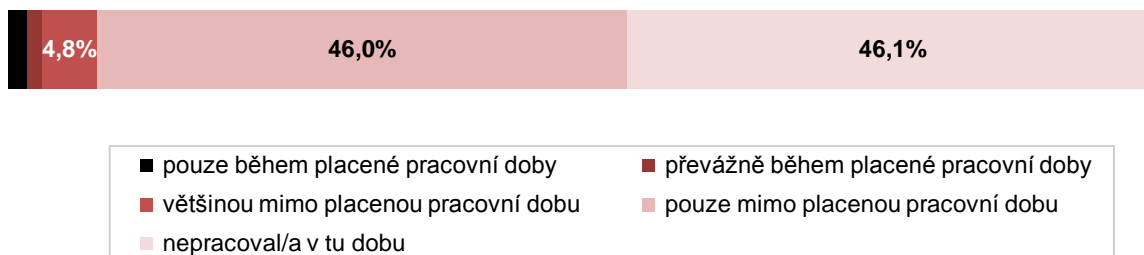
Srovnáním průměrného trvání mimopracovních neformálních aktivit a profesně-vzdělávacích neformálních aktivit můžeme konstatovat, že mimopracovní vzdělávání má obvykle dlouhodobější charakter. Nejvíce (33,4%) aktivit probíhající převážně z jiných než pracovních důvodů trvalo v rozmezí 17 a 40 hodin, dalších 46,6% z nich přesáhlo svým trváním 41 hodin.

Graf 2.29. Délka trvání mimopracovního neformálního vzdělávání

Pozn.: z mimopracovních aktivit neformálního vzdělávání, 18 – 69 let.

Graf 2.30. Doba konání mimopracovního neformálního vzdělávání zaměstnanců

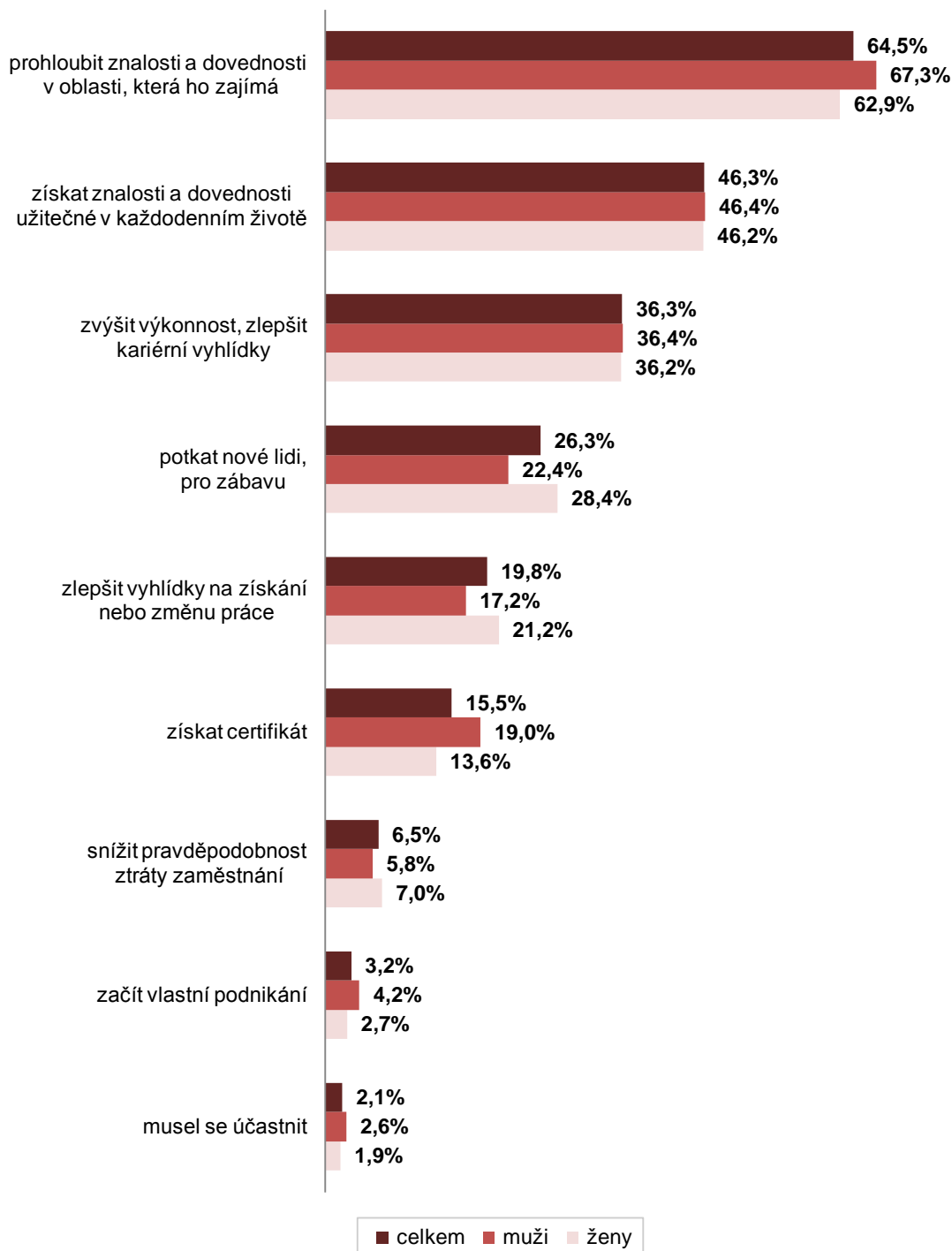

Pozn.: z mimopracovních aktivit neformálního vzdělávání zaměstnanců, 18 – 69 let.

2.5.3. Motivace k mimopracovnímu neformálnímu vzdělávání

Neformální vzdělávací aktivity probíhající převážně z mimopracovních důvodů se s aktivitami probíhajícími převážně z pracovních důvodů míjely také z hlediska převažujících motivací a cílů. Na rozdíl od profesně-vzdělávacích aktivit, jež svým účastníkům napomáhaly zvyšovat jejich pracovní výkonnost či zlepšovat jejich kariérní vyhlídky, aktivity probíhající v mimopracovní době byly v převažující míře (z 64,5%) orientovány na prohlubování znalostí a dovedností v oblasti zájmu účastníků. Necelá polovina (46,3%) mimopracovních aktivit měla sloužit k získávání znalostí a dovedností užitečných v každodenním životě. Aktivity neformálního vzdělávání probíhající převážně z mimopracovních důvodů nelze zcela izolovat od ekonomické aktivity či profesního vzdělávání, o čemž svědčí více než třetina (36,3%) neformálních aktivit probíhajících převážně z mimopracovních důvodů, jež měly zvýšit pracovní výkonnost účastníků a zlepšit jejich kariérní vyhlídky. 19,8% aktivit mělo účastníkům zprostředkovat lepší vyhlídky na získání nebo změnu práce. Na rozdíl od neformálních aktivit realizovaných převážně z pracovních důvodů, významné množství (celkem 26,3%) mimopracovních aktivit souviselo se zábavou a získáváním nových přátel či známých.

Graf 2.31. Motivace k účasti v mimopracovním neformálním vzdělávání celkem a dle pohlaví

Pozn.: z mimopracovně orientovaných aktivit neformálního vzdělávání, 18 – 69 let. Více možných odpovědí.

II. Neformální vzdělávání – Tabulková příloha

II. I. Účast v neformálním vzdělávání celkem a dle počtu aktivit

%

	účast celkem	v tom účastníci s			neúčastnili se
		jednou aktivitou	dvěma aktivitami	třemi a více aktivitami	
celkem	32,1	20,6	7,9	3,6	67,9
<i>podle pohlaví</i>					
muži	32,1	21	7,9	3,2	67,9
ženy	32,1	20,3	7,9	3,9	67,9
<i>podle věku</i>					
18-24	31,9	23,3	7	1,6	68,1
25-34	38,8	23,7	10	5,2	61,2
35-44	41,0	26,4	9,7	4,9	59,0
45-54	38,7	24,6	9,7	4,4	61,3
55-64	20,1	12,7	5,2	2,2	79,9
65-69	1,4	3,7	1,4	0,3	94,5
<i>podle vzdělání</i>					
základní	13,2	10,7	2,2	0,3	86,7
střední bez maturity	21,6	16,4	4,2	1	78,4
střední s maturitou	38,5	24,8	9,8	3,8	61,5
vyšší odborné a vysokoškolské	55,7	28,3	16,1	11,2	44,4
<i>podle ekonomického postavení</i>					
pracující	43,0	26,7	11	5,3	57,0
nezaměstnaný	20,2	16,9	2,4	1	79,8
student	29,5	22,1	6,3	1,1	70,5
důchodce	5,8	4,5	1	0,4	94,2
v invalidním důchodu na rodičovské dovolené/ v domácnosti	6,5	5	0,9	0,6	93,5
v domácnosti	15,6	11,2	3,6	0,8	84,4
<i>podle stupně urbanizace</i>					
hustě osídlená oblast	36,9	23,2	9,2	4,6	63,1
středně osídlená oblast	32,3	20,3	8,2	3,8	67,7
řídce osídlená oblast	28,1	18,9	6,6	2,6	71,9
<i>podle účasti</i>					
ve formálním vzdělávání	33,3	22,7	7,5	3,1	66,7
v informálním učení	45,8	25,8	12,3	7,6	54,2

Pozn.: populace 18 – 69 let, řádková procenta

II. II. Struktura účastníků v neformálním vzdělávání celkem a dle počtu aktivit

%

	účastníci celkem	v tom účastníci s			neúčastnil se
		jednou aktivitou	dvěma aktivitami	třemi a více aktivitami	
celkem	32,1	20,6	7,9	3,6	67,9
<i>podle pohlaví</i>					
muži	50,2	51,0	50,2	45,6	50,2
ženy	49,8	49,0	49,8	54,4	49,8
<i>podle věku</i>					
18-24	12,3	14,0	11,0	5,5	12,4
25-34	25,7	24,3	26,8	30,8	19,1
35-44	27,1	27,1	26,0	28,8	18,4
45-54	21,8	21,5	22,3	22,3	16,3
55-64	11,8	11,5	12,5	11,8	22,1
65-69	1,4	1,5	1,5	0,8	11,7
<i>podle vzdělání</i>					
základní	5,0	6,3	3,5	1,1	15,6
střední bez maturity	24,1	28,4	19,0	10,2	41,3
střední s maturitou	43,5	43,6	45,3	39,0	32,7
vyšší odborné a vysokoškolské	27,4	21,7	32,3	49,7	10,3
<i>podle ekonomického postavení</i>					
pracující	84,0	81,0	87,9	93,1	52,6
nezaměstnaný	3,2	4,1	1,5	1,4	5,9
student	6,7	7,8	5,9	2,2	7,6
důchodce	3,1	3,7	2,1	1,7	23,3
v invalidním důchodu na rodičovské dovolené/ v domácnosti	0,7	0,8	0,4	0,6	4,6
	2,4	2,7	2,2	1,1	6,1
<i>podle stupně urbanizace</i>					
hustě osídlená oblast	34,2	33,4	34,5	38,3	27,6
středně osídlená oblast	32,1	31,4	33,3	33,6	31,7
řídce osídlená oblast	33,7	35,2	32,2	28,1	40,7
<i>podle účasti</i>					
ve formálním vzdělávání	10,7	11,4	9,9	9,1	10,1
v informálním učení	30,2	26,5	33,0	45,5	16,9

Pozn.: populace 18 – 69 let, sloupcová procenta

II. III. Účast v neformálním vzdělávání celkem a dle motivace

%

	účast celkem	z toho účast ve vzdělávání			neúčastnil se
		pouze pracovním	pouze soukromém	pracovním i soukromém*	
celkem	32,1	23,3	6,5	2,3	67,9
<i>podle pohlaví</i>					
muži	32,1	25,5	4,9	1,7	67,9
ženy	32,1	21,1	8,1	2,9	67,9
<i>podle věku</i>					
18-24	31,9	13,6	16,4	1,9	68,1
25-34	38,8	29,1	6,4	3,3	61,2
35-44	41,0	32,1	5,5	3,3	59,0
45-54	38,7	31,9	4,4	2,4	61,3
55-64	20,1	14,4	4,6	1,1	79,9
65-69	1,4	1,9	3,4	0,2	94,5
<i>podle vzdělání</i>					
základní	13,2	6,0	7,0	0,3	86,7
střední bez maturity	21,6	18,1	2,7	0,7	78,4
střední s maturitou	38,5	27,2	8,6	2,8	61,5
vyšší odborné a vysokoškolské	55,7	39,4	9,9	6,4	44,4
<i>podle ekonomického postavení</i>					
pracující	43,0	35,0	4,7	3,4	57,0
nezaměstnaný	20,2	13,1	6,7	0,4	79,8
student	29,5	2,6	25,5	1,3	70,5
důchodce	5,8	1,1	4,6	0,1	94,2
v invalidním důchodu na rodičovské dovolené/ v domácnosti	6,5	2,1	3,6	0,6	93,5
v domácnosti	15,6	4,6	10,2	0,8	84,4
<i>podle stupně urbanizace</i>					
hustě osídlená oblast	36,9	25,4	8,6	2,9	63,1
středně osídlená oblast	32,3	24,0	5,8	2,5	67,7
řídce osídlená oblast	28,1	21,0	5,4	1,7	71,9
<i>podle účasti</i>					
ve formálním vzdělávání	33,3	10,9	19,7	2,8	66,7
v informálním učení	45,8	32,2	8,9	4,6	54,2

Pozn.: populace 18 – 69 let, řádková procenta

* dvě a více aktivit neformálního vzdělávání vykonávané z různých důvodů

II. IV. Struktura účastníků neformálního vzdělávání celkem a dle motivace

%

	celkem	v tom účastníci vzdělávání orientovaném			neúčastnil se
		pouze pracovně	pouze soukromě	pracovně i soukromě*	
celkem	32,1	23,3	6,5	2,3	67,9
<i>v tom podle pohlaví</i>					
muži	50,2	54,9	37,7	37,7	50,2
ženy	49,8	45,1	62,3	62,3	49,8
<i>podle věku</i>					
18-24	12,3	7,2	31,3	10,2	12,4
25-34	25,7	26,5	21,0	30,5	19,1
35-44	27,1	29,2	17,8	30,5	18,4
45-54	21,8	24,7	12,2	19,1	16,3
55-64	11,8	11,7	13,3	8,9	22,1
65-69	5,4	0,7	4,4	0,8	11,7
<i>podle vzdělání</i>					
základní	5,0	3,2	13,1	1,7	15,6
střední bez maturity	24,1	27,8	15,1	11,4	41,3
střední s maturitou	43,5	42,3	47,7	43,2	32,7
vyšší odborné a vysokoškolské	27,4	26,7	24,0	43,6	10,3
<i>podle ekonomického postavení</i>					
pracující	84,0	94,3	44,9	91,5	52,6
nezaměstnaný	3,2	2,8	5,1	0,9	5,9
student	6,7	0,8	28,5	4,3	7,6
důchodce	3,1	0,8	11,9	0,9	23,3
v invalidním důchodu na rodičovské dovolené/ v domácnosti	0,7 2,4	0,3 1,0	1,8 7,7	0,9 1,7	4,6 6,1
<i>podle stupně urbanizace</i>					
hustě osídlená oblast	34,2	32,4	39,4	37,7	27,6
středně osídlená oblast	32,1	32,9	28,5	34,3	31,7
řídce osídlená oblast	33,7	34,7	32,0	28,0	40,7
<i>podle účasti</i>					
ve formálním vzdělávání	10,7	4,9	31,1	12,3	10,1
v informálním učení	30,2	29,3	29,2	41,9	16,9

Pozn.: populace 18 – 69 let, sloupcová procenta

* Dvě a více aktivit neformálního vzdělávání vykonávané z různých důvodů

II. V. Neformální vzdělávání dle formy vzdělávání

%

	vzdělávání celkem	v tom			
		kurzy	workshopy semináře	zaškolení na pracovišti	soukromé lekce
celkem	100	42,0	20,5	28,9	8,6
<i>podle pohlaví</i>					
muži	100	40,8	17,7	34,0	7,5
ženy	100	43,3	23,2	23,9	9,7
<i>podle věku</i>					
18-24	100	50,1	9,5	23,4	17,0
25-34	100	38,0	19,9	32,0	10,1
35-44	100	42,5	21,5	29,1	6,9
45-54	100	43,4	20,7	29,9	6,0
55-64	100	39,7	26,8	27,1	6,5
65-69	100	43,1	43,0	6,6	7,3
<i>podle vzdělání</i>					
základní	100	59,9	4,1	21,9	14,1
střední bez maturity	100	40,7	8,3	46,5	4,5
střední s maturitou	100	42,5	18,8	29,0	9,8
vyšší odborné a vysokoškolské	100	39,9	33,1	17,9	9,1
<i>podle ekonomického postavení</i>					
pracující	100	38,7	21,3	33,1	6,8
<i>z toho</i>					
zaměstnanci	100	37,4	20,2	36,4	6,0
podnikatelé se zaměstnanci	100	43,5	28,0	14,9	13,6
podnikatelé bez zaměstnanců	100	47,4	26,7	16,4	9,5
nezaměstnaný	100	79,3	4,8	7,7	8,2
student	100	63,0	8,6	0,4	27,9
důchodce	100	59,1	31,1	2,7	7,1
v invalidním důchodu	100	45,8	8,7	6,8	38,6
na rodičovské dovolené/ v domácnosti	100	48,7	27,2	0,8	23,3
<i>podle stupně urbanizace</i>					
hustě osídlená oblast	100	40,2	25,0	26,0	8,8
středně osídlená oblast	100	43,0	19,6	28,4	9,0
řídce osídlená oblast	100	43,0	16,5	32,5	8,1

Pozn.: z celku aktivit neformálního vzdělávání, řádková procenta

II. VI. Struktura aktivit neformálního vzdělávání celkem a dle formy

%

	vzdělávání celkem	v tom			
		kurzy	workshopy semináře	zaškolení na pracovišti	soukromé lekce
celkem	100	100	100	100	100
<i>podle pohlaví</i>					
muži	49,5	48,0	42,9	58,2	43,4
ženy	50,5	52,0	57,1	41,8	56,6
<i>podle věku</i>					
18-24	11,0	13,1	5,1	8,9	21,8
25-34	26,6	24,1	25,9	29,5	31,2
35-44	27,2	27,5	28,5	27,4	21,8
45-54	21,9	22,7	22,2	22,7	15,2
55-64	11,9	11,2	15,6	11,2	9,0
65-69	1,3	1,4	2,8	0,3	1,1
<i>podle vzdělání</i>					
základní	4,2	6,0	0,8	3,2	6,9
střední bez maturity	21,1	20,5	8,5	34,1	11,0
střední s maturitou	43,1	43,5	39,5	43,2	49,0
vyšší odborné a vysokoškolské	31,6	30,0	51,1	19,6	33,2
<i>podle ekonomického postavení</i>					
pracující	86,1	79,3	89,7	98,8	67,7
<i>z toho</i>					
zaměstnanci podnikatelé se zaměstnanci	72,5	64,4	71,4	91,3	50,7
podnikatelé bez zaměstnanců	4,3	4,3	5,7	2,2	6,5
nezaměstnaný	9,2	10,4	12,0	5,3	10,1
student	2,6	4,9	0,6	0,7	2,5
důchodce	5,9	8,8	2,5	0,1	19,1
v invalidním důchodu	2,7	3,8	4,1	0,3	2,2
na rodičovské dovolené/ v domácnosti	0,6	0,6	0,3	0,1	2,6
v domácnosti	2,2	2,5	2,9	0,1	5,9
<i>podle stupně urbanizace</i>					
hustě osídlená oblast	34,9	33,4	42,6	31,4	35,6
středně osídlená oblast	32,5	33,3	31,2	32,0	33,9
řídce osídlená oblast	32,6	33,3	26,2	36,6	30,5

Pozn.: z celku aktivit neformálního vzdělávání, sloupcová procenta.

II. VII. Neformální vzdělávání pro pracovní účely celkem a dle formy vzdělávání

%

	pracovní vzdělávání celkem	v tom			
		kurzy	workshopy semináře	zaškolení na pracovišti	soukromé lekce
celkem	100	37,1	22,4	36,9	3,6
<i>podle pohlaví</i>					
muži	100	37,8	18,5	40,3	3,4
ženy	100	36,6	26,8	33,1	3,7
<i>podle věku</i>					
18-24	100	34,1	13,0	48,2	4,7
25-34	100	34,3	21,4	39,4	4,9
35-44	100	39,0	23,2	35,0	2,9
45-54	100	41,1	21,5	34,8	2,6
55-64	100	33,4	27,7	35,1	3,7
65-69	100	24,6	61,2	14,2	0,0
<i>podle vzdělání</i>					
základní	100	45,3	5,3	45,3	4,2
střední bez maturity	100	36,9	7,6	53,8	1,7
střední s maturitou	100	37,4	20,9	38,1	3,6
vyšší odborné a vysokoškolské	100	36,4	36,4	22,5	4,8
<i>podle ekonomického postavení</i>					
pracující	100	35,6	22,5	38,5	3,4
<i>z toho</i>					
zaměstnanci	100	34,0	21,2	42,0	2,8
podnikatelé se zaměstnanci	100	43,3	31,1	18,3	7,3
podnikatelé bez zaměstnanců	100	46,2	27,7	20,1	6,0
nezaměstnaný	100	81,2	5,9	11,8	1,2
student	100	52,6	23,7	2,6	21,1
důchodce	100	44,8	37,9	13,8	3,4
v invalidním důchodu na rodičovské dovolené/ v domácnosti	100	66,7	8,3	16,7	8,3
	100	42,9	45,7	2,9	8,6
<i>podle stupně urbanizace</i>					
hustě osídlená oblast	100	33,7	27,9	34,5	3,9
středně osídlená oblast	100	39,5	21,3	35,3	3,9
řídce osídlená oblast	100	38,2	18,0	41,0	2,8

Pozn.: z pracovně orientovaných aktivit neformálního vzdělávání, řádková procenta. Upozornění na nízký počet pozorování v kategorii 65 - 69 let, student, v důchodu, v invalidním důchodu, na rodičovské dovolené/v domácnosti.

II. VIII. Struktura pracovně motivovaného neformálního vzdělávání celkem a dle formy vzdělávání

%

	pracovní vzdělávání celkem	v tom			
		kurzy	workshopy semináře	zaškolení na pracovišti	soukromé lekce
celkem	100	100	100	100	100
<i>podle pohlaví</i>					
muži	53,2	54,2	44,1	58,1	51,1
ženy	46,8	45,8	55,9	41,9	48,9
<i>podle věku</i>					
18-24	6,8	6,3	4,0	8,9	9,0
25-34	27,6	25,5	26,3	29,5	37,6
35-44	29,0	30,4	29,9	27,4	23,3
45-54	24,2	26,8	23,4	22,8	18,0
55-64	11,7	10,5	14,5	11,2	12,0
65-69	0,7	0,4	1,9	0,3	0,0
<i>podle vzdělání</i>					
základní	2,6	3,1	0,6	3,1	3,0
střední bez maturity	23,3	23,1	7,9	33,9	11,4
střední s maturitou	42,0	42,3	39,3	43,4	42,4
vyšší odborné a vysokoškolské	32,1	31,5	52,2	19,5	43,2
<i>podle ekonomického postavení</i>					
pracující	94,7	91,0	95,0	98,7	89,5
<i>z toho</i>					
zaměstnanci podnikatelé se zaměstnanci	80,4	73,5	76,4	91,2	63,4
podnikatelé bez zaměstnanců	4,4	5,1	6,2	2,2	9,0
nezaměstnaný	9,8	12,1	12,2	5,3	16,4
student	2,3	5,0	0,6	0,7	0,8
důchodce	1,0	1,4	1,1	0,1	6,0
v invalidním důchodu	0,8	0,9	1,3	0,3	0,8
na rodičovské dovolené/ v domácnosti	0,3	0,6	0,1	0,1	0,8
v domácnosti	0,9	1,1	1,9	0,1	2,3
<i>podle stupně urbanizace</i>					
hustě osídlená oblast	33,5	30,4	41,7	31,4	36,8
středně osídlená oblast	33,4	35,5	31,7	31,9	36,8
řídce osídlená oblast	33,1	34,1	26,6	36,7	26,3

Pozn.: z celku pracovně motivovaných aktivit neformálního vzdělávání, sloupcová procenta. Upozornění na nízký počet pozorování v kategorii 65 - 69 let, student, v důchodu, v invalidním důchodu, na rodičovské dovolené/v domácnosti

II. IX. Neformální vzdělávání pro soukromé účely celkem a dle formy vzdělávání

%

	soukromé vzdělávání celkem	v tom			
		kurzy	workshopy semináře	zaškolení na pracovišti	soukromé lekce
celkem	100	59,6	13,9	x	26,6
<i>podle pohlaví</i>					
muži	100	56,7	14,0	x	29,3
ženy	100	61,2	13,8	x	25,0
<i>podle věku</i>					
18-24	100	65,1	6,2	x	28,7
25-34	100	54,1	13,8	x	32,1
35-44	100	60,0	13,2	x	26,8
45-54	100	57,8	15,6	x	26,5
55-64	100	60,6	23,5	x	15,9
65-69	100	56,8	29,7	x	13,5
<i>podle vzdělání</i>					
základní	100	74,0	2,9	x	23,1
střední bez maturity	100	65,7	12,9	x	21,4
střední s maturitou	100	58,5	12,1	x	29,4
vyšší odborné a vysokoškolské	100	53,8	20,7	x	25,5
<i>podle ekonomického postavení</i>					
pracující	100	57,8	14,7	x	27,5
<i>z toho</i>					
zaměstnanci	100	59,6	13,8	x	26,6
podnikatelé se zaměstnanci	100	45,7	11,4	x	42,9
podnikatelé bez zaměstnanců	100	53,2	21,5	x	25,3
nezaměstnaný	100	74,4	2,6	x	23,1
student	100	64,3	6,6	x	29,1
důchodce	100	63,0	29,0	x	8,0
v invalidním důchodu na rodičovské dovolené/ v domácnosti	100	.	.		.
	100	51,4	18,6	x	30,0
<i>podle stupně urbanizace</i>					
hustě osídlená oblast	100	59,7	16,5	x	23,7
středně osídlená oblast	100	57,6	13,2	x	29,3
řídce osídlená oblast	100	61,2	11,0	x	27,8

Pozn.: ze soukromě orientovaných aktivit neformálního vzdělávání, řádková procenta. Upozornění na nízký počet pozorování v kategoriích 65 - 69 let, podnikatelé se zaměstnanci, nezaměstnaný. Nedostatečný počet pozorování v kategoriích v invalidním důchodu. Zaškolení na pracovišti jsou z definice orientována pracovní.

II. X. Struktura soukromě motivovaných aktivit neformálního vzdělávání celkem a dle formy vzdělávání

%

	soukromé vzdělávání celkem	v tom			
		kurzy	workshopy semináře	zaškolení na pracovišti	soukromé lekce
celkem	100	100	100	x	100
<i>podle pohlaví</i>					
muži	36,0	34,2	36,3	x	39,6
ženy	64,0	65,8	63,7	x	60,4
<i>podle věku</i>					
18-24	25,9	28,2	11,7	x	27,8
25-34	23,2	21,2	23,4	x	28,1
35-44	20,9	21,0	20,0	x	21,0
45-54	14,0	13,5	15,9	x	13,9
55-64	12,5	12,7	21,4	x	7,5
65-69	3,5	3,3	7,6	x	1,8
<i>podle vzdělání</i>					
základní	9,9	12,3	2,1	x	8,6
střední bez maturity	13,2	14,6	12,3	x	10,7
střední s maturitou	47,1	46,2	41,1	x	52,1
vyšší odborné a vysokoškolské	29,8	26,9	44,5	x	28,6
<i>podle ekonomického postavení</i>					
pracující	55,5	53,8	58,5	x	57,5
z toho					
zaměstnanci podnikatelé se zaměstnanci	44,6	44,6	44,5	x	44,6
podnikatelé bez zaměstnanců	3,4	2,5	2,7	x	5,4
zaměstnanci	7,5	6,7	11,6	x	7,1
nezaměstnaný	3,7	4,6	0,7	x	3,2
student	23,1	25,0	10,9	x	25,4
důchodce	9,6	10,0	19,7	x	2,9
v invalidním důchodu na rodičovské dovolené/ v domácnosti	1,6	0,8	1,4	x	3,6
v domácnosti	6,6	5,7	8,8	x	7,5
<i>podle stupně urbanizace</i>					
hustě osídlená oblast	39,6	39,6	47,3	x	35,2
středně osídlená oblast	29,5	28,5	28,1	x	32,4
řídce osídlená oblast	30,9	31,8	24,7	x	32,4

Pozn.: ze soukromě orientovaných aktivit neformálního vzdělávání, sloupcová procenta, upozornění na nízký počet pozorování v kategorii 65 - 69 let, podnikatelé se zaměstnanci, nezaměstnaný.

II. XI. Převažující metoda neformálního vzdělávání celkem, dle motivace, pohlaví a formy vzdělávání

%

	celkem	pouze vzdělávání	
		pracovně orientované	soukromě orientované
<i>celkem</i>			
přímá účast ve výuce (např. výuka ve třídě	94,2	94,7	93,6
vzdělávání "na dálku" využívající počítač (online/offline)	3,1	2,8	3,7
vzdělávání "na dálku" využívající tištěné materiály (učebnice, skripta)	2,6	2,6	2,6
<i>dle pohlaví</i>			
<i>muži</i>			
přímá účast ve výuce (např. výuka ve třídě	94,1	94,5	93,2
vzdělávání "na dálku" využívající počítač (online/offline)	3,3	2,9	4,0
vzdělávání "na dálku" využívající tištěné materiály učebnice, skripta)	2,6	2,6	2,8
<i>ženy</i>			
přímá účast ve výuce (např. výuka ve třídě	94,4	94,8	93,8
vzdělávání "na dálku" využívající počítač (online/offline)	3,0	2,4	3,6
vzdělávání "na dálku" využívající tištěné materiály učebnice, skripta)	2,7	2,7	2,6
<i>dle formy vzdělávání</i>			
<i>kurzy</i>			
přímá účast ve výuce (např. výuka ve třídě	94,8	94,9	94,6
vzdělávání "na dálku" využívající počítač (online/offline)	2,9	2,7	3,5
vzdělávání "na dálku" využívající tištěné materiály učebnice, skripta)	2,2	2,4	1,9
<i>soukromé lekce</i>			
přímá účast ve výuce (např. výuka ve třídě	91,3	91,7	91,4
vzdělávání "na dálku" využívající počítač (online/offline)	4,1	3,8	4,3
vzdělávání "na dálku" využívající tištěné materiály učebnice, skripta)	4,6	4,5	4,3

Pozn.: z aktivit neformálního vzdělávání, sloupcová procenta. Workshopy a zaškolení na pracovišti probíhají z definice přímou účastí ve výuce.

II. XII. Doba konání výuky neformálního vzdělávání celkem, dle motivace, pohlaví a formy vzdělávání

%

	celkem	pouze vzdělávání	
		pracovně orientované	soukromě orientované
<i>celkem</i>			
pouze během placené pracovní doby	49,9	63,5	1,8
převážně během placené pracovní doby	8,3	10,3	1,3
většinou mimo placenou pracovní dobu	6,7	7,2	4,8
pouze mimo placenou pracovní dobu	20,2	12,9	45,9
v danou dobu nepracoval	14,9	6,1	46,0
<i>dle pohlaví</i>			
<i>muži</i>			
pouze během placené pracovní doby	58,2	68,8	2,1
převážně během placené pracovní doby	8,6	10,1	1,1
většinou mimo placenou pracovní dobu	6,3	6,3	6,6
pouze mimo placenou pracovní dobu	17,7	11,2	52,2
v danou dobu nepracoval	9,1	3,6	38,0
<i>ženy</i>			
pouze během placené pracovní doby	41,9	57,5	1,6
převážně během placené pracovní doby	7,9	10,4	1,4
většinou mimo placenou pracovní dobu	7,1	8,3	3,9
pouze mimo placenou pracovní dobu	22,7	15,0	42,5
v danou dobu nepracovala	20,5	8,8	50,5
<i>dle formy vzdělávání</i>			
<i>kurzy</i>			
pouze během placené pracovní doby	29,1	42,1	0,6
převážně během placené pracovní doby	11,5	16,3	1,0
většinou mimo placenou pracovní dobu	9,4	11,1	5,7
pouze mimo placenou pracovní dobu	27,2	19,7	43,8
v danou dobu nepracoval	22,7	10,9	48,9
<i>workshopy/semináře</i>			
pouze během placené pracovní doby	41,0	46,6	8,9
převážně během placené pracovní doby	15,7	17,7	4,1
většinou mimo placenou pracovní dobu	10,5	12,0	2,1
pouze mimo placenou pracovní dobu	21,3	17,2	44,5
v danou dobu nepracoval	11,5	6,5	40,4
<i>soukromé lekce</i>			
pouze během placené pracovní doby	5,1	14,9	0,4
převážně během placené pracovní doby	2,7	6,7	0,7
většinou mimo placenou pracovní dobu	6,5	11,9	4,3
pouze mimo placenou pracovní dobu	51,3	50,0	51,8
v danou dobu nepracoval	34,4	16,4	42,9

Pozn.: z aktivit neformálního vzdělávání, sloupcová procenta. Zaškolení na pracovišti z definice probíhají během placené pracovní doby.

II. XIII. Doba konání výuky neformálního vzdělávání pracujících - celkem, dle motivace, pohlaví a formy vzdělávání

%

	celkem	pouze vzdělávání	
		pracovně orientované	soukromě orientované
<i>celkem</i>			
pouze během placené pracovní doby	58,8	67,7	3,8
převážně během placené pracovní doby	9,7	10,9	2,3
většinou mimo placenou pracovní dobu	7,7	7,5	8,9
pouze mimo placenou pracovní dobu	23,7	13,8	85,1
<i>dle pohlaví</i>			
<i>muži</i>			
pouze během placené pracovní doby	64,1	71,5	3,8
převážně během placené pracovní doby	9,4	10,4	1,7
většinou mimo placenou pracovní dobu	7,0	6,5	10,6
pouze mimo placenou pracovní dobu	19,5	11,6	83,8
<i>ženy</i>			
pouze během placené pracovní doby	53,0	63,2	3,7
převážně během placené pracovní doby	10,0	11,5	2,7
většinou mimo placenou pracovní dobu	8,6	8,8	7,6
pouze mimo placenou pracovní dobu	28,5	16,5	86
<i>dle formy vzdělávání</i>			
<i>kurzy</i>			
pouze během placené pracovní doby	37,8	47,3	1,3
převážně během placené pracovní doby	14,9	18,4	1,9
většinou mimo placenou pracovní dobu	12,0	12,2	11,3
pouze mimo placenou pracovní dobu	35,2	22,1	85,6
<i>workshopy/semináře</i>			
pouze během placené pracovní doby	46,7	50,2	15,5
převážně během placené pracovní doby	17,5	18,7	7,1
většinou mimo placenou pracovní dobu	11,7	12,7	2,4
pouze mimo placenou pracovní dobu	24,1	18,4	75,0
<i>soukromé lekce</i>			
pouze během placené pracovní doby	7,9	18,2	0,6
převážně během placené pracovní doby	4,1	8,2	1,3
většinou mimo placenou pracovní dobu	9,8	12,7	7,7
pouze mimo placenou pracovní dobu	78,2	60,9	90,4

Pozn.: z aktivit neformálního vzdělávání pracujících osob, sloupcová procenta. Zaškolení na pracovišti z definice probíhají během placené pracovní doby.

II. XIV. Certifikace (zvyšující kvalifikaci) neformálního vzdělávání celkem, dle motivace, pohlaví a formy vzdělávání

%

	celkem	pouze vzdělávání	
		pracovně orientované	soukromě orientované
<i>celkem</i>			
získal osvědčení - je vyžadováno pro vykonávání profese *	29,8	35,7	8,6
získal osvědčení - není vyžadováno bez osvědčení (potvrzení o absolvování)	18,0	16,2	24,5
	52,2	48,1	66,9
<i>dle pohlaví</i>			
<i>muži</i>			
získal osvědčení - je vyžadováno pro vykonávání profese *	33,3	38,0	8,2
získal osvědčení - není vyžadováno bez osvědčení (potvrzení o absolvování)	16,3	13,9	28,8
	50,4	48,0	63,1
<i>ženy</i>			
získala osvědčení - je vyžadováno pro vykonávání profese *	26,3	33,1	8,9
získala osvědčení - není vyžadováno bez osvědčení (potvrzení o absolvování)	19,6	18,7	22,0
	54,1	48,2	69,1
<i>dle formy vzdělávání</i>			
<i>kurzy</i>			
získal osvědčení - je vyžadováno pro vykonávání profese *	33,2	43,0	11,5
získal osvědčení - není vyžadováno bez osvědčení (potvrzení o absolvování)	25,7	23,0	31,5
	41,2	34,0	57,0
<i>workshopy/semináře</i>			
získal osvědčení - je vyžadováno pro vykonávání profese *	31,9	35,7	10,3
získal osvědčení - není vyžadováno bez osvědčení (potvrzení o absolvování)	19,6	20,3	15,9
	48,5	44,1	73,8
<i>zaškolení na pracovišti</i>			
získal osvědčení - je vyžadováno pro vykonávání profese *	30,7	30,7	x
získal osvědčení - není vyžadováno bez osvědčení (potvrzení o absolvování)	7,0	7,0	x
	62,3	62,3	x
<i>soukromé lekce</i>			
získal osvědčení - je vyžadováno pro vykonávání profese *	5,1	12,8	1,4
získal osvědčení - není vyžadováno bez osvědčení (potvrzení o absolvování)	13,1	12,8	12,9
	81,8	74,4	85,7

Pozn.: z aktivit neformálního vzdělávání, sloupcová procenta.

* celá odpověď zní: "Ano, osvědčení je vyžadováno zaměstnavatelem profesním sdružením či zákonem pro vykonávání současného nebo plánovaného zaměstnání/profese."

II. XV. Plátce nákladů neformálního vzdělávání celkem, dle motivace, pohlaví a ekonomického postavení

%

	celkem	pouze vzdělávání	
		pracovně orientované	soukromě orientované
<i>celkem</i>			
zaměstnavatel	60,3	76,0	4,3
respondent	36,9	23,1	80,4
úřad práce	2,0	2,2	1,3
jiné veřejné instituce	2,1	1,7	3,4
rodinný příslušník/příbuzný	3,7	0,8	14,1
<i>dle pohlaví</i>			
<i>muži</i>			
zaměstnavatel	66,1	78,0	3,7
respondent	31	22,3	76,8
úřad práce	1,3	1,2	2,4
jiné veřejné instituce	1,7	1,4	3,4
rodinný příslušník/příbuzný	3,2	0,6	16,9
<i>ženy</i>			
zaměstnavatel	54,5	73,8	4,6
respondentka	40,3	24	82,4
úřad práce	2,6	3,3	0,7
jiné veřejné instituce	2,4	2,1	3,4
rodinný příslušník/příbuzný	4,2	1,0	12,5
<i>dle ekonomického postavení</i>			
<i>pracující</i>			
zaměstnavatel	69,1	79,2	7,4
respondent	31,8	22,0	90,9
úřad práce	0,8	1,0	0,0
jiné veřejné instituce	1,4	1,4	1,7
rodinný příslušník/příbuzný	0,4	0,2	1,9
<i>nezaměstnaní</i>			
(budoucí) zaměstnavatel	14,3	19,7	0,0
respondent	44,0	31,4	73,7
úřad práce	40,8	47,7	26,3
jiné veřejné instituce	3,2	2,4	5,3
rodinný příslušník/příbuzný	0,8	1,2	0,0
<i>ekonomicky neaktivní</i>			
(minulý/budoucí) zaměstnavatel	4,1	17,7	0,2
respondent	63,2	50,9	66,7
úřad práce	1,8	5,3	0,9
jiné veřejné instituce	6,4	9,8	5,6
rodinný příslušník/příbuzný	29,2	19,5	31,9

Pozn.: z aktivit neformálního vzdělávání, sloupcová procenta, více možných odpovědí. Možnost nikdo z výše uvedených se v daných skupinách pohybovala v rozmezí 0.9 - 2.2%.

II. XVI. Plátce nákladů neformálního vzdělávání zaměstnanců celkem, dle motivace, pohlaví a velikosti firmy

%

	celkem	pouze vzdělávání	
		pracovně orientované	soukromě orientované
<i>zaměstnanci celkem</i>			
zaměstnavatel	77,5	88,2	8,7
respondent	23,8	13,5	89,7
úřad práce	0,9	1,0	0,0
jiné veřejné instituce	1,3	1,3	1,5
rodinný příslušník/příbuzný	0,5	0,2	2,3
<i>dle pohlaví</i>			
<i>muži</i>			
zaměstnavatel	82,3	90,2	8,3
respondent	18,9	11,6	88,1
úřad práce	0,6	0,7	0,0
jiné veřejné instituce	1,0	0,9	1,8
rodinný příslušník/příbuzný	0,5	0,3	2,4
<i>ženy</i>			
zaměstnavatel	72,6	86,1	9,0
respondent	28,6	15,6	90,7
úřad práce	1,2	1,4	0,0
jiné veřejné instituce	1,7	1,8	1,3
rodinný příslušník/příbuzný	0,5	0,1	2,3
<i>dle formy vzdělávání</i>			
<i>kurzy</i>			
zaměstnavatel	63,8	79,1	8,6
respondent	37,8	23,0	91,1
úřad práce	2,0	2,6	0,0
jiné veřejné instituce	2,2	2,4	1,4
rodinný příslušník/příbuzný	1,0	0,6	2,5
<i>workshopy/semináře</i>			
zaměstnavatel	80,7	86,8	21,5
respondent	21,9	16,8	72,3
úřad práce	0,7	0,8	0,0
jiné veřejné instituce	2,4	2,4	3,1
rodinný příslušník/příbuzný	0,1	0,0	1,6
<i>soukromé lekce</i>			
zaměstnavatel	14,8	33,3	2,4
respondent	86,7	74,1	95,2
úřad práce	0,0	0,0	0,0
jiné veřejné instituce	1,0	1,2	0,8
rodinný příslušník/příbuzný	1,4	0,0	2,4

Pozn.: z aktivit neformálního vzdělávání zaměstnanců, sloupcová procenta, více možných odpovědí. Zaškolení na pracovišti je z definice pouze pracovně orientované a vždy financované zaměstnavatelem. Odpověď nikdo z výše uvedených se v daných skupinách pohybovala v rozmezí 0.6 -1.7%.

II. XVII. Důvody účasti v neformálním vzdělávání celkem, dle motivace a pohlaví

%

	celkem	pouze vzdělávání	
		pracovně orientované	soukromě orientované
<i>celkem</i>			
zvýšit výkonnost/zlepšit kariérní vyhlídky	58,2	64,4	36,4
snížit pravděpodobnost ztráty zaměstnání	22,9	27,4	6,7
zlepšit vyhlídky na získání či změnu práce	14,3	12,8	19,8
začít vlastní podnikání	1,8	1,4	3,2
musel se účastnit	36,9	46,7	2,3
získat znalosti/dovednosti užitečné v každodenním životě	37,2	34,6	46,3
prohloubit znalosti/dovednosti v oblasti, která ho zajímá	45,0	39,5	64,4
získat certifikát	20,3	21,6	15,5
potkat nové lidi/pro zábavu	9,7	5,0	26,2
žádný z výše uvedených důvodů	0,5	0,1	2,1
<i>dle pohlaví</i>			
<i>muži</i>			
zvýšit výkonnost/zlepšit kariérní vyhlídky	57,5	61,5	36,5
snížit pravděpodobnost ztráty zaměstnání	22,7	25,9	6,1
zlepšit vyhlídky na získání či změnu práce	11,9	10,9	17,1
začít vlastní podnikání	1,6	1,1	1,5
musel se účastnit	40,9	48,2	2,9
získat znalosti/dovednosti užitečné v každodenním životě	36,6	34,3	46,5
prohloubit znalosti/dovednosti v oblasti, která ho zajímá	43,3	38,7	67,2
získat certifikát	20,5	20,8	18,9
potkat nové lidi/pro zábavu	7,5	4,6	22,4
žádný z výše uvedených důvodů	0,5	0,1	2,4
<i>ženy</i>			
zvýšit výkonnost/zlepšit kariérní vyhlídky	58,9	67,6	36,3
snížit pravděpodobnost ztráty zaměstnání	23,1	29,2	7,1
zlepšit vyhlídky na získání či změnu práce	16,7	14,8	21,3
začít vlastní podnikání	2,0	1,8	1,7
musel se účastnit	32,9	44,9	1,9
získat znalosti/dovednosti užitečné v každodenním životě	38,1	34,9	46,2
prohloubit znalosti/dovednosti v oblasti, která ji zajímá	46,7	40,4	62,8
získat certifikát	20,0	22,5	13,6
potkat nové lidi/pro zábavu	11,9	5,0	28,4
žádný z výše uvedených důvodů	0,6	5,5	1,9

Pozn.: z aktivit neformálního vzdělávání, sloupcová procenta, více možných odpovědí

II. XVIII. Poskytovatel neformálního vzdělávání celkem, dle motivace a pohlaví

%

	celkem	pouze vzdělávání	
		pracovně orientované	soukromě orientované
<i>celkem</i>			
vzdělávací instituce poskytující převážně formální vzdělávání	9,5	9,1	10,9
vzdělávací instituce neposkytující formální vzdělávání	34,1	30,7	46,1
prodejce/obchodní společnost	3,3	3,6	2,3
zaměstnavatel	38,7	49,2	1,7
svaz zaměstnavatelů, hospodářská nebo obchodní komora	1,2	1,5	0,3
odborová organizace	0,2	0,3	0,1
nezisková organizace	1,4	0,3	5,5
jednotlivec/soukromá osoba	7,9	2,8	25,7
nekomerční instituce	1,8	1,4	3,3
žádný z výše uvedených	1,7	1,0	4,2
<i>dle pohlaví</i>			
<i>muži</i>			
vzdělávací instituce poskytující převážně formální vzdělávání	8,1	7,5	11,1
vzdělávací instituce neposkytující formální vzdělávání	31,5	28,2	48,8
prodejce/obchodní společnost	4,0	4,2	2,6
zaměstnavatel	44,6	52,8	1,6
svaz zaměstnavatelů, hospodářská nebo obchodní komora	1,6	1,8	0,8
odborová organizace	0,3	0,4	0,3
nezisková organizace	0,7	0,2	3,4
jednotlivec/soukromá osoba	6,1	2,7	24,0
nekomerční instituce	1,4	1,3	2,1
žádný z výše uvedených	1,7	1,0	5,3
<i>ženy</i>			
vzdělávací instituce poskytující převážně formální vzdělávání	11,0	11,0	10,8
vzdělávací instituce neposkytující formální vzdělávání	36,7	33,6	44,5
prodejce/obchodní společnost	2,6	2,9	2,1
zaměstnavatel	33,0	45,1	1,8
svaz zaměstnavatelů, hospodářská nebo obchodní komora	0,8	1,1	0,0
odborová organizace	0,1	0,2	0,0
nezisková organizace	2,2	0,5	6,7
jednotlivec/soukromá osoba	9,6	3,0	26,6
nekomerční instituce	2,3	1,6	4,0
žádný z výše uvedených	1,7	1,0	3,6

Pozn.: z aktivit neformálního vzdělávání, sloupcová procenta

II. XIX. Doba trvání neformálního vzdělávání celkem, dle motivace, pohlaví a ekonomického postavení

%

	celkem	pouze vzdělávání	
		pracovně orientované	soukromě orientované
<i>celkem</i>			
1 - 8 hodin	32,0	38,4	9,3
9 - 16 hodin	18,1	20,2	10,7
17 - 40 hodin	27,1	25,3	33,4
41 - 70 hodin	9,9	6,5	21,9
více než 71 hodin	13,0	9,6	24,7
<i>dle pohlaví</i>			
<i>muži</i>			
1 - 8 hodin	35,4	40,3	9,7
9 - 16 hodin	17,8	19,7	7,8
17 - 40 hodin	26,3	24,8	34,8
41 - 70 hodin	8,3	5,5	22,9
více než 71 hodin	12,2	9,8	24,8
<i>ženy</i>			
1 - 8 hodin	28,7	36,2	9,1
9 - 16 hodin	18,4	20,8	12,3
17 - 40 hodin	27,8	26,0	32,7
41 - 70 hodin	11,4	7,6	21,3
více než 71 hodin	13,7	9,5	24,6
<i>dle ekonomického postavení</i>			
<i>pracující</i>			
1 - 8 hodin	35,0	39	10
9 - 16 hodin	19,5	20,8	11,0
17 - 40 hodin	26,0	25,2	31,0
41 - 70 hodin	8,2	6,2	20,3
více než 71 hodin	11,3	8,6	27,9
<i>zaměstnanci</i>			
1 - 8 hodin	36,2	40,4	9,0
9 - 16 hodin	19,3	20,6	11,2
17 - 40 hodin	25,5	24,6	31,1
41 - 70 hodin	8,2	6,0	22,7
více než 71 hodin	10,7	8,4	26,0
<i>nezaměstnaní</i>			
1 - 8 hodin	10,7	14,3	2,6
9 - 16 hodin	4,9	6,0	2,6
17 - 40 hodin	27,0	25,0	30,8
41 - 70 hodin	21,3	16,7	30,8
více než 71 hodin	36,1	38,1	33,3

Pozn.: z aktivit neformálního vzdělávání, sloupcová procenta. Upozornění na nízký počet v kategorii soukromě orientované vzdělávání nezaměstnaných.

II.XX. Doba trvání neformálního vzdělávání celkem, dle motivace a formy vzdělávání

%

	celkem	pouze vzdělávání	
		pracovně orientované	soukromě orientované
<i>celkem</i>			
1 - 8 hodin	32,0	38,4	9,4
9 - 16 hodin	18,1	20,2	10,7
17 - 40 hodin	27,1	25,3	33,3
41 - 70 hodin	9,8	6,4	21,8
více než 71 hodin	12,9	9,7	24,7
<i>dle formy vzdělávání</i>			
<i>kurzy</i>			
1 - 8 hodin	18,6	24,2	6,2
9 - 16 hodin	15,0	17,6	9,3
17 - 40 hodin	31,7	30,5	34,4
41 - 70 hodin	13,7	9,5	23,0
více než 71 hodin	21,0	18,2	27,1
<i>workshopy/semináře</i>			
1 - 8 hodin	39,7	40,7	34,0
9 - 16 hodin	26,5	27,1	23,1
17 - 40 hodin	25,4	24,9	27,9
41 - 70 hodin	5,5	46,0	10,9
více než 71 hodin	2,9	2,8	4,1
<i>zaškolení na pracovišti</i>			
1 - 8 hodin	53,7	53,7	x
9 - 16 hodin	19,8	19,8	x
17 - 40 hodin	20,3	20,3	x
41 - 70 hodin	2,7	2,7	x
více než 71 hodin	3,5	3,5	x
<i>soukromé lekce</i>			
1 - 8 hodin	6,4	12,9	3,6
9 - 16 hodin	7,4	8,3	6,9
17 - 40 hodin	31,4	26,5	33,7
41 - 70 hodin	25,2	25,0	25,0
více než 71 hodin	29,7	27,3	30,8

Pozn.: z aktivit neformálního vzdělávání, sloupcová procenta

3. Studium cizích jazyků v rámci neformálního vzdělávání

Jazykové znalosti v současnosti představují jednu z klíčových kompetencí pracovního i mimopracovního života. Pokročilá znalost alespoň jedné cizí řeči, s jasným důrazem na angličtinu jakožto nejuniverzálněji používaný jazyk, představuje výhodu nejen na trhu práce. Ve věku informační společnosti a s rozvojem internetu a komunikačních technologií znalost cizích jazyků nabývá na důležitosti i v běžném mimopracovním životě. Zvyšující se nároky zaměstnavatelů na jazykovou vybavenost pracovníků či uchazečů o zaměstnání, jako i vzrůstající důležitost znalosti cizích jazyků pro porozumění světu kolem nás, se odrážejí i v nabídce poskytovatelů neformálního vzdělávání. Kurzy cizích jazyků představují až čtvrtinu celkové nabídky kurzů dalšího neformálního vzdělávání⁴⁰. Přestože v současné době je kladen důraz na studium jazyků v rámci formálního vzdělávání, pozornost jazykovým dovednostem je věnována též v rámci konceptů dalšího vzdělávání a celoživotního učení. Důležitost rozšířené a kvalitní jazykové vybavenosti obyvatelstva je tak reflektována v řadě mezinárodních i národních dokumentů a strategických rámců⁴¹.

Šetření Adult Education Survey se na rozšiřování znalosti cizích jazyků zaměřilo zejména v části o neformálním vzdělávání a informálním učení, v dalších částech šetření byla samostatně zkoumána též jazyková vybavenost obyvatelstva ve věku 18 – 69 let. Tato kapitola se zabývá studiem cizích jazyků v rámci neformálního vzdělávání.

3.1. Kdo studuje cizí jazyky

Vzdělávání se v oblasti cizích jazyků, s jasnou převahou studia anglického jazyka, bylo vůbec nejčastěji absolvovanou aktivitou v rámci neformálního vzdělávání. Ze všech aktivit, kterých se respondenti v posledním roce účastnili, jich na studium cizích jazyků připadlo 16,8%⁴². Alespoň jednu aktivitu neformálního vzdělávání zaměřenou na studium cizích jazyků (tj. např. jazykový kurz, soukromé jazykové lekce) absolvovalo v posledním roce 7,4% osob ze sledované populace ve věku 18 – 69 let. Tabulka 3.1 představuje základní členění respondentů účastnících se tohoto typu vzdělávání ve srovnání s referenční skupinou osob, které se neúčastnily žádného neformálního vzdělávání, v dalším sloupci pak těch, kteří se účastnili jiného než jazykového neformálního vzdělávání.

Z tabulky 3.1 je patrné, že účast v neformálním jazykovém vzdělávání se liší napříč jednotlivými sociodemografickými skupinami. Ženy studují jazyky o něco častěji než muži. Vyšší rozdíly však nalzáme v účasti v jazykovém vzdělávání dle nejvyššího dosaženého vzdělání,

⁴⁰ Monitoring dalšího vzdělávání – Nabídka kurzů dalšího neformálního vzdělávání (<http://www.dvmonitor.cz/nabidka-dalsiho-vzdelavani>)

⁴¹ Např. ET 2020, Národní strategický referenční rámec ČR 2007-2013, Strategie celoživotního učení, Národní plán výuky cizích jazyků

⁴² Rozdělení souboru na muže a ženy však ukazuje, že zatímco téměř každá pátá aktivita neformálního vzdělávání žen se týkala cizích jazyků, u mužů to bylo pouze 14% a největší podíl jejich aktivit (20%) se týkal oblastí technických věd a technických oborů.

ve kterém vysokoškoláci, z nichž se neformálního jazykového vzdělávání v posledním roce účastnil každý pátý (20%), mají přibližně 10x vyšší účast než lidé se základním vzděláním a lidé se středním vzděláním bez maturity.

Tabulka 3.1. Účast v jazykovém a jiném než jazykovém neformálním vzdělávání

%

	účastnil se		neúčastnil se neformálního vzdělávání
	jazykového neformálního vzdělávání	jiného neformálního vzdělávání	
celkem	7,4	24,7	67,9
<i>podle pohlaví</i>			
muži	6,2	25,8	67,9
ženy	8,5	23,6	67,9
<i>podle věku</i>			
18-24	9,0	22,9	68,1
25-34	11,4	27,4	61,2
35-44	9,7	31,2	59,0
45-54	6,6	32,1	61,3
55-64	2,6	17,5	79,9
65-69	0,9	4,4	94,6
<i>podle vzdělání</i>			
základní	2,1	11,1	86,8
střední bez maturity	1,6	20,0	78,4
střední s maturitou	9,4	29,2	61,5
vyšší odborné a vysokoškolské	20,0	35,7	44,4
<i>podle ekonomického postavení</i>			
pracující	9,2	33,8	57,0
nezaměstnaný	4,3	15,9	79,8
student	11,7	17,8	70,5
důchodce	0,9	4,9	94,2
v invalidním důchodu	0,9	5,6	93,5
na rodičovské dovolené/ v domácnosti	6,8	8,8	84,4
<i>podle stupně urbanizace</i>			
hustě osídlená oblast	10,0	26,9	63,1
středně osídlená oblast	7,5	24,8	67,7
řídce osídlená oblast	5,2	22,9	71,9
<i>podle účasti</i>			
ve formálním vzdělávání	11,9	21,5	66,7
v informálním učení	10,4	35,3	54,3

Pozn.: řádková procenta, populace 18 – 69 let. Respondenti se mohli účastnit více než jedné aktivity. Mezi účastníky neformálního jazykového vzdělávání jsou zahrnuti respondenti, kteří v alespoň jedné z aktivit, o kterých referovali, uvedli, že se týkala studia jazyků.

Z hlediska věku je účast v jazykovém neformálním vzdělávání nejvyšší mezi osobami ve věkové kategorii od 25 do 34 let, nicméně účast osob v přilehlých věkových kategoriích, tedy 18 – 24 let a 35 – 44 let, je také poměrně vysoká.

Srovnání účasti v neformálním jazykovém vzdělávání dle počtu jazyků, kterými respondent hovoří, ukazuje, že s rostoucím počtem jazyků, které respondent ovládá, se zvyšuje též jeho účast v jazykovém vzdělávání. To patrně není vzhledem k souvislosti obou proměnných s nejvyšším dosaženým vzděláním nijak překvapivé, nicméně tuto situaci lze dále charakterizovat také tak, že v populaci 18 – 69 let momentálně 30% osob nemluví žádným cizím jazykem, ani se žádný cizí jazyk neučí, dalších 40% poté ovládá jeden cizí jazyk, ale neformálního jazykového vzdělávání se účastní ani ne z jedné desetiny. Možné optimistické vysvětlení, označující znalost osob hovořících jedním cizím jazykem za takovou, která nevyžaduje další studium, zde neobstojí. Pouze 7% osob hovořících jedním cizím jazykem svou znalost označuje za výbornou⁴³, dalších 31% svou znalost hodnotí jako střední⁴⁴ a celých 62% označuje svou znalost jediného cizího jazyka za základní⁴⁵.

U osob, které hovoří jedním jazykem pouze na základní (nejnižší) úrovni je navíc účast v neformálním jazykovém vzdělávání nejnižší – v minulém roce si svou znalost cizího jazyka zlepšovala pouze 3,2% z nich. V populaci osob ve věku 18 – 69 let tedy 30% osob nehovoří žádným cizím jazykem, dalších 24% má maximálně základní znalost jednoho cizího jazyka a dále se v této oblasti v rámci neformálního vzdělávání, ale ani informálního učení, nevzdělává.

3.2. Srovnání jazykového a ostatního neformálního vzdělávání

Ze srovnání účasti v jazykovém studiu s účastí v ostatních aktivitách neformálního vzdělávání je patrná jistá specifická oblast. Zatímco v některých aspektech, jako je např. příjem domácnosti, účast v jazykovém neformálním vzdělávání v podstatě kopíruje křivku účasti v ostatních typech neformálního vzdělávání (s rostoucím příjmem domácnosti roste účast ve vzdělávání⁴⁶), u ostatních charakteristik jsou patrné významné odlišnosti.

U pracujících a nezaměstnaných osob nacházíme obdobný poměr účasti v jazykovém vzdělávání vzhledem k účasti v ostatních aktivitách neformálního vzdělávání. Jinak tomu však je u osob na mateřské dovolené či v domácnosti a studentů, kde jazykové vzdělávání tvoří podstatnou část celkového objemu neformálního vzdělávání – u studentů a osob v domácnosti či na mateřské dovolené byla více než třetina (34%) aktivit neformálního vzdělávání věnována právě zlepšování jazykových dovedností.

⁴³ Odpověď „Rozumím širokému spektru náročných textů, jsem schopen jazyk flexibilně používat. Téměř úplně jsem si jazyk osvojil.“

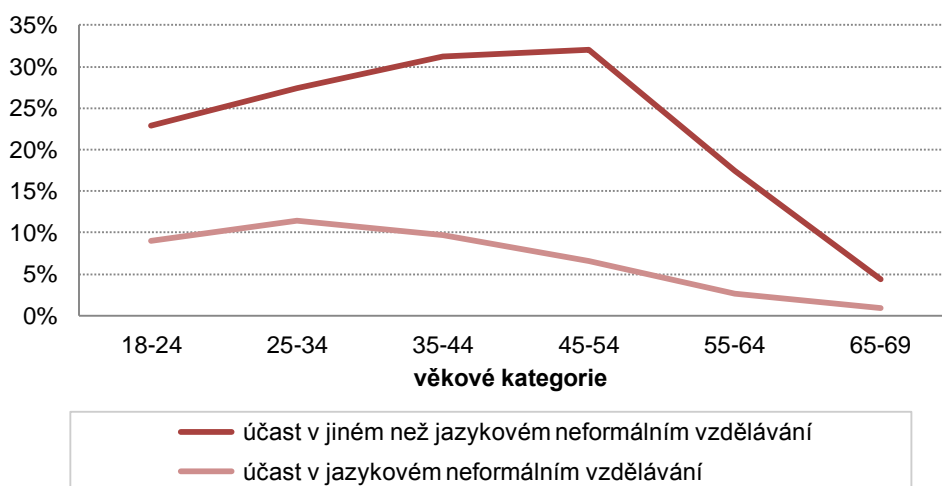
⁴⁴ Odpověď „Rozumím běžně používanému jazyku, jsem schopen psát jednodušší texty. Dovedu popsat zážitky či události a dosti plynule komunikovat.“

⁴⁵ Odpověď „Jsem schopen rozumět nejrozšířenějším výrazům a používat je v běžných každodenních situacích, domluví se o základních věcech.“

⁴⁶ Osoby z domácností s ekvivalizovaným příjmem vyšším než je 5 decil se jazykového vzdělávání účastní až třikrát častěji než osoby z domácností s ekvivalizovaným příjmem nižším než 5 decil.

Z hlediska věku se neformální vzdělávání v oblasti jazyků drží na poměrně stabilní úrovni od 18 přibližně do 44 let s kulminací ve věkové kategorii 25 - 34 let. Oproti tomu účast v ostatních typech neformálního vzdělávání v těchto věkových kategoriích postupně vzrůstá, až do nejvyšší účasti mezi třicátníky a čtyřicátníky, zůstává vysoká mezi mladšími padesátníky, načež poměrně prudce klesá.

Graf 3.1. Účast v jazykovém a jiném než jazykovém neformálním vzdělávání dle věku

Pozn.: 18 – 69 let. Mezi osoby, které se účastnily jazykového vzdělávání, jsou zde zahrnuti respondenti, kteří uvedli, že se účastnili alespoň jedné jazykové aktivity neformálního vzdělávání.

Jak ukazuje přehledová tabulka 3.1, zapojení do studia jazyků je podmíněno nejvyšším dosaženým vzděláním.

Graf 3.2. Účast v jazykovém a jiném než jazykovém neformálním vzdělávání dle nejvyššího dosaženého vzdělání

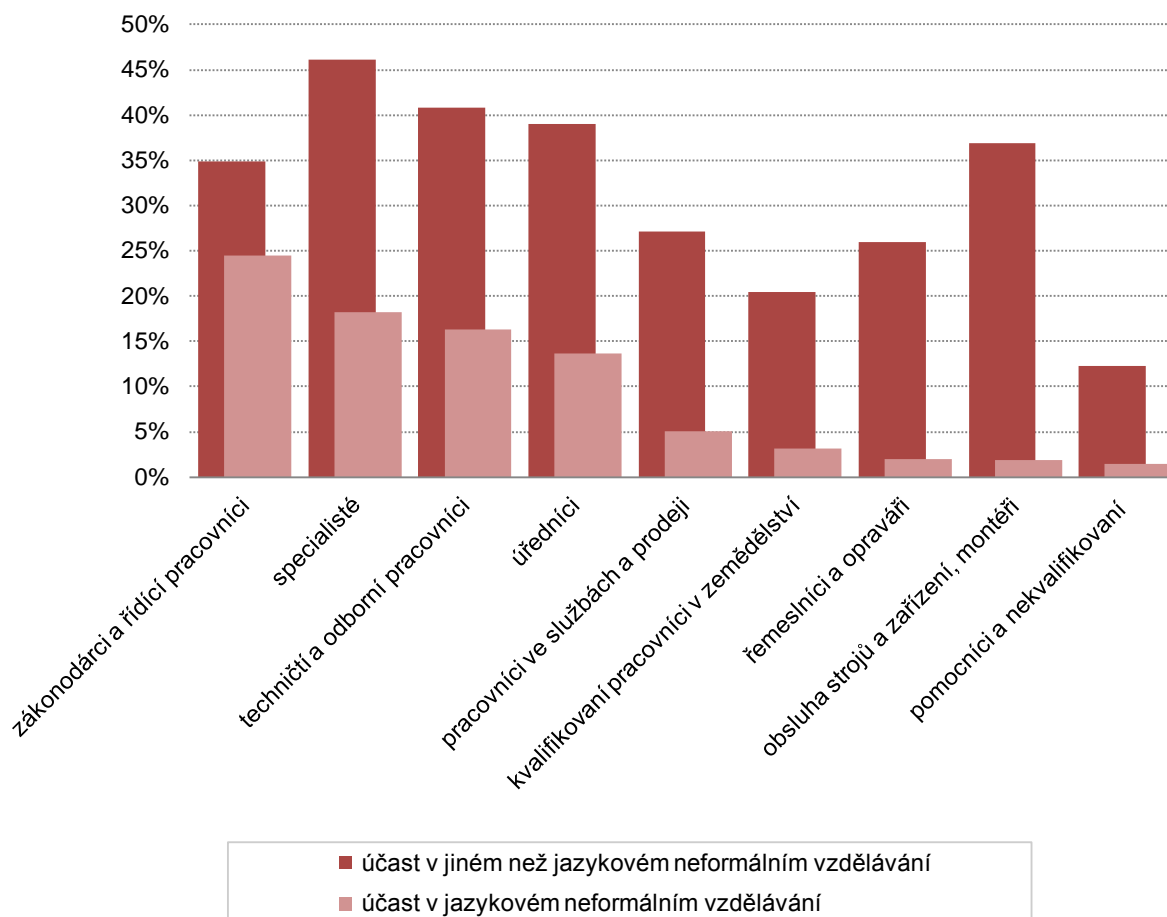
Pozn.: 25 – 69 let. Mezi osoby, které se účastnily jazykového vzdělávání, jsou zahrnuti respondenti, kteří uvedli, že účastnili alespoň jedné jazykové aktivity neformálního vzdělávání.

Pro přesnější posouzení vlivu dosaženého vzdělání na studium jazyků je v grafu 3.2 zachycena účast v jazykovém a ostatním neformálním vzdělávání osob ve věkové kategorii 25 – 69 let, tedy v souboru, který nezahrnuje osoby, které ještě nemusely zakončit proces prvotního formálního vzdělávání.

Zatímco u ostatních typů neformálního vzdělávání roste účast v souvislosti s nejvyšším dosaženým vzděláním téměř lineárně, u jazykového vzdělávání se hranice mezi účastí a neúčastí vede zejména mezi středním vzděláním bez maturity (vyučení) a středním vzděláním s maturitní zkouškou.

Zaměříme-li se na jazykové vzdělávání pracujících, narazíme na souvislost náplně vykonávané práce a úrovně dovedností s nejvyšším dosaženým vzděláním respondenta.

Graf 3.3 Účast v jazykovém a jiném než jazykovém neformálním vzdělávání dle hlavních tříd zaměstnání

Pozn.: pracující 18 – 69 let. Mezi osoby, které se účastnily jazykového vzdělávání, jsou zde zahrnuti respondenti, kteří uvedli, že účastnili alespoň jedné jazykové aktivity neformálního vzdělávání. Upozornění na nízký počet respondentů v kategorii kvalifikovaní pracovníci v zemědělství, lesnictví a rybářství.

Míra zapojení do studia cizích jazyků je nejvyšší u osob vykonávajících nemanuální, vysoce kvalifikovaná povolání (zákonodárci a řídicí pracovníci, specialisté, techničtí a odborní pracovníci), na vysoké úrovni se drží též v úřednických a administrativních pozicích. Propad účasti u pracovníků ve službách a prodeji v podstatě kopíruje obecný propad účasti v neformálním vzdělávání u těchto

povolání, ale zatímco účast v jazykovém vzdělávání u manuálních profesí dále klesá a drží se na velmi nízké úrovni, účast v ostatních typech neformálního vzdělávání u kvalifikovaných manuálních pozic je (zejména vlivem nejrůznějších zaškolení na pracovišti) poměrně vysoká.

Přihlédneme-li k zastoupení daných profesních skupin v populaci, nejvíce jazykových aktivit připadá na technické a odborné pracovníky (30,4%), specialisty (26,9%) a úředníky (14,8%).

3.3 Motivace k jazykovému vzdělávání

Nízké zapojení osob zastávajících manuální profese do jazykového vzdělávání nelze vysvětlit pouze zastávanou pozicí a s tím související nabídkou jazykových vzdělávacích kurzů v zaměstnání, či obecně účastí v jazykových kurzech za účelem posilování dovedností důležitých ve vztahu k uplatnění na trhu práce. Účast ve více než polovině (54,7%) respondenty absolvovaného jazykového vzdělávání je totiž, alespoň deklaratorně, motivována soukromými, mimopracovními důvody.

Rozdělení motivace k účasti v jazykovém vzdělávání je poměrně silně genderově podmíněno. Zatímco u mužů je poměr pracovně a soukromě orientovaných jazykových aktivit vyrovnaný, s menší převahou ve prospěch pracovně orientovaných jazykových aktivit (57,1% všech jazykových aktivit neformálního vzdělávání vykonávaných muži), u žen jasně převažuje jazykové vzdělávání pro soukromé účely (37% jazykových aktivit žen souviselo se zaměstnáním, 63% jich bylo vykonáváno pro soukromé účely). I přes relativní převahu žen v účasti v jazykovém vzdělávání jako celku, tak muži (53,2%) mírně převyšují ženy (46,8%) mezi osobami, které se neformálního jazykového vzdělávání účastní z pracovních důvodů.

Tabulka 3.2. Účast v jazykovém a jiném než jazykovém neformálním vzdělávání dle pohlaví a obvyklého ekonomického postavení

	muži			ženy		
	účastnil se		neúčastnil se neform. vzděl.	účastnila se		neúčastnila se neform. vzděl.
	jazykového neform. vzděl.	jiného neform. vzděl.		jazykového neform. vzděl.	jiného neform. vzděl.	
pracující	7,7	32,5	59,8	11,4	35,6	53,0
nezaměstnaný	0,8	12,5	86,7	7,4	18,9	73,7
student	8,4	18,8	72,8	15,0	16,8	68,2
důchodce	0,5	3,1	96,4	1,2	6,0	92,8
v invalidním důchodu	0,6	5,1	94,4	1,3	6,3	92,5
na rodičovské dovolené/ v domácnosti	.	.	.	6,9	8,9	84,2

Pozn.: řádková procenta, 18 – 69 let. Mezi osoby, které se účastnily jazykového vzdělávání, jsou zde zahrnuti respondenti, kteří uvedli, že se účastnili alespoň jedné jazykové aktivity neformálního vzdělávání. Nedostatečný počet pozorování v kategorii muži na rodičovské dovolené/v domácnosti.

Zatímco muži se jazykovému vzdělávání věnují především jako pracující či studenti, ženy mají vyšší účast v obou těchto kategoriích (přičemž v kategorii studentů je účast žen téměř dvojnásobná),

ale studiu jazyků se věnují také jako nezaměstnané, v domácnosti a v malé míře též ve starobním či invalidním důchodu.

Přestože rozdělení motivací ke studiu jazyků striktně na soukromé a pracovní nelze brát absolutně – jazykové znalosti představují vzdělanostní kapitál, který je snadno uplatnitelný a žádaný jak v soukromé, tak pracovní sféře, podoba a forma vzdělávání se poměrně významně liší dle motivace účastníka. Následující části této kapitoly se proto věnují jazykovému vzdělávání pro pracovní a soukromé účely odděleně.

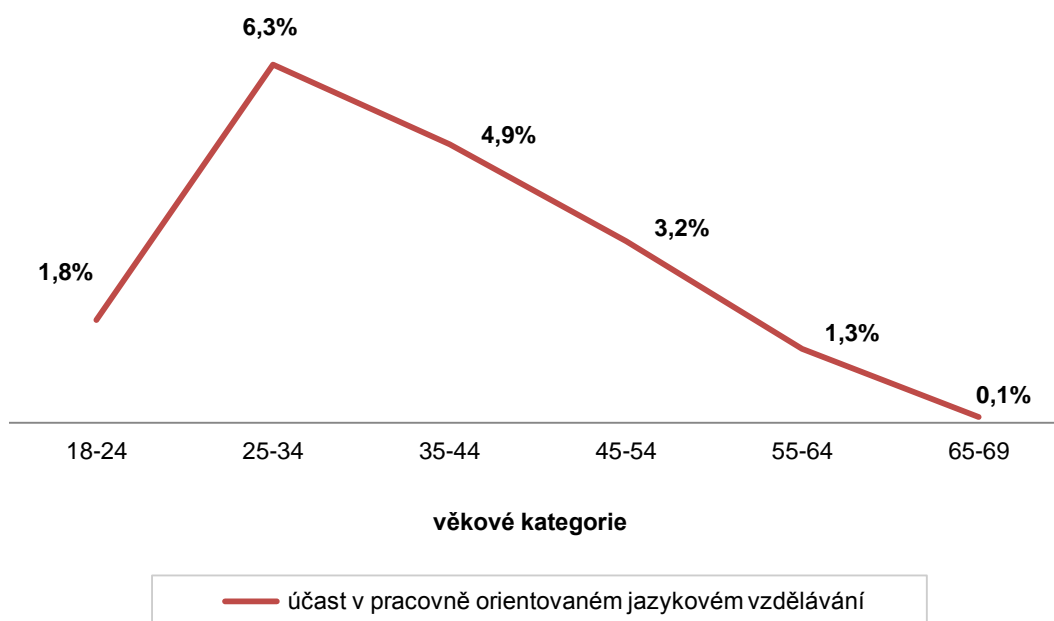
3.4. Studium jazyků pro pracovní účely

Studia cizích jazyků z převážně pracovních důvodů⁴⁷ se v rámci neformálního vzdělávání účastnilo celkem 3,6% mužů a 3,2% žen ze sledované populace ve věku 18 – 69 let. V jasné převaze (z 93%) se jedná o pracující, z nichž se jazykového vzdělávání z pracovních důvodů účastnilo v posledních 12 měsících celkem 5%. Zastoupení osob s jiným obvyklým ekonomickým postavení je poměrně nízké. Jazykového vzdělávání pro pracovní účely se účastnilo pouze 1,8% osob v domácnosti (či na rodičovské dovolené), 1,2% nezaměstnaných a 1,2% studentů.

Přestože z pracujících mají nejvyšší procentuální účast podnikatelé se zaměstnanci (jazykového vzdělávání se účastnilo 6,9% z nich, ve srovnání s 5,3% účastí zaměstnanců), mezi pracujícími osobami, studujícími jazyky pro pracovní účely, jsou nejčastěji zastoupeni zaměstnanci (87,5%), následováni podnikateli bez zaměstnanců (7,2%) a podnikateli se zaměstnanci (5,3%).

Účast je nejvyšší ve věkové kategorii 25 – 34 let, relativně vysoká přetrvává i v návazné kategorii 35 – 44 let, načež klesá. Osoby ve věku 25 – 44 let představují až 70% všech osob studujících jazyky z pracovních důvodů.

Graf 3.4. Účast v pracovním orientovaném neformálním jazykovém vzdělávání dle věku

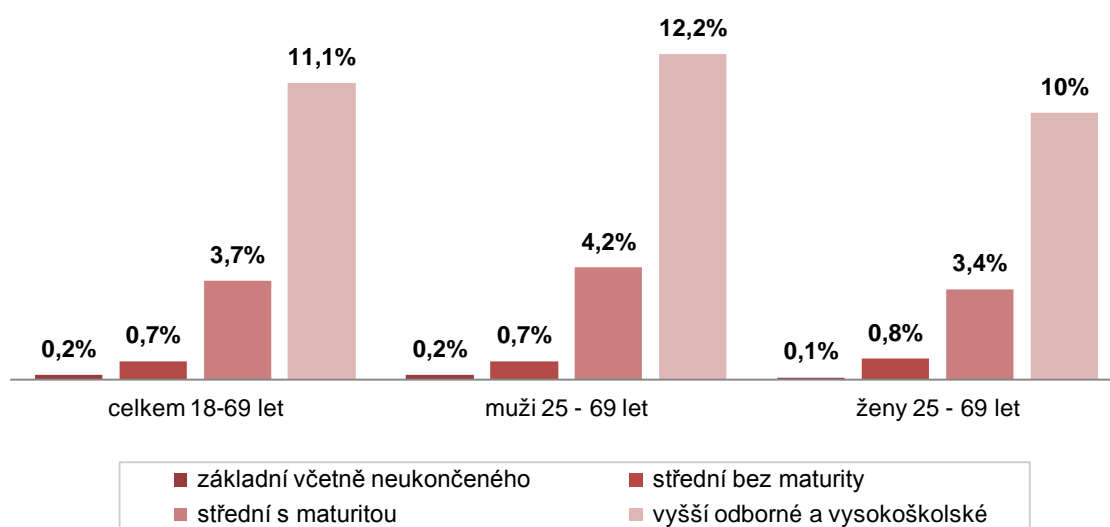

Pozn.: 18 – 69 let. Mezi osoby, které se účastnily jazykového vzdělávání pro pracovní účely, jsou zahrnuti respondenti, kteří uvedli, že se z pracovních důvodů účastnili alespoň jedné jazykové aktivity neformálního vzdělávání.

⁴⁷ Odpověď „převážně pracovní důvody“ na otázku „Jaké jste měl důvody účasti v tomto vzdělávání?“

Zda se jedinec z pracovních důvodů účastní jazykového vzdělávání, silně souvisí s jeho nejvyšším dosaženým vzděláním⁴⁸. Mezi těmi, kteří se účastnili výuky jazyků pro pracovní účely, je více než polovina (51.7%) vysokoškoláků. Studia cizích jazyků z pracovních důvodů se v posledním roce účastnil více než každý desátý z nich (11,1% ze všech vysokoškoláků). Středoškoláci s maturitou jsou se 39,6% další početnou skupinou těch, kteří se účastnili výuky jazyků. Jejich účast v rámci celku středoškoláků je však nižší - studia jazyků se účastnilo jen 3,7% z nich. Zbývající podíl mezi osobami vzdělávajícími se v oblasti cizích jazyků v rámci neformálního vzdělávání vyplňují ze 7,8% vyučení, jejichž míra účasti však nedosahuje ani jednoho procenta (0,7%). Účast osob se základním vzděláním je pak v neformálním jazykovém vzdělávání zcela zanedbatelná (0,9% ze vzdělávajících se, 0,2% ze všech osob se základním vzděláním).

Graf 3.5. Účast v pracovně orientovaném neformálním jazykovém vzdělávání dle vzdělání a pohlaví

Pozn.: 18 – 69 let. Mezi osoby, které se účastnily jazykového vzdělávání pro pracovní účely, jsou zde zahrnuti respondenti, kteří uvedli, že se z pracovních důvodů účastnili alespoň jedné jazykové aktivity neformálního vzdělávání.

V návaznosti na nejvyšší dosažené vzdělání je pro účast v jazykovém vzdělávání pro pracovní účely důležitá i pozice a charakter zaměstnání. Se snižujícími se požadavky na dovednosti a kvalifikaci v zaměstnání klesá rovněž zapojení osob do studia cizích jazyků, hlavní předěl je pak opět zřejmý mezi nemanuálními a manuálními profesemi.

Rozdíly v účasti v neformálním jazykovém vzdělávání dle manuálních a nemanuálních profesí a dle úrovně dovedností se prohloubí, zaměříme-li se výhradně na podnikatele. Mezi podnikateli-zaměstnavateli se téměř výhradně jazykově vzdělávali pouze ti, kteří zastávající pozice řídicích pracovníků, v menší míře pak specialisté. Srovnatelná situace je mezi podnikateli bez zaměstnanců, kde se studia jazyků účastnili pouze specialisté, techničtí a odborní pracovníci a v menší míře pracovníci ve službách a prodeji.

⁴⁸ Pro srovnání s celkovou účastí v neformálním jazykovém vzdělávání dle nejvyššího dosaženého vzdělání viz tabulka 3.1.

Graf 3.6. Účast v pracovně orientovaném neformálním jazykovém vzdělávání dle hlavních tříd zaměstnání

Pozn.: Z pracujících osob 18 – 69 let. Mezi osoby, které se účastnily jazykového vzdělávání pro pracovní účely, jsou zahrnuti respondenti, kteří uvedli, že se z pracovních důvodů účastnili alespoň jedné jazykové aktivity neformálního vzdělávání. Upozornění na nízký počet respondentů v kategorii kvalifikovaní pracovníci v zemědělství, lesnictví a rybářství.

Přestože je z grafu 3.6 patrná souvislost mezi účastí v jazykovém vzdělávání a úrovní a specializací dovedností jednotlivých pozic, studium jazyků pro pracovní účely je dále podmíněno též oblastí ekonomické činnosti, ve které jedinec působí.

Tabulka 3.3. Účast v pracovně orientovaném neformálním jazykovém vzdělávání dle tříd zaměstnání

	%
Specialisté v oblasti:	
obchodní sféry a veřejné správy	16,8
informačních a komunikačních technologií	11,7
vědy a techniky	9,8
právní, sociální, kulturní a příbuzných oborech	9,4
výchovy a vzdělávání	8,5
zdravotnictví	2,2
Techničtí a/či odborní pracovníci v oblasti:	
obchodní sféry a veřejné správy	13,1
informačních a komunikačních technologií	11,0
práva, kultury, sportu a příbuzných oborech	8,7
vědy a techniky	6,1
zdravotnictví	1,4

Pozn.: z pracujících osob 18 – 69 let.

Například průměrná účast osob vykonávajících zaměstnání spadající do třídy specialisté v oblasti vědy a techniky je 9,1%. Účast specialistů z obchodní sféry a veřejné správy nebo ICT je však několikanásobně vyšší než účast specialistů z oblasti zdravotnictví. Obdobné rozdíly v účasti nacházíme i u nejpočetněji zastoupené skupiny jazykově se vzdělávajících, tj. u technických a odborných pracovníků.

Zůstaneme-li u odvětví zaměstnání, nejvyšší účast v pracovním studiu cizích jazyků byla zaznamenána u pracujících v odvětví: informační a komunikační činnosti (neformálního jazykového vzdělávání pro pracovní účely se účastnilo 15,3% ze všech osob v tomto oboru), peněžnictví a pojišťovnictví (12%), vzdělávání (7,4%), profesní, vědecké a technické činnosti (7,0%), veřejná správa a obrana, povinné sociální zabezpečení (6,8%), velkoobchod a maloobchod, opravy a údržba motorových vozidel (5,3%), ubytování, stravování a pohostinství (5,3%), zpracovatelský průmysl (5,2%).

Zaměříme-li se nikoli na účast osob z jednotlivých oblastí ekonomické činnosti v jazykovém studiu, ale na jejich zastoupení v rámci celku vykonaných pracovním studiem cizích jazyků, nejpočetněji reprezentovanou skupinou (tj. skupinou osob s největším množstvím absolvovaných aktivit) jsou pracovníci z oblasti zpracovatelského průmyslu, následovaní pracovníky z velkoobchodu, maloobchodu, oprav a údržby motorových vozidel a z oblasti vzdělávání. Jak v oblasti zpracovatelského průmyslu, tak v rámci činností v kategorii velkoobchod a maloobchod, opravy a údržba motorových vozidel, pak účastí jasně převažují pracovníci zastávající nemanuální pozice. Ve zpracovatelském průmyslu to jsou techničtí a odborní pracovníci, následovaní specialisty a řídicími pracovníky, v druhé jmenované kategorii pak techničtí a odborní pracovníci, následovaní pracovníky ve službách a prodeji a specialisty.

3.4.1. Podoba pracovním studiem cizích jazyků

Z hlediska formy výuky v rámci studia jazyků pro pracovní účely převažují kurzy – tuto formu mělo 70,5% všech pracovním studiem cizích jazyků mužů a 72,1% aktivit žen. Druhou nejčastější formou pracovním studiem cizích jazyků jsou soukromé lekce (27,5% pracovním studiem cizích jazyků mužů, 22,7% aktivit žen). Ostatní formy výuky, tedy zaškolení na pracovišti a workshopy a semináře jsou pro studium cizích jazyků voleny spíše výjimečně. Z hlediska metody výuky jasně převažuje vzdělávání s přímou účastí ve výuce (95% všeho jazykového vzdělávání pro pracovní účely).

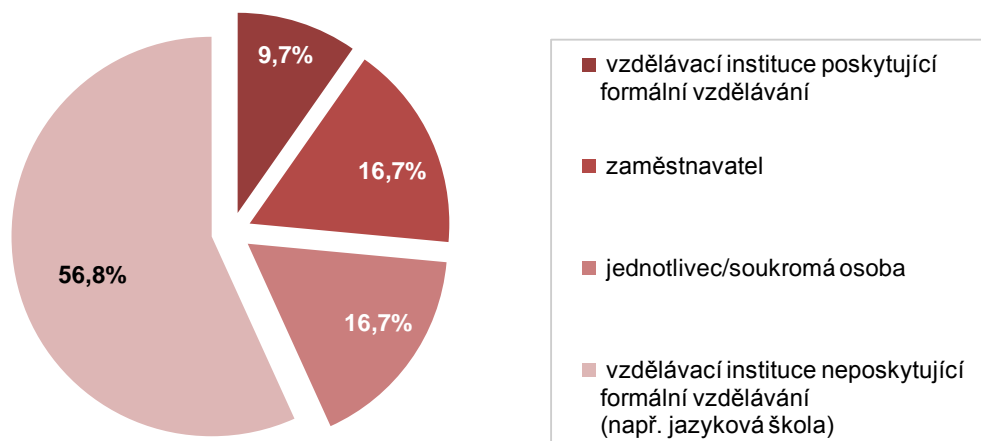
Průměrně strávili respondenti ve sledovaném období jednoho roku pracovním studiem cizích jazyků 72,2 hodin. Do průměrů jsou však zahrnuty i vysoké, extrémně odlehle hodnoty kurzů, trvajících stovky hodin (nejdelší zaznamenaný jazykový kurz trval 600 hodin). Průměrná doba trvání jedné jazykové aktivity klesla po očištění od odlehle hodnot⁴⁹ na 68 hodin, s mediánem 60 hodin.

⁴⁹ Za odlehle hodnoty byly považovány hodnoty vyšší než průměr + 3x směrodatná odchylka.

Rozdíl v trvání aktivit mužů a žen není významný. Zaměříme-li se na formu výuky, můžeme za déle trvající považovat jazykové kurzy, které trvaly průměrně 76,1 hodin⁵⁰. Průměrná doba trvání soukromých lekcí byla 67 hodin⁵¹.

Nejčastějšími poskytovateli jazykového vzdělávání pro pracovní účely jsou dle očekávání jazykové školy⁵², následované zaměstnavateli a soukromými osobami, což je v souladu s poměrem kurzů a soukromých lekcí v rámci pracovně orientovaného jazykového vzdělávání.

Graf 3.7. Poskytovatelé pracovně orientovaného jazykového neformálního vzdělávání

Pozn.: z pracovně orientovaných aktivit jazykového neformálního vzdělávání

3.4.2. Důvody studia jazyků pro pracovní účely

Mezi nejčastější důvody, ze kterých se lidé účastní pracovně orientovaného jazykového vzdělávání, patří kariérní důvody. Až 79% všech pracovně orientovaných jazykových aktivit bylo vykonáváno za účelem zvýšení pracovní výkonnosti a zlepšení kariérních vyhlídek.

Mezi další nejčastěji uváděné důvody účasti však patří obecnější motivace ke zvýšení vzdělanostního kapitálu. Zajímavý je poměrně nízký důraz na získání certifikátu, naznačující zájem spíše o praktické osvojování a využívání jazykových dovedností, než prokazování úrovně jazykových znalostí speciálním osvědčením.

Stejně tak možnost odpovědi „*musel jsem se účastnit*“ (obvykle na základě požadavků zaměstnavatele či zákona) je zastoupena v poměrně nízké míře, zvláště srovnáme-li tuto motivaci k účasti s ostatními „nejazykovými“ pracovně orientovanými aktivitami neformálního vzdělávání, u nichž byl tento důvod účasti uveden až u poloviny celkového objemu vzdělávání (50,4%). Tento rozdíl je patrný i v případě, že se zaměříme pouze na pracovně orientované kurzy neformálního

⁵⁰ očištěný průměr 68,75 hodin, medián 60 hodin

⁵¹ očištěný průměr 61,96 hodin, medián 50 hodin

⁵² Přesněji „vzdělávací instituce, neposkytující formální vzdělávání“.

vzdělávání⁵³. V případě jazykových kurzů byla varianta *“musel jsem se účastnit”* zvolena u 14% z nich, v případě všech ostatních pracovně motivovaných kurzů neformálního vzdělávání pak tento důvod hrál roli u celkem 42,2% kurzů.

Graf 3.8. Důvody účasti v pracovně orientovaném jazykovém neformálním vzdělávání

Pozn.: z pracovně orientovaných jazykových aktivit neformálního vzdělávání

3.4.3. Pracovně orientované jazykové vzdělávání zaměstnanců

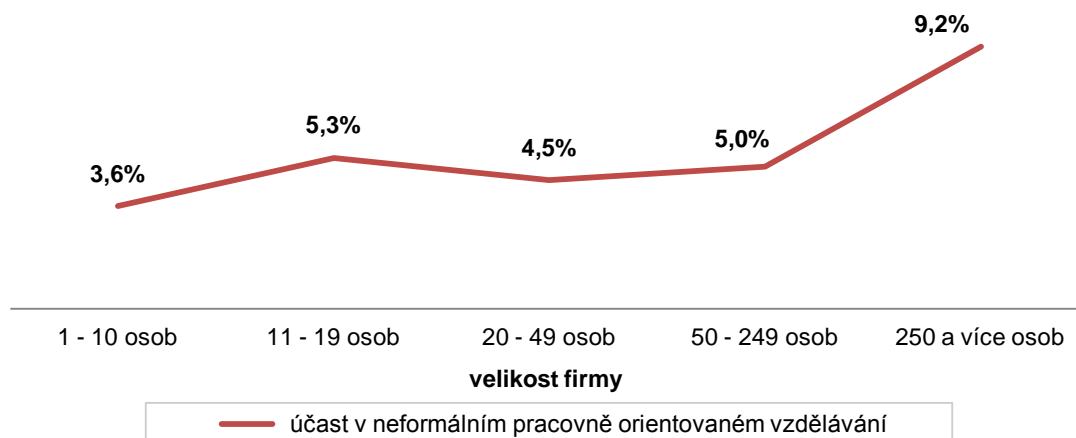
Zaměstnanci představují nejpočetnější skupinu osob, vzdělávající se v cizích jazycích pro pracovní (ale i soukromé) účely. Celkem 5,3% zaměstnanců se ve sledovaném období účastnilo z pracovních důvodů jazykového vzdělávání. Zastoupení mužů a žen je obdobné, s mírnou převahou ve prospěch mužů, způsobenou zejména jejich vyšším podílem mezi zaměstnanci⁵⁴. Stejně jako v případě celku pracovně orientovaného jazykového vzdělávání i mezi zaměstnanci účast kulminuje ve věkové kategorii 25 - 34 let (jazykového vzdělávání pro pracovní účely se účastní až 8,5% zaměstnaných v tomto věku) a zůstává vysoká i mezi 35 - 44 lety (6,4%).

Pro účast zaměstnance v jazykovém vzdělávání je významná především velikost organizace, ve které pracuje a charakter jím zastávané pozice. Z grafu 3.9 je zřejmé, že zaměstnanci největších firem se jazykového vzdělávání účastní dvakrát až třikrát častěji než zaměstnanci z firem s nižším počtem zaměstnanců. Zaměstnanci z větších firem (50 – 249 osob a 250 a více osob) pak vyčerpávají všechno absolvované jazykové neformální vzdělávání z 60%.

⁵³ a očistíme tak vliv často povinných zaškolení na pracovišti

⁵⁴ Účast zaměstnaných mužů v pracovně orientovaném jazykovém vzdělávání je stejná jako účast zaměstnaných žen.

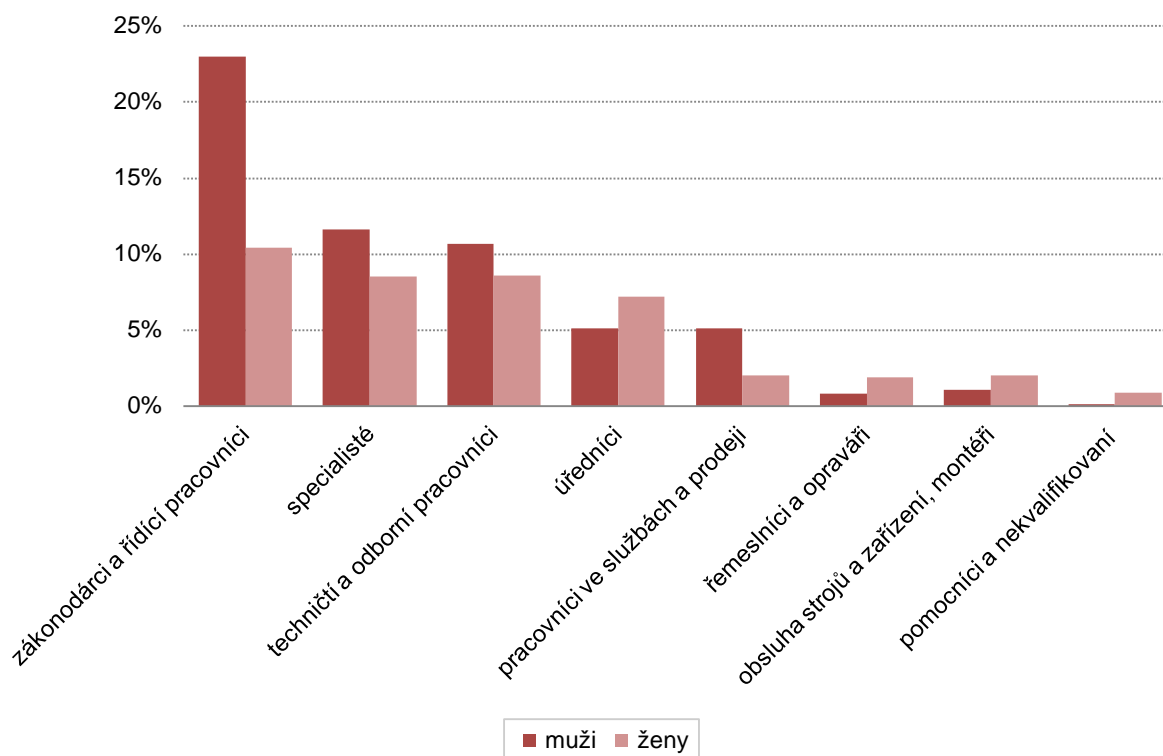
Graf 3.9. Účast zaměstnanců v pracovně orientovaném jazykovém vzdělávání dle velikosti organizace

Pozn.: z pracovně orientovaných jazykových aktivit neformálního vzdělávání zaměstnanců, 18 – 69 let

Srovnání účasti v pracovně orientovaném jazykovém vzdělávání dle specializace a úrovně dovedností zaměstnanců ukazuje obdobné rozdělení, jako v případě jazykového vzdělávání jako celku.

Graf 3.10. Účast zaměstnanců v jazykovém pracovně orientovaném neformálním vzdělávání dle hlavních tříd zaměstnání

Pozn.: kategorie Kvalifikovaní pracovníci v zemědělství, lesnictví a rybářství nebyla zahrnuta z důvodu nedostatečného počtu pozorování. Upozornění na nízký počet respondentek v kategorii ženy - zákonodárci a řídicí pracovníci.

Srovnání zapojení mužů a žen však odhaluje vyšší zapojení mužů do pracovního jazykového vzdělávání zejména v řídicích pozicích. Účast zaměstnaných žen - převyšující mezi úředníky účast zaměstnaných mužů, je oproti tomu v rámci nemanuálních zaměstnání poměrně stabilní.

I v případě, že je jazykové vzdělávání zaměstnanců pracovní orientované, se ho většina zaměstnanců musí účastnit mimo pracovní dobu. Až 59,9% všeho pracovní orientovaného jazykového vzdělávání zaměstnanců bylo vykonáváno převážně či výhradně mimo pracovní dobu. V pracovní době proběhlo zbývajících 40,1% jazykového vzdělávání. Možnost účastnit se vzdělávání v pracovní době rostla s velikostí zaměstnávající organizace. Mírně častěji bylo studium v pracovní době umožněno mužům, jejichž vzdělávací aktivity probíhaly z 41,9% v pracovní době. Ženám bylo studium v pracovní době umožněno u 38% pracovních zaměřených jazykových aktivit. Častěji se jazykového vzdělávání v pracovní době účastnili zaměstnanci z vysoce kvalifikovaných nemanuálních pozic⁵⁵. Až 44,2% jejich pracovní orientovaného jazykového vzdělávání probíhalo v rámci pracovní doby, oproti 29,4% vzdělávání zaměstnanců v nízkokvalifikovaných nemanuálních pozicích⁵⁶.

V pracovní době jsou preferovanou formou jazykového vzdělávání kurzy. Ze všech jazykových aktivit zaměstnanců, probíhajících v pracovní době, představovaly kurzy 80% případů. Další charakteristikou jazykového vzdělávání zaměstnanců v pracovní době je častější zakončení studia certifikátem (zvyšujícím kvalifikaci). V případě, že vzdělávání probíhalo v rámci pracovní doby, z něj byl zaměstnanci poskytnut diplom v 46% případů, pokud vzdělávání probíhalo mimo pracovní dobu, bylo tomu tak jen u necelé třetiny (29%) případů. Přímou vyžadován (zaměstnavatelem) byl certifikát u 26,2% jazykových aktivit probíhajících v rámci pracovní doby.

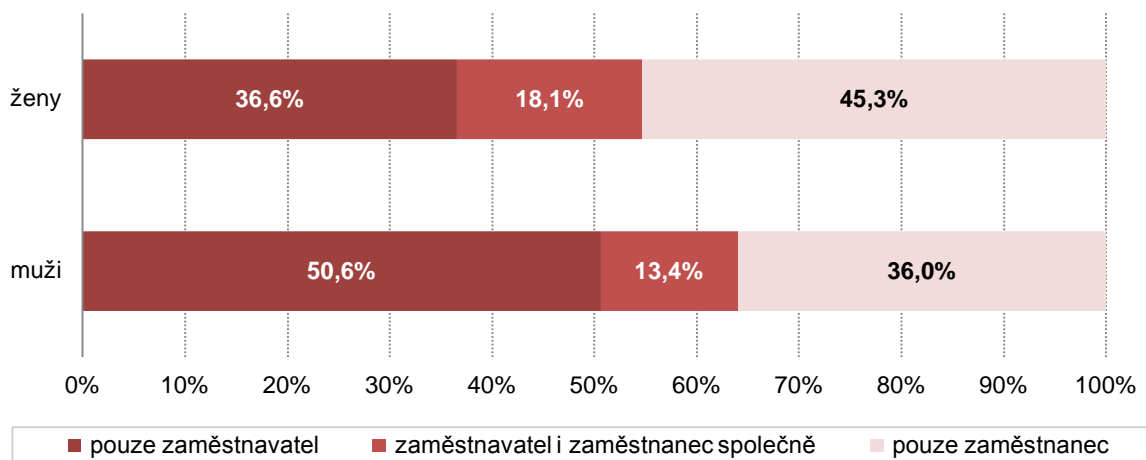
Pokud zaměstnanci nebylo umožněno vzdělávat se v rámci pracovní doby, mohlo být jeho jazykové studium podpořeno ze strany zaměstnavatele celkovým či částečným financováním. Tak tomu bylo u přibližně 3% všech zaměstnanců (připomeňme, že celková účast zaměstnanců v pracovní orientovaném jazykovém vzdělávání je 5,3%), kterým jejich pracovní orientované jazykové vzdělávání plně či částečně hradil zaměstnavatel. Podíl mezi placeným a neplaceným vzděláváním byl ve prospěch placeného vyšší zejména u zákonodárců a řídicích pracovníků a specialistů. V ostatních třídách zaměstnání s relevantní účastí v jazykovém vzdělávání (zejména specialisté, techničtí a odborní pracovníci, úředníci, pracovníci ve službách a prodeji) byl poměr mezi zaměstnanci, kterým na vzdělávání zaměstnavatel přispíval a kterým ne, přibližně vyrovnaný.

Plné finanční podpory ze strany zaměstnavatele se v případě pracovní orientovaného jazykového vzdělávání dostalo častěji mužům, než ženám. Zaměstnavatel plně hradil celou polovinu všech jejich aktivit. Oproti tomu ženám o něco častěji zaměstnavatel na jazykové vzdělávání přispíval.

⁵⁵ zahrnuje zákonodávce a řídicí pracovníky, specialisty, technické a odborné pracovníky

⁵⁶ zahrnuje úředníky, pracovníky ve službách a prodeji

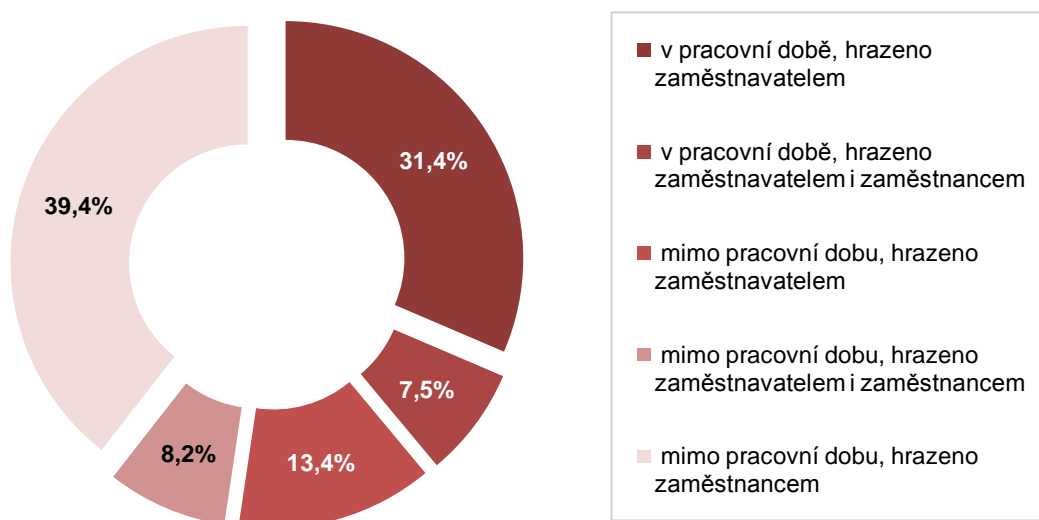
Graf 3.11. Plátce jazykového pracovně orientovaného neformálního vzdělávání zaměstnanců dle pohlaví

Pozn.: z pracovně orientovaných jazykových aktivit neformálního vzdělávání zaměstnanců

Shrnutí údajů o době, ve které se zaměstnanec vzdělávání účastnil, a způsobu financování tohoto vzdělávání, poskytuje graf 3.12. Z něj je patrné, že v téměř jedné třetině případů pracovně motivovaného jazykového vzdělávání se ho zaměstnanci mohli účastnit v pracovní době a zároveň bylo toto vzdělávání plně hrazeno zaměstnavatelem. V 39,4% případů naopak své jazykové vzdělávání, byť vykonávané převážně z pracovních důvodů, musel zaměstnanec iniciovat sám – účastnil se jej výhradně mimo pracovní dobu a financoval jej bez jakékoli finanční podpory zaměstnavatele.

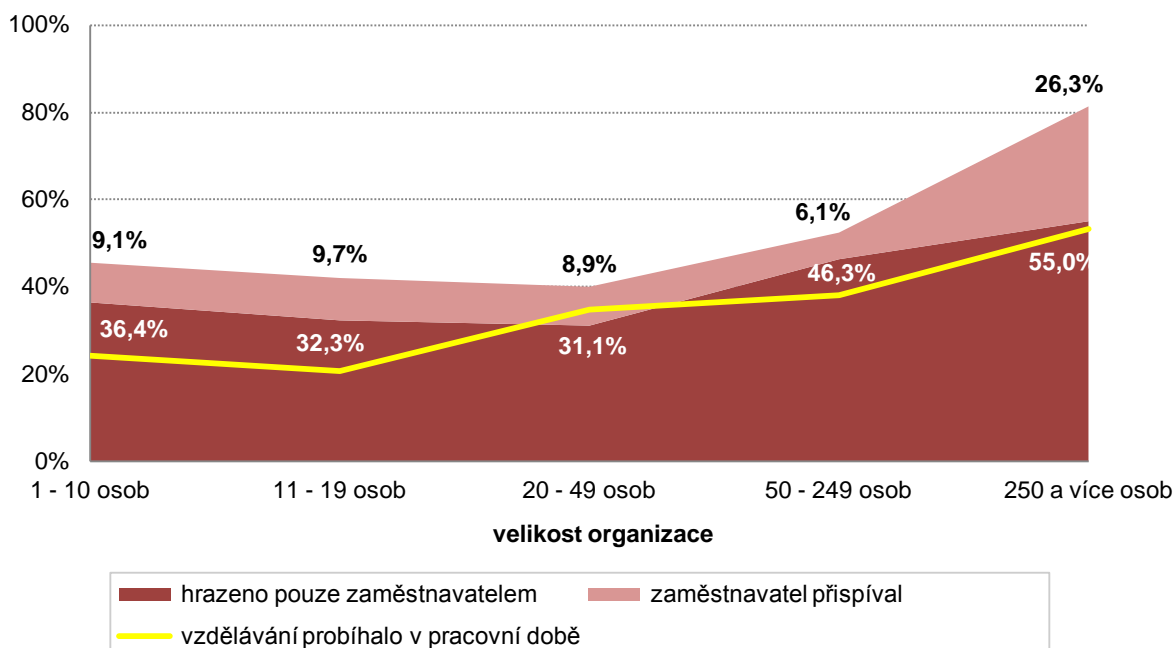
Graf 3.12. Plátce a doba vykonávání jazykového pracovně orientovaného neformálního vzdělávání zaměstnanců

Pozn.: z pracovně orientovaných jazykových aktivit neformálního vzdělávání zaměstnanců

Podpora zaměstnavatele se častěji vztahovala na muže – do kategorie plně financovaného vzdělávání v pracovní době spadalo 34,4% jejich pracovně orientovaného jazykového vzdělávání, oproti 27,6% vzdělávacích aktivit žen. Naopak bez jakékoli podpory ze strany zaměstnavatele (tj. kategorie mimo pracovní dobu, hrazeno zaměstnancem) bylo celkem 44,1% pracovně orientovaného jazykového vzdělávání žen, oproti 35,7% stejného vzdělávání mužů. Zde je však na místě opět připomenout důležitost velikosti organizace, ve které zaměstnanec pracuje.

Graf 3.13. Plátce a doba vykonávání jazykového pracovně orientovaného neformálního vzdělávání zaměstnanců dle velikosti organizace

Pozn.: z pracovně orientovaných jazykových aktivit neformálního vzdělávání zaměstnanců

Organizace s větším počtem zaměstnanců (50 a více) výrazně častěji jazykové vzdělávání svých zaměstnanců celkově, či alespoň částečně financují, přičemž ženy jsou v těchto firmách zastoupeny méně často než muži⁵⁷. S růstem velikosti firmy zároveň přibývá osob, kterým je umožněno účastnit se studia cizích jazyků v rámci pracovní doby. Většina (53,2%) pracovně orientovaného jazykového vzdělávání osob pracujících v největších firmách, se odehrávala v rámci pracovní doby.

⁵⁷ V největších firmách (250 a více osob) jsou dle šetření AES v 62% zaměstnanci muži, v 38% ženy.

3.5. Studium jazyků pro soukromé účely

Studia cizích jazyků pro jiné než pracovní účely⁵⁸ se v posledních 12 měsících účastnilo celkem 4,1% osob ze sledované populace 18 – 69 let. Ženy svým zájmem až dvakrát převyšovaly účast mužů - studia jazyků ze soukromých důvodů se v rámci neformálního vzdělávání účastnilo 5,5% žen, ale jen 2,8% mužů. Tento rozdíl je patrný ve všech kategoriích obvyklého ekonomického postavení.

Tabulka 3.4. Účast v jazykovém soukromě orientovaném neformálním vzdělávání dle ekonomického postavení a pohlaví

	celkem	dle pohlaví	
		muži	ženy
pracující	4,5	2,9	6,5
nezaměstnaný	3,3	0,4	5,6
student	10,4	7,9	12,8
ve starobním důchodu	0,9	0,5	1,1
v invalidním důchodu	0,9	0,6	1,3
v domácnosti/na rodičovské dovolené	5,0	.	5,1

Pozn.: řádková procenta, 18 – 69 let. Mezi osoby, které se účastnily jazykového vzdělávání, jsou zde zahrnuti respondenti, kteří uvedli, že se účastnili alespoň jedné soukromě orientované jazykové aktivity neformálního vzdělávání. Nedostatečný počet pozorování v kategorii muži v domácnosti/na rodičovské dovolené.

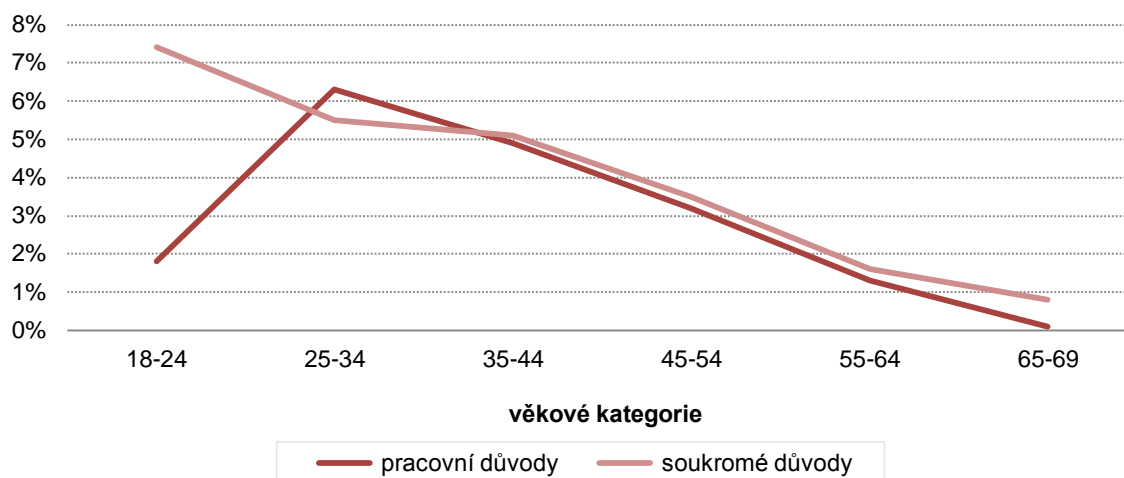
Na celkovém objemu jazykového vzdělávání z mimopracovních důvodů se nejvíce podíleli pracující (66,3%), následovaní studenty (19,6%) a osobami v domácnosti či na rodičovské dovolené (5,9%). Naprostá většina vzdělávajících se (96%) se v posledním roce účastnila pouze jednoho jazykového vzdělávání⁵⁹ (kurzu, soukromé lekce).

Účast dle věku téměř kopírovala účast v jazykovém vzdělávání z pracovních důvodů, s výjimkou nejmladší věkové kategorie, ve které je díky vyššímu zastoupení studentů v soukromě motivovaném jazykovém vzdělávání účast nejvyšší. Procentuální účast osob dle věkových kategorií v soukromě orientovaném jazykovém vzdělávání zobrazuje graf 3.14. Pro srovnání je připojena též křivka účasti v neformálním jazykovém vzdělávání, které bylo vykonáváno z pracovních důvodů.

⁵⁸ Odpověď „převážně soukromé/mimopracovní důvody“ na otázku „Jaké jste měl důvody účasti v tomto vzdělávání?“

⁵⁹ Pouze 4% osob, účastnících se soukromě motivovaného jazykového vzdělávání, se zároveň účastnila i pracovně orientovaného jazykového vzdělávání, to představuje přibližně jen 0,2% osob z populace 18 – 69 let.

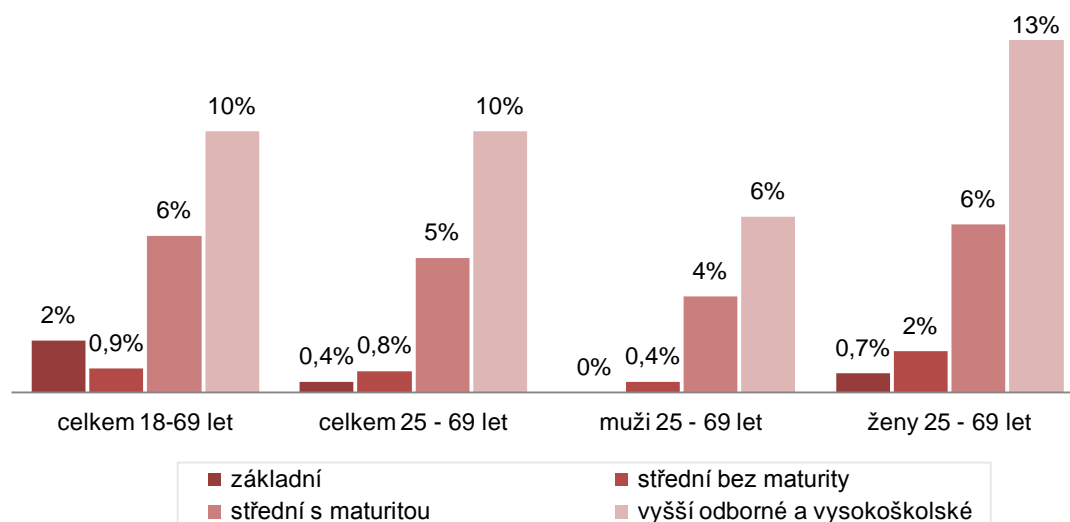
Graf 3.14. Účast v jazykovém soukromě orientovaném neformálním vzdělávání dle věku a důvodů účasti

Pozn.: 18 - 69 let. Mezi osoby, které se účastnily jazykového vzdělávání, jsou zahrnuti respondenti, kteří uvedli, že se účastnili alespoň jedné jazykové soukromě orientované aktivity neformálního vzdělávání.

Stejně jako v případě pracovně orientovaného vzdělávání je i účast v soukromě motivovaném jazykovém vzdělávání silně podmíněna nejvyšším dosaženým vzděláním. Významný rozdíl v účasti osob s maturitou a osob bez maturity, který byl patrný u účasti v pracovně orientovaném jazykovém vzdělávání, zůstává zachován a mezi muži je dokonce ještě posílen - jazykového vzdělávání pro pracovní účely se účastnilo 6x více mužů s maturitou než vyučených, jazykového vzdělávání ze soukromých důvodů se účastnilo téměř 9x více mužů s maturitou než vyučených. Zapojení osob bez maturity, zejména mužů, do studia cizích jazyků, tak zůstává velmi nízké.

Graf 3.15. Účast v jazykovém soukromě orientovaném neformálním vzdělávání dle vzdělání a pohlaví

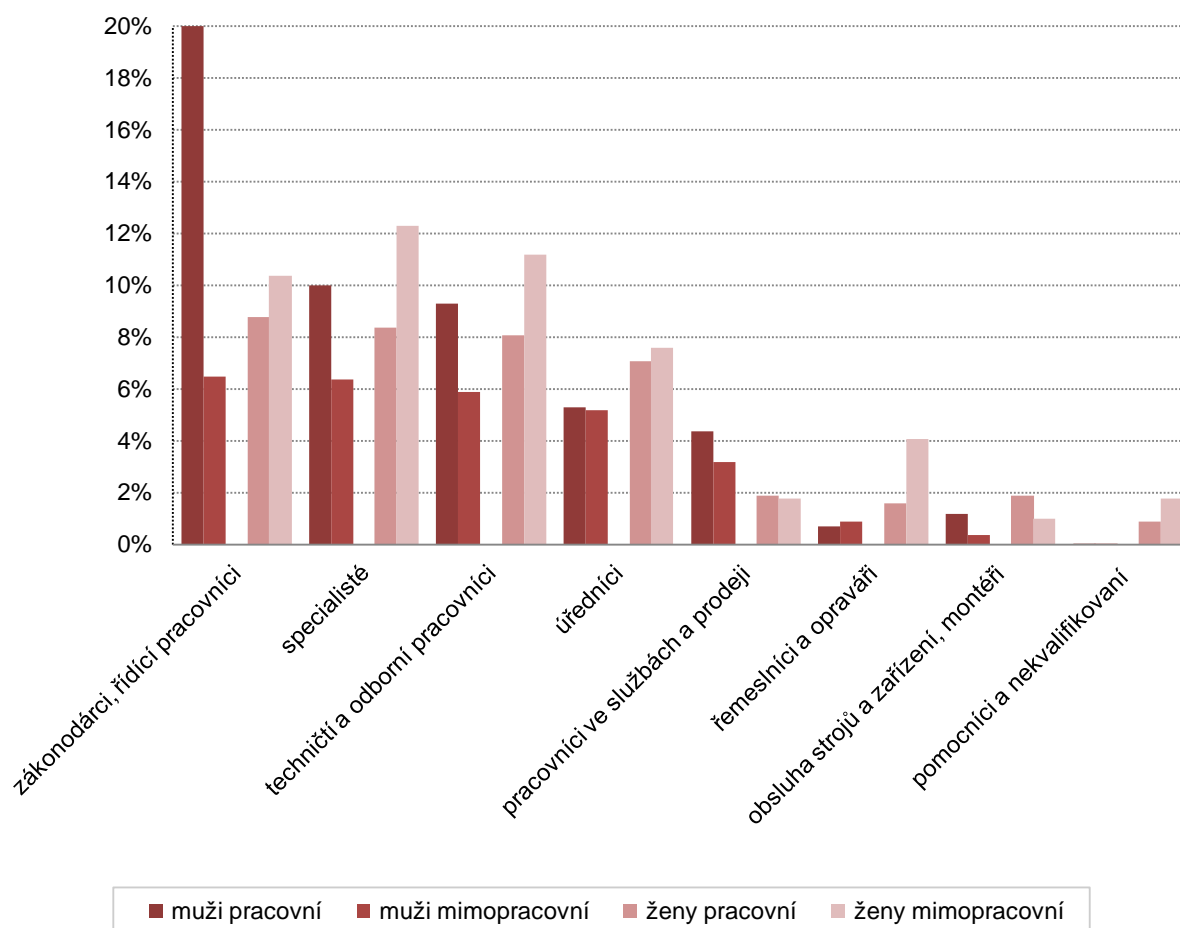

Pozn.: 18 – 69 let. Mezi osoby, které se účastnily jazykového vzdělávání, jsou zahrnuti respondenti, kteří uvedli, že se účastnili alespoň jedné jazykové soukromě orientované aktivity neformálního vzdělávání.

Oproti tomu se v soukromě motivovaném jazykovém vzdělávání u obou pohlaví snižuje rozdíl v účasti mezi středoškoláky s maturitou a vysokoškoláky. Účast středoškoláků s maturitou je v soukromě orientovaném jazykovém vzdělávání přibližně poloviční oproti účasti vysokoškoláků, zatímco v případě pracovně motivovaného vzdělávání se vysokoškoláci oproti středoškolákům s maturitou účastní studia cizích jazyků až třikrát častěji.

Nízké zapojení pracujících bez maturity do jazykového vzdělávání lze pozorovat i při srovnání účasti v soukromém a pracovně orientovaném vzdělávání dle hlavních tříd zaměstnání.

Graf 3.16. Účast pracujících v neformálním jazykovém vzdělávání dle hlavních tříd zaměstnání, motivace k účasti a pohlaví

Pozn.: pracující 18 – 69 let. Mezi osoby, které se účastnily jazykového vzdělávání, jsou zahrnuti pracující, kteří uvedli, že účastnili alespoň jedné jazykové soukromě orientované aktivity neformálního vzdělávání. Nedostatečný počet pozorování v kategorii Kvalifikovaní pracovníci v zemědělství, lesnictví a rybářství.

Nelze říci, že by jedinci (zejména muži) v manuálních pozicích, kde je příležitost vzdělávat se v cizích jazycích v zaměstnání nižší, vynahrazovali tuto neúčast vyšší účastí v soukromě motivovaném vzdělávání. V nemanuálních pozicích mimo profesí zákonodárců a řídicích pracovníků je zájem žen

o studium jazyků celkově vyšší, ale zatímco muži svou účast častěji zdůvodňují pracovní, účast žen z těchto pracovních pozic je častěji motivována soukromými důvody. Ženy obecně a zejména pak v kvalifikovaných nemanuálních pozicích (korelujících zejména s vysokoškolským vzděláním a středním vzděláním s maturitní zkouškou) projevují obecnější zájem o studium jazyků, u mužů je tento častěji podmíněn spíše pracovní pozicí.

3.5.1. Podoba soukromě motivovaného jazykového vzdělávání

V neformálním jazykovém vzdělávání vykonávaném ze soukromých důvodů, se oproti vzdělávání, které je motivované pracovní, zvyšuje podíl soukromých lekcí. U žen probíhalo celkem 43,1% nepracovního jazykového vzdělávání formou soukromých lekcí, u mužů to byla dokonce většina – 53,5% všech jejich soukromě motivovaných jazykových aktivit. Zbýlý podíl poté připadá na jazykové kurzy. Workshopy či semináře se zde téměř nevyskytovaly. Průměrná doba trvání soukromě orientovaných jazykových kurzů za posledních 12 měsíců byla 72 hodin po odstranění odlehlých hodnot⁶⁰. Soukromé lekce byly přibližně o 10 hodin kratší, průměrně, po odstranění odlehlých hodnot, trvaly 62 hodin⁶¹.

Hlavní metodou výuky zůstává i zde tradiční způsob, tj. přímá účast ve výuce (95% všeho soukromě motivovaného jazykového vzdělávání). Poskytovatelem vzdělávání jsou nejčastěji jazykové školy⁶² (53,8%), následované osobami poskytujícími soukromé lekce (35,2%) a institucemi poskytujícími formální vzdělávání (8,6%). Soukromé vzdělávání si respondenti financovali v drtivé většině sami, v případě studentů na vzdělávání často přispíval, či ho plně financoval člen domácnosti. U přibližně 4% soukromě motivovaného jazykového neformálního vzdělávání respondenti uvedli, že vzdělávání financoval, či na něj částečně přispěl, též zaměstnavatel.

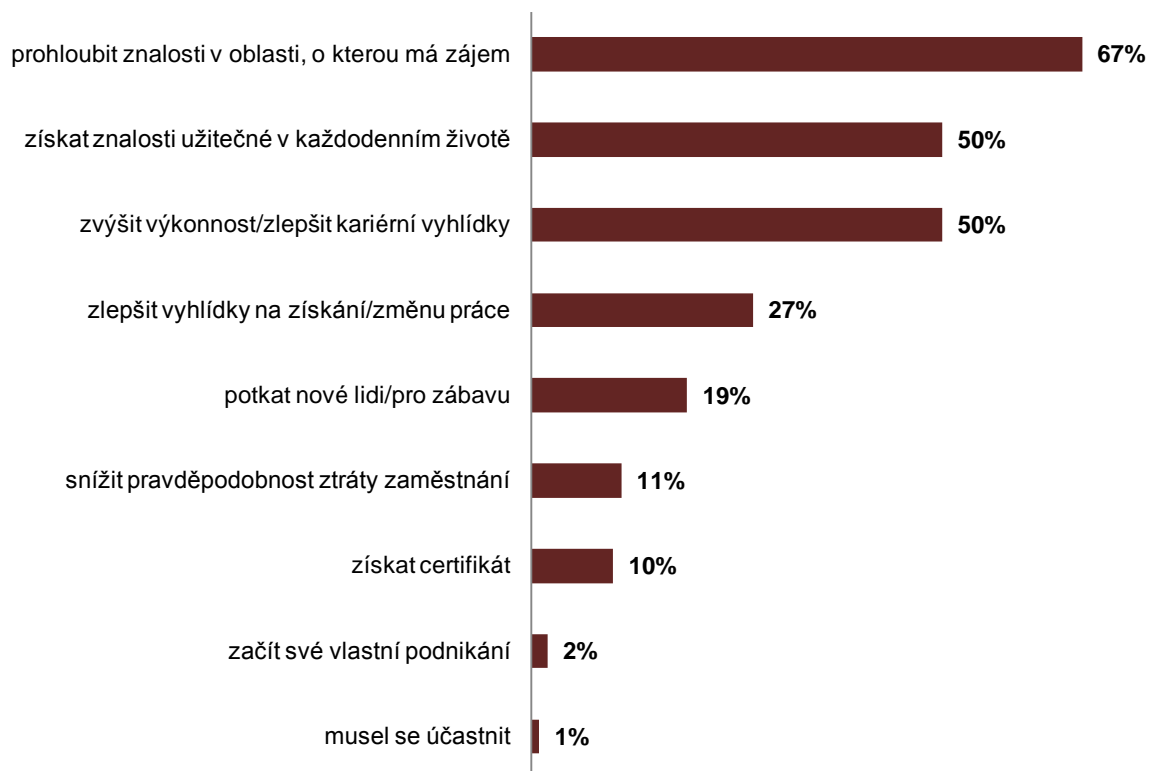
Soukromě orientovaného jazykového neformálního vzdělávání se lidé nejčastěji účastnili z důvodu zájmu o studovaný jazyk a jeho praktické využití v každodenním životě. Vzhledem k výše zmíněné poptávce po jazykových znalostech a možnosti jejich uplatnění na trhu práce však roli ve více než polovině případů mimopracovní orientovaného studia cizích jazyků v rámci neformálního vzdělávání hrají též důvody související se zaměstnáním, případně zaměstnatelností.

⁶⁰ medián 65 hodin

⁶¹ medián 57 hodin

⁶² Jazykový certifikát byl vydán přibližně v 30% soukromě orientovaných aktivit, jejichž poskytovatelem byly jazykové školy, resp. instituce poskytující neformální vzdělávání.

Graf 3.17. Důvody k účasti v jazykovém soukromě motivovaném neformálním vzdělávání

Pozn.: ze soukromě orientovaných aktivit jazykového neformálního vzdělávání, 18 – 69 let, více možných odpovědí

III. Studium cizích jazyků v rámci neformálního vzdělávání – Tabulková příloha

III. I. Účast v neformálním jazykovém vzdělávání celkem a dle motivace

%

	celkem	v tom vzdělávání orientované	
		pracovně	soukromě
celkem	7,4	3,4	4,2
<i>podle pohlaví</i>			
muži	6,2	3,6	2,8
ženy	8,5	3,2	5,5
<i>podle věku</i>			
18-24	9,0	1,8	7,4
25-34	11,4	6,3	5,5
35-44	9,7	4,9	5,1
45-54	6,6	3,2	3,5
55-64	2,6	1,3	1,6
65-69	0,9	0,1	0,8
<i>podle vzdělání</i>			
základní	2,1	0,2	1,9
střední bez maturity	1,6	0,7	0,9
střední s maturitou	9,4	3,7	5,7
vyšší odborné a vysokoškolské	20,0	11,1	9,5
<i>podle ekonomického postavení</i>			
pracující	9,2	5,0	4,5
nezaměstnaný	4,3	1,2	3,3
student	11,7	1,2	10,4
důchodce	0,9	0,1	0,9
v invalidním důchodu	0,9	<0,1	0,9
na rodičovské dovolené/v domácnosti	6,8	1,8	5,0
<i>podle stupně urbanizace</i>			
hustě osídlená oblast	10,0	4,5	5,8
středně osídlená oblast	7,5	3,9	3,8
řídce osídlená oblast	5,2	2,2	3,2
<i>podle účasti</i>			
ve formálním vzdělávání	11,9	2,3	9,7
v informálním učení	10,4	4,9	5,7

Pozn.: 18 – 69 let, řádková procenta

III. II. Struktura účastníků neformálního jazykového vzdělávání celkem a dle motivace

%

	celkem	v tom vzdělávání orientované	
		pracovně	soukromě
celkem	7,4	3,4	4,2
<i>podle pohlaví</i>			
muži	42,5	53,2	33,6
ženy	57,5	46,8	66,4
<i>podle věku</i>			
18-24	15,2	6,6	22,0
25-34	32,9	39,2	27,9
35-44	28,0	30,3	26,0
45-54	16,2	16,7	15,4
55-64	6,7	6,9	7,1
65-69	1,1	0,3	1,7
<i>podle vzdělání</i>			
základní	3,5	0,9	5,7
střední bez maturity	7,7	7,8	8,0
střední s maturitou	46,0	39,6	50,1
vyšší odborné a vysokoškolské	42,8	51,7	36,2
<i>podle ekonomického postavení</i>			
pracující	78,5	92,5	67,6
nezaměstnaný	2,9	1,7	4,0
student	11,6	2,6	18,2
důchodce	2,1	0,6	3,5
v invalidním důchodu	0,4	<0,1	0,7
na rodičovské dovolené/v domácnosti	4,5	2,6	5,9
<i>podle stupně urbanizace</i>			
hustě osídlená oblast	40,3	39,0	41,2
středně osídlená oblast	32,5	36,4	29,4
řídce osídlená oblast	27,2	24,6	29,4
<i>podle účasti</i>			
ve formálním vzdělávání	16,6	7,0	24,1
v informálním učení	30,0	30,6	29,3

Pozn.: 18 – 69 let, sloupcová procenta

III. III. Forma neformálního jazykového vzdělávání celkem a dle motivace

%

	celkem	vzdělávání orientované	
		pracovně	soukromě
kurz	61,4	71,2	53,0
workshop či seminář	0,7	1,1	0,5
zaškolení na pracovišti	1,1	2,5	0,0
soukromá lekce	36,8	25,2	46,6

Pozn.: z aktivit neformálního jazykového vzdělávání, sloupcová procenta

III. IV. Zisk speciálního osvědčení z neformálního jazykového vzdělávání celkem, dle motivace a formy vzdělávání

%

	celkem	vzdělávání orientované	
		pracovně	soukromě
celkem			
ano , osvědčení je vyžadováno zaměstnavatelem, profesním sdružením či zákonem*	8.6%	15.1%	3.2%
ano , osvědčení ale není přímo vyžadováno	19.9%	20.9%	19.1%
ne (pouze potvrzení o absolvování aktivity, případně bez potvrzení)	71.5%	64.0%	77.7%
<i>dle formy vzdělávání</i>			
<i>kurzy</i>			
ano , osvědčení je vyžadováno zaměstnavatelem, profesním sdružením či zákonem	11.8%	18.1%	4.7%
ano , osvědčení ale není přímo vyžadováno	23.9%	22.4%	25.6%
ne (pouze potvrzení o absolvování aktivity, případně bez potvrzení)	64.3%	59.5%	69.7%
<i>soukromé lekce</i>			
ano , osvědčení je vyžadováno zaměstnavatelem, profesním sdružením či zákonem	3.4%	7.6%	1.5%
ano , osvědčení ale není přímo vyžadováno	12.5%	15.2%	11.3%
ne (pouze potvrzení o absolvování aktivity, případně bez potvrzení)	84.1%	77.2%	87.3%

Pozn.: z aktivit neformálního jazykového vzdělávání, sloupcová procenta

* pro vykonávání současného nebo plánovaného zaměstnání či profese

III. V. Doba vykonávání neformálního jazykového vzdělávání celkem, dle ekonomické aktivity a pohlaví

%

	z neformálního jazykového vzdělávání			
	celkem*	pracujících celkem	pracujících mužů	pracujících žen
<i>celkem</i>				
pouze během placené pracovní doby	9,9	13,0	16,2	10,0
převážně během placené pracovní doby	6,0	8,0	8,6	7,5
většinou mimo placenou pracovní dobu	10,5	13,9	15,5	12,2
pouze mimo placenou pracovní dobu	49,4	65,2	59,8	70,2
<i>dle motivace</i>				
<i>pracovně orientované vzdělávání</i>				
pouze během placené pracovní doby	20,7	23,3	25,3	21,1
převážně během placené pracovní doby	11,5	13,0	12,1	14,1
většinou mimo placenou pracovní dobu	16,5	18,5	18,7	18,3
pouze mimo placenou pracovní dobu	40,1	45,2	44,0	46,5

Pozn.: z aktivit neformálního jazykového vzdělávání, sloupcová procenta

* Dopočet do 100% představuje aktivity osob, které v době vzdělávání nepracovaly.

III. VI. Plátce neformálního jazykového vzdělávání celkem, dle ekonomické aktivity, motivace a pohlaví

%

	celkem		vzdělávání orientované			
			pracovně		soukromě	
	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy
celkem						
zaměstnavatel nebo budoucí zaměstnavatel	32,3	18	53,4	42,8	4,9	4,1
veřejné služby zaměstnanosti/úřad práce	0	0	0	0	0	0
jiné veřejné instituce	0,3	0,9	0,5	0,6	0	1,4
rodinný příslušník/příbuzný	7,8	8,7	1,1	2,4	16,6	12,2
respondent	66,5	79,8	54,8	67,1	82,1	87,1
<i>pouze zaměstnanci</i>						
zaměstnavatel nebo budoucí zaměstnavatel	45,1	26,7	61	51,2	9,5	7,5
veřejné služby zaměstnanosti/úřad práce	0	0	0	0	0	0
jiné veřejné instituce	0,4	0,3	0,6	0,8	0	0,6
rodinný příslušník/příbuzný	0,9	0,7	0,6	0	1,4	1,3
respondent	62	80,9	49,1	63,3	90,5	95

Pozn.: z aktivit neformálního jazykového vzdělávání, sloupcová procenta, více možných odpovědí

III. VII. Poskytovatel neformálního jazykového vzdělávání celkem, dle motivace a pohlaví

%

	celkem		vzdělávání orientované			
			pracovně		soukromě	
	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy
vzdělávací instituce, zabývající se převážně formálním vzděláváním (střední/vysoká škola)	9,2	9	10,4	9,4	7,6	9,1
vzdělávací instituce, neposkytující formální vzdělání (např. jazyková škola)	53,6	55,6	52,3	59,6	55,2	53
prodejce/obchodní společnost, která nemá vzdělávání jako svou hlavní činnost	0	0	0	0	0	0
zaměstnavatel	10,4	6,4	17,1	15,8	1,4	1
svaz zaměstnavatelů, hospodářská nebo obchodní komora	0	0	0	0	0	0
odborová organizace	0	0	0	0	0	0
nezisková organizace (např. kulturní společnost, politická strana)	0,3	0,6	0	0,6	0,7	0,7
jednotlivec/soukromá osoba (např. student poskytující soukromé lekce)	26	27,3	19,2	13,5	35,2	35,1
nekomerční instituce, která nemá vzdělávání jako svou hlavní činnost (knihovna, muzeum, ministerstvo)	0	0	0	0	0	0
žádný z výše uvedených	0,6	0,9	1	1,2	0	0,7

Pozn.: z aktivit neformálního jazykového vzdělávání, sloupcová procenta

III. VIII. Důvody účasti v neformálním jazykovém vzdělávání celkem, dle motivace a pohlaví

%

	celkem		vzdělávání orientované			
			pracovně		soukromě	
	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy
zvýšit svou výkonnost, zlepšit kariérní vyhlídky	66,6	60,3	79,8	78,4	48,6	50,0
snížit pravděpodobnost ztráty zaměstnání	21,3	20,4	31,1	35,1	8,3	11,9
zlepšit vyhlídky na získání/změnu práce	21,4	28,3	21,8	26,3	21,4	29,5
začít své vlastní podnikání	1,8	1,1	1,0	1,2	2,8	1,0
musel jsem se účastnit	5,0	6,4	7,8	16,4	1,4	0,7
získat znalosti a dovednosti užitečné v každodenním životě	49,0	49,1	46,4	49,7	52,4	48,6
prohloubit své znalosti a dovednosti v oblasti, která mě zajímá	58,3	59,4	49,7	48,0	69,7	66,1
získat certifikát	12,5	12,2	13,5	17,0	11,7	9,2
potkat nové lidi/pro zábavu	8,9	15,0	2,1	8,2	17,9	19,0
žádný z výše uvedených důvodů	0,6	1,1	0,0	0,0	1,4	1,7

Pozn.: sloupcová procenta, více možných odpovědí

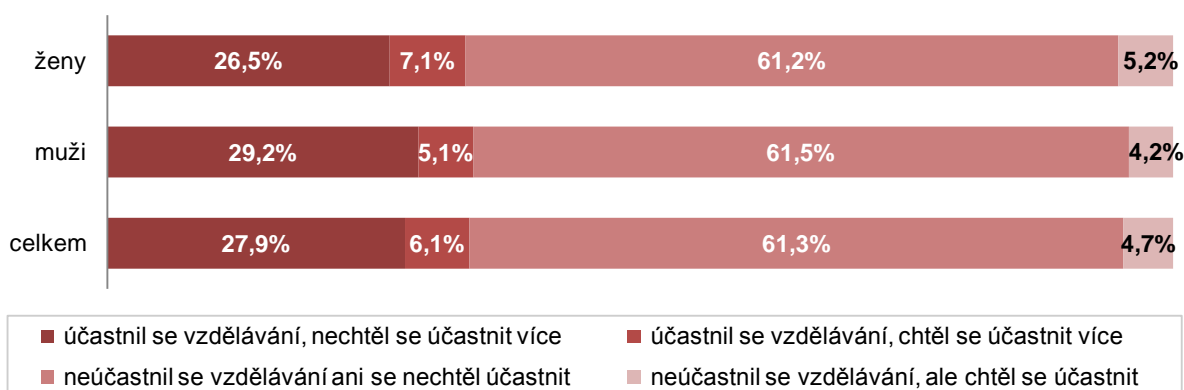
4. Přístupy ke vzdělávání a důvody neúčasti

Část předcházející kapitoly týkající se neformálního vzdělávání byla věnována motivacím a očekáváním, s nimiž respondenti vstupovali do vzdělávacích aktivit. V dané souvislosti byly předloženy detailnější údaje o zastoupení vybraných (pozitivních i negativních) motivů k účasti v pracovně i mimopracovně orientovaných vzdělávacích aktivitách. Vedle důvodů k účasti byl v rámci šetření AES věnován prostor také zjišťování překážek, jež respondentům ve sledovaném dvanáctiměsíčním období v rozšíření vzdělávacích aktivit zabraňovaly nebo byly důvodem jejich neúčasti ve formálním a neformálním vzdělávání.

4.1. Přístupy ke vzdělávání

Graf 4.1 předkládá rozdílné přístupy respondentů k jejich vzdělávání probíhajícímu v průběhu 12 měsíců před dotazováním⁶³. Jednotlivé kategorie v něm byly sestrojeny tak, aby vypovídaly nejen o samotné účasti na vzdělávání (formální a neformální vzdělávání v tomto případě rozlišováno nebylo), ale také o ochotě respondentů začít se vzděláváním (pakliže se ve vybraném období nevzdělávali), či zvýšit svou participaci na vzdělávání (u těch, kteří se již vzdělávali). Za účelem odstínění vlivu studentů prvotního formálního vzdělávání, zachycuje většina grafů v této kapitole pouze charakteristiky osob starších 25 let (včetně).

Graf 4.1. Přístupy k formálnímu a neformálnímu vzdělávání dle pohlaví

Pozn.: 25 – 69 let

Převažující skupinou z hlediska účasti a vůle k dalšímu zapojení do vzdělávání jsou osoby, které se v příslušných 12 měsících před dotazováním nevzdělávaly, a neměly v úmyslu se vzděláváním začít (61,3%). Méně zastoupeni, nicméně tvořící stále relativně početnou skupinu jsou (s 27,9%) ti,

⁶³ Připomínáme, že vzdělávání nemuselo probíhat po celé sledované období. Mohlo začít kdykoli v průběhu 12 měsíců před dotazováním a ve stejném intervalu mohlo také kdykoli skončit. Nemuselo ve vybraných 12 měsících ani začít, nýbrž mohlo navazovat na dříve započaté vzdělávání.

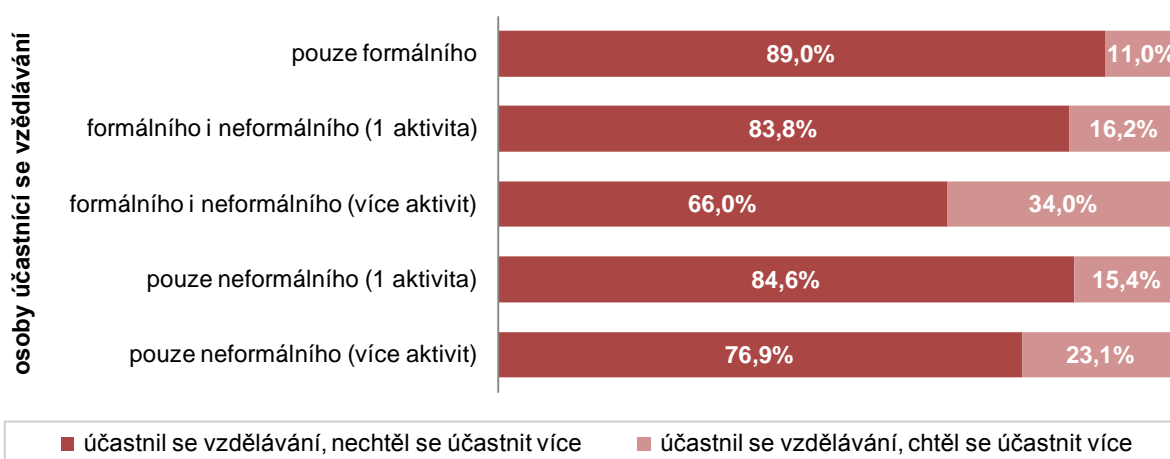
kteří se ve sledovaném období podíleli na vzdělávání, ale nenabýli v jeho průběhu dojmu, že by svou účast měli či chtěli nějakým způsobem navyšovat či rozšiřovat.

Stručněji vyjádřeno, 89,2% respondentů by na šíři svých vzdělávacích aktivit nic neměnilo, na rozdíl od zbývajících 10,8 % osob, které, přestože se vzdělávání neúčastnily, uvedly ochotu se účastnit (4,7%) nebo zvažovaly zintenzivnění či rozšíření doposud absolvovaného vzdělávání (6,1 %).

Co se týče rozložení jednotlivých přístupů ke vzdělávání z perspektivy pohlaví, data nevypovídají o hlubších odlišnostech. Mezi těmi, kteří v uplynulém období uvažovali o započetí či zvýšení své účasti ve vzdělávání jen mírně převažují ženy. Vůli k dalšímu zvyšování svého dosavadního zapojení do vzdělávání jich vyjádřilo 12,3 %, přičemž mezi muži stejně odpovědělo 9,3 % dotázaných.

Rozdělení přístupů ke vzdělávání podle účasti na jednotlivých typech vzdělávání je zachyceno v grafu 4.2. Účastníci vzdělávání starší 25 let byli rozčleněni podle svého zapojení do formálního a neformálního vzdělávání, případně podle počtu aktivit neformálního vzdělávání, které navštěvovali v posledních 12 měsících. Nejvyšší podíl osob, jež ve sledovaném období neuvažovaly o rozšíření svých vzdělávacích aktivit, je mezi účastníky pouze formálního vzdělávání. Spokojenost s rozsahem své vzdělávací činnosti zde vyjádřilo 89%. Relativně nejvyšší zastoupení osob, jež by svou vzdělávací činnost nerozšiřovaly, lze částečně vysvětlit okolností, že studijní programy formálního vzdělávání se spíše vyznačují časovou náročností a intenzivní, často každodenní přípravou. Uvážíme-li, že 63% účastníků pouze formálního vzdělávání od 25 let spojilo své obvyklé (převažující) ekonomické postavení s výkonem výdělečné činnosti, lze se domnívat, že jim na rozšiřování jejich vzdělávání nemusel zbývat čas. V dané souvislosti je však nutné zohlednit také vysoký podíl studentů vyšších ročníků vysokých škol, účastnících se tzv. prvotního vzdělávání.

Graf 4.2. Vůle k rozšíření účasti ve vzdělávání dle podoby dosavadního zapojení

Pozn.: 25 – 69 let

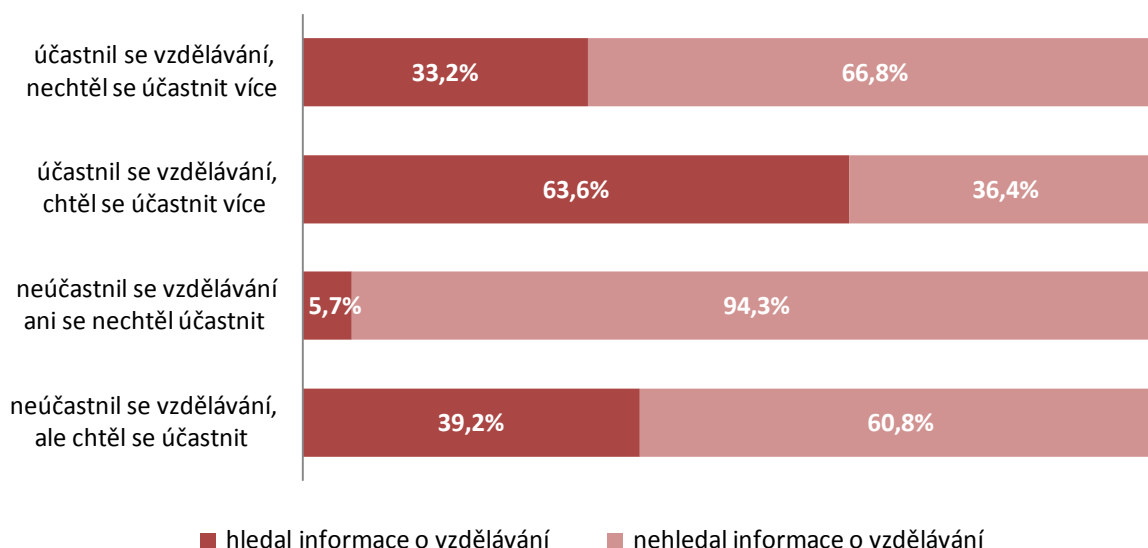
Relativně vysoký podíl osob (84,6%), spokojených s dosavadní mírou svého zapojení do vzdělávání byl také ve skupině osob, které ve sledovaném období jednoho roku absolvovaly pouze jednu aktivitu neformálního vzdělávání. V daném případě je nutné připomenout, že významná část neformálních

vzdělávacích aktivit byla vyvolána vnějšími požadavky, čímž nebyla silně podepřena vnitřními motivy. Lidé, kteří se vzdělávání (např.) „museli účastnit“⁶⁴ nemuseli být dostatečně motivovaní k dalšímu vlastnímu zapojení do vzdělávacích aktivit.

Relativně nečastěji by rozsah svého vzdělávání dále rozšířili lidé, kteří se účastnili několika vzdělávacích aktivit. Mezi účastníky několika aktivit neformálního vzdělávání vyjádřila nespokojenost s dosavadní mírou zapojení téměř čtvrtina respondentů (23,1%). Mezi lidmi, kombinujícími formální vzdělávání s vícenásobným zapojením do vzdělávání neformálního bylo s mírou dosavadní účasti nespokojených 34%⁶⁵.

Ochota vzdělávat se, pakliže není čistě proklamativní, se v první řadě promítá do prvotního zájmu o vzdělávání, tzn. do času a energie vynakládané za účelem obstarávání nezbytných informací o nabídkách kurzů, školení, přednášek či seminářů realizujících se v blízkém či vzdáleném okolí. V daném směru jsou přirozeně neaktivnější lidé, kteří v uplynulých 12 měsících uvažovali o rozšíření své účasti ve vzdělávání či o vzdělávání svých blízkých. Mezi účastníky vzdělávání uvažujících o dalším vzdělávání vyhledávalo informace o možnostech vzdělávání 63,6%. Výrazně nižší aktivita směřující ke zvýšení informovanosti o nabídkách vzdělávání je naopak patrná mezi lidmi, kteří o dalším navýšení probíhajících vzdělávacích aktivit neuvažovali. Nadpoloviční většina (přesněji 66,8%) osob, které nezvažovaly rozšíření vzdělávání, významné úsilí na shromažďování informací o vzdělávacích aktivitách neprojevila. Nejpasivnější byli v daném směru lidé, kteří se v uplynulých 12 měsících nevzdělávali a neuvažovali o započítí vzdělávání. V této skupině se o možnostech na poli vzdělávacích programů informovalo pouhých 5,6%.

Graf 4.3. Poptávka po informacích o vzdělávání dle zapojení do vzdělávání a vůle k rozšíření zapojení

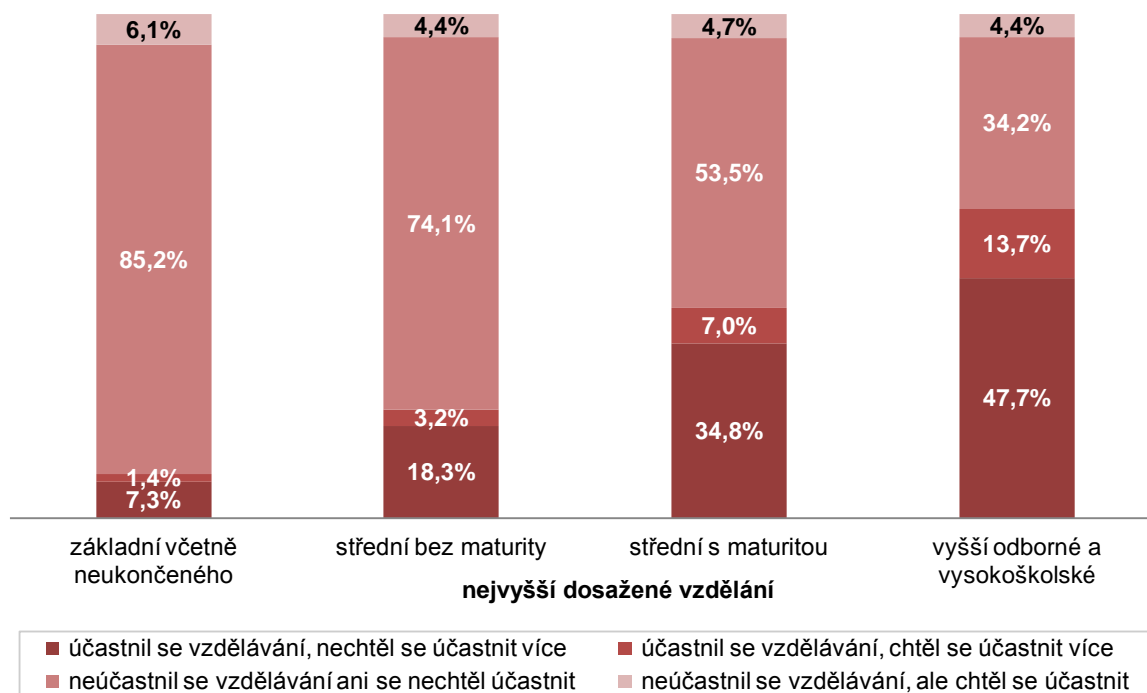
Pozn.: 25 - 69 let

⁶⁴ Odpověď „musel jsem se účastnit“ souvisí zejména s motivy pracovní orientovaného neformálního vzdělávání. Více viz kapitola 2.4.2.

⁶⁵ Interpretace rozdělení je v dané skupině problematická vzhledem k nízkému počtu pozorování.

Hovoříme-li o shromažďování informací týkajících se možností a nabídek vzdělávání či o jednotlivých přístupech ke vzdělávání, vyjadřujeme tím (zjednodušeně řečeno) minimální či prvotní úsilí, jež jednotlivci vynakládají na cestě ke zvyšování vlastní kvalifikace, aktualizace či rozšiřování svých obzorů, znalostí a zkušeností a zlepšování svého postavení na trhu práce. Jedná se o aktivitu, která do značné míry pramení z významu, který jedinci vzdělávání přisuzují. Z rozložení zachyceného v grafickém znázornění 4.4 vystupují zřetelné odlišnosti v zastoupení jednotlivých přístupů ke vzdělávání uvnitř rozdílných vzdělanostních skupin. S notnou dávkou obecnosti lze říci, že s narůstajícími stupni dosaženého vzdělání stoupá zastoupení osob, které se v posledních 12 měsících vzdělávaly. Vzdělávající se spokojení s mírou svého zapojení do vzdělávacích aktivit představují se 47,7 procentními body nejpočetnější skupinu mezi vysokoškoláky. Jejich zastoupení se s klesajícími vzdělanostními příčkami výrazně snižuje a to až k 7,3 procentním bodům u skupiny se základním vzděláním. Srovnatelný pokles lze pozorovat také u vzdělávajících se osob, které uvažovaly o dalším vzdělávání. Zatímco 13,7% vysokoškoláků, účastnících se vzdělávání, zvažovalo rozšíření svých vzdělávacích aktivit, mezi středoškoláky s maturitou bylo ve stejné situaci 7% osob a mezi lidmi s nejvýše základním vzděláním pouhých 1,4% osob. Mezi respondenty, kteří se nevzdělávali a nechtěli se vzdělávat, je situace relativně obrácená. Jejich zastoupení společně s klesajícími stupni formálního vzdělání vzrůstá. Zatímco u vysokoškoláků starších 25 let je jejich podíl relativně nízký, týká se 34,2% osob ve skupině, mezi lidmi s nejvýše základním vzděláním vzrůstá více než dvojnásobně na hodnotu 85,2%.

Graf 4.4. Přístupy k formálnímu a neformálnímu vzdělávání dle nejvyššího dosaženého vzdělání

Pozn.: 25 - 69 let

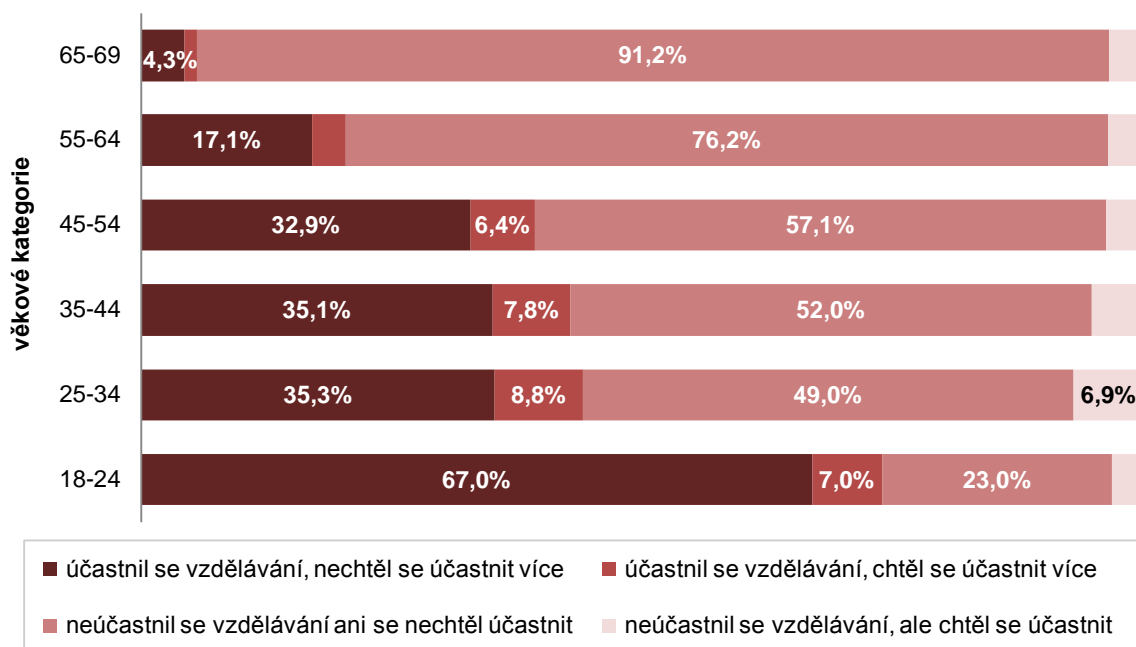
Rozložení přístupů ke vzdělávání uvnitř vzdělanostních skupin může odrážet řadu souběžně působících faktorů. Mimo sociálně-psychologických faktorů zde mohou vstupovat do hry odlišné hodnotové orientace (motivace, očekávání a vzdělanostní aspirace) odkazující v řadě případů do minulosti směrem k relativně stabilním náchylnostem získaným v rámci socioekonomického či kulturního prostředí rodiny. Vzdělanostní aspirace, motivace a hodnotové orientace prostupují přístupy jednotlivců (a rodin) ke škole a vzdělávání. Na jedné straně hrají roli relativně stabilních mechanismů ovlivňujících délky vzdělanostních drah s rozdílnými počty vzdělanostních přechodů. Na druhé straně stimulují k celkově vyšším investicím času a energie vynaloženým za účelem osvojování nových znalostí a zkušeností. Specifické hodnotové orientace odkazují k oceňování vzdělávání jakožto nesamozřejmé (tzn. nestejně distribuované) hodnotě o sobě. Vzdělávání přirozeným způsobem vstupuje nejen do fázování životního běhu, ale také do rozvrhování či naplňování volného času v dětství, mládí, dospělosti i stáří.

Volba vzdělanostní dráhy, tzn. promítání očekávání, cílů, zájmů a přání do pole vzdělanostní nabídky směřuje k profesní orientaci a specializaci. Lidé setrvávající delší dobu uvnitř soustavy formálního vzdělávání procházejí vyšším počtem vzdělanostních přechodů a získávají odbornost, která je v bezpočtu případů zvýhodňuje také na trhu práce. Kvalifikovanější uchazeči se uplatňují v odborně náročnějších a žádanějších povoláních, v nichž složitost práce spíše vybízí k pravidelné aktualizaci znalostí a dalšímu investování času, energie a financí za účelem zvyšování šancí na profesní růst, dosažení vyšších příjmů či platového ohodnocení. Investice do vzdělávání směřuje k dalšímu zhodnocování již nashromážděného lidského kapitálu. Nerovnoměrné rozložení vzdělávání z pracovních důvodů popsané v kapitole věnující se neformálnímu vzdělávání upevňuje zjištění, že vzdělanější lidé se častěji z pracovních důvodů účastní neformálního vzdělávání. Jsou u nich spíše zesíleny nejen vnitřní motivace (vzdělanostní aspirace či potěšení ze vzdělávání), ale lze u nich častěji očekávat také výraznější vnější motivace spojené s potřebou dostat kvalifikačním požadavkům.

Z grafu 4.5, znázorňujícího rozdělení jednotlivých přístupů ke vzdělávání uvnitř věkových skupin, je patrný výrazný převis vzdělávajících se osob, které neuvažovaly o rozšiřování svých vzdělávacích aktivit směrem k věkově mladším skupinám. Mezi lidmi z nejmladší šetřené skupiny ve věku od 18 do 24 let by své vzdělávání dále nerozšiřovalo 67%, což není překvapivá skutečnost, přihlédneme-li k již zmíněné relativně vyšší vytíženosti aktivitami souvisejícími s vykonáváním „řádného studia“ středních, vyšších odborných či vysokých škol. S pozvolným rozvojem životních drah včetně přirozených diskontinuit souvisejících se základními životními přechody (vstupováním na trh práce, zakládáním rodiny, rodičovstvím, apod.) dochází k relativně prudkému odlivu osob od systému formálního vzdělávání. U starších věkových kategorií v rozmezí věku od 25 do 54 let je zastoupení vzdělávajících se, kteří se nechtěli vzdělávat dále poloviční ve srovnání s nejmladšími respondenty. Podíl těch, kteří se nevzdělávali a nechtěli se vzdělávat, u nich naopak z původních 23 % narůstá na dvojnásobek. Životní přerody související s proměnami společenských rolí způsobují, že seberealizace prostřednictvím vzdělávací činnosti ustupuje s rostoucím věkem do pozadí a uvolňuje prostor seberealizaci v dalších sférách produktivního života. Trend klesající návratnosti osob do dalšího vzdělávání doprovázející rostoucí věk respondentů může být do jisté míry

také důsledkem jejich vyššího přilnutí ke zvyklostem produkovaným „minulým vzdělávacím systémem“, v němž bylo veškeré vzdělávání součástí tzv. počátečního vzdělávání⁶⁶.

Graf 4.5. Přístupy k formálnímu a neformálnímu vzdělávání dle věku

Pozn.: 18 – 69 let

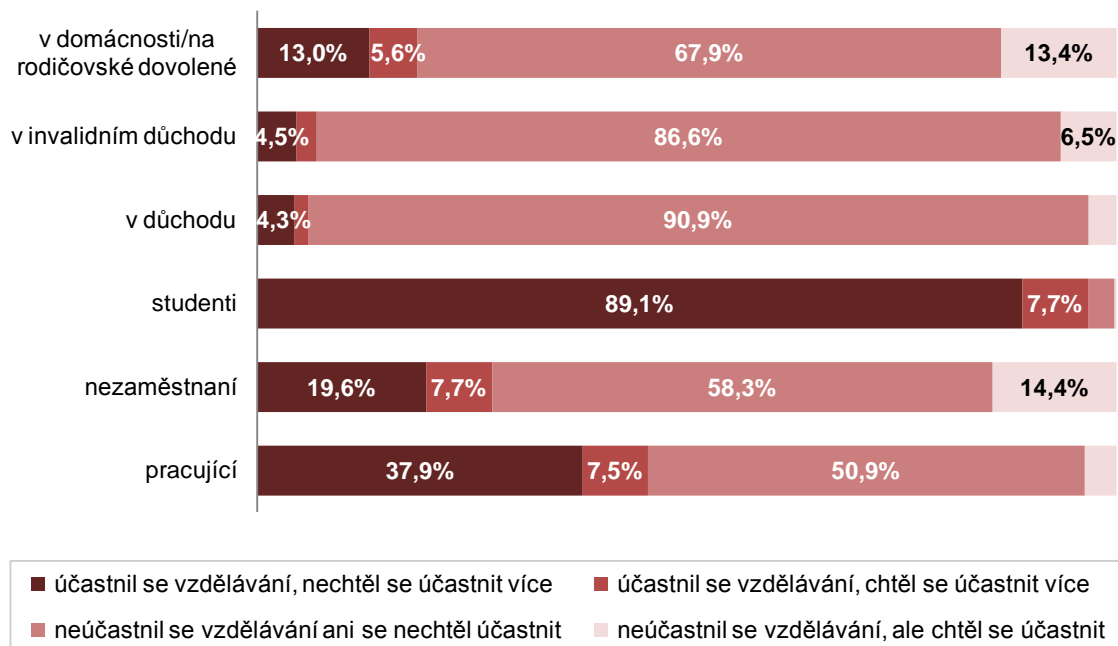
Rozložení přístupů ke vzdělávání uvnitř jednotlivých věkových skupin vystihuje na jedné straně relativně prudký pokles v počtu vzdělávajících se osob, ke kterému dochází v okolí 25. roku života. Na druhé straně potvrzuje, že vzdělanostní rozvoj či dráhy řady lidí v daném věku nekončí a pokračují (buť v odlišné formě a s jinou intenzitou) také ve středním věku či ve stáří. Jak bylo uvedeno, při tvorbě kategorií nebylo rozlišováno formální a neformální vzdělávání. Je tedy nutné připomenout, že křivky formálního a neformálního vzdělávání divergují se zvyšujícím se věkem. Zatímco účast ve formálním vzdělávání s rostoucím věkem strmě klesá, participace na neformálním vzdělávání vykazuje spíše vzestupnou tendenci.

Jak je patrné z grafu 4.6, rozložení jednotlivých přístupů ke vzdělávání se liší mezi osobami s rozdílným ekonomickým postavením. Mezi pracujícími se vzdělávání účastnilo 45,4% respondentů, což je dvojnásobek ve srovnání s nezaměstnanými (27,3%) a pětinašobek ve srovnání s ekonomicky neaktivními osobami (8,6%). Přestože byla účast pracujících ve vzdělávání relativně nejvyšší, více než třetina z nich (37,9%) byla s mírou svého zapojení spokojena a svou účast ve vzdělávání by nezvyšovala. Můžeme připomenout, že významná část pracujících mohla mít dobrovolné či povinné vzdělávání zpřístupněno svými zaměstnavateli. Ekonomicky neaktivní lidé, zejména osoby ve starobním a invalidním důchodu se vzdělávání účastnili nejméně, lidé v invalidním důchodu

⁶⁶ Rabušicová, Milada. Rabušic, Ladislav [Eds.]. *Učíme se po celý život? O vzdělávání dospělých v České republice*. Brno: Masarykova univerzita, 2008.

a osoby v domácnosti či na rodičovské dovolené však ve srovnání s ostatními skupinami deklarovali poměrně vysokou vůli účastnit se vzdělávání. I tak jsou však osoby, které se vzdělávání neúčastnily, ale chtěly se zapojit, se 14,4% nejvíce zastoupeny mezi nezaměstnanými.

Graf 4.6. Přístupy k formálnímu a neformálnímu vzdělávání dle ekonomického postavení⁶⁷

Pozn.: 18 – 69 let

⁶⁷ 3 p. b. studentů, kteří se neúčastnili vzdělávání mohou představovat osoby, které se v blízké době chystaly (znovu) zapojit do vzdělávacího systému (sběr dat pro šetření probíhal z velké části v letních měsících).

4.2. Obtíže a důvody neúčasti

Tato část kapitoly se zaměřuje na konkrétní kategorie důvodů, jimiž respondenti vysvětlovali svou (další) neúčast ve formálním či neformálním vzdělávání (pokud se neúčastnili či jim dosavadní míra zapojení do vzdělávání vyhovovala) či bariéry, které jim zabraňovaly v rozšíření jejich vzdělávacích aktivit (pakiže si přáli více se vzdělávat).

Vybrané důvody lze klasifikovat do čtyř tříd⁶⁸:

- *Situační obtíže* odpovídající životní situaci jednotlivce (např. nedostatek času z pracovních či rodinných důvodů)
- *Institucionální obtíže* pramenící z praktik a procedur upravujících zapojení do vzdělávání (kurzovné, vstupní požadavky)
- *Dispoziční obtíže* vztahující se k postojům jednotlivce k dalšímu vzdělávání. Jedná se o obtíže, které často pramení z nedostatku motivací
- *Informační obtíže* týkající se nedostatku informací o aktuální nabídce vzdělávání

Nejvýznamnější překážky odrazující ženy a muže od zapojení do vzdělávacích aktivit, popř. rozšíření jejich stávajícího vzdělávání, jsou zachyceny v grafu 4.7. Nejčastěji vybrané důvody neúčasti jsou zde předkládány odděleně pro skupiny s rozdílnými přístupy ke vzdělávání a podle pohlaví.

Nejčastěji uváděný důvod neúčasti odrazující od vstupu do vzdělávání (u osob, které se nevzdělávaly) či rozšíření vzdělávacích aktivit je spojený s vnitřní motivací. Početné skupiny mužů i žen jednoduše necítili potřebu se vzdělávat. Nabídka vzdělávacích aktivit či programů, o niž věděli, nenabízela z jejich pohledu využitelné znalosti a dovednosti⁶⁹. Nepotřebnost vzdělávání vyjadřovali častěji lidé, kteří nezvažovali zapojení do vzdělávání (41,6% odpovědí). Mezi důvody uvedenými osobami, které se vzdělávaly, ale necítily potřebu účast zvyšovat, představovala nepotřebnost (dalšího) vzdělávání 28% odpovědí.

Nejvýznamnější překážkou znesnadňující zapojení do vzdělávání ženám, jež se žádného vzdělávání neúčastnily, jsou rodinné povinnosti. Vybraná obtíž se týkala 32,9% odpovědí žen dané kategorie. Trojice překážek nejčastěji uváděných muži, kteří se nevzdělávali, ale chtěli se vzdělávat, směřovaly k charakteristikám vzdělávacích aktivit. Nejčastěji uváděným problémem (týkajícím se 19,8% mužů v dané skupině) byla výše nákladů, jež by zvažované vzdělávání obnášelo, 14,9% odpovědí poukazovalo na nevyhovující čas konání výuky a 10,8% na neadekvátní obsah.

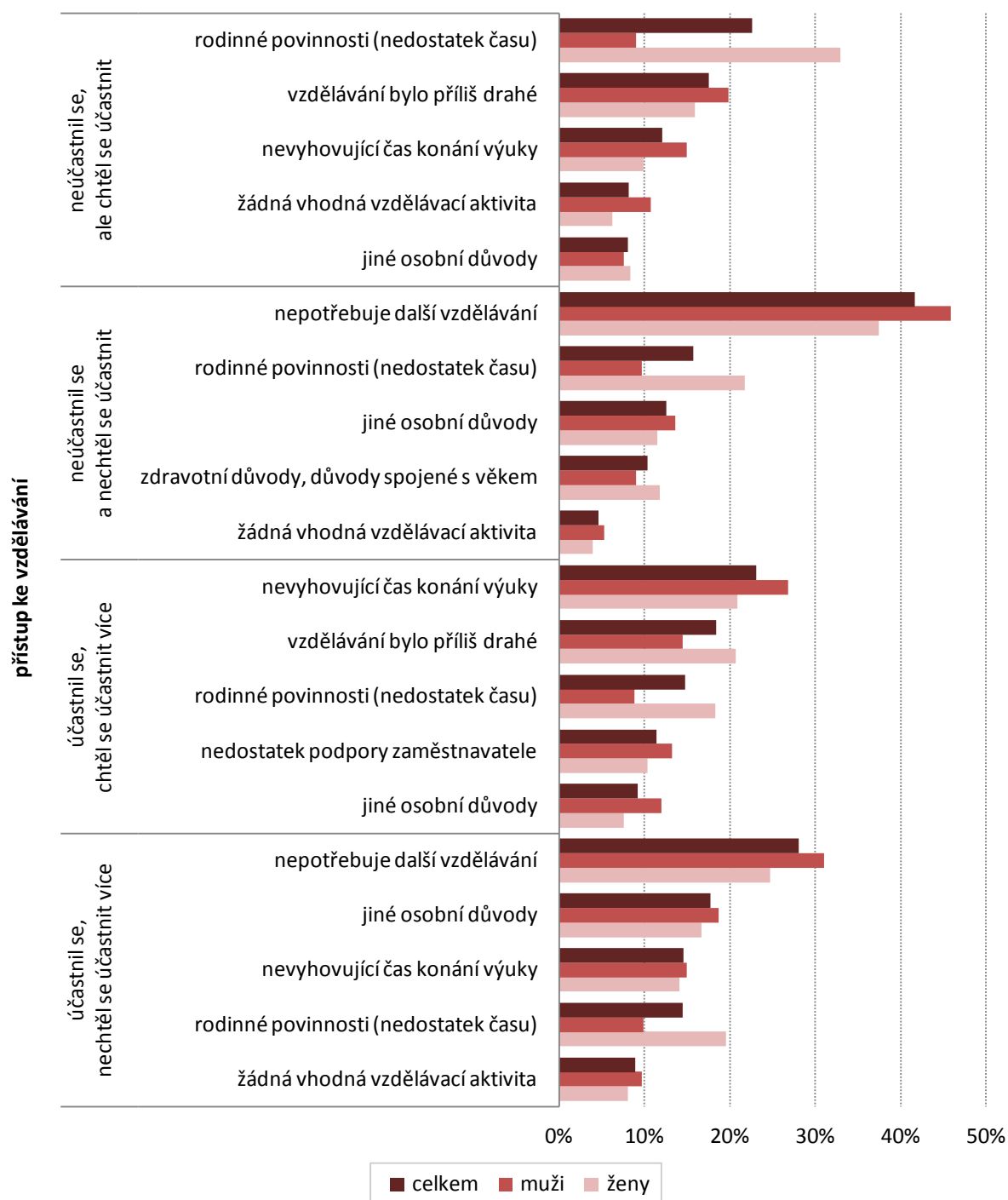
Necelá čtvrtina (21,7%) příčin, jimiž ženy, které se nechtěly vzdělávat, zdůvodňovaly svou neúčast ve vzdělávání, souvisela opět s rodinnými důvody. O konkrétní povaze rodinných důvodů lze pouze spekulovat, nejpravděpodobněji se jednalo o povinnosti spojené s každodenním chodem domácnosti, popř. péčí o děti. Ženy zdůvodňovaly svou neúčast také svým věkem, který jakožto důvod neúčasti vybraly v 11,8% odpovědí, nebo jinými osobními důvody (11,5% odpovědí žen). Nejčastěji uváděné příčiny neúčasti mužů a žen, kteří neuvažovali v průběhu sledovaného období o zapojení

⁶⁸ Interpretace vybraných důvodů neúčasti ve vzdělávání může být problematická, uvážíme-li, že volba některých nabízených důvodů nemusí představovat pojmenování skutečné překážky ke vzdělávání, ale může souviset se snahou poskytnout přijatelné zdůvodnění neúčasti ve vzdělávání.

⁶⁹ Vztah vzdělávání a jejich potřeb lze formulovat i obráceně. Jejich aktuální životní situace nevyžadovala, z jejich pohledu, další vzdělávání.

do vzdělávání, se v dané skupině podobaly. Mezi důvody neúčasti mužů se často vyskytovaly jiné osobní důvody (s podílem 13,6%) následovány rodinnými povinnostmi, jež vyčerpávaly 9,7% odpovědí. Čtvrtá nejčastěji uváděná překážka mužů neuvažujících o vzdělávání souvisela s jejich věkem.

Graf 4.7. Nejčastější obtíže a důvody neúčasti dle přístupu ke vzdělávání celkem a dle pohlaví

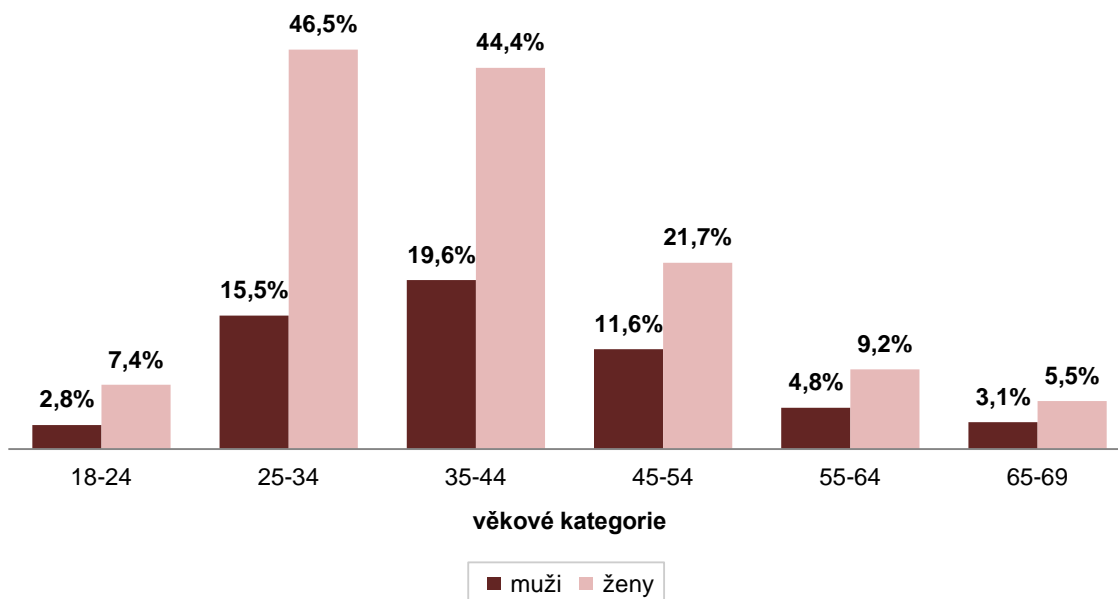
Pozn.: pět nejčastějších důvodů neúčasti/dalšího nezapojení, 18 – 69 let, více možných odpovědí. Přehled dalších uváděných obtíží a důvodů neúčasti lze nalézt v tabulkách IV.V – IV.XI tabulkové přílohy.

Lidé, kteří se v průběhu zjišťovaného období vzdělávali a zvažovali prohloubení či rozšíření svých vzdělávacích aktivit, uváděli jako nejčastější překážku dalšího zapojení nevyhovující čas konání výuky. Doba konání představovala problém pro 26,8% mužů a 20,8% žen. Není bez zajímavosti, že se složení tří nejčastějších překážek u obou skupin nespokojených s mírou zapojení do vzdělávání shoduje. Účastníci zvažující rozšíření vzdělávání často řešili, podobně jako osoby usilující o vstup do vzdělávání, dodatečné náklady spojené s financováním vzdělávacích aktivit. Příliš vysoké výdaje spojené s vyšší účastí ve vzdělávání byly důvodem (či jedním z důvodů) další neúčasti pro 14,5% mužů a 20,7% žen zvažujících rozšíření účasti.

Podobně jako v dříve uvedených skupinách, ženy, jež ve sledovaném období nezvažovaly rozšíření svých vzdělávacích aktivit, zdůvodňovaly často svůj přístup rodinnými povinnostmi (19,6% žen z této kategorie). Druhý nejčastější důvod uváděný muži ve stejné skupině souvisel s jinými osobními důvody, jež představovaly 18,7% odpovědí.

Z grafu 4.7, který zobrazuje nejčastější důvody neúčasti, je patrné, že rodinné povinnosti představují relativně významnou překážku ve vzdělávání, zasahující všechny osoby bez ohledu na přístup ke vzdělávání. Daná skutečnost pouze rozvíjí dříve uvedenou poznámku, že zakládání rodiny značně proměňuje každodenní role účastníků a stává se možnou životní a vzdělávací diskontinuitou zrychlující odliv osob od vzdělávání.

Graf 4.8. Rodinné povinnosti jako překážka vzdělávání dle věku a pohlaví

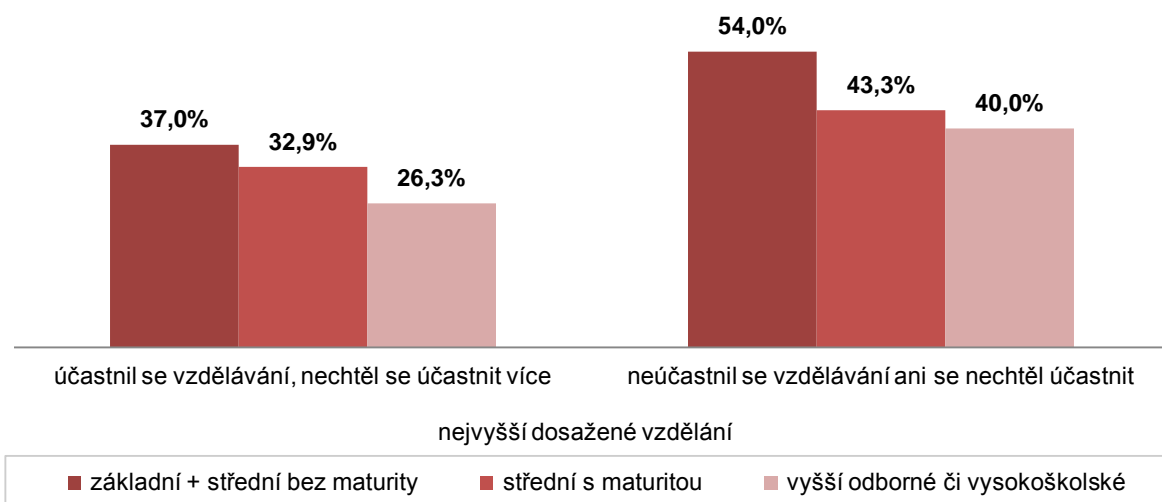
Pozn.: 18 – 69 let

Graf 4.8 zobrazuje zastoupení osob, kterým rodinné povinnosti stěžují zapojení do vzdělávání či komplikují možnost rozšíření jejich vzdělávacích aktivit. Rozložení grafu uspořádaného podle věku respondentů vykazuje odlišnou dynamiku u mužů i žen. Zatímco ve skupině mužů mezi 25 a 44 lety uvedla rodinné povinnosti jako překážku účasti necelá pětina osob, u žen to byl více než dvojnásobek.

Převaha překážek stěžujících vzdělávání v souvislosti s rodinnými povinnostmi přetrvává také v pozdějším věku, přestože se postupně snižuje.

Významná část respondentů starších 25 let (39,8% žen a 48,1% mužů), kteří v průběhu sledovaného období neuvažovali o zapojení či rozšíření svých vzdělávacích aktivit, považovala své vzdělávání (či nevzdělávání) za dostačující a přiměřené jejich aktuálním potřebám. Častěji se jednalo o osoby s nižším dosaženým vzděláním či vykonavatele méně kvalifikovaných povolání.

Graf 4.9. Osoby, které se nepotřebovaly (dále) vzdělávat dle přístupu ke vzdělávání a nejvyššího dosaženého vzdělání

Pozn.: 25 – 69 let

Jak bylo uvedeno v předchozí části kapitoly, motivace ke vzdělávání představuje komplexní a mnohvrstevný prostor propojující bezpočet vnějších i vnitřních motivů a životních zkušeností. Dalším z faktorů, které mohou podněcovat potřebu aktualizovat své dovednosti je povaha výdělečné činnosti, kterou jedinec vykonává.

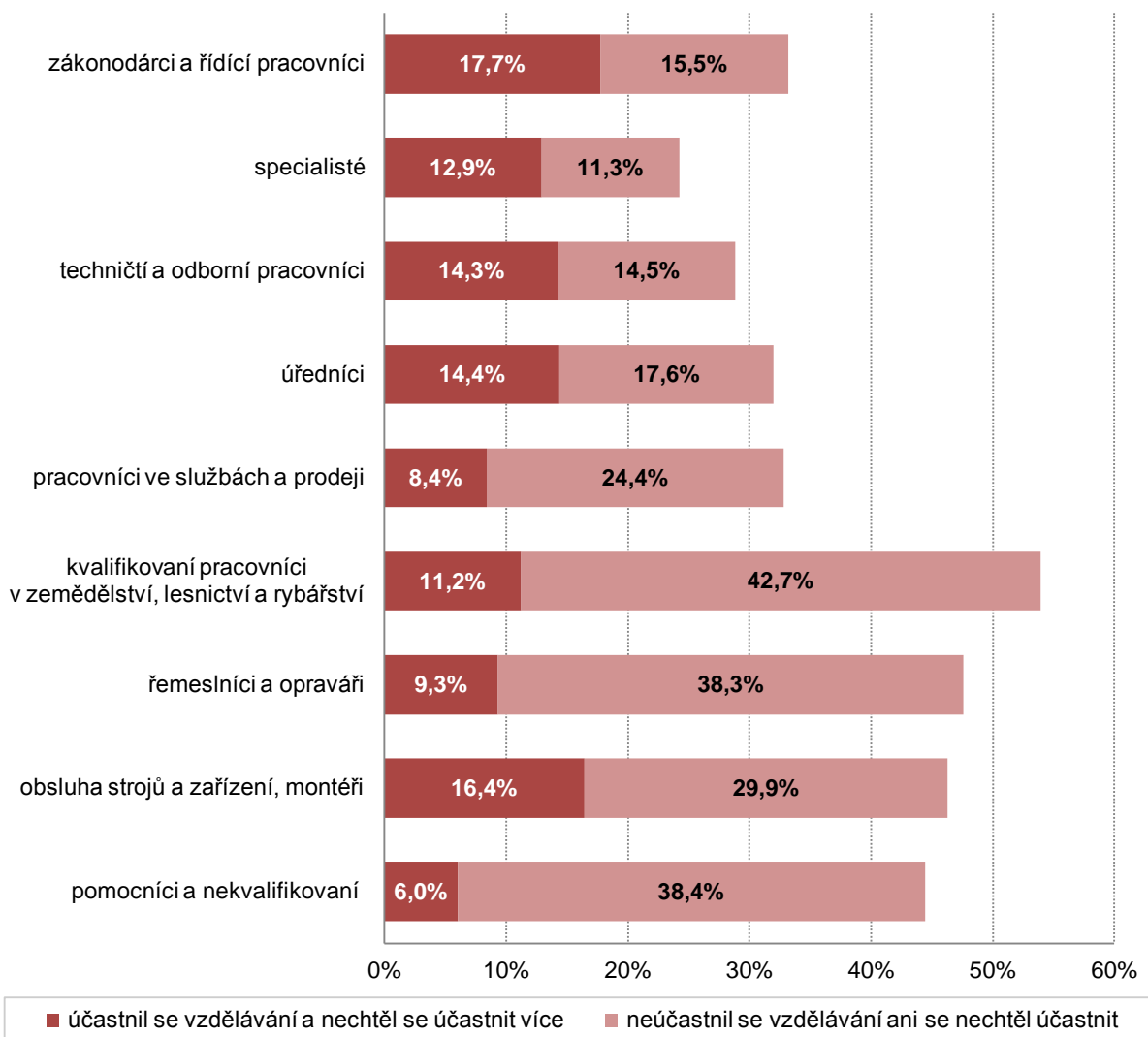
Graf 4.10 zobrazuje zastoupení osob, které uvedly, že se ve sledovaném nepotřebovaly vzdělávat, v rámci hlavních tříd zaměstnání. Rozdělení v grafu naznačuje, že potřeba vzdělávat se obecně doléhá na osoby vykonávající složitější zaměstnání s vyšší úrovní dovedností. Lidé, kteří se v rámci sledovaného období nepotřebovali⁷⁰ (více) vzdělávat se naopak častěji vyskytují ve třídách zaměstnání, jejichž výkon zahrnuje manuální práci (zejména třída pomocníci a nekvalifikovaní pracovníci) a/nebo je spojen s obecně nižší kvalifikací.

Srovnáme-li rozdělení osob, jež se v průběhu sledovaného období vzdělávaly, ale nepotřebovaly další vzdělávání, s těmi, kteří nepotřebovali jakékoli vzdělávání, vidíme výrazně hlubší propad vzdělávacích potřeb směrem k hlavním třídám ekonomické činnosti, které zahrnují profese s nižší úrovní dovedností. 42,7% kvalifikovaných pracovníků v zemědělství, lesnictví a rybnářství

⁷⁰ Skupina osob, které se nepotřebovaly (dále) vzdělávat, představuje podmnožinu osob z kategorií „účastnil se, ale nechtěl se účastnit více“ či „neúčastnil se a nechtěl se účastnit“. Představuje tedy osoby, které se nechtěly účastnit vzdělávání a jako důvod této neúčasti či neochoty rozšiřovat stávající vzdělávací aktivity uvedly, že „nepotřebovaly (další) vzdělávání/školení“.

se neúčastnilo vzdělávání, protože ho považovali za nevyužitelné, podobně jako 38,3% řemeslníků a opravářů či 38,4% pomocných a nekvalifikovaných pracovníků.

Graf 4.10. Osoby, které se nepotřebovaly (dále) vzdělávat podle vykonávaného zaměstnání

Pozn.: pracující 18 – 69 let

IV. Přístupy ke vzdělávání a důvody neúčasti –

Tabulková příloha

IV. I. Přístupy k formálnímu a neformálnímu vzdělávání

%

	účastnil se vzdělávání		neúčastnil se vzdělávání	
	nechtěl se účastnit více	chtěl se účastnit více	nechtěl se účastnit	chtěl se účastnit
celkem	32,7	6,2	56,6	4,5
<i>podle pohlaví</i>				
muži	34,2	5,1	56,7	4,0
ženy	31,2	7,4	56,4	5,0
<i>podle věku</i>				
18-24	67,0	7,0	23,0	3,1
25-34	35,3	8,8	49,0	6,9
35-44	35,1	7,7	52,0	5,1
45-54	32,9	6,4	57,1	3,6
55-64	17,1	3,3	76,2	3,4
65-69	4,3	1,2	91,2	3,3
<i>podle vzdělání</i>				
základní	25,9	2,0	66,9	5,1
střední bez maturity	19,9	3,2	72,3	4,5
střední s maturitou	40,4	7,3	47,9	4,4
vyšší odborné a vysokoškolské	49,2	13,9	32,7	4,1
<i>podle ekonomického postavení</i>				
pracující	37,9	7,5	50,9	3,7
nezaměstnaný	19,6	7,7	58,3	14,3
student	89,1	7,7	3,0	0,3
důchodce	4,3	1,6	90,9	3,3
v invalidním důchodu	4,5	2,4	86,6	6,5
na rodičovské dovolené/ v domácnosti	13,0	5,6	67,9	13,4
<i>podle stupně urbanizace</i>				
hustě osídlená oblast	36,3	8,0	50,6	5,1
středně osídlená oblast	32,2	6,6	56,7	4,5
řídce osídlená oblast	30,3	4,6	61,1	4,0
<i>podle účasti</i>				
v informálním učení				
účastnil se	37,4	14,7	39,1	8,8
neúčastnil se	31,5	4,0	61,2	3,4

Pozn.: populace 18 – 69 let, řádková procenta. Mezi účastníky vzdělávání byly zařazeny osoby, které se účastnily alespoň jedné aktivity formálního nebo neformálního vzdělávání.

IV. II. Přístupy k formálnímu a neformálnímu vzdělávání – struktura osob dle účasti

%

	účastnil se vzdělávání		neúčastnil se vzdělávání	
	nechtěl se účastnit více	chtěl se účastnit více	nechtěl se účastnit	chtěl se účastnit
celkem	100	100	100	100
<i>podle pohlaví</i>				
muži	52,4	40,8	50,3	44,8
ženy	47,6	59,2	49,7	55,2
<i>podle věku</i>				
18-24	25,3	13,9	5,0	8,5
25-34	22,9	29,9	18,4	32,3
35-44	22,7	26,3	19,5	24,0
45-54	18,1	18,4	18,2	14,6
55-64	9,8	9,9	25,4	14,4
65-69	1,1	1,6	13,6	6,1
<i>podle vzdělání</i>				
základní	9,7	3,9	14,5	14,0
střední bez maturity	21,8	18,4	45,8	36,0
střední s maturitou	44,7	42,4	30,6	35,6
vyšší odborné a vysokoškolské	23,8	35,3	9,1	14,4
<i>podle ekonomického postavení</i>				
pracující	72,5	74,9	56,5	52,0
nezaměstnaný	3,0	6,2	5,2	15,9
student	19,9	9,0	0,4	0,4
důchodce	2,2	4,3	27,0	12,2
v invalidním důchodu	0,5	1,3	5,1	4,8
na rodičovské dovolené/ v domácnosti	2,0	4,4	5,9	14,6
<i>podle stupně urbanizace</i>				
hustě osídlená oblast	33,0	38,1	26,6	33,6
středně osídlená oblast	31,4	33,5	31,9	32,1
řídce osídlená oblast	35,6	28,3	41,5	34,3
<i>podle účasti</i>				
v informálním učení				
účastnil se	24,2	49,9	14,6	41,3
neúčastnil se	75,8	50,1	85,4	58,7

Pozn.: populace 18 – 69 let, sloupcová procenta. Mezi účastníky vzdělávání byly zařazeny osoby, které se účastnily alespoň jedné aktivity formálního nebo neformálního vzdělávání.

IV. III. Přístupy k formálnímu a neformálnímu vzdělávání (25 – 64 let)

%

	účastnil se vzdělávání		neúčastnil se vzdělávání	
	nechtěl se účastnit více	chtěl se účastnit více	nechtěl se účastnit	chtěl se účastnit
celkem	30,4	6,7	58,1	4,8
<i>podle pohlaví</i>				
muži	31,6	5,5	58,7	4,2
ženy	29,2	7,8	57,5	5,5
<i>podle věku</i>				
18-24	x	x	x	x
25-34	35,3	8,8	49,0	6,9
35-44	35,1	7,7	52,0	5,1
45-54	32,9	6,4	57,1	3,6
55-64	17,1	3,3	76,2	3,4
65-69	x	x	x	x
<i>podle vzdělání</i>				
základní	8,8	1,8	82,1	7,3
střední bez maturity	20,2	3,5	71,7	4,5
střední s maturitou	37,3	7,5	50,5	4,8
vyšší odborné a vysokoškolské	49,9	14,3	31,4	4,3
<i>podle ekonomického postavení</i>				
pracující	37,5	7,4	51,4	3,6
nezaměstnaný	17,6	7,7	58,8	15,9
student	78,9	19,3	1,8	0,0
důchodce	5,4	2,0	89,2	3,4
v invalidním důchodu	3,7	2,5	87,5	6,2
na rodičovské dovolené/ v domácnosti	13,1	5,9	68,2	12,8
<i>podle stupně urbanizace</i>				
hustě osídlená oblast	35,0	8,7	50,7	5,6
středně osídlená oblast	29,9	7,0	58,2	4,8
řídce osídlená oblast	27,1	4,8	63,8	4,3
<i>podle účasti</i>				
v informálním učení				
účastnil se	36,2	15,6	39,0	9,2
neúčastnil se	28,7	4,1	63,5	3,6

Pozn.: populace 25 – 64 let, řádková procenta. Mezi účastníky vzdělávání byly zařazeny osoby, které se účastnily alespoň jedné aktivity formálního nebo neformálního vzdělávání.

IV. IV. Přístupy k formálnímu a neformálnímu vzdělávání – struktura osob dle účasti (25 – 64 let)
%

	účastnil se vzdělávání		neúčastnil se vzdělávání	
	nechtěl se účastnit více	chtěl se účastnit více	nechtěl se účastnit	chtěl se účastnit
celkem	100	100	100	100
<i>podle pohlaví</i>				
muži	52,3	41,7	50,7	43,3
ženy	47,7	58,3	49,3	56,7
<i>podle věku</i>				
18-24	x	x	x	x
25-34	31,1	35,4	22,5	37,9
35-44	30,9	31,1	23,9	28,1
45-54	24,6	21,8	22,4	17,1
55-64	13,4	11,7	31,1	16,9
65-69	x	x	x	x
<i>podle vzdělání</i>				
základní	2,7	2,4	12,9	13,8
střední bez maturity	25,4	20,1	47,1	35,9
střední s maturitou	43,2	39,9	30,6	34,6
vyšší odborné a vysokoškolské	28,8	37,6	9,5	15,6
<i>podle ekonomického postavení</i>				
pracující	90,2	82,1	64,7	54,9
nezaměstnaný	2,9	5,8	5,1	16,4
student	1,8	2,1	0,0	0,0
důchodce	2,0	3,4	17,3	7,9
v invalidním důchodu na rodičovské dovolené/v domácnosti	0,5 2,5	1,5 5,2	6,0 6,9	5,1 15,6
<i>podle stupně urbanizace</i>				
hustě osídlená oblast	34,4	38,8	26,1	34,4
středně osídlená oblast	31,4	33,6	31,9	31,5
řídce osídlená oblast	34,2	27,5	42,0	34,1
<i>podle účasti</i>				
v informálním učení				
účastnil se	26,3	51,6	14,8	42,1
neúčastnil se	73,7	48,4	85,2	57,9

Pozn.: populace 25 – 64 let, sloupcová procenta. Mezi účastníky vzdělávání byly zařazeny osoby, které se účastnily alespoň jedné aktivity formálního nebo neformálního vzdělávání.

IV. V. Důvody ze kterých se účastníci vzdělávání nechtěli vzdělávat více

%

	celkem	muži	ženy	pracující
nesplňoval nezbytné (kvalifikační) předpoklady	1,0	1,5	0,5	1,1
vzdělávání bylo příliš nákladné	8,0	7,0	9,0	6,3
nedostatek podpory zaměstnavatele	2,7	2,9	2,5	3,5
nedostatek podpory veřejných institucí	0,0	0,0	0,0	0,0
nevyhovující čas konání výuky	16,5	16,9	16,0	17,3
nevyhovující lokalita výuky	3,9	3,4	4,4	4,1
nemá přístup k PC/internetu potřebným pro dálkové studium	0,3	0,5	0,2	0,4
rodinné povinnosti (nedostatek času)	16,4	11,1	22,2	19,3
zdravotní důvody, důvody spojené s věkem	2,4	2,3	2,5	2,2
jiné osobní důvody	20,1	21,1	18,9	20,5
nebyla k dispozici vhodná vzdělávací aktivita	10,1	10,9	9,2	10,6
nepotřebuje další vzdělávání	31,7	35,0	28,0	32,6

Pozn.: sloupcová procenta, 18 – 69 let, více možných odpovědí. Obsahuje respondenty ze skupiny „účastnil se vzdělávání, ale nechtěl se účastnit více“. Mezi účastníky vzdělávání byly zařazeny osoby, které se účastnily alespoň jedné aktivity formálního nebo neformálního vzdělávání.

IV. VI. Nejdůležitější důvod, ze kterého se účastníci vzdělávání nechtěli vzdělávat více

%

	celkem	muži	ženy	pracující
nesplňoval nezbytné (kvalifikační) předpoklady	0,4	0,7	0,2	0,6
vzdělávání bylo příliš nákladné	6,1	5,1	7,2	4,2
nedostatek podpory zaměstnavatele	1,5	1,8	1,1	1,9
nedostatek podpory veřejných institucí	0,0	0,0	0,0	0,0
nevyhovující čas konání výuky	14,3	15,1	13,4	14,4
nevyhovující lokalita výuky	1,4	1,1	1,8	1,3
nemá přístup k PC/internetu potřebným pro dálkové studium	0,1	0,1	0,1	0,1
rodinné povinnosti (nedostatek času)	14,8	9,0	21,1	16,8
zdravotní důvody, důvody spojené s věkem	2,2	2,1	2,3	2,0
jiné osobní důvody	17,4	18,7	16,1	16,7
nebyla k dispozici vhodná vzdělávací aktivita	8,9	9,9	7,9	9,4
nepotřebuje další vzdělávání	32,8	36,5	28,9	32,7

Pozn.: sloupcová procenta, 18 – 69 let. Obsahuje respondenty ze skupiny „účastnil se vzdělávání, ale nechtěl se účastnit více“. Mezi účastníky vzdělávání byly zařazeny osoby, které se účastnily alespoň jedné aktivity formálního nebo neformálního vzdělávání.

IV. VII. Důvody ze kterých se neúčastníci se vzdělávání nechtěli vzdělávat

	%			
	celkem	muži	ženy	pracující
nesplňoval nezbytné (kvalifikační) předpoklady	1,5	1,3	1,6	1,5
vzdělávání bylo příliš nákladné	4,6	4,2	4,9	4,6
nedostatek podpory zaměstnavatele	3,4	4,0	2,8	5,3
nedostatek podpory veřejných institucí	0,0	0,0	0,0	0,0
nevyhovující čas konání výuky	4,7	6,1	3,3	8,1
nevyhovující lokalita výuky	2,1	2,2	1,9	2,7
nemá přístup k PC/internetu potřebným pro dálkové studium	1,3	1,2	1,5	0,9
rodinné povinnosti (nedostatek času)	18,4	11,1	25,7	19,9
zdravotní důvody, důvody spojené s věkem	12,1	10,3	14,0	2,7
jiné osobní důvody	24,7	15,7	13,6	17,0
nebyla k dispozici vhodná vzdělávací aktivita	5,4	6,1	4,7	8,0
nepotřebuje další vzdělávání	48,6	52,9	44,3	46,1

Pozn.: sloupcová procenta, 18 – 69 let, více možných odpovědí. Obsahuje respondenty ze skupiny „neúčastnil se vzdělávání a nechtěl se účastnit“.

IV. VIII. Nejdůležitější důvod, ze kterého se neúčastníci se vzdělávání nechtěli vzdělávat

	%			
	celkem	muži	ženy	pracující
nesplňoval nezbytné (kvalifikační) předpoklady	0,9	0,7	1,0	0,8
vzdělávání bylo příliš nákladné	2,9	3,2	2,7	3,1
nedostatek podpory zaměstnavatele	1,6	2,0	1,3	2,6
nedostatek podpory veřejných institucí	0,0	0,0	0,0	0,0
nevyhovující čas konání výuky	3,3	4,5	2,1	5,7
nevyhovující lokalita výuky	0,6	0,5	0,6	0,8
nemá přístup k PC/internetu potřebným pro dálkové studium	0,2	0,2	0,2	0,1
rodinné povinnosti (nedostatek času)	17,1	9,2	25,0	18,3
zdravotní důvody, důvody spojené s věkem	10,7	9,3	12,1	2,1
jiné osobní důvody	11,2	12,3	10,0	14,1
nebyla k dispozici vhodná vzdělávací aktivita	4,0	5,0	3,1	6,3
nepotřebuje další vzdělávání	47,5	53,1	42,0	46,0

Pozn.: sloupcová procenta, 18 – 69 let. Obsahuje respondenty ze skupiny „neúčastnil se vzdělávání a nechtěl se účastnit“.

IV. IX. Obtíže, se kterými se setkali účastníci vzdělávání, kteří se chtěli vzdělávat více

%

	celkem	muži	ženy	pracující
nesplňoval nezbytné (kvalifikační) předpoklady	5,5	8,5	3,5	5,1
vzdělávání bylo příliš nákladné	24,9	17,8	29,9	22,9
nedostatek podpory zaměstnavatele	15,5	16,2	14,9	17,1
nedostatek podpory veřejných institucí	0,0	0,0	0,0	0,0
nevyhovující čas konání výuky	31,2	32,8	30,1	38,1
nevyhovující lokalita výuky	9,6	6,2	12,0	9,7
nemá přístup k PC/internetu potřebným pro dálkové studium	1,3	1,5	1,1	0,6
rodinné povinnosti (nedostatek času)	20,0	10,8	26,3	20,0
zdravotní důvody, důvody spojené s věkem	3,0	1,2	4,3	1,3
jiné osobní důvody	12,5	14,7	10,9	12,6
nebyla k dispozici vhodná vzdělávací aktivita	12,0	12,7	11,5	11,2

Pozn.: sloupcová procenta, 18 – 69 let, více možných odpovědí. Obsahuje respondenty ze skupiny „účastnil se vzdělávání a chtěl se účastnit více“. Mezi účastníky vzdělávání byly zařazeny osoby, které se účastnily alespoň jedné aktivity formálního nebo neformálního vzdělávání.

IV. X. Nejvýznamnější obtíž, se kterou se setkali účastníci vzdělávání, kteří se chtěli vzdělávat více

%

	celkem	muži	ženy	pracující
nesplňoval nezbytné (kvalifikační) předpoklady	3,8	6,4	2,1	3,2
vzdělávání bylo příliš nákladné	18,0	12,7	21,5	14,8
nedostatek podpory zaměstnavatele	8,9	10,5	7,9	9,5
nedostatek podpory veřejných institucí	0,0	0,0	0,0	0,0
nevyhovující čas konání výuky	25,8	31,4	22,1	31,3
nevyhovující lokalita výuky	4,4	3,6	4,8	4,1
nemá přístup k PC/internetu potřebným pro dálkové studium	0,4	0,5	0,3	0,5
rodinné povinnosti (nedostatek času)	16,9	8,6	22,4	16,5
zdravotní důvody, důvody spojené s věkem	1,8	0,9	2,4	0,5
jiné osobní důvody	9,8	13,6	7,3	9,2
nebyla k dispozici vhodná vzdělávací aktivita	10,3	11,8	9,4	10,4

Pozn.: sloupcová procenta, 18 – 69 let. Obsahuje respondenty ze skupiny „účastnil se vzdělávání a chtěl se účastnit více“. Mezi účastníky vzdělávání byly zařazeny osoby, které se účastnily alespoň jedné aktivity formálního nebo neformálního vzdělávání.

IV. XI. Obtíže se kterými se setkali neúčastníci se vzdělávání, kteří se chtěli vzdělávat

	%			
	celkem	muži	ženy	pracující
nesplňoval nezbytné (kvalifikační) předpoklady	9,8	13,7	6,7	7,6
vzdělávání bylo příliš nákladné	25,8	27,9	24,1	21,4
nedostatek podpory zaměstnavatele	11,4	15,1	8,3	13,9
nedostatek podpory státních institucí	0,0	0,0	0,0	0,0
nevyhovující čas konání výuky	17,7	21,0	15,0	28,7
nevyhovující lokalita výuky	11,5	11,2	11,8	8,0
nemá přístup k PC/internetu potřebným pro dálkové studium	2,8	2,0	3,6	1,7
rodinné povinnosti (nedostatek času)	33,2	12,7	49,8	30,7
zdravotní důvody, důvody spojené s věkem	10,5	11,2	9,8	3,4
jiné osobní důvody	11,8	10,7	12,6	11,3
nebyla k dispozici vhodná vzdělávací aktivita	12,0	15,1	9,5	12,2

Pozn.: sloupcová procenta, 18 – 69 let, více možných odpovědí. Obsahuje respondenty ze skupiny „neúčastnil se vzdělávání, ale chtěl se účastnit“.

IV. XII. Nejvýznamnější obtíž, se kterou se setkali neúčastníci se vzdělávání, kteří se chtěli vzdělávat

	%			
	celkem	muži	ženy	pracující
nesplňoval nezbytné (kvalifikační) předpoklady	5,5	7,9	3,6	4,4
vzdělávání bylo příliš nákladné	15,7	17,4	14,4	13,7
nedostatek podpory zaměstnavatele	6,4	9,5	4,0	7,5
nedostatek podpory státních institucí	0,0	0,0	0,0	0,0
nevyhovující čas konání výuky	13,6	17,9	10,4	24,7
nevyhovující lokalita výuky	4,5	5,3	4,0	2,6
nemá přístup k PC/internetu potřebným pro dálkové studium	0,2	0,0	0,4	0,4
rodinné povinnosti (nedostatek času)	28,4	10,0	42,4	25,1
zdravotní důvody, důvody spojené s věkem	8,4	10,0	7,2	2,6
jiné osobní důvody	7,7	8,4	7,2	8,4
nebyla k dispozici vhodná vzdělávací aktivita	9,5	13,7	6,4	10,6

Pozn.: sloupcová procenta, 18 – 69 let. Obsahuje respondenty ze skupiny „neúčastnil se vzdělávání, ale chtěl se účastnit“.

5. Informální učení

Informální učení lze definovat jako záměrnou činnost směřující k získávání poznatků a zlepšování vlastních dovedností institucionálně neorganizovanou a zpravidla nesystematickou cestou. Zahnuje učení v průběhu každodenních aktivit, např. v prostředí rodiny, ve volném čase či v zaměstnání. Nejedná se ovšem o pasivní učení prostřednictvím přijímání informací (např. při běžné každodenní četbě novin), ale o aktivní, záměrnou a cílevědomou činnost, orientovanou na osvojování nových poznatků (např. studium manuálu k novému počítačovému programu, osvojování si cizí řeči s pomocí učebnice pro samouky apod.).

Významnou součástí informálního učení je sebevzdělávání, charakterizované mimo jiné skutečností, že učící se nemá možnost objektivního ověření získaných znalostí či dovedností (na rozdíl od formálního či neformálního vzdělávání, které obvykle probíhá pod dohledem či za konzultace vzdělávací autority). Do informálního učení se nepočítají studijní aktivity, probíhající v rámci formálního a neformálního vzdělávání (např. samostatná domácí příprava na zkoušku ve škole). Pro měření intenzity zapojení do informálního učení byla jedincům v rámci šetření AES položena následující otázka: „*Nepočítáme-li aktivity, o kterých jsme se již bavili⁷¹, snažil jste se **sám promyšleně a záměrně naučit něco, co by vedlo ke zlepšení vašich dovedností či znalostí (buď v práci či během volného času)?**“ Pokud respondenti na tuto otázku odpověděli kladně, byly jim následně položeny doplňující dotazy, zjišťující počet takovýchto aktivit, jejich podobu (obor), důvod vykonávání a zdroj informací. V rámci šetření AES byly takto u jedné osoby podrobněji zjišťovány maximálně dvě poslední aktivity informálního učení.*

5.1. Účast v informálním učení

Tabulka 5.1 zachycuje účast v informálním učení členěnou dle základních sociodemografických charakteristik jedinců. Na základě výsledků šetření AES je možné shrnout, že prostřednictvím některé z forem informálního učení se v posledních 12 měsících před dotazováním sebevzdělávala přibližně jedna pětina (**21,2%**) osob ve věku 18 - 69 let. Pouze 4,4% z této populace se za posledních 12 měsíců účastnila více než jedné aktivity samostatného učení.

Na rozdíl od neformálního vzdělávání, u kterého převažují pracovní důvody k účasti, je informální učení zaměřeno spíše na mimopracovní sféru⁷². Pouze asi čtvrtina (26,4%) ze všech informálně se učících, což představuje 5,6% ze sledované populace, se takto vzdělávala převážně z pracovních důvodů. Do informálního učení, jehož předmětem bylo mimopracovní vzdělávání, se zapojilo 16,2% osob ze sledované populace.

⁷¹ Aktivity absolvované v rámci formálního a neformálního vzdělávání.

⁷² Aktivitami informálního učení vykonávanými z pracovních důvodů jsou označeny činnosti směřující k získávání znalostí a osvojování dovedností využitelných především v zaměstnání při plnění pracovních úkolů. Informální vzdělávací aktivity vykonávané ze soukromých důvodů směřují naopak k osvojování znalostí a dovedností využitelných především při mimopracovních (zájmových či volnočasových) aktivitách.

Tabulka 5.1. Účast v informálním učení celkem a dle počtu aktivit

%

	účast celkem	v tom		neúčastnil se
		jedna aktivita	dvě či více aktivit	
celkem	21,2	16,8	4,4	78,8
<i>podle pohlaví</i>				
muži	21,6	16,9	4,7	78,4
ženy	20,7	16,7	4,0	79,3
<i>podle věku</i>				
18-24	17,2	13,7	3,5	82,8
25-34	24,9	19,7	5,2	75,0
35-44	21,3	17,5	3,8	78,6
45-54	21,6	17,3	4,3	78,3
55-64	20,1	15,3	4,8	79,9
65-69	18,4	14,7	3,7	81,6
<i>podle vzdělání</i>				
základní	10,8	9,1	1,7	89,3
střední bez maturity	15,7	13,2	2,5	84,3
střední s maturitou	24,2	19,0	5,2	75,8
vyšší odborné a vysokoškolské	34,8	26,2	8,6	65,2
<i>podle ekonomického postavení</i>				
pracující	23,0	18,2	4,8	77,0
nezaměstnaný	19,0	14,5	4,5	81,0
student	19,7	15,8	3,9	80,3
důchodce	17,7	14,4	3,3	82,3
v invalidním důchodu	14,0	11,3	2,7	86,0
na rodičovské dovolené/ v domácnosti	18,8	14,6	4,2	81,2
<i>podle stupně urbanizace</i>				
hustě osídlená oblast	28,7	22,1	6,6	71,3
středně osídlená oblast	18,7	14,9	3,8	81,4
řídce osídlená oblast	17,4	14,3	3,1	82,5
<i>podle účasti ve vzdělávání</i>				
formálním	22,2	18,0	4,2	77,9
neformálním	30,2	22,9	7,3	69,8

Pozn.: 18 – 69 let, řádková procenta

Každý člověk se ve sledovaném období mohl prostřednictvím informálního učení zaměřit na několik oblastí. V případě, že jedna osoba absolvovala jak pracovní, tak soukromě motivované aktivity informálního učení, byla z hlediska účasti zahrnuta jak mezi informálně se učící z pracovních důvodů, tak mezi ty, kteří byli ke studiu motivováni spíše mimopracovními důvody. Osoby, které se účastnily více informálních aktivit z různých (pracovních i mimopracovních) důvodů, však představují pouze přibližně 0,6% ze sledované populace osob ve věku 18 – 69 let a 2,9% ze všech informálně se učících osob.

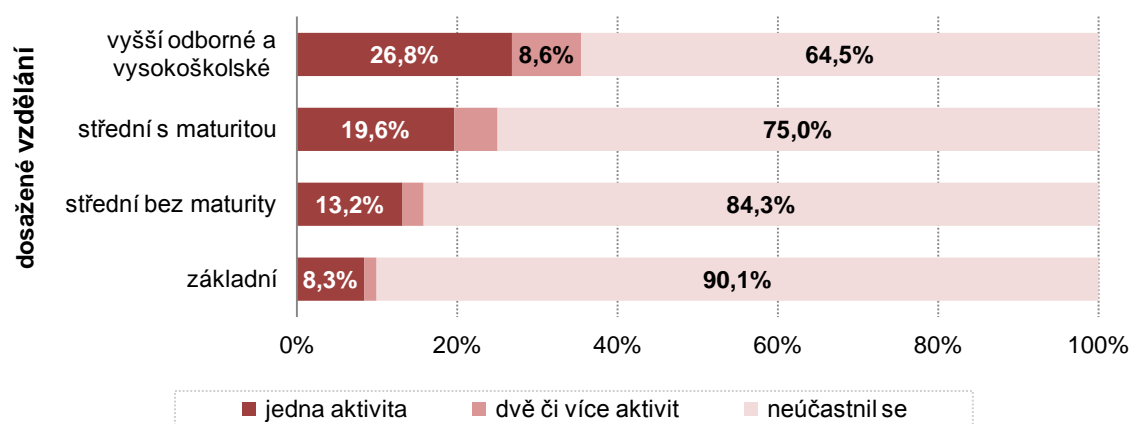
Samostatnému vzdělávání se nejčastěji věnují lidé ve věkové kategorii 25 – 34 let, z osob v tomto věku se informálnímu učení věnovala až čtvrtina (24,9%), nicméně účast se drží vysoká i v pozdějším věku a na rozdíl od neformálního vzdělávání příliš neklesá ani v krajních věkových kategoriích. V těchto kategoriích, tj. mezi osobami ve věku 18 – 24 let a 65 – 69 let, je však naprostá většina informálního učení orientována mimopracovně.

Podíl osob vzdělávajících se informálně **pro práci** je nejvyšší ve věkové kategorii 25 – 34 let. Z pracovních důvodů se v tomto věku informálně učí 8,1% osob, 17,7% osob této věkové kategorii se pak informálnímu učení věnuje ze soukromých důvodů. Vyšší účast v pracovně orientovaném informálním učení se drží i mezi 35 a 54 rokem (7,1%), v kategorii 55 – 64 let pak klesá na 4,5 procentních bodů.

Účast mužů a žen je vyrovnaná jak z hlediska celkové účasti v informálním učení, tak z hlediska motivace k němu (pracovní/mimopracovní učení), i když muži z vyšších vzdělanostních skupin (vyšší odborné a vysokoškolské vzdělání) se o něco častěji než stejně vzdělané ženy účastní pracovně orientovaného informálního učení.

Jak je zřejmé z tabulky 5.1, výrazný rozdíl v účasti existuje mezi jednotlivými kvalifikačními skupinami. Zatímco z vysokoškoláků se samostatnému vzdělávání věnoval v posledním roce nejméně každý třetí, s klesajícím dosaženým vzděláním klesá i účast v informálním učení.

Graf 5.1. Účast v informálním učení dle nejvyššího dosaženého vzdělání a počtu aktivit

Pozn.: 25 - 69 let

Zaměříme-li se pouze na osoby, které již s největší pravděpodobností ukončily proces svého prvotního vzdělávání, tj. osoby starší 25 let (graf 5.1), vliv nejvyššího dosaženého vzdělání dále posílí.

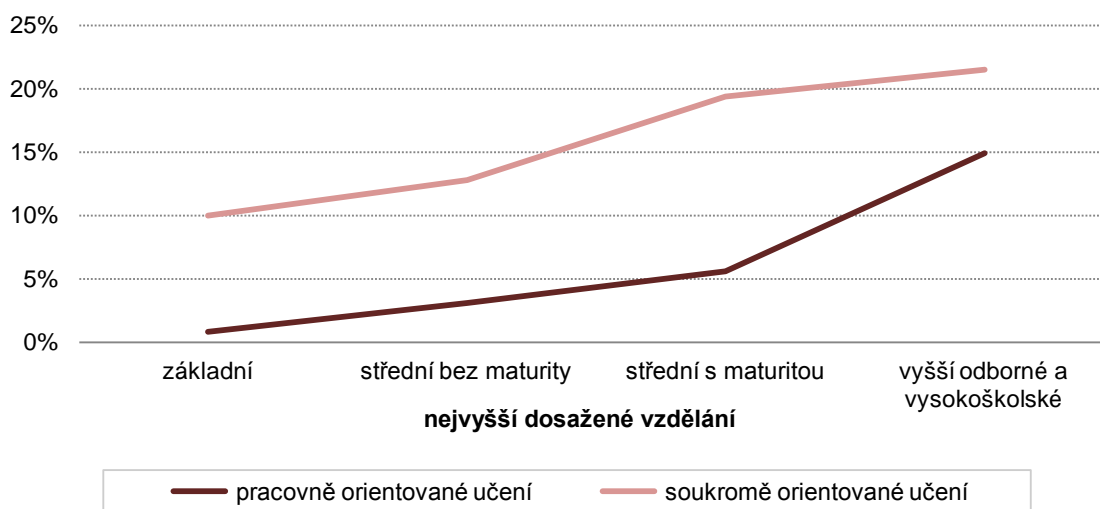
Mimo celkové účasti v informálním učení roste spolu s nejvyšším dosaženým vzděláním i počet aktivit, do kterých se jedinec v posledním roce zapojil. Zatímco vysokoškoláků, kteří se účastnili jedné aktivity informálního učení, je 3,2krát více než osob se základním vzděláním, 2krát více než vyučených a 1,4krát více než osob s maturitou s jednou aktivitou, u osob, které se sebevzdělávaly intenzivněji (tj. za posledních 12 měsíců absolvovaly nejméně dvě aktivity informálního učení) jsou rozdíly ještě zřetelnější. Vysokoškoláci s vyšší mírou zapojení mají až 5,4krát vyšší účast než se stejnou intenzitou se účastnící osoby se základním vzděláním, 3,3krát vyšší zapojení než vyučení a 1,6krát vyšší účast

než osoby se středoškolským vzděláním s maturitou. Rozdíly mezi muži a ženami se zde téměř neprojevují, s menší výjimkou vysokoškolsky vzdělaných mužů, jejichž účast v informálním učení je přibližně o 6% vyšší než účast vysokoškolsky vzdělaných žen.

Srovnání vzdělanostních skupin dle motivace k informálnímu učení dále ukazuje, že osoby se základním vzděláním se tohoto typu učení účastní téměř výhradně ze soukromých důvodů. Obdobně u osob se středoškolským vzděláním bez maturity jasně převažuje účast ze soukromých důvodů (12,8%) oproti studiu pro pracovní účely (3,1%). Zapojení středoškoláků s maturitou do studia pro pracovní účely je sice téměř dvojnásobné (5,6%) než zapojení osob se středoškolským vzděláním bez maturity, nicméně oproti účasti vysokoškolských osob v pracovně orientovaných aktivitách informálního učení (14,9%) zůstává nízké.

Z grafu 5.2 je patrné, že zatímco v případě soukromě orientovaného samostudia je mezi vyučenými a středoškoláky s maturitou jasně patrný nárůst účasti (z 12,8% na téměř 20%), u pracovně orientovaného učení je nárůst mezi těmito vzdělanostními kategoriemi velmi pozvolný a účast téměř trojnásobně stoupá až v případě vysokoškolsky vzdělaných osob.

Graf 5.2. Účast v informálním učení dle nejvyššího dosaženého vzdělání a motivace

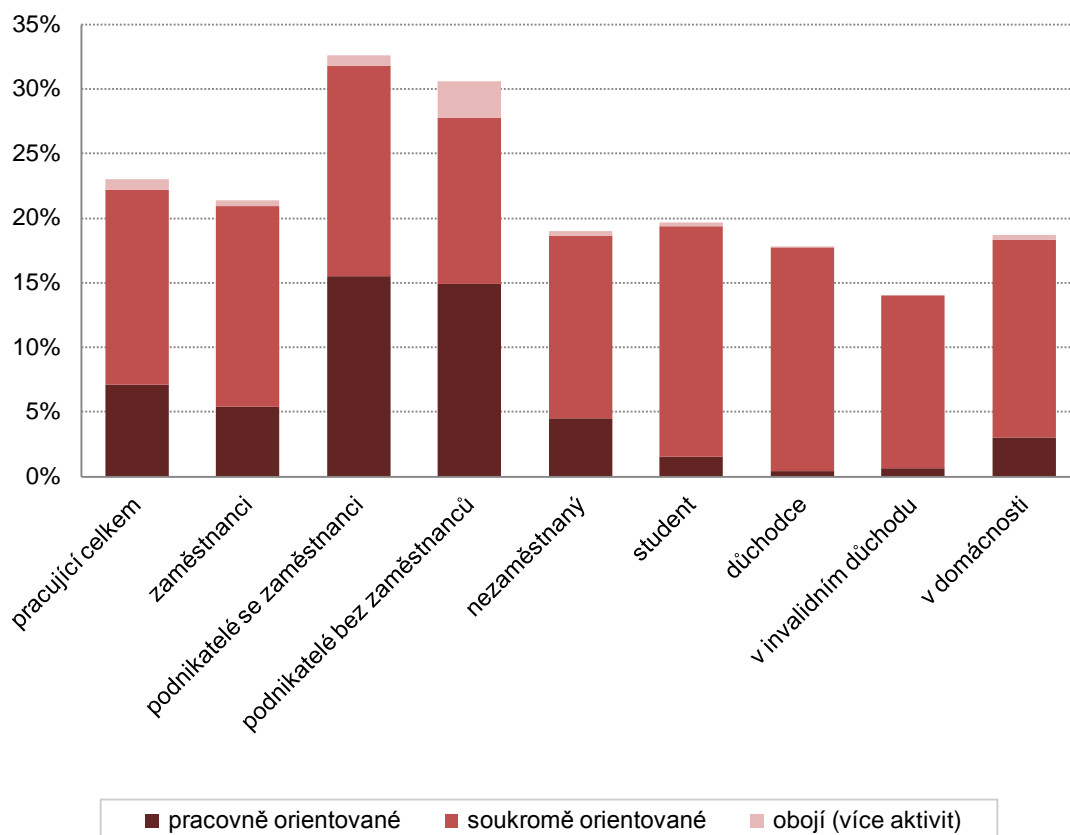
Pozn.: 18 – 69 let

Rozdíly mezi muži a ženami v účasti v informálním učení nejsou nijak výrazné ani v případě srovnání respondentů podle obvyklého ekonomického postavení. Nejvyšší účast mají pracující (23%), následováni studujícími muži (20,4%, studující ženy 19,2%) a nezaměstnanými ženami (20%, nezaměstnaní muži 17,9%). Oproti jiným typům vzdělávání se informálního učení poměrně často účastní též osoby ve starobním (16,7% mužů, 18,4% žen) a invalidním důchodu (15,3% mužů, 12,5% žen)⁷³.

⁷³ Srovnávána je procentuální účast osob z jednotlivých skupin v informálním učení, nikoli jejich zastoupení na celku informálně se učících.

Podrobnější přehled s celkovou účastí jednotlivých skupin respondentů dle obvyklého ekonomického postavení, jako i důvody, ze kterých se respondenti do informálního učení zapojovali, nabízí graf 5.3.

Graf 5.3. Účast v informálním učení dle motivace k učení a ekonomického postavení

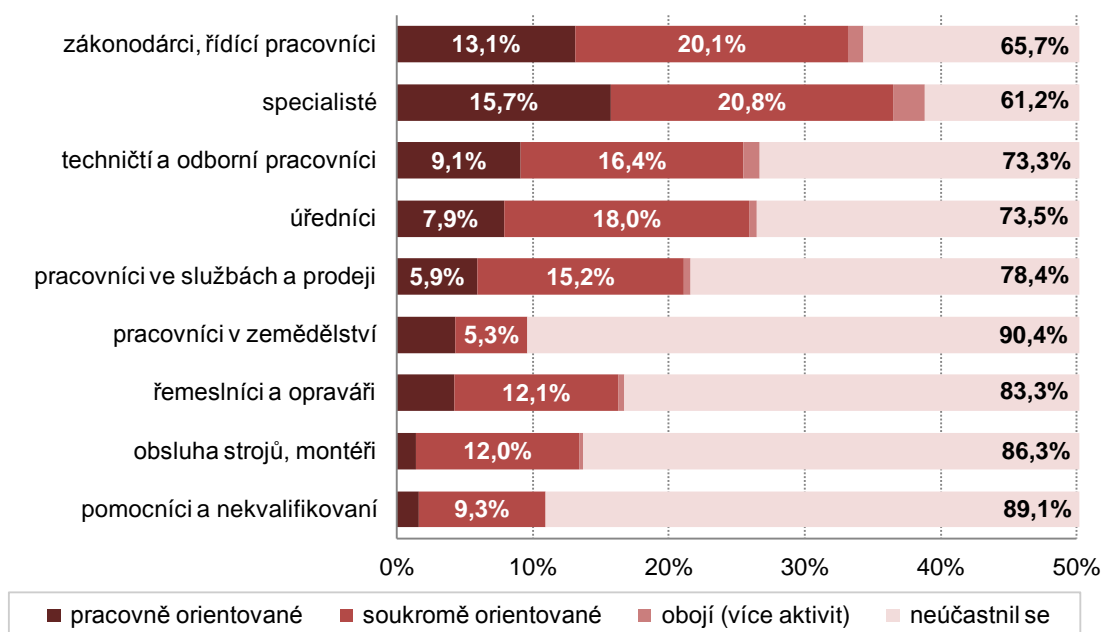

Pozn.: 18 – 69 let

Celkově nejvyšší účast v informálním učení vykazují podnikatelé-zaměstnavatelé, následování podnikateli bez zaměstnanců. Obě tyto skupiny se zároveň vyznačují vysokým podílem osob, které znalosti nabyté sebezvděláváním chtějí uplatnit především v pracovním prostředí. V ostatních skupinách poté převažuje účast v soukromě orientovaném informálním učení.

Mezi pracujícími účast v informálním učení jednotlivých tříd zaměstnání do značné míry koresponduje s požadavky na dosažené vzdělání v daných třídách. V rozdělení dle druhu vykonávané práce a úrovně dovedností mají nejvyšší účast vysoce kvalifikovaní nemanuální pracovníci, zejména specialisté a zákonodárci a řídící pracovníci. Ti zároveň vykazují nejvyšší míru účasti v informálním učení z pracovních důvodů. Mezi technickými pracovníky, odbornými pracovníky a úředníky se sebezvdělává přibližně každý čtvrtý (26,5%), mezi pracovníky ve službách v prodeji pak přibližně každý pátý (21,7%). Spolu s klesající celkovou účastí v informálním učení se snižuje též účast v pracovně orientovaném informálním učení. Mezi osobami z méně kvalifikovaných (obsluha strojů, montéři) a nekvalifikovaných manuálních profesí je pak účast v profesně orientovaném informálním učení téměř zanedbatelná.

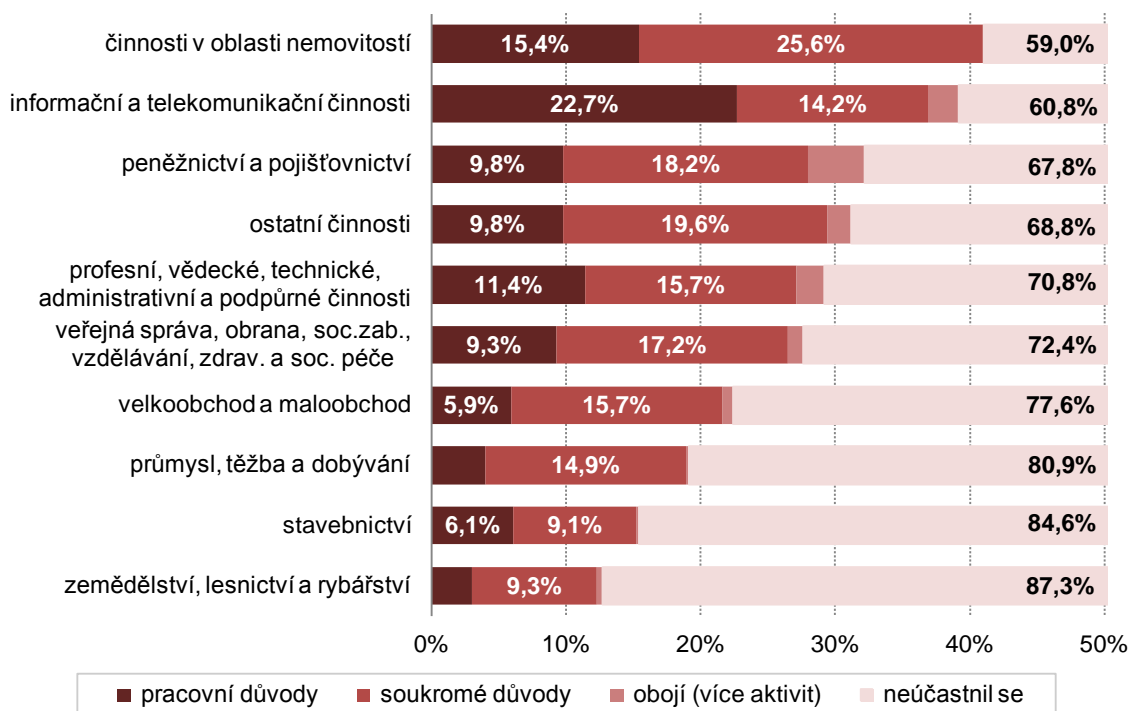
Graf 5.4. Účast pracujících v informálním učení dle motivace a hlavní třídy zaměstnání

Pozn.: pracujících 18 – 69 let

Z hlediska odvětví zaměstnání vykazují nejvyšší účast v informálním učení osoby pracující v sektoru služeb. V oboru informačních a telekomunikačních činností se dokonce většina z informálně se učících vzdělávala z pracovních spíše než soukromých důvodů.

Graf 5.5. Účast pracujících v informálním učení dle motivace a odvětví zaměstnání

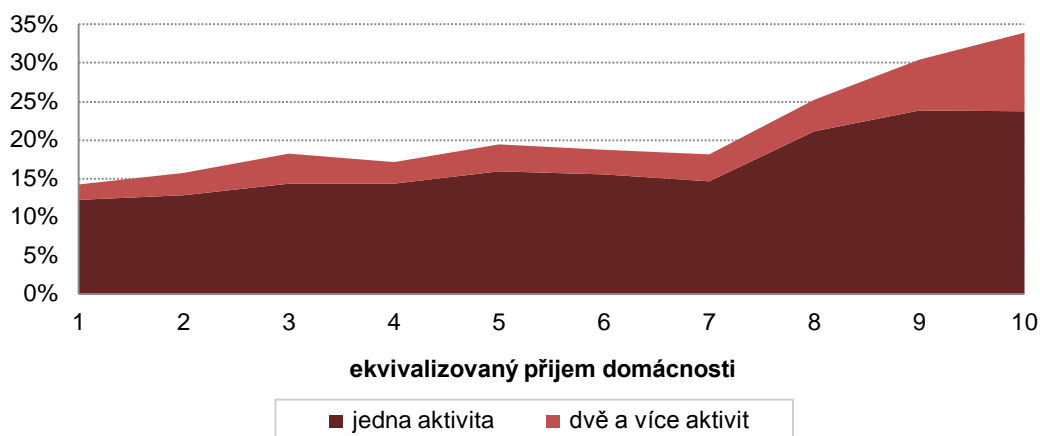

Pozn.: pracujících 18 – 69 let. Upozornění na nízký počet pozorování v kategorii činnosti v oblasti nemovitostí.

Vysoký podíl studujících motivovaných pracovními důvody je též v oboru činnosti v oblasti nemovitostí, v peněžnictví a v pojišťovnictví, v profesních, vědeckých a technických činnostech a ve vzdělávání, zdravotní a sociální péči.

Zatímco účast v informálním učení je poměrně konstantní v prvních 7 příjmových skupinách, poměrně výrazně roste v třech nejvyšších příjmových kategoriích a to ve všech kategoriích nejvyššího dosaženého vzdělání. Tento trend přitom platí jak pro účast v informálním učení pro pracovní, tak pro soukromé účely.

Graf 5.6. Účast v informálním učení dle počtu aktivit a příjmu domácnosti

Pozn.: 18 – 69 let

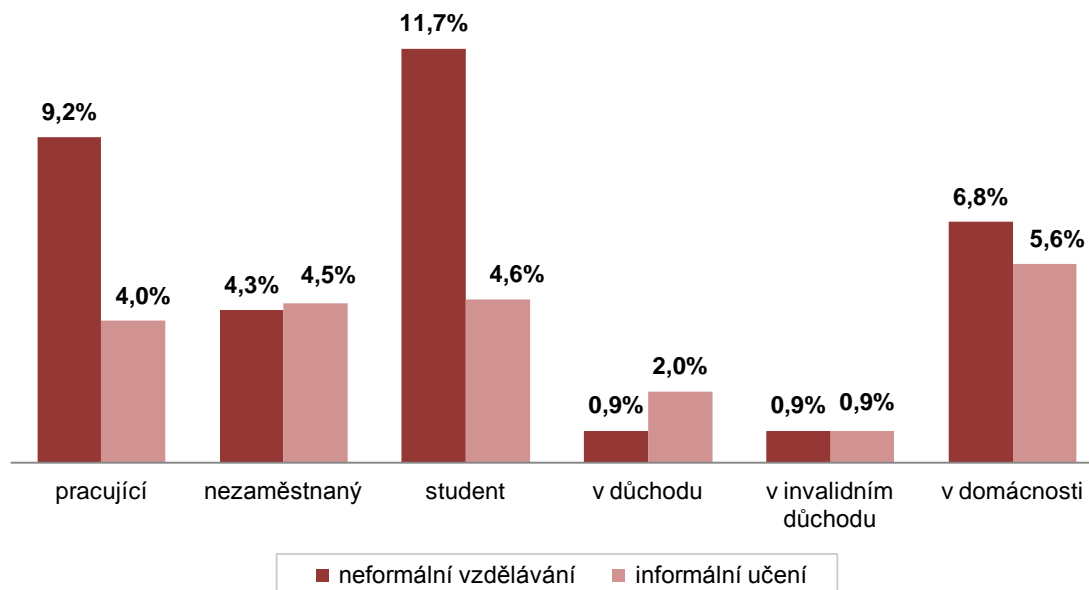
5.2. Obory informálního učení

Obdobně jako v případě neformálního vzdělávání, patří mezi nejčastěji vykonávané aktivity v rámci informálního učení studium cizích jazyků. Cizí jazyky tvořily až 15% objemu informálního učení a touto cestou se v nich zdokonalovala přibližně 4% sledované populace osob ve věku 18 – 69 let. V cizích jazycích se samostudiem snažilo zlepšit 5,6% osob v domácnosti/na mateřské dovolené, 4,5% nezaměstnaných, 4% pracujících, 4,6% studentů a 2% důchodců. Jak je patrné z grafu 5.8, dle odpovědí respondentů bylo studium cizích jazyků v rámci informálního učení z více než 4/5 orientováno mimopracovně.

Srovnáme-li účast ve studiu cizích jazyků v rámci neformálního vzdělávání a informálního učení můžeme říci, že zatímco účast v rámci samostudia je, stejně jako v případě informálního učení jako celku, nižší než je tomu v případě neformálního vzdělávání, učení se jazykům v rámci informálního učení vykazuje stabilnější účast napříč sociodemografickými kategoriemi. Zatímco účast v jazykovém neformálním vzdělávání je silně podmíněna obvyklým ekonomickým postavením (nejvyšší účast mají studenti, následováni pracujícími), v informálním učení je účast pracujících, studentů, nezaměstnaných a osob v domácnosti téměř shodná. Stejně tak v případě rostoucího věku a klesajícího nejvyššího dosaženého vzdělání není pokles v účasti v informálním učení jazyků

tak strmý, jako je tomu v případě neformálního vzdělávání. Tento rozdíl v účasti v rámci neformálního vzdělávání a informálního učení se však u pracujících snižuje, omezíme-li účast v neformálním jazykovém vzdělávání pouze na aktivity, které si respondent financoval sám. V takovém případě, kdy mimo nabídky jazykového vzdělávání ze strany zaměstnavatele hrají roli též vzdělanostní aspirace a iniciativa, se rozdíl v zapojení do jazykového neformálního vzdělávání a informálního učení dále snižuje.

Graf 5.7. Účast ve studiu cizích jazyků dle typu vzdělávání

Pozn.: 18 – 69 let

Jen minimum osob (přibližně 0,4% z celku) se přitom účastnilo jazykového vzdělávání jak v rámci neformálního vzdělávání, tak v rámci informálního učení.

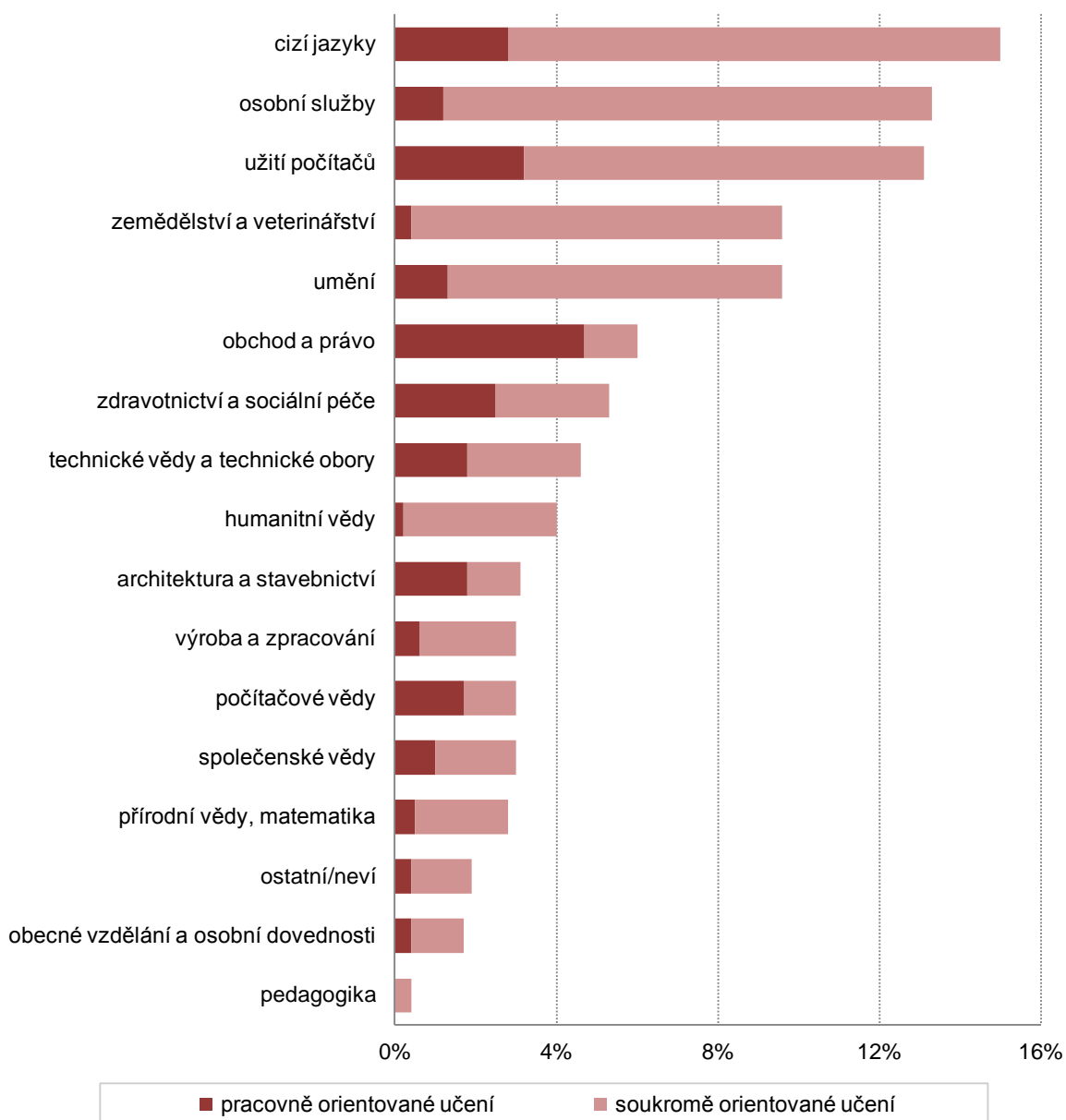
Dalším oblíbeným předmětem studia v rámci informálního učení jsou aktivity řazené do kategorie osobní služby. Za ne příliš vypovídajícím názvem se skrývají nejčastěji typicky zájmové a volnočasové aktivity – vzdělávání a zdokonalování se v nejrůznějších sportech, vaření, cestování, vizážistických službách (kadeřnictví, kosmetika) apod. Do stejné oblasti nejtypičtějších volnočasových aktivit bychom mohli zařadit též kategorii výroba a zpracování, která skrývá především záměrné zdokonalování se v ručních a domácích pracích (pletení, paličkování, pečení, šití, výroba sýrů) a kutilství (práce se dřevem, modelářství).

Třetí oblastí, o kterou byl v rámci informálního učení největší zájem, je zdokonalování se ve využití počítačů. Sem spadá především učení se základní uživatelské znalosti práce s počítačem, internetem a běžně užívanými počítačovými programy⁷⁴. Takovému sebevzdělávání se v posledních 12 měsících věnovala téměř 4% osob ze sledované populace, přičemž z necelých dvou třetin (61%) převažovali

⁷⁴ Pokročilé užívání počítače, vysoce specializovaných počítačových programů a zejm. programování spadá do kategorie počítačové vědy.

v této oblasti vzdělávání muži. Zdokonalit se samostudiem v práci s počítačem se snažilo 3,9% pracujících, 4,7% nezaměstnaných, 4,9% studentů a přibližně 3,2% důchodců. Většina aktivit byla dle tvrzení respondentů vykonávána převážně ze soukromých důvodů, nicméně stejně jako v případě jazykového studia a znalosti cizích jazyků, představují počítačové znalosti vědomostní kapitál, který je žádaný a dobře uplatnitelný jak v soukromé, tak v pracovní sféře.

Graf 5.8. Obory informálního učení celkem a dle motivace

Pozn.: z aktivit informálního učení, 18 – 69 let

Mezi nejčastější pracovně orientované oblasti učení patří, mimo cizích jazyků a užití počítačů, studium v oblasti obchodu a práva (jako příklad obvyklých aktivit je možné uvést účetnictví, management, prodejní dovednosti, personalistiku, legislativní změny), zdravotnictví a sociální péče (odborné lékařství, zdravotvěda), technické vědy a technické obory (automobilismus, motorismus, sváření),

architektura a stavebnictví (stavební technologie, rekonstrukce, architektura), a počítačové vědy (programování, programovací jazyky, konstrukce počítačů a sítí).

V souladu s výše uvedenými účastmi jednotlivých vzdělanostních skupin byla největší část pracovně orientovaných aktivit vykonávána vysokoškoláky (43% všech pracovně orientovaných aktivit informálního učení), následovaly středoškolsky vzdělané osoby s maturitou (36% pracovně orientovaných aktivit) a osoby se středním vzděláním bez maturity (20% pracovně orientovaných aktivit). Podíl osob se základním vzděláním na pracovně orientovaných aktivitách informálního učení byl minimální.

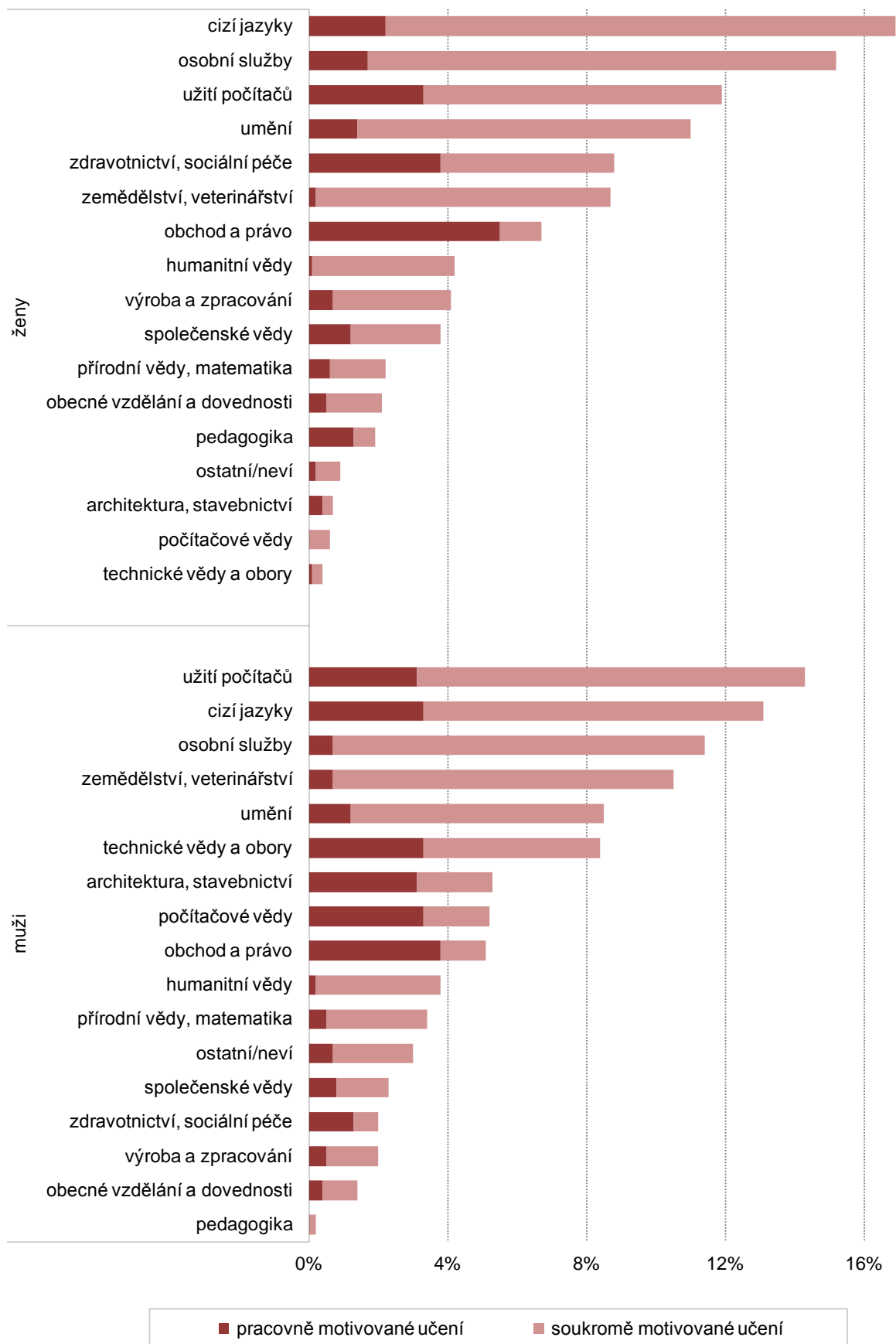
Poměrně významné rozdíly existují v oborech, kterým se v rámci informálního učení věnují muži a kterým ženy. Muži se v rámci informálního učení nejčastěji vzdělávali v užití počítačů, následovaly cizí jazyky a osobní služby (zde zejména sporty). Více jak každá desátá aktivita mužů se týkala oboru zemědělství a veterinářství. Naprostá většina aktivit v této oblasti byla soukromě motivovaná, nejčastěji se jedná o vzdělávání v oblastech chovatelství, pěstitelství (zahrádkářství) či myslivosti (rybářství).

Významným rozdílem při srovnání podoby informálního učení mužů a žen je též zapojení do aktivit z oblasti technických věd a technických oborů, které u mužů tvoří až 8% všech aktivit informálního učení, ale u žen se objevuje pouze výjimečně. V rámci pracovně orientovaného informálního učení jsou sem řazeny zejména aktivity týkající se strojírenství a elektrotechniky, v rámci soukromě orientovaných aktivit se často jedná o různé aspekty motorismu (od oprav vozidel přes studium historického vývoje k jejich sběratelství), či např. radioamatérství.

Dalším oborem, který se v rámci informálního učení vyskytuje u mužů, ale pouze minimálně u žen, je architektura a stavebnictví. Zde převažují zejména pracovně orientované aktivity odborníků z oblasti stavebnictví (nové materiály, nové technologie, postupy při montáži), u soukromě orientovaných aktivit se nejčastěji jedná o získávání znalostí a dovedností potřebných pro opravy domu svépomocí.

U žen zabírají největší podíl z celku aktivit informálního učení cizí jazyky, následované osobními službami a užitím počítačů. O něco vyšší podíl oproti informálnímu učení mužů zabírá i studium v oblasti umění (hudební nástroje, výtvarné činnosti apod.) a obchodu a práva (účetnictví, právní normy). Téměř z 9% je zastoupena též oblast zdravotnictví a sociální péče. V rámci pracovně orientovaného informálního učení se zde jedná zejména o odborné vzdělávání lékařů, zdravotních sester a pečovatelů, u soukromě orientovaného učení nalézáme především vzdělávání se v oblasti zdravého životního stylu a péče o blízké osoby.

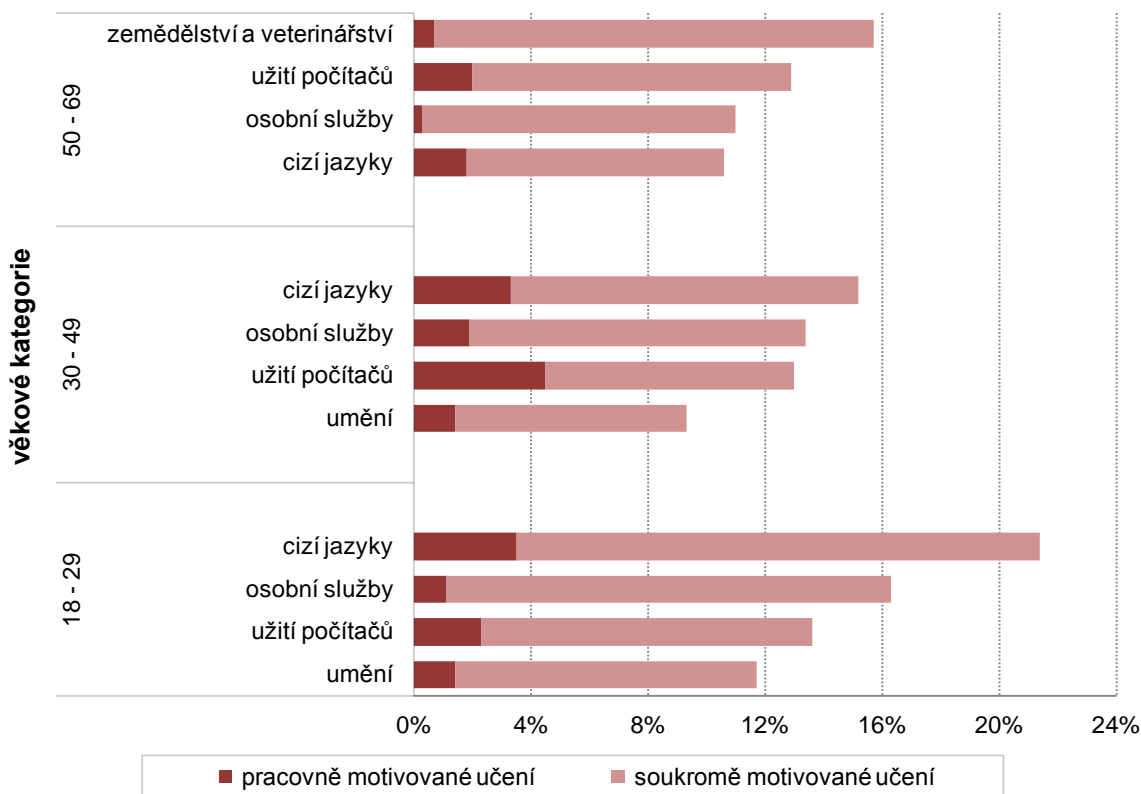
Graf 5.9. Obory informálního učení dle pohlaví a motivace

Pozn.: z celku aktivit informálního učení mužů a žen, 18 – 69 let

Rozdíly v obsahu a podobě informálního učení logicky nalézáme též v závislosti na věku respondenta. Graf 5.10 shmuje podíly prvních čtyř nejčastějších oborů aktivit v daných věkových skupinách. Ukazuje jak poměr pracovně a soukromě orientovaných aktivit, tak podíl aktivit z daných oborů na celku aktivit informálního učení daných věkových skupin.

Graf 5.10. Nejčastější obory informálního učení dle věku a motivace

Pozn.: z aktivit informálního učení, 18 – 69 let

V nejmladší věkové kategorii (18 – 29 let) jsou nejčastěji studovaným oborem cizí jazyky, které tvoří více jak pětinu celkového objemu informálního učení. Stejně jako v případě celku následují i zde osobní služby a užití počítačů, na dalším místě se drží umění. Tyto čtyři oblasti v dané věkové skupině vyčerpávají téměř dvě třetiny všech aktivit informálního učení.

Ve věkové skupině 30 – 49 let je pořadí oborů samostudia shodné, nicméně dohromady tvoří tyto obory jen asi polovinu všech aktivit informálního učení, což naznačuje vyšší rozmanitost zájmů v oblasti informálního učení této věkové kategorie. Vyšší zastoupení zde dále mají též aktivity z oboru zemědělství a veterinářství a obchodu a práva a zdravotnictví a sociální péče.

V kategorii osob mezi 50 – 69 lety pak na prvním místě s 16 % zastoupením nalézáme aktivity z oblasti zemědělství a veterinářství. Následuje užití počítačů, osobní služby a cizí jazyky. Vyšší zastoupení mají též aktivity informálního učení z oblastí umění, humanitních věd a zdravotní a sociální péče.

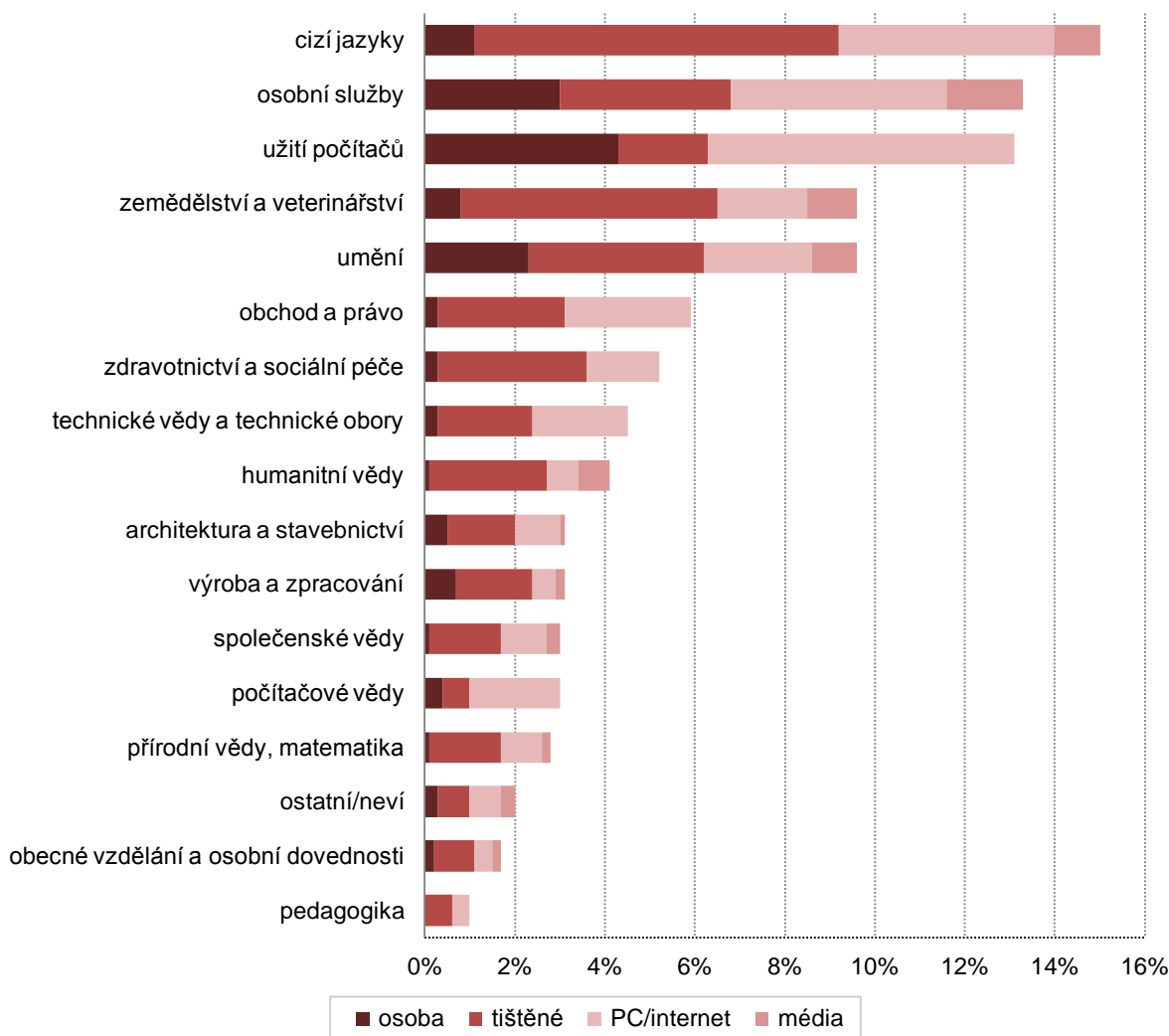
5.3. Zdroje informálního učení

V rámci části šetření týkající se informálního učení byly dále zjišťovány informace o zdrojích, které lidé při svém (samo)studiu využívají. Účastníkům šetření, kteří potvrdili účast v informálním učení, byla položena otázka: „*Jaký byl hlavní zdroj informací u vaší (před)poslední aktivity samostatného učení?*“ s následujícími variantami odpovědí⁷⁵:

- a) rodinní příslušníci, přátelé, kolegové (*osoba*)
- b) tištěné materiály (knihy, odborné časopisy atd.) (*tištěné*)
- c) počítač (online nebo offline) (*PC/internet*)
- d) televize, rozhlas, video, CD (*média*)

Zdroje informací, které byly využívány u jednotlivých oborů informálního učení a podíl aktivit z těchto oborů na celku aktivit informálního učení zobrazuje graf 5.11.

Graf 5.11. Zdroje informálního učení dle oboru studia

Pozn.: z aktivit informálního učení, 18 – 69 let

⁷⁵ termín v závorce označuje stručný název kategorie, používaný v tabulkách a grafech

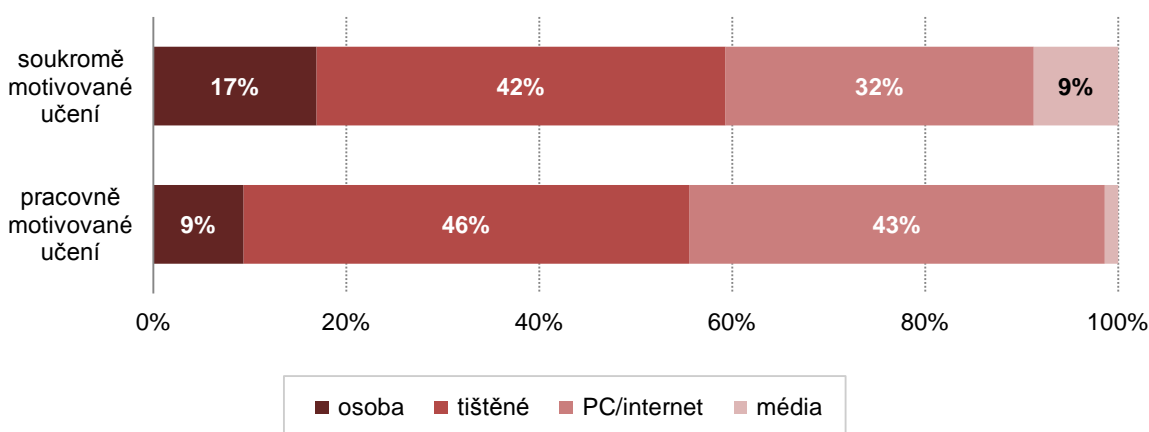
Nejčastějším zdrojem samostatného učení jsou tištěné materiály, ze kterých byly čerpány informace pro 43,4% všech aktivit informálního učení. V pořadí druhým nejčastěji využívaným zdrojem je s 34,8% počítač, případně internet. V 15% se lidé učí od někoho jiného⁷⁶, zbývající audiovizuální média (televize, rozhlas, CD) byla zdrojem 6,9% aktivit informálního učení.

V případě nejčastějšího oboru informálního učení – cizích jazyků, jsou preferovaným zdrojem učení tištěné materiály, tj. nejčastěji jazykové učebnice. Ty byly zdrojem více než poloviny všeho jazykového samostudia. Počítač a/či internet byl zdrojem přibližně jedné třetiny všech jazykových aktivit informálního učení.

Co se týče užití počítačů, od zkušenějších jednotlivců se učily častěji ženy (jiná osoba byla zdrojem téměř poloviny všech aktivit žen souvisejících s osvojením znalostí užívání počítače) a osoby starší 45 let. U mladších osob (zejména studentů), osob s vyšším dosaženým vzděláním a mužů byl naopak hlavním zdrojem učení v jasné převaze internet.

Zaměříme-li se odděleně pouze na *pracovně orientované* aktivity informálního učení, vliv médií jakožto zdroje vědomostí pro samostatné učení téměř zmizí a s výjimkou oblasti užití počítačů je silně redukováno též učení se od jiné osoby. Hlavním zdrojem samostudia pro pracovní účely jsou tak tištěné materiály a počítače a internet. Zdroje učení v *soukromě orientovaných* aktivitách jsou rozmanitější. Přestože i zde jsou audiovizuální média nejméně častým zdrojem učení, v oboru osobních služeb z nich byly získány informace až pro 14% aktivit z této oblasti. Čerpání znalostí od jiné osoby bylo v případě soukromě orientovaného učení, mimo oblasti užití počítačů, častější též v oboru osobních služeb, umění, výrobě a zpracování, a zemědělství a veterinářství. I v soukromě motivovaném informálním učení jsou tak převažujícím zdrojem znalostí tištěné materiály s výjimkou oborů osobní služby, užití počítačů a počítačové vědy, ve kterých převažuje počítač a internet⁷⁷.

Graf 5.12. Zdroje informálního učení dle motivace

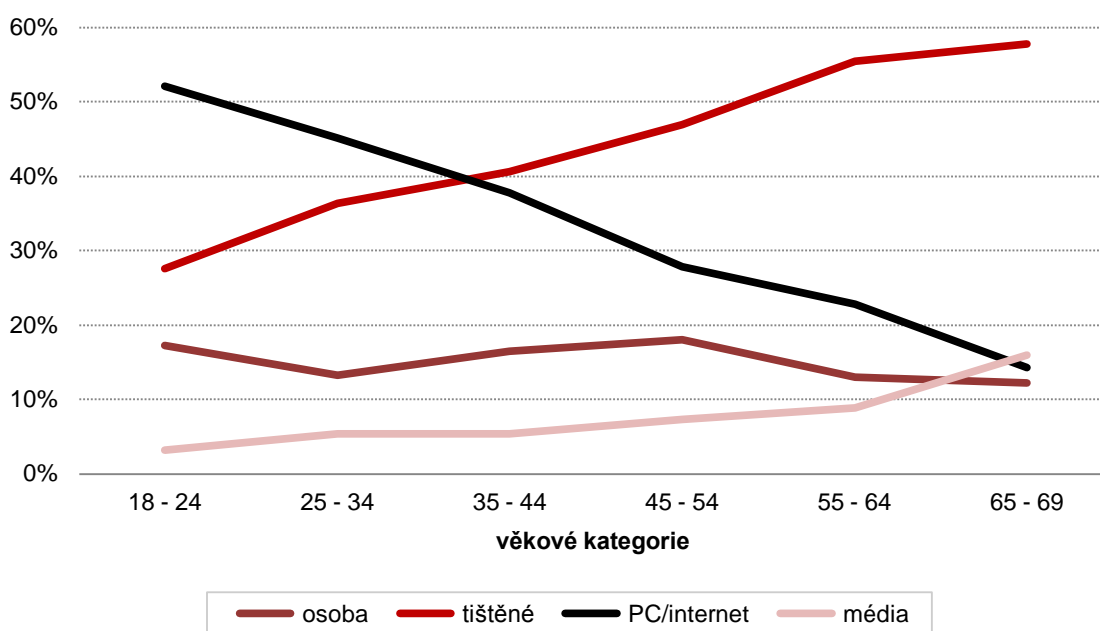
Pozn.: z aktivit informálního učení, 18 – 69 let

⁷⁶ Na rozdíl od neformálního vzdělávání zde mezi osobami neexistuje formalizovaný vztah učitel – student.

⁷⁷ Důležitý je zde především zdroj učení, (tj. např. tištěná příručka k užívání počítačového programu vs. návod na užívání programu na internetu), nikoli využívání počítače jakožto nástroje.

Využívání rozdílných zdrojů učení se neliší pouze dle předmětu studia, ale významně také dle věku respondenta. Není patrně překvapivé, že mladší generace ke svému samostudiu využívají nejčastěji počítač a internet, zejména na úkor tištěných materiálů. Zatímco frekvence užívání počítače a internetu jako zdroje studia s věkem klesá – v nejmladší věkové kategorii je počítač/internet zdrojem více než poloviny (52,1%) všech aktivit informálního učení, v nejstarší věkové kategorii je to již jen 14,3%, na významu naopak v pozdějším věku nabývají tištěné materiály. Učení se od jiné osoby je poměrně stabilní napříč věkovými skupinami, vliv médií (televize, rozhlas) zvolna roste s věkem, s vyšším nárůstem v nejstarších věkových kategoriích.

Graf 5.13. Zdroje informálního učení dle věku

Pozn.: z aktivit informálního učení, 18 – 69 let

Poměrně významné rozdíly existují ve zdrojích informací pro aktivity samostatného studia mužů a žen.

Tabulka 5.2. Zdroje informálního učení dle věku a pohlaví

	muži				ženy				%
	osoba	tištěné	PC/internet	média	osoba	tištěné	PC/internet	média	
18 - 24	11,8	20,1	64,6	3,5	23,1	36,8	37,6	2,6	
25 - 34	12,7	30,5	52,8	4,0	13,8	43,4	35,7	7,1	
35 - 44	14,7	38,6	42,3	4,4	18,3	42,9	32,5	6,3	
45 - 54	17,1	43,7	33,1	6,1	18,5	50,4	22,4	8,6	
55 - 64	12,1	53,6	23,8	10,5	13,8	57,1	21,7	7,5	
65 - 69	6,8	67,6	17,6	8,1	15,7	52,2	11,3	20,9	
celkem	13,4	39,7	41,1	5,8	16,6	47,4	27,9	8,1	

Pozn.: z aktivit informálního učení, 18 – 69 let, řádková procenta

Muži častěji jako zdroj svého učení využívají počítač a internet. V nejmladší věkové skupině byl tento zdrojem až 64,6% všech aktivit informálního učení mužů, ale pouze 37,6% aktivit žen mezi 18 a 24 lety. Přestože s věkem se tento rozdíl ve využívání informačních technologií jako zdroje informálního učení zmenšuje, muži zde mají navrch ve všech věkových skupinách. Vliv osob a tradičních médií je u mužů i žen obdobný, i když ženy využívají pomoc zkušenějších osob – ať už v rámci osobního kontaktu či prostřednictvím tradičních médií, o něco častěji.

Jedinci se příliš neliší ve využívání zdrojů informálního učení dle nejvyššího dosaženého vzdělání. Lidé s nejvýše základním vzděláním častěji využívají informací z tradičních médií a oproti ostatním vzdělanostním skupinám též méně často využívají internet. Stejně jako vyučené osoby, mají také lidé se základním vzděláním oproti vysokoškolákům a středoškolákům s maturitou vyšší podíl aktivit, jejichž hlavním zdrojem učení byla jiná osoba. Rozdíly zde však nejsou natolik výrazné, jako např. v případě věku a mimo celkové účasti je v otázce využívání zdrojů dle dosaženého vzdělání důležité vzít v úvahu též poměr pracovně a soukromě orientovaných aktivit v jednotlivých vzdělanostních skupinách.

5.4. Učení se v každodenním životě

V šetření AES byla z metodologických důvodů snazšího empirického zachycení míry a obsahu informálního učení užitá jeho užší definice (informální učení jako záměrné a cílené samostudium). V literatuře zabývající se informálním učním je však možné setkat se i s širší definicí tohoto konceptu, která informální učení chápe jako proces získávání vědomostí, osvojování si dovedností a kompetencí z každodenních zkušeností a činností v práci, v rodině či ve volném čase.⁷⁸ To naznačuje, že v širším pojetí se informálně učíme téměř nepřetržitě, uvědoměle či neuvědoměle, všemi svými činnostmi. Další blok šetření o vzdělávání dospělých se tedy zaměřil na aktivity, které k informálnímu učení v tomto širším pojetí obvykle směřují⁷⁹. Jedná se zejména o četbu knih a novin, návštěvu muzeí, kulturních památek a dalších kulturních či společenských akcí.

Respondentům byly v rámci bloku o kulturních aktivitách položeny otázky, dotazující se na počet návštěv živých vystoupení (divadlo, koncert, opera, balet, taneční představení apod.), vzdělávacích kulturních institucí (muzeum, výstava, historická, archeologická či kulturní památka), kina a sportovních utkání a akcí (v roli diváka). Účastníci šetření byli dále dotazováni na to, jak často čtou noviny (denní tisk v klasické tištěné formě či v podobě internetového zpravodajství) a kolik v posledních 12 měsících přečetli knih.

Základní přehled účasti v těchto kulturních aktivitách nabízí tabulka 5.3. Je zřejmé, že účast v kulturních aktivitách, jako i vztah ke čtení jsou silně podmíněny nejvyšším dosaženým vzděláním. Každého ze tří typů kulturních aktivit⁸⁰ se alespoň jednou za poslední rok zúčastnila více než polovina (58,9%) vysokoškoláků, 39,1% osob se středoškolským vzděláním s maturitou, ale pouze 18,6% osob se středním vzděláním bez maturity a 8,3% osob se základním vzděláním. Opačně ani jedné z výše uvedených kulturních aktivit se nezúčastnilo 50,5% osob se základním vzděláním a 29,4% vyučených bez maturity, ale pouze 13,5% osob se středoškolským vzděláním s maturitou a 4,9% vysokoškoláků⁸¹. Zřejmé jsou též rozdíly v účasti mezi muži a ženami.

Mimo vlivu nejvyššího dosaženého vzdělání a pohlaví je pro návštěvnost kulturních akcí významná také oblast, ze které osoba pochází - lidé z hustě osídlených oblastí se účastní kulturních akcí přibližně 1,2krát až 1,4krát častěji než lidé pocházející z řídko osídlených oblastí. Výjimkou jsou sportovní utkání a sportovní akce, kterých se naopak, jako diváci, častěji účastní osoby z méně osídlených oblastí.

⁷⁸ Strategie celoživotního učení ČR. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2007.

⁷⁹ Jakkoli konkrétnější obsah ani případný efekt těchto aktivit nebyl v šetření dále zjišťován.

⁸⁰ Navštívili tedy v posledním roce alespoň jednou živé vystoupení, kulturně vzdělávací instituci i kino.

⁸¹ Týká se věkové skupiny 25 – 64 let.

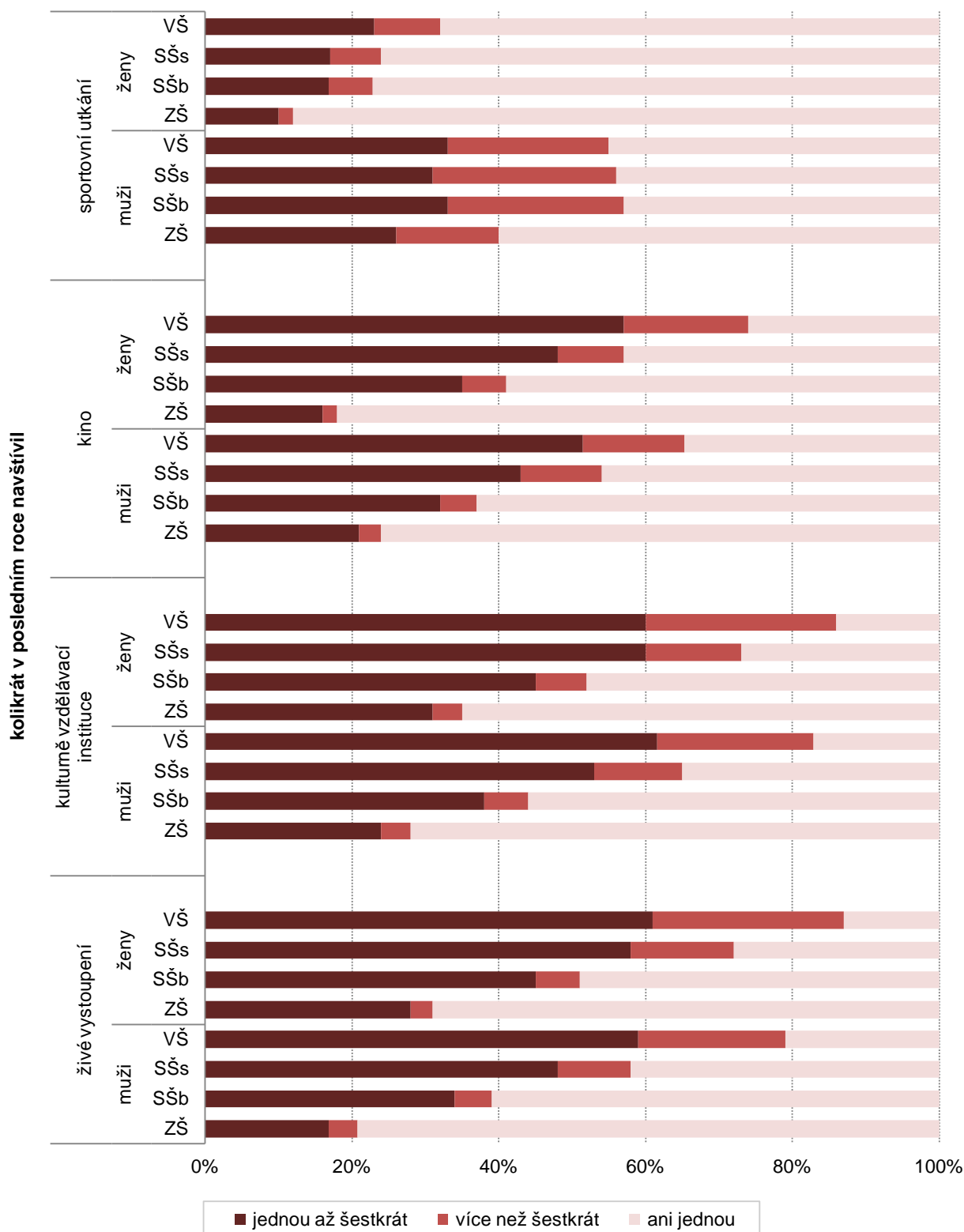
Tabulka 5.3. Účast v kulturních aktivitách celkem, dle pohlaví a vzdělání

%

	celkem	dle pohlaví		dle nejvyššího dosaženého vzdělání			
		muži	ženy	základní	střední bez maturity	střední s maturitou	vyšší odborné, vysokoškolské
kolikrát navštívil živé vystoupení							
ani jednou	41,8	47,5	36,0	61,8	55,6	32,0	17,0
jednou až šestkrát	46,9	42,5	51,3	30,4	38,9	54,5	60,1
více než šestkrát	11,4	10,0	12,8	7,8	5,4	13,5	22,9
kulturně vzdělávací instituci							
ani jednou	39,7	43,9	35,5	61,2	52,7	30,2	15,3
jednou až šestkrát	49,2	46,0	52,4	34,3	41,2	56,8	61,4
více než šestkrát	11,1	10,1	12,1	4,6	6,1	13,0	23,2
kino							
ani jednou	47,3	48,5	46,0	63,2	58,9	38,3	29,0
jednou až šestkrát	41,9	40,7	43,1	27,9	34,7	48,1	54,6
více než šestkrát	10,9	10,8	11,0	8,9	6,4	13,6	16,4
sportovní utkání							
ani jednou	58,2	42,5	74,1	67,4	56,5	58,1	55,2
jednou až šestkrát	25,9	32,8	19,0	20,3	26,9	25,6	28,8
více než šestkrát	15,9	24,7	6,9	12,3	16,6	16,2	16,0
jak často čte noviny							
nikdy	3,2	2,9	3,4	7,8	3,2	2,1	1,9
méně než jednou měsíčně	2,4	2,1	2,8	4,8	2,3	2,2	1,5
několik dní v měsíci	7,7	6,7	8,7	13,2	8,8	6,2	4,4
1 - 4 dny v týdnu	32,5	29,8	35,3	36,5	36,3	30,8	25,1
(téměř) každý den	54,2	58,5	49,8	37,8	49,5	58,8	67,1
kolik přečetl knih							
žádnou	32,4	45,1	19,5	45,8	46,6	22,5	12,3
jednu až čtyři	30,8	30,0	31,6	26,9	29,4	33,5	30,7
pět až devět	16,7	12,2	21,2	13,6	11,5	19,9	23,4
více než deset	20,2	12,7	27,7	13,6	12,5	24,1	33,7

Pozn.: sloupcová procenta, 18 – 69 let, referenční období: posledních 12 měsíců před datem dotazování

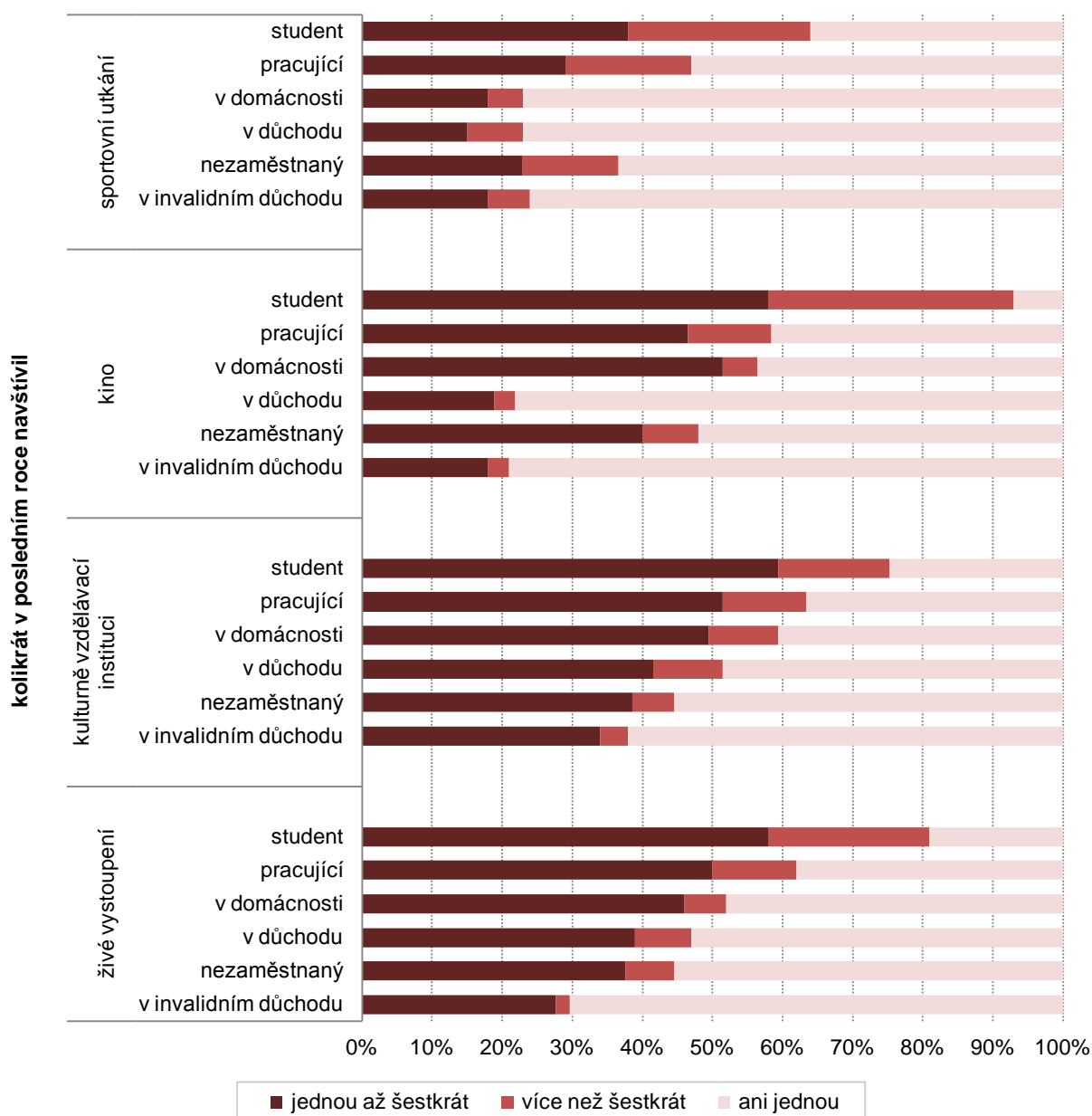
Graf 5.14. Návštěvnost kulturních a sportovních aktivit dle pohlaví a vzdělání

Pozn.: 25 – 69 let, referenční období: posledních 12 měsíců před datem dotazování. Zkratkou ZŠ je označeno (nejvýše) základní vzdělání, SŠb označuje střední vzdělání bez maturity, SŠs střední vzdělání s maturitou, VŠ veškeré terciární vzdělání.

Účast na kulturních a sportovních akcích je dále významně ovlivněna především věkem osoby a jejím obvyklým postavením. Z výše uvedených aktivit hraje věk největší roli v míře návštěvnosti kin. Zatímco v nejmladší věkové skupině 18 – 24 let za poslední rok alespoň jednou navštívilo kino 87,4% osob, v nejstarší věkové skupině 65 – 69 let to bylo pouze 18,9%, ve skupině osob mezi lety 55 – 64 let 27,8%. Vysoký rozdíl mezi osobami různého věku je též v návštěvnosti sportovních utkání. Alespoň jednoho sportovního utkání se (jako diváci) účastnilo 62% osob ve věku 18 – 24 let, ale pouze 23% z nejstarší věkové skupiny.

Graf 5.15. Návštěvnost kulturních a sportovních aktivit dle ekonomického postavení

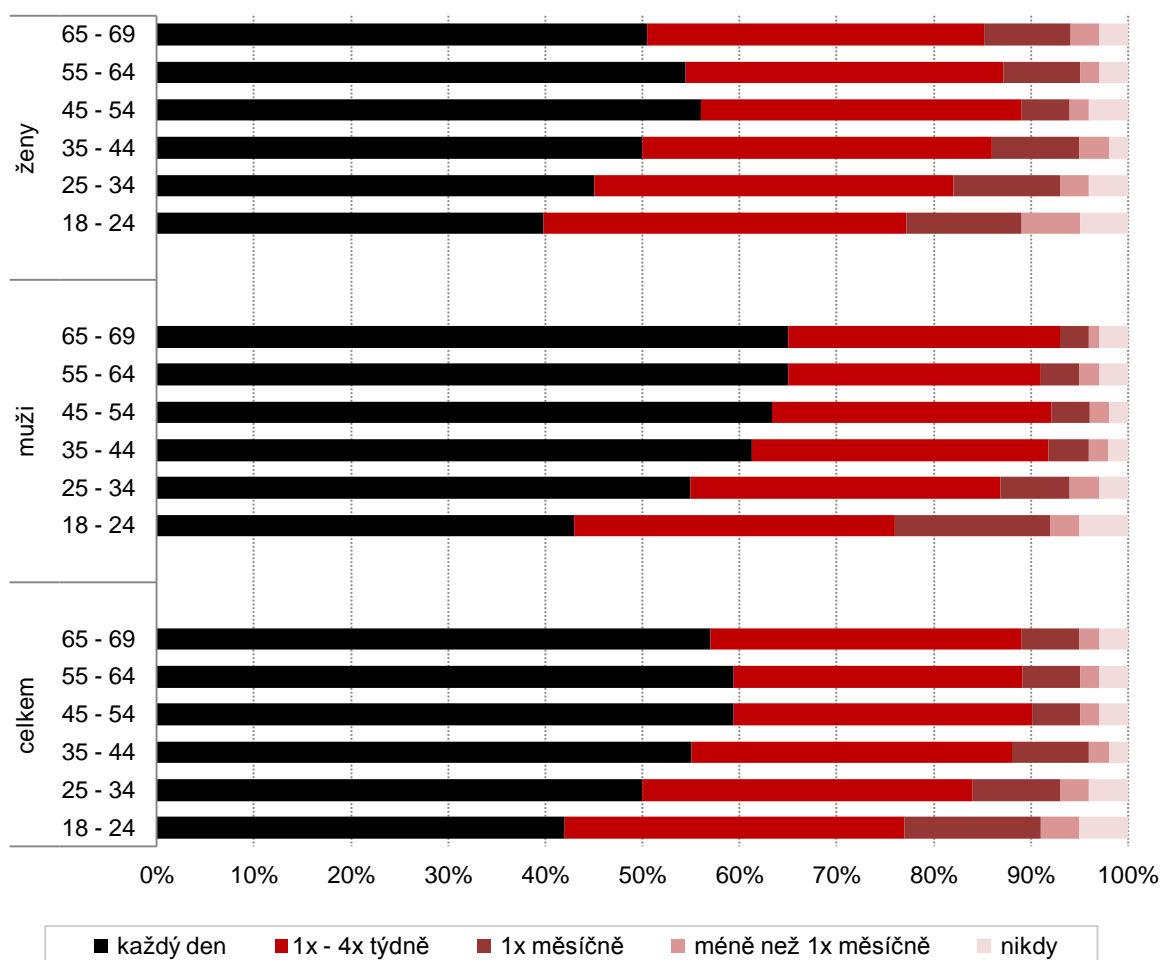
Pozn.: 18 – 69 let, referenční období: posledních 12 měsíců před datem dotazování

Naopak nižší vliv má věk osoby při sledování počtu návštěv živých vystoupení. Nějakou formu živého vystoupení navštívilo 71,1% osob z věkové kategorie 18 – 24 let a přibližně 45,2% osob ve věku 65 – 69 let. Ještě o něco méně významnou roli hraje věk v návštěvnosti kulturně vzdělávacích institucí, kde je rozdíl v návštěvnosti mezi nejstarší a nejmladší věkovou skupinou pouze necelých 12 procentních bodů (kulturně vzdělávací instituci za poslední rok navštívilo alespoň jednou 64,5% osob z kategorie 18 – 24 let, 52,8% osob z věkové kategorie 65 – 69 let).

Jistý význam má pro kulturní participaci též disponibilní příjem domácnosti. Jeho vliv je ovšem vyšší u respondentů s nižším dosaženým vzděláním (maximálně základní, popř. střední bez maturity), s rostoucím vzděláním se vliv příjmu snižuje (více viz tabulky V.IV – V.XI tabulkové přílohy).

Četba novin⁸², ať už formou tištěných deníků či internetového zpravodajství, je mezi obyvateli České republiky značně rozšířená.

Graf 5.16. Četba novin dle věku a pohlaví

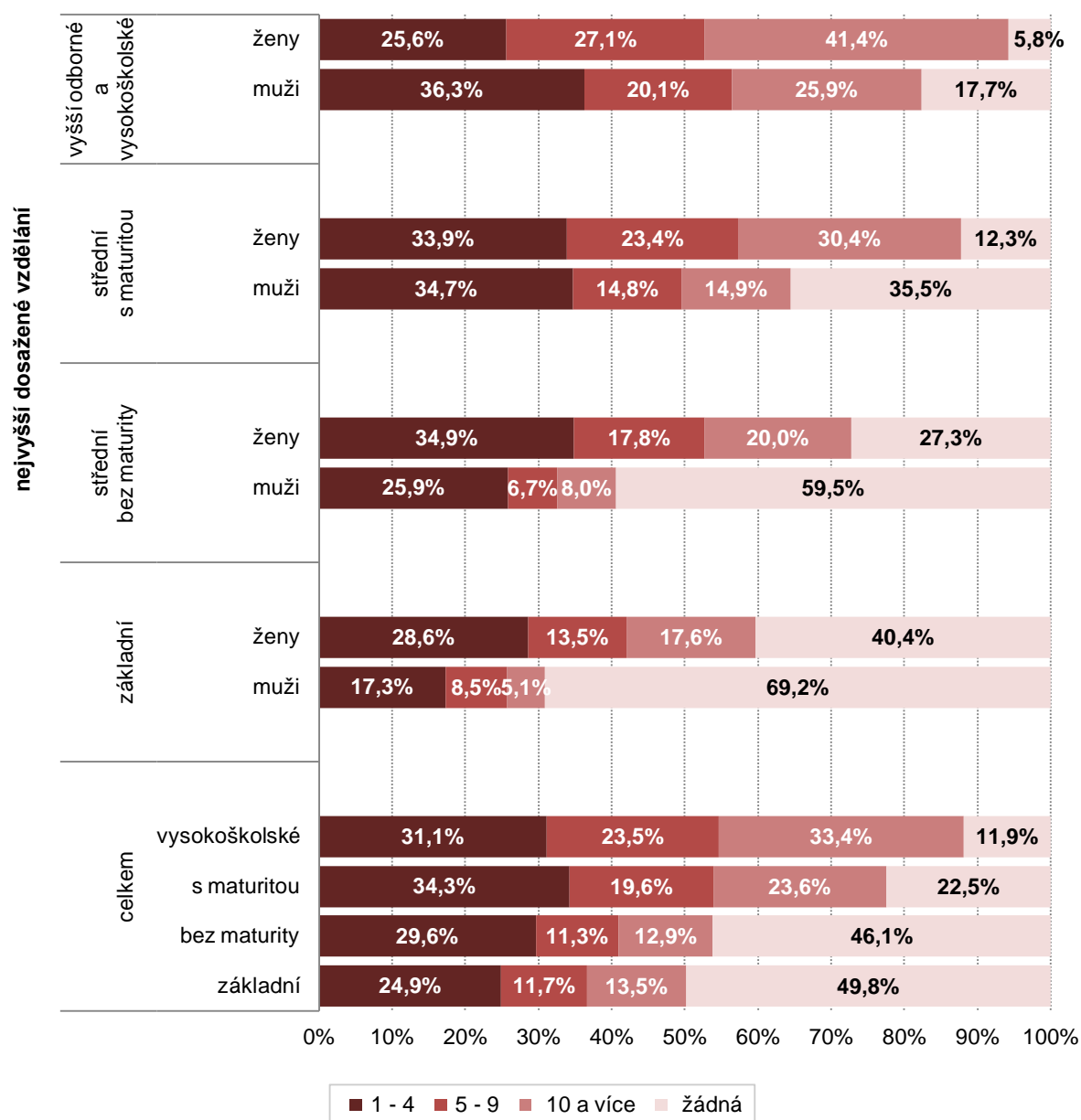

Pozn.: 18 – 69 let

⁸² Časopisy (týdeníky, měsíčníky) nebyly do této otázky zahrnuty.

Více než polovina (54,2%) respondentů ve věku 18 – 69 let uvádí, že noviny čte denně či téměř denně (varianta odpovědi „každý den nebo téměř každý den“). Další třetina (32,5%) noviny přečte jednou až čtyřikrát do týdne. Na osoby, které se četbě novin (alespoň deklaratorně) příliš nevěnují tak připadá pouhých 13,3%⁸³. Z grafu 5.16 vyplývá, že muži jsou pravidelnějšími čtenáři novin (častěji čtou noviny denně), nicméně podíl mužů a žen, které čtou noviny nejméně jednou týdně je poměrně vyrovnaný. Přestože i zde je patrný vliv nejvyššího dosaženého vzdělání respondenta, tento není tak silný, jako je tomu v případě četby knih či participace na kulturních aktivitách.

Graf 5.17. Počet přečtených knih dle vzdělání a pohlaví

Pozn.: 25 – 69 let, referenční období: posledních 12 měsíců před datem dotazování

⁸³ Varianty odpovědí „nejméně jednou za měsíc, ale ne každý týden“ (8%), „méně než jednou za měsíc“ (2%), „nikdy“ (3%).

Odlišná situace panuje u četby knih⁸⁴. Téměř třetina (32,3%) osob ve věku 18 – 69 let nepřečetla za posledních 12 měsíců před datem dotazování žádnou knihu. Dalším 30,8% stačilo na stejnou dobu mezi jednou a čtyřmi knihami, 16,7% respondentů v tomto období přečetlo pět až devět knih a zbývající pětina (20,2%) přečetla dokonce více než 10 knih.

Jak je zřejmé z grafu 5.17, významné rozdíly zde existují v závislosti na pohlaví a vzdělání respondenta. U osob starších 25 let, jejichž nejvyšší dosažené vzdělání je maximálně základní, je podíl těch, kteří nepřečetli žádnou knihu poloviční. Tento se dále zvýší na více než dvě třetiny (69,2%), pokud se zaměříme pouze na muže. Muži přitom dosahují nižších výsledků v počtu přečtených knih za poslední rok ve všech vzdělanostních kategoriích.

Naopak méně závislé je čtenářství na věku. Nejvíce čtou, patrně v souvislosti s nižší časovou vytížeností, osoby z krajních věkových kategorií – tedy nejmladší (mezi 18 a 24 lety) a nejstarší (65 – 69 let). Ve středním věku se mírně zvyšuje počet osob, které ve sledovaném období nepřečetli žádnou knihu, a snižuje se počet celkově přečtených knih, nicméně rozdíly mezi jednotlivými věkovými kategoriemi zde nejsou nijak zásadní (více viz tabulky V.IX. – V.XI v tabulkové příloze). Čtenářství se tak jeví být poměrně stabilní v čase. Oproti účasti na kulturních aktivitách je nízká též závislost čtenářství na příjmu domácnosti respondenta.

⁸⁴ Jedná se o čtení jako volnočasovou aktivitu. Knihy, které respondent přečetl v rámci svých studijních, či pracovních povinností nebyly započítány.

V. Informální učení – Tabulková příloha

V. I. Účast v informálním učení dle počtu aktivit – struktura skupin

%

	celková účast	v tom aktivit		neúčastnil se
		jedna	dvě či více	
celkem	21,2	16,8	4,4	78,8
<i>podle pohlaví</i>				
muži	51,3	50,5	54,5	49,9
ženy	48,7	49,5	45,5	50,1
<i>podle věku</i>				
18-24	10,1	10,1	9,9	13,0
25-34	25,0	24,8	25,4	20,2
35-44	21,4	22,0	18,7	21,1
45-54	18,5	18,6	18,0	17,9
55-64	17,8	17,1	20,9	19,1
65-69	7,3	7,3	7,2	8,7
<i>podle vzdělání</i>				
základní	6,2	6,6	4,7	13,9
střední bez maturity	26,5	28,0	20,7	38,3
střední s maturitou	41,3	40,8	43,4	34,8
vyšší odborné a vysokoškolské	26,0	24,6	31,2	13,1
<i>podle ekonomického postavení</i>				
pracující	68,1	67,9	68,9	61,2
nezaměstnaný	4,5	4,3	5,2	5,1
student	6,8	6,8	6,5	7,4
důchodce	14,1	14,4	12,6	17,5
v invalidním důchodu	2,2	2,2	2,0	3,6
na rodičovské dovolené/ v domácnosti	4,4	4,3	4,7	5,0
<i>podle stupně urbanizace</i>				
hustě osídlená oblast	40,3	39,1	45,2	26,9
středně osídlená oblast	28,0	28,1	27,4	32,9
řídce osídlená oblast	31,7	32,8	27,4	40,3
<i>podle účasti ve vzdělávání</i>				
formálním	10,8	11,0	9,9	10,2
neformálním	45,8	43,8	53,4	28,4

Pozn.: 18 – 69 let, sloupcová procenta

V. II. Účast v informálním učení dle motivace

%

	informální učení orientované			neúčastnil se
	pracovně	soukromě	pracovně i soukromě*	
celkem	5,0	15,6	0,6	78,8
<i>podle pohlaví</i>				
muži	5,6	15,4	0,6	78,3
ženy	4,3	15,7	0,6	79,3
<i>podle věku</i>				
18-24	1,8	15,3	0,1	82,8
25-34	7,3	16,9	0,8	75,0
35-44	6,2	14,5	0,7	78,6
45-54	6,0	14,7	0,9	78,4
55-64	4,0	15,6	0,5	79,9
65-69	0,8	17,3	0,2	81,7
<i>podle vzdělání</i>				
základní	0,7	9,9	0,1	89,3
střední bez maturity	2,9	12,5	0,3	84,3
střední s maturitou	4,8	18,6	0,8	75,8
vyšší odborné a vysokoškolské	13,4	20,0	1,5	65,2
<i>podle ekonomického postavení</i>				
pracující	7,1	15,1	0,8	77,0
nezaměstnaný	4,5	14,1	0,4	81,0
student	1,5	17,9	0,3	80,3
důchodce	0,4	17,3	0,1	82,3
v invalidním důchodu	0,6	13,4	0,0	86,0
na rodičovské dovolené/ v domácnosti	3,0	15,3	0,4	81,3
<i>podle stupně urbanizace</i>				
hustě osídlená oblast	7,1	20,6	1,0	71,3
středně osídlená oblast	4,3	13,8	0,4	81,4
řídce osídlená oblast	3,9	13,1	0,5	82,5
<i>dle ekvivalizovaného příjmu (kvintily)</i>				
1	2,1	12,8	0,0	85,1
2	3,4	13,7	0,5	82,4
3	3,3	15,4	0,3	81,0
4	5,8	14,7	0,7	78,8
5	10,1	20,6	1,4	68,0

Pozn.: 18 – 69 let, řádková procenta

* více aktivit vykonávaných z různých důvodů

V. III. Účast v informálním učení - struktura skupin dle motivace

%

	informální učení orientované			neúčastnil se
	pracovně	soukromě	pracovně i soukromě*	
celkem	5,0	15,6	0,6	78,8
<i>podle pohlaví</i>				
muži	56,7	49,7	48,4	49,9
ženy	43,3	50,3	51,6	50,1
<i>podle věku</i>				
18-24	4,5	12,2	1,6	13,0
25-34	30,9	22,9	29,0	20,2
35-44	26,2	19,7	24,2	21,1
45-54	21,9	17,0	27,4	17,9
55-64	15,2	18,8	14,5	19,1
65-69	1,4	9,3	3,2	8,7
<i>podle vzdělání</i>				
základní	1,8	7,8	1,6	13,9
střední bez maturity	21,1	28,6	15,9	38,3
střední s maturitou	34,8	43,3	44,4	34,8
vyšší odborné a vysokoškolské	42,3	20,3	38,1	13,1
<i>podle ekonomického postavení</i>				
pracující	88,8	60,8	87,1	61,2
nezaměstnaný	4,5	4,5	3,2	5,1
student	2,2	8,4	3,2	7,4
důchodce	1,2	18,6	3,2	17,5
v invalidním důchodu	0,4	2,8	0,0	3,6
na rodičovské dovolené/ v domácnosti	3,0	4,8	3,2	5,0
<i>podle stupně urbanizace</i>				
hustě osídlená oblast	42,5	39,3	46,8	26,9
středně osídlená oblast	27,8	28,3	22,6	32,9
řídce osídlená oblast	29,7	32,4	30,6	40,3
<i>dle ekvivalizovaného příjmu (kvintily)</i>				
1	7,3	14,1	0,0	18,4
2	14,3	18,7	18,3	22,0
3	14,1	21,0	11,7	21,6
4	24,0	19,7	25,0	20,7
5	40,3	26,6	45,0	17,2

Pozn.: 18 – 69 let, sloupcová procenta

* více aktivit vykonávaných z různých důvodů

V. IV. Počet návštěv živých vystoupení v posledním roce

%

	počet návštěv živých vystoupení		
	jedna až šest	více než šest	žádná
celkem	46,9	11,4	41,8
<i>dle pohlaví</i>			
muži	42,5	10,0	47,5
ženy	51,3	12,8	36,0
<i>dle věku</i>			
18-24	52,8	18,3	28,9
25-34	50,3	13,5	36,2
35-44	49,7	9,7	40,6
45-54	44,3	10,2	45,4
55-64	42,9	8,7	48,4
65-69	36,7	8,5	54,8
<i>dle vzdělání</i>			
základní	30,4	7,8	61,8
střední bez maturity	38,9	5,4	55,6
střední s maturitou	54,5	13,5	32,0
vyšší odborné a vysokoškolské	60,1	22,9	17,0
<i>dle ekonomického postavení</i>			
pracující	49,6	12,2	38,2
nezaměstnaný	37,5	6,9	55,7
student	58,1	23,0	18,9
důchodce	38,8	8,0	53,2
v invalidním důchodu na rodičovské dovolené/ v domácnosti	27,7	1,8	70,5
	45,8	6,4	47,8
<i>dle stupně urbanizace</i>			
hustě osídlená oblast	50,3	14,5	35,2
středně osídlená oblast	46,1	11,7	42,3
řídce osídlená oblast	44,9	8,8	46,4
<i>dle ekvivalizovaného příjmu (kvintily)</i>			
1	34,8	6,9	58,3
2	44,4	6,2	49,4
3	46,8	11,2	42,1
4	50,6	13,2	36,2
5	55,7	19,3	25,1

Pozn.: 18 – 69 let, řádková procenta

V. V. Počet návštěv kina v posledním roce

%

	počet návštěv kina		
	jedna až šest	více než šest	žádná
celkem	41,7	10,9	47,3
<i>dle pohlaví</i>			
muži	40,7	10,8	48,5
ženy	43,1	11,0	46,0
<i>dle věku</i>			
18-24	57,2	30,2	12,6
25-34	54,3	16,7	29,0
35-44	49,9	8,9	41,3
45-54	37,3	5,1	57,6
55-64	24,6	3,2	72,2
65-69	16,1	2,8	81,1
<i>dle vzdělání</i>			
základní	27,9	8,9	63,2
střední bez maturity	34,7	6,4	58,9
střední s maturitou	48,1	13,6	38,3
vyšší odborné a vysokoškolské	54,6	16,4	29,0
<i>dle ekonomického postavení</i>			
pracující	46,8	11,5	41,7
nezaměstnaný	40,3	7,8	51,9
student	57,8	34,8	7,4
důchodce	18,9	2,6	78,5
v invalidním důchodu na rodičovské dovolené/ v domácnosti	18,1	2,7	79,2
	51,7	4,6	43,7
<i>dle stupně urbanizace</i>			
hustě osídlená oblast	47,7	14,0	38,3
středně osídlená oblast	41,2	10,4	48,4
řídce osídlená oblast	37,8	8,9	53,3
<i>dle ekvivalizovaného příjmu (kvintily)</i>			
1	31,4	7,5	61,1
2	37,0	6,9	56,1
3	41,6	9,8	48,6
4	44,6	12,2	43,2
5	52,5	17,9	29,5

Pozn.: 18 – 69 let, řádková procenta

V. VI. Počet návštěv kulturně vzdělávacích institucí v posledním roce

%

	počet návštěv kulturně vzdělávacích institucí		
	jedna až šest	více než šest	žádná
celkem	49,2	11,1	39,7
<i>dle pohlaví</i>			
muži	46,0	10,1	43,9
ženy	52,4	12,1	35,5
<i>dle věku</i>			
18-24	53,1	11,4	35,5
25-34	51,7	11,9	36,4
35-44	51,8	10,9	37,3
45-54	49,0	10,9	45,3
55-64	43,7	10,9	45,3
65-69	42,8	10,0	47,1
<i>dle vzdělání</i>			
základní	34,3	4,6	61,2
střední bez maturity	41,2	6,1	52,7
střední s maturitou	56,8	13,0	30,2
vyšší odborné a vysokoškolské	61,4	23,2	15,3
<i>dle ekonomického postavení</i>			
pracující	51,5	11,9	36,5
nezaměstnaný	38,7	5,7	55,6
student	59,3	15,9	24,7
důchodce	42,0	9,5	48,5
v invalidním důchodu na rodičovské dovolené/ v domácnosti	34,1	3,9	62,0
	49,6	9,8	40,6
<i>dle stupně urbanizace</i>			
hustě osídlená oblast	49,6	15,0	35,4
středně osídlená oblast	48,7	11,6	39,7
řídce osídlená oblast	49,3	7,7	43,0
<i>dle ekvivalizovaného příjmu (kvintily)</i>			
1	38,6	6,3	55,1
2	48,6	6,3	45,2
3	49,2	11,2	39,6
4	53,2	11,7	35,2
5	54,7	19,7	25,6

Pozn.: 18 – 69 let, řádková procenta

V. VII. Počet návštěv sportovních akcí v posledním roce

%

	počet návštěv sportovních akcí		
	jedna až šest	více než šest	žádná
celkem	25,9	15,9	58,2
<i>dle pohlaví</i>			
muži	32,8	24,7	42,5
ženy	19,0	6,9	74,1
<i>dle věku</i>			
18-24	36,7	25,3	38,0
25-34	29,5	17,8	52,7
35-44	29,3	16,3	54,4
45-54	23,3	15,8	61,0
55-64	18,6	10,5	70,9
65-69	14,8	8,2	77,0
<i>dle vzdělání</i>			
základní	20,3	12,3	67,4
střední bez maturity	26,9	16,6	56,5
střední s maturitou	25,6	16,2	58,1
vyšší odborné a vysokoškolské	28,8	16,0	55,2
<i>dle ekonomického postavení</i>			
pracující	28,8	18,4	52,8
nezaměstnaný	22,5	13,5	63,9
student	37,6	26,0	36,4
důchodce	15,0	7,8	77,2
v invalidním důchodu na rodičovské dovolené/ v domácnosti	17,8	5,0	77,2
<i>dle stupně urbanizace</i>			
hustě osídlená oblast	24,2	14,0	61,8
středně osídlená oblast	25,8	16,2	58,0
řídce osídlená oblast	27,3	17,0	55,7
<i>dle ekvivalizovaného příjmu (kvintily)</i>			
1	22,0	11,5	66,4
2	25,0	13,9	61,1
3	25,0	18,1	57,0
4	28,1	16,8	55,1
5	28,3	18,9	52,8

Pozn.: 18 – 69 let, řádková procenta

V. VIII. Frekvence četby novin

%

	Jak často čte noviny			
	denně	1 - 4 dny v týdnu	alespoň 1 měsíčně	méně než 1 za měsíc, nikdy
celkem	54,2	32,5	7,7	5,6
<i>dle pohlaví</i>				
muži	58,5	29,8	6,7	5,0
ženy	49,8	35,3	8,7	6,2
<i>dle věku</i>				
18-24	41,5	35,1	14,2	9,3
25-34	50,2	34,4	8,9	6,5
35-44	54,6	33,3	7,7	4,4
45-54	59,9	30,8	4,8	4,7
55-64	59,7	29,8	5,8	4,6
65-69	57,3	32,0	6,0	4,8
<i>dle vzdělání</i>				
základní	37,8	36,5	13,2	12,6
střední bez maturity	49,5	36,3	8,8	5,5
střední s maturitou	58,8	30,8	6,2	4,3
vyšší odborné a vysokoškolské	67,1	25,1	4,4	3,4
<i>dle ekonomického postavení</i>				
pracující	57,1	31,7	6,6	4,7
nezaměstnaný	42,1	35,0	11,4	11,5
student	41,2	36,4	14,7	7,7
důchodce	57,4	32,3	6,0	4,3
v invalidním důchodu na rodičovské dovolené/ v domácnosti	44,3	38,3	11,2	6,2
<i>dle stupně urbanizace</i>				
hustě osídlená oblast	55,3	30,6	8,0	6,1
středně osídlená oblast	54,5	32,0	8,8	4,7
řídce osídlená oblast	53,1	34,5	6,5	6,0
<i>dle ekvivalizovaného příjmu (kvintily)</i>				
1	41,4	36,9	11,6	10,1
2	50,6	34,6	9,2	5,5
3	52,8	35,2	6,9	5,2
4	59,1	31,4	5,9	3,7
5	64,8	25,3	5,5	4,3

Pozn.: 18 – 69 let, řádková procenta

V. IX. Počet přečtených knih za poslední rok

%

	počet přečtených knih			
	jedna až čtyři	pět až devět	deset a více	žádná
celkem	30,8	16,7	20,2	32,4
<i>dle pohlaví</i>				
muži	30,0	12,2	12,7	45,1
ženy	31,6	21,2	27,7	19,5
<i>dle věku</i>				
18-24	29,2	19,4	20,2	31,2
25-34	31,4	16,6	17,0	35,1
35-44	33,7	15,7	17,2	33,5
45-54	30,3	15,8	20,9	33,1
55-64	29,4	16,9	22,3	31,4
65-69	28,9	16,8	29,4	24,9
<i>dle vzdělání</i>				
základní	26,9	13,6	13,6	45,8
střední bez maturity	29,4	11,5	12,5	46,6
střední s maturitou	33,5	19,9	24,1	22,5
vyšší odborné a vysokoškolské	30,7	23,4	33,7	12,3
<i>dle ekonomického postavení</i>				
pracující	30,9	16,3	18,4	34,4
nezaměstnaný	28,8	15,1	13,9	42,3
student	30,6	23,2	26,4	19,8
důchodce	30,2	16,8	26,1	26,8
v invalidním důchodu na rodičovské dovolené/ v domácnosti	24,6	9,5	20,5	45,4
	38,8	18,4	18,6	24,2
<i>dle stupně urbanizace</i>				
hustě osídlená oblast	30,6	20,2	25,9	23,3
středně osídlená oblast	30,3	15,2	20,2	34,3
řídce osídlená oblast	31,3	15,2	15,7	37,7
<i>dle ekvivalizovaného příjmu (kvintily)</i>				
1	30,3	13,3	15,0	41,4
2	30,1	15,9	15,9	38,1
3	31,8	15,6	20,9	31,8
4	30,4	18,4	21,5	29,8
5	31,5	19,8	26,9	21,8

Pozn.: 18 – 69 let, řádková procenta

V. X. Počet přečtených knih za poslední rok - muži

%

	počet přečtených knih			
	jedna až čtyři	pět až devět	deset a více	žádná
celkem	30,0	12,2	12,7	45,1
<i>dle věku</i>				
18-24	31,2	15,8	10,2	42,8
25-34	30,2	11,1	11,1	47,6
35-44	30,2	10,0	12,2	47,6
45-54	29,3	12,6	12,7	45,4
55-64	28,7	12,6	14,1	44,7
65-69	31,9	13,9	19,6	34,6
<i>dle vzdělání</i>				
základní	25,2	11,1	5,0	58,8
střední bez maturity	25,8	7,0	7,7	59,5
střední s maturitou	34,2	15,4	15,1	35,3
vyšší odborné a vysokoškolské	36,0	20,2	25,6	18,2
<i>dle ekonomického postavení</i>				
pracující	29,7	11,8	12,1	46,5
nezaměstnaný	25,7	7,5	10,4	56,4
student	37,3	19,6	13,9	29,2
důchodce	32,4	13,0	16,0	38,6
v invalidním důchodu na rodičovské dovolené/ v domácnosti
<i>dle stupně urbanizace</i>				
hustě osídlená oblast	32,3	16,8	18,3	32,6
středně osídlená oblast	29,3	10,7	12,6	47,5
řídce osídlená oblast	29,1	10,0	8,6	52,3
<i>dle ekvivalizovaného příjmu (kvintily)</i>				
1	26,9	9,4	7,4	56,3
2	25,4	10,4	9,2	55,0
3	31,2	10,8	11,4	46,5
4	31,5	13,3	13,4	41,8
5	34,0	15,5	19,7	30,8

Pozn.: muži 18 – 69 let, řádková procenta. Nedostatečný počet pozorování v kategorii na rodičovské dovolené/
v domácnosti.

V. XI. Počet přečtených knih za poslední rok - ženy

%

	počet přečtených knih			
	jedna až čtyři	pět až devět	deset a více	žádná
celkem	31,6	21,2	27,7	19,5
<i>dle věku</i>				
18-24	26,9	23,5	31,9	17,7
25-34	32,6	22,5	23,3	21,6
35-44	37,1	21,6	22,2	19,0
45-54	31,4	19,1	29,5	20,1
55-64	30,0	20,7	29,6	19,7
65-69	26,3	19,3	37,2	17,2
<i>dle vzdělání</i>				
základní	28,3	15,4	19,2	37,1
střední bez maturity	34,6	18,0	19,5	27,9
střední s maturitou	33,0	23,5	31,3	12,1
vyšší odborné a vysokoškolské	25,2	26,6	41,9	6,3
<i>dle ekonomického postavení</i>				
pracující	32,5	22,4	27,1	18,0
nezaměstnaný	31,5	21,9	17,0	29,6
student	24,1	26,5	38,8	10,7
důchodce	28,9	19,2	32,2	19,7
v invalidním důchodu na rodičovské dovolené/v domácnosti	28,1	8,8	28,8	34,4
	39,2	18,6	18,6	23,6
<i>dle stupně urbanizace</i>				
hustě osídlená oblast	29,1	23,3	33,1	14,5
středně osídlená oblast	31,3	19,7	27,7	21,3
řídce osídlená oblast	33,8	20,7	23,3	22,2
<i>dle ekvivalizovaného příjmu (kvintily)</i>				
1	32,8	16,2	20,7	30,3
2	34,5	20,9	22,2	22,4
3	32,4	20,3	30,3	17,0
4	29,2	23,9	30,5	16,4
5	28,4	25,3	35,8	10,6

Pozn.: ženy 18 – 69 let, řádková procenta